REVISTA MUZEELOR 3 1973

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

REVISTA MUZEELOR

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

REDACTOR ȘEF: LUCIAN ROȘU

https://biblioteca-digitala.ro

COLEGIUL DE REDACȚIE

Iulian ANTONESCU, Mihai BĂCESCU, Tancred BĂNĂȚEANU, Gheorghe BODOR, Valentina BUȘILĂ, Valeriu BUTURĂ, Iuliu BUZDUGAN, redactor șef adjunct, Emil CONDURACHI, Hadrian DAICOVICIU, Mircea DUMITRESCU, Irma FERENCZ, Radu FLORESCU, Florian GEORGESCU, Ion GRIGORESCU, secretar de redacție, Herbert HOFFMANN, Anatol MÎNDRESCU, Carol NAGLER, Mircea POPESCU, Marcel STANCIU, Zoltan SZEKELY

COLECTIVUL REDACȚIONAL

Aurora BĂDILĂ, Valentina BUȘILĂ, Iuliu BUZDUGAN, redactor șef adjunct, Mircea DUMITRESCU, Ion GRIGORESCU, secretar de redacție, Olga MĂRCULESCU, Vasile NICOLAU, Anghel PAVEL, Tereza SINIGALIA

COPERTA și PREZENTAREA GRAFICĂ: Jean EUGEN ◆ TEHNOREDACTAREA: Gheorghe MATEI

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEELE DE ETNOGRAFIE DIN ȚARA NOASTRĂ ȘI ROLUL LOR ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ SOCIALISTĂ

În cadrul remarcabilei dezvoltări muzeistice înregistrate în țara noastră în anii socialismului, muzeele etnografice — pavilionare și în aer liber — ocupă pentru prima oară locul ce li se cuvine, alături de instituțiile similare axate pe celelalte discipline științifice.

Această mutație s-a petrecut pe un teren vast, implicînd o nouă concepție și aplicare a sa asupra funcțiilor muzeului, asupra formării muzeografului și a relațiilor bilaterale „muzeu-public".

Astăzi, în societatea noastră, venerarea trecutului în tot ce are mai bun, păstrarea mărturiilor sale și instruirea tineretului în spirit patriotic cu ajutorul lor constituie, așa cum s-a subliniat de atîtea ori în documentele de partid, o datorie de onoare.

În stadiul actual al dezvoltării impetuoase a modului de trai al țărănimii noastre, în ritmul accelerat de urbanizare a satelor, vechile construcții populare sînt amenințate cu o dispariție totală și ireversibilă. De asemenea, țesăturile de interior, uneltele, ca și piesele de port nu-și mai au funcționalitatea inițială și, ieșite din uz, sînt transformate, aruncate, avariate. Iată de ce rolul muzeelor etnografice de ambele profile se vădește astăzi ca avînd o pondere deosebită în salvarea, expunerea și valorificarea acestor bunuri culturale, posedînd remarcabile valori artistice, științifice, educative.

Din vechile obiecte, folosite uneori pînă în pragul zilelor noastre sau încă și astăzi, se desprinde o forță a tradiției extraordinară, o dovadă în plus a continuității de viață și de muncă a poporului român, creator al unei culturi populare de o mare bogăție de forme, dar în același timp unitară pe tot cuprinsul țării, fără șabloane, ci plină de imaginație personală, vădind și un simț artistic superior.

Unul din imperativele stringente ale cercetării etnografice a ultimilor ani a fost eliminarea petelor albe de pe harta țării, prin efectuarea de numeroase campanii de teren în zonele puțin sau deloc cunoscute și realizarea de colecții de o deosebită valoare. Regiuni care erau considerate ca neavînd nimic interesant, prospectate cu pasiune au dat la iveală piese rare, cu calități impresionante din punct de vedere științific, artistic etc.

În această categorie putem include tot sudul țării, Cîmpia Dunării, Dobrogea, Bihorul, Banatul de nord-vest, Cîmpia Transilvaniei, zone care și astăzi încă nu au fost străbătute în întregime. Un exemplu strălucit ne oferă secția de etnografie a Muzeului Țării Crișurilor, care într-un timp scurt s-a situat pe primele locuri din țară ca patrimoniu, mod de expunere, evidență științifică. Și exemplele se pot înmulți, astfel, în ultimii doi ani, Muzeul județean Galați ne-a oferit surpriza unei colecții excepționale de scoarțe din secolul XIX, vopsite cu culori vegetale, decorate cu „pomul vieții" și alte motive străvechi, ca și unelte agrare nemaifolosite, — tăvălug de piatră, „dicanie" pentru tocat

https://biblioteca-digitala.ro

paie, rișnițe de piatră etc., constituindu-se ca și la Muzeul din Brăila nucleele unor viitoare secții de etnografie.

În acest context, au apărut noi și noi muzee sau secții etnografice, realități dictate de necesitatea expunerii fondului bogat oferit de teren și acumulat, ca la Reghin, Sighet, Stoenești-Florești (Muzeul Cîmpiei Dunării).

Paralel, în afară de cele două muzee în aer liber, din București și Cluj, existente înainte de 1950, mult dezvoltate și restructurate tematic în ultimele două decenii, s-au organizat și alte unități, majore prin concepție și profil, ca Muzeul meșteșugurilor și tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, Muzeul viticulturii și pomiculturii din Golești, iar altele sînt în lucru în Gorj, Vîlcea, Maramureș.

Apariția acestor unități, ca și a acelor mărunte, dar cu multe obiecte prețioase, muzee sătești, vădește bogăția încă vie, aproape unică în lume, a patrimoniului etnografic românesc, necesitatea expunerii și valorificării lui.

Atît pentru omul modern, adult sau tînăr, cît și pentru generațiile viitoare, muzeele de etnografie, alături de celelalte muzee, de istorie sau de artă, de științele naturii, oglindesc nu numai varietatea cunoștințelor științifice, arhitectonice, artistice, dar și, mai cu seamă, forța tradiției — coloana vertebrală a dezvoltării naționale, ca și existența unui potențial încă insuficient explorat și utilizat în creațiile actuale.

De fapt și aceasta este una din sarcinile muzeului etnografic, de a contribui la îndrumarea meșterilor populari spre realizări originale, veridice, și nu apariția unor obiecte hibride denaturînd specificul lor național.

Instituții complexe, care nu mai sînt circumscrise de timp și spațiu, depășind aceste granițe prin rezultatele lor, muzeele etnografice trebuie în schimb să se încadreze definiției atît de exact formulate de către Consiliul Internațional al Muzeelor ICOM : „Muzeul este o instituție în serviciul societății, care achiziționează, conservă, comunică și îndeosebi expune, în vederea studierii, educării și delectării, mărturiile materiale ale evoluției naturii și omului".

Prin sprijinul substanțial acordat de statul socialist, muzeele etnografice și-au putut achiziționa noi patrimonii sau dezvolta substanțial pe cele vechi, lărgind cadrele de specialiști și organizînd diferite manifestări expoziționale, jubilee, sesiuni de comunicări etc.

Și totuși, sub unele aspecte, muzeele noastre etnografice sînt încă deficitare. Ca deținătoare de valori adeseori inestimabile, aceste muzee au datoria să păstreze în condiții optime obiectele salvate și încredințate lor, transmițînd astfel mesajul vibrant al trecutului și mai departe. Dacă în muzeele pavilionare s-au făcut progrese și se poate vorbi de o situație bună, cel puțin sub aspectul depozitării corespunzătoare, cu totul alta este situația muzeelor în aer liber unde nu se aplică încă în totalitate soluțiile necesare conservării lemnului, ajungîndu-se în unele cazuri să fie nevoie, tardiv, de măsuri radicale. Mergînd pe linia cunoașterii generale și amănunțite a patrimoniului, un alt domeniu, acela al inventarierii complete, al evidenței științifice, cu realizarea de fișe cuprinzînd toate datele necesare studiului, cu cataloage totale sau pe colecții, așteaptă încă să fie aprofundat.

Pe baza acestor operații preliminare și obligatorii, se poate trece la studierea și publicarea exhaustivă a materialelor. Muzeele de etnografie — cu toate realizările meritorii de pînă acum, nu au încă publicații corespunzătoare tezaurelor pe care le conțin, nu au urmărit o politică editorială menită să acopere sectorul științific și de popularizare.

Ca instituții de cultură ale poporului și pentru popor, muzeele sînt chemate să-și îndeplinească tot mai complet această menire, latura complinitorie și obligatorie a muncii lor.

Activitatea cultural-educativă desfășurată în muzee trebuie înțeleasă în spiritul major al eforturilor depuse pe plan colectiv de toate instituțiile de cultură, căci nu trebuie să uităm nici un moment că, așa cum afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu, „...Cea mai mare bogăție o reprezintă omul: el este făuritorul bunurilor materiale și spirituale, de el depinde înaintarea cu succes a patriei noastre pe calea societății comuniste".

Intuind forme noi, variate, interesante, de atragere a publicului, de cointeresare, de activizare a sa, conlucrînd și mai mult la sediu sau în școli cu elevii și cadrele didactice, cu țăranii și intelectualii satelor pe teren, cu o analiză fermă a activității permanente, orientîndu-și eforturile pentru o integrare deplină în viața societății contemporane socialiste, muzeele etnografice românești își vor spori astfel eficiența, vor deveni adevărate focare de educație și cultură și își vor putea îndeplini plenar țelul superior de salvare, păstrare și valorificare în spirit științific și patriotic a tezaurului național.

https://biblioteca-digitala.ro

MASĂ ROTUNDĂ

Societatea socialistă multilateral dezvoltată impune un program complex de măsuri menite să ducă la progresul tuturor sectoarelor noastre de activitate economică, socială și culturală.

În acest sens se pune tot mai acut problema unei continue și permanente preocupări pentru pregătirea superioară teoretică și practică, pentru perfecționarea — în raport de cerințele societății noastre — a tuturor celor chemați să contribuie la înfăptuirea politicii partidului nostru.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în Raportul prezentat la Conferința Națională a partidului, din 19—21 iulie 1972, preciza : „Înfăptuirea programului aprobat de Congresul al X-lea al partidului impune adoptarea unui complex de măsuri pentru asigurarea forței de muncă necesare, calificarea în ritm mai rapid a muncitorilor, continuarea procesului de îmbunătățire a pregătirii profesionale a tuturor oamenilor muncii".

Aceeași Conferință a hotărît să se accelereze „procesul de calificare a muncitorilor, reciclarea cadrelor și perfecționarea pregătirii profesionale a oamenilor muncii".

https://biblioteca-digitala.ro

Din acest mare complex de măsuri, care implică și domeniul muncii culturale și educative, se desprinde cu necesitate obligația pentru luarea unor decizii de asigurare a procesului de pregătire a lucrătorilor de toate gradele din sistemul instituțiilor muzeale — pregătire care nu și-a găsit pînă în prezent un cadru organizatoric adecvat — și nu mai puțin fundamentarea procesului de perfecționare continuă în așa fel încît cadrele tehnice și de specialitate din muzee să-și aducă cu prisosință contribuția la păstrarea și la valorificarea patrimoniului cultural științific al țării noastre, a cărui pondere îl plasează printre componentele tezaurului culturii universale.

În spiritul hotărîrilor de partid și de stat, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, prin Centrul special de perfecționare a cadrelor și Direcția așezămintelor, a elaborat un program vast de asigurare a perfecționării lucrătorilor din muzee pentru „împrospătarea și îmbogățirea sistematică a cunoștințelor profesionale... însușirea noilor realizări ale științei, tehnicii și culturii din specialitatea respectivă sau din cele înrudite; schimbarea calificării în cazul în care profesia de bază nu mai corespunde cerințelor tehnice moderne; însușirea unor metode și procedee moderne în domeniul conducerii și organizării științifice" (Legea nr. 2/1971).

Centrul special de perfecționare a cadrelor a publicat în paginile revistei noastre programul general de perfecționare în muzeologie, elaborat în colaborare cu Direcția așezămintelor, program pe care revista l-a supus atenției tuturor celor interesați („Revista muzeelor" nr. 5/1972).

În dorința unei permanente îmbunătățiri a sistemului de pregătire și perfecționare a cadrelor din muzee, redacția „Revistei muzeelor" a organizat o discuție pe această temă la care au participat Iulian Antonescu, Radu Florescu, Anghel Pavel (Consiliul Culturii și Educației Socialiste), conf. dr. Alexandru Roșu (Ministerul Educației și Învățămîntului), Alexandru Cebuc (Comitetul pentru cultură și educație socialistă al municipiului București), conf. dr. Florian Georgescu (Muzeul de istorie al R.S. România), Constantin Leluțiu (Muzeul militar central), conf. dr. Hadrian Daicoviciu, Ștefan Ferenczi, Iosif Korody (Muzeul de istorie al Transilvaniei), Petre Dache și Panait I. Panait (Muzeul de istorie al municipiului București), Gheorghe Canja, Florian Banc și Ion Opriș (Centrul special de perfecționare a cadrelor), Lucian Roșu („Revista muzeelor" și „Buletinul monumentelor istorice").

Invităm, deci, și pe această cale, muzeografii, oamenii de știință, cultură și artă, activiști pe tărîm ideologic să-și spună cuvîntul în legătură cu cele enunțate în materialul de față.

*

L. ROȘU

Redacția „Revistei muzeelor" vă mulțumește pentru că ați răspuns invitației de a participa la dezbaterea unei probleme de foarte mare importanță pentru toți muzeografii, a cărei actualitate este poate mai stringentă ca oricînd. Este vorba, după cum bine știți, de a discuta modul în care se face pregătirea și perfecționarea cadrelor din muzee și ce soluții se întrevăd în viitor.

Aș dori să evidențiez de la început că, deseori în discuțiile noastre cu reprezentanți ai unor țări cu tradiție în muzeografie, cunoscînd realitățile și oamenii din muzeele noastre, s-a făcut afirmația că dezvoltarea gîndirii muzeologice din România ocupă un loc de frunte pe plan european. Preocupări în domeniul teoriei muzeologice găsim încă la înaintașii noștri de la începutul secolului XX. Putem să ne formăm specialiști, numai că ceea ce ne lipsește este cadrul organizatoric. O altă problemă ar fi aceea a relației dintre pregătire și perfecționare. Pentru a face perfecționare în muzeologie și muzeografie trebuie mai întîi să asiguri modalitățile de pregătire, pe specificul instituțiilor pe care trebuie să le slujească viitorii absolvenți. Este logic să înțelegem prin perfecționare necesitatea aprofundării și dezvoltării

https://biblioteca-digitala.ro

cunoașterii într-un domeniu în care sîntem pregătiți. Nu poți face perfecționare într-o specialitate în care nu ești pregătit. Ori, în condițiile în care nu avem o formă de pregătire în muzeologie-muzeografie (de grad universitar), cum putem face perfecționare? În acest caz perfecționarea nu are obiect! De aceea noi, redacția, am considerat că este necesar să supunem dezbaterii corelat aceste două probleme, legate indisolubil: **pregătire și perfecționare,** considerînd că pregătirea este absolut necesară ca etapă premergătoare perfecționării.

Iată dar ce vrem să supunem atenției dumneavoastră. Dorim ca fiecare, prin intervențiile pe care le veți face, să contribuiți la înlăturarea unor lipsuri ce se manifestă încă în muzeologia românească, al cărei progres este condiționat în mare măsură de oameni cu pregătire teoretică și practică pe măsura cerințelor societății noastre socialiste, a sarcinilor pe care viitorul le pune în fața noastră.

I. ANTONESCU

Eu aș dori să subliniez din capul locului valoarea acestei inițiative. „Revista muzeelor" se vădește o dată mai mult că ambiționează și devine pe zi ce trece tribuna noastră, tribuna de dezbatere, de lansare a ideilor generoase și, dacă vreți, locul de întîlnire a opiniilor muzeografice ce trebuie să se sudeze încetul cu încetul, sistematic și ferm într-o oglindire muzeistică concretă. În mod paradoxal, cel care nu poate fi format decît cu foarte multă grijă și în condiții bine alese, muzeograful, nu dispune în sistemul nostru național de instruire, de mijloacele didactice necesare. Noi nu facem muzeografie la nivelul învățămîntului nostru superior. Reciclarea — pentru a avea o cît mai mare eficiență — va trebui să fie ceea ce este în toate meseriile: o sursă de punere la curent, de îndreptare a atenției profesionistului spre ceea ce este nou, spre ceea ce a apărut nou, spre metodologii și orizonturi de interpretare noi. Dar ea trebuie să se fundamenteze pe ceva. Are nevoie de o temelie. Ar fi pueril să mai credem că tinerii absolvenți ai facultății, abia încadrați în muzeele noastre, beneficiind de reciclare, au fost inițiați cu vîrf și îndesat în toate tainele muzeografiei. Cursurile de perfecționare sînt bune și direcția de specialitate le privește cu foarte multă seriozitate; cred însă că discuția trebuie abordată de la următoarea premisă: ca să ai o perfecționare eficientă este neapărat nevoie ca în sistemul învățămîntului de stat să apară discipline muzeografice. Eu aș cere, și aștept cu nerăbdare cuvîntul celor care vor urma, ca, pentru personalul mediu, să existe școli medii tehnice cu diferite profiluri, pornind de la taxidermie și sfîrșind cu restaurarea arheologică, iar pentru personalul superior de muzeografie și restaurare, cred cu tărie că a venit momentul să existe la nivelul universităților cursuri sistematice de muzeografie. Ar fi foarte greu să se creeze deocamdată un institut de muzeografie care să formeze muzeografi pe diferitele branșe de specialitate; însă, pe lîngă facultățile cu profil de biologie sau umanistic, să se introducă cursuri de specialitate secondate de seminarii și practică, nu formală, ci bine supravegheată, desfășurată pe lîngă muzee, șantiere arheologice, echipe științifice ș.a.m.d. Ar urma apoi ca, după doi ani de facultate, să apară pentru anul III și IV, la nivelul acestor facultăți, în momentul firești scindări a anului III pe specialități, secțiile de muzeografie. Desigur lucrurile trebuie foarte bine gîndite pentru că în afară de numismat, arheolog, naturalist, istoric (cu specialitățile medie, modernă sau contemporană), muzeograful trebuie să fie și altceva; cuvîntul se cam ocolește, dar, trebuie să fie un activist cultural, un pedagog pentru educarea tinerilor și adulților. Și, în cazul acesta, vor trebui să fie și cursuri care să le dea noțiuni foarte solide legate de teoria și practica culturii de masă, pentru înarmarea lor în munca complexă de muzee. Aș dori să mai fac încă o precizare: Consiliul Culturii și Educației Socialiste ar trebui să realizeze, cu concursul Ministerului Educației și Învățămîntului, un sistem de supraveghere, de controlare a felului în care se desfășoară procesul de învățămînt în muzeologie. S-ar putea întîmpla ca la formarea muzeografilor să folosim, la diferite catedre și diferite discipline, alături de profesorii de curs, alături de profesorii obișnuiți, specialiști din muzeele noastre, care să vină să prezinte, dacă nu un curs întreg, cîteva prelegeri, încît muzeologia să fie o disciplină predată în facultăți.

Altă problemă foarte serioasă este aceea a doctoratelor și a cursurilor postuniversitare și nu consider deloc neglijabil acest capitol. Aștept părerea colegilor mei, însă probabil va trebui să dăm atenția cuvenită pregătirii postuniversitare a oamenilor noștri din muzee. Eu aș propune ca, după cinci ani de lucru în muzeu, după ce muzeograful și-a acumulat un bagaj propriu de experiență, după ce a făcut cunoștință cu problemele științifice ale arealului și patrimoniului cu care vine în contact, atunci să poată fi vorba de înscrierea sa la cursurile postuniversitare. Desigur mă gîndesc că, dacă vom reglementa riguros sistemul de formare a muzeografului profesionist, atunci va trebui să-i asigurăm încadrarea și stabilitatea necesară la locul său de muncă. Este un raport de probleme ce se condiționează reciproc. Muzeograful este un specialist și trebuie să fie tratat ca un specialist. Ca să fie tratat ca atare trebuie, astăzi, cînd toate meseriile și disciplinele își au coordonate proprii, în veacul specializării muncii, să apară ca un specialist format, cu diplomă, cu sisteme de verificări, cu grade ș.a.m.d. În ceea ce privește cursurile de reciclare, acestea vor trebui să pună foarte mult accentul pe studiul

https://biblioteca-digitala.ro

individual. Să le oferim deci acest beneficiu. Și, dacă am prevedea ca, nu numai prin sistemul consacrat de reciclare, ci anual, orice muzeograf din țară să aibă dreptul să frecventeze marile centre universitare, venind cu o fișă-raport; dacă am prevedea ca între două reciclări, muzeograful să poată beneficia o lună de zile, în bloc sau în etape, pentru documentare în marile centre și pentru vizite la alte muzee, atunci reciclarea muzeografului va avea mai multă eficiență; este un om citit, instruit, care a văzut materialul și în cazul acesta reciclarea vine numai să-i sporească apetitul de cercetare, să-l ajute să gîndească modern. Peste 80% dintre muzeografii noștri n-au fost la muzeele județene învecinate; oameni cu merite deosebite au călătorit numai în perimetrul provinciei istorice de care sînt legați și, sigur, există consacratele drumuri la București, unde trebuie să te duci pentru că este capitala științifică, administrativă și culturală a țării. Avem din păcate, datorită acestui sistem, muzeografi care sînt muzeografi pentru un sfert de Moldovă, muzeografi pentru jumătate de Oltenie ș.a.m.d. În ce măsură lăsăm muzeograful nostru să se perfecționeze, să-și ducă o viață profesională?

Știm foarte bine că lipsesc cadrele medii bine pregătite. Dacă facem raportul între personalul de cercetare științifică și personalul tehnic, vom vedea că sîntem o armată cu raportul 20 de generali la 4 soldați; vezi un desenator, un fotograf și doi restauratori solicitați de 15—16 muzeografi. Se pune în prezent, la noi, imperios, cerința de a clarifica problema restaurării și conservării, cerința salvării patrimoniului nostru național; *aici* avem nevoie din plin de personal mediu tehnic; *aici* trebuie îndreptată toată atenția noastră.

Se vorbește astăzi, din ce în ce mai mult, de legarea învățămîntului de practică. Universitatea coboară în uzine; de ce învățămîntul superior și mediu nu ar coborî și spre muzee? Cel puțin spre marile muzee? Am putea organiza secții ale facultăților de specialitate care ne interesează, istorie de exemplu, cu cursuri generale asigurate de facultățile de istorie din Iași, Cluj sau București, și cursuri speciale de muzeografie, cu practica adecvată pe lîngă muzeele din aceste orașe. Îndrăznesc să spun același lucru pentru promovarea specialiștilor de naturale. Cred că sectorul memorialistic este foarte complex și foarte interesant. Deși risipiți în zeci de instituții, reprezintă de fapt un mare muzeu ideal ca arhitectură, un muzeu al culturii, prin exponenții săi tipici. Dar, muzeograful care se ocupă de casele și muzeele memoriale a fost neglijat multă vreme. În primul rînd subliniez faptul că muzeograful care se ocupă de o personalitate literară trebuie să aibă studii de filolog și reale calități de critic literar; că, dimpotrivă, un muzeograf, care se ocupă de punerea în valoare a unor personalități plastice, ar trebui să fie cu formația unui critic de artă și e de prisos să vă mai spun desigur că istoricul este prezent pretutindeni, pentru că fenomenul de revalorificare este istoric prin esență.

R. FLORESCU

După cadrul pe care l-a trasat tov. Iulian Antonescu, eu aș vrea să vin cu cîteva precizări, pentru ca discuția să se poată axa evident pe probleme esențiale și pentru ca, din capul locului, cei care vor participa în continuare să aibă în vedere o anumită motivație a ceea ce s-a prezentat ca bază de discuție. Aș vrea să spun întîi că tema-program publicată în revistă este aceea a unuia dintre cursurile de specializare și perfecționare organizate pentru muzeografi și muzeologi și că ea nu afectează aspectul de specialitate al acestora, cărora le sînt consacrate și alte forme de specializare și perfecționare; că în ultima vreme de asemenea se lucrează cu Centrul special de perfecționare și specializare a cadrelor la un program de calificare a anumitor cadre, mai ales a acelor cadre medii pe care, așa cum știți și așa cum sublinia tov. Iulian Antonescu, le recrutăm din zone de pregătire diferite. Aș mai spune că există mai multe forme de specializare și perfecționare, între care amintesc aceste cursuri de care vorbim astăzi, o serie întreagă de stagii de perfecționare la locul de muncă, mai ales pentru restauratori, formele de studiu individual practicate și anul trecut și acum doi ani; evident sînt forme mai restrînse decît cele pe care le putem organiza sub formă de cursuri colective.

Ar mai fi de spus că ceea ce se prezintă în revistă și intră în discuție este un simplu cadru tematic, pe baza căruia se poate organiza acest curs. Programul s-a elaborat între timp, s-a îmbunătățit și probabil că se va mai ameliora și în urma acestor discuții și în urma experimentului pe care o să-l constituie cursul însuși. Acestea ar fi, să spunem, elementele de detaliu pe care le-am adus la cunoștința colegilor invitați aici. Aș ruga să-mi permiteți acum să clarific într-o anumită măsură motivația acestui curs. În general, programul nostru de cursuri și de forme de specializare și perfecționare pe cincinalul actual nu s-a axat, așa cum poate că ar fi fost normal, pe o împrospătare a cunoștințelor și pe o ridicare a lor la un nivel superior, ci pe umplerea unor lacune și pe remedierea unor carențe existente în pregătire. Aceste carențe și lacune își au explicația într-o motivare destul de clară. În general, carențele sînt aceleași cînd este vorba de lipsa unei teorii muzeologice; și ea nu există pe plan mondial. ICOM proiectează de doi ani editarea unui manual de muzeologie, aflat acum în stare de ante-pre-proiect. S-a stabilit cumva un colectiv, niște capitole, dar sînt departe de elaborarea unei tematici. Această situație este poate,

https://biblioteca-digitala.ro

într-o anumită măsură, mai accentuată la noi în țară și aș aminti numai eforturile pe care a trebuit să le facă publicația care ne găzduiește azi ca să inițieze, să impulsioneze, niște discuții și niște dezbateri de muzeologie propriu-zisă. Ani de zile a trebuit să publice materiale de istorie, arheologie și științe naturale cu oarecare contingențe cu muzeul, pentru că nu exista nici preocupare, nici inițiativă, nici interes pentru activitatea de muzeologie propriu-zisă. Avem de-a face cu o disciplină în constituire. Mai mult, nici disciplinele specifice nu sînt întotdeauna perfect conturate. Aș da cîteva exemple, mai ales din punct de vedere al muzeelor: etnografia noastră este de fapt morfologia civilizației țărănești. Nu avem nici un muzeu și nu avem, de asemenea, nici preocupări teoretice cristalizate, concretizate în articole ample de etnografie urbană de exemplu. Sînt foarte sporadice. Nu mai vorbesc de alte aspecte ale aceleiași discipline. La fel pentru muzeul de istorie. Experiența românească în materie de muzeu de istorie este foarte bogată și foarte interesantă. Dar tocmai datorită acestei bogății a experienței noastre în muzeul de istorie, ne dăm seama că ne aflăm în fața unei varietăți destul de mari de expresie muzeală.

Ne aflăm în fața unei perioade de mari transformări în cultură, care va prinde cu siguranță și muzeul. Am avut prilejul să discut faptul că muzeul se va transforma într-o formă de învățămînt propriu-zis și nu într-un auxiliar al procesului de învățămînt, ca o consecință a transformărilor care au loc acum în învățămînt. Studii recente pe realitatea vie ne-au demonstrat că există foarte multe practici, diferite între ele, și că de foarte multe ori am întîlnit carențe grave. Chiar în instituțiile de prestigiu am întîlnit carențe grave mai ales în ceea ce privește latura de conservare, latura de expunere în condiții bune ș.a.m.d. Sînt multe probleme complet neclarificate chiar pentru aceștia; un singur exemplu — problema patinei metalului, a argintului. Se confundă în mod curent patina cu murdăria. Aceasta este motivația pentru care Centrul de perfecționare și specializare a cadrelor, împreună cu Direcția așezămintelor s-au gîndit să organizeze acest așa-numit curs de specializare în domeniul muzeologiei și care se axează evident pe problemele generale ale datelor muzeologiei și nu pe muzeologie specifică. Nu este vorba, ar fi un paradox, ca unii să încerce să-i învețe pe alții, ci este vorba ca în cadrul acestui curs să încercăm să ajungem la o bază de plecare comună, la un limbaj elementar comun, la niște convenții comune de pe care să încercăm să edificăm cu forțele noastre modeste, cu cît putem și mai ales cu experiența pe care o avem, o teorie muzeologică corespunzătoare stadiului nostru de dezvoltare și necesităților culturii noastre. Și aici revista ne dă o mînă de ajutor extrem de prețios; de curînd am discutat posibilitatea înființării în revistă a unei rubrici intitulată „Dicționar muzeologic" și care să fie efectiv un dicționar muzeologic; care să lase însă marginea necesară unor discuții, conștienți fiind că orice încercare de definire a noțiunilor și categoriilor este supusă unor anumite cauțiuni în stadiul actual de dezvoltare al disciplinei noastre.

În sfîrșit, în legătură cu pregătirea propriu-zisă a cadrelor de muzeologi: fără îndoială un curs general de muzeografie trebuie introdus în facultățile de profil. Dar nu trebuie să depășim cadrul unei culturi generale de specialitate; să fie doar cursuri de introducere în muzeologie și în principalele probleme ale muzeologiei: conservare, expunere, practica culturii de masă. Nu aș vedea o specializare efectivă de muzeologie încă din facultate. Acestea revin mai degrabă învățămîntului postuniversitar, pentru că necesită pe lîngă partea teoretică și o parte practică, importantă, de laborator și de muzeu. Mi se pare că vechea idee a unui centru de muzeologie care să facă și oficiul de centru de specializare postuniversitar, în această perspectivă, devine mai actuală și mai stringentă decît oricînd și va trebui, noi, Direcția și Consiliul, să ne gîndim la o formulă de realizare corespunzătoare cadrului economic și tehnic de care dispunem și pe care putem conta astăzi. Amînarea acestei realizări mi se pare din ce în ce mai greu de acceptat. În sfîrșit, în legătură cu formarea cadrelor medii, trebuie să spun că dintr-un calcul economic, mă înscriu în divergență față de tov. Antonescu; nu mi se pare că vom putea cere Ministerului Educației și Învățămîntului să organizeze niște școli medii de specializare în domeniul nostru pentru simplul fapt că numărul de absolvenți de care avem noi nevoie e mic și atunci tot Centrul de specializare poate, cu concursul ministerului, folosind unele școli tehnice de specialitate, să ne asigure și aceste forme de calificare a personalului mediu, desenatori, fotografi și chiar gestionari de muzeu, oameni care să știe și muzeografie și administrație în același timp.

I. ANTONESCU

Cred că la această dezbatere e bine să avem în vedere și ritmul de dezvoltare a muzeelor, în momentul de față din ce în ce mai acut, problema muzeografului ca tematician expert, necesitatea circuitării expozițiilor din țară și străinătate. Are loc o adevărată explozie expozițională. Spun acest lucru și atrag atenția că, de foarte multe ori, crud și ieșit de pe băncile facultății, muzeograful încadrat la istorie, pentru a ne limita doar la o disciplină, este considerat un factor matur de decizie și orientare pentru ca de multe ori în timp record să deschidă expoziții temporare sau de bază. Muzeograful este, așadar, foarte puțin pregătit pentru a răspunde la marea sarcină de tematician. Poate că slaba consistență a unor expoziții, păcatele tematicii ideologice ale acestor expoziții

https://biblioteca-digitala.ro

sînt realităţi nemijlocit legate de formarea muzeografului! Cum să abordeze realitatea? Cine îl învaţă? Există în momentul de faţă primejdia ca muzeele să nu fie la înălţimea obligaţiei lor de a consacra, primind în cadrul lor, valorile prezentului.

Aş mai sugera o idee. Marile muzee să fie transformate în adevărate instituţii-pilot, pe care să se sprijine învăţămîntul. Ce înseamnă oare, şi cum credem noi că postuniversitar vom avea posibilitatea să formăm muzeografi? La muzeele noastre avem cadre cu foarte multă experienţă care ar putea să conducă cursurile studenţilor. Muzeele mari trebuie asemănate uzinelor şi Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului va trebui să cuprindă aceste muzee mari în sistemul de formare a muzeografilor prin învăţămîntul de stat. Cred că tov. Florescu are perfectă dreptate atunci cînd ridică problema eficienţei economice a unor şcoli medii pentru cadrele medii. Aş propune însă un lucru. Aidoma şcolilor populare de artă, să avem posibilitatea ca o singură instituţie, şcoală medie de muzeografie, să funcţioneze cu secţii de 5—6 oameni pe lîngă diferite muzee. Putem avea un singur liceu la Bucureşti sau la Cluj sau Iaşi. Acest liceu, această şcoală medie poate funcţiona pe 20 de grupe specializate: cursurile teoretice comune, după care, pe laboratoare, la nivelul diferitelor muzee din capitală, să se petreacă procesul de pregătire strict profesională. Pentru că orice s-ar spune, nu mai putem lucra cu laborantul cu 7 sau 4 clase.

R. FLORESCU

Ar fi poate şi o soluţie intermediară şi anume: în licee există îndatorirea unei practici de producţie; o parte din elevi pot fi îndreptaţi pentru practica de producţie către muzeu; pentru problemele de restaurare, de desen, de laborator etc. Evident, asta nu le dă nici o calificare. Ar urma ca după aceea să le fie completate cunoştinţele printr-un curs de calificare tot în cadrul cercului nostru.

L. ROŞU

Este cunoscut faptul că în anumite domenii de activitate, cînd se completează locurile, şcoala respectivă îşi închide porţile. În raport cu necesarul de cadre, poate să funcţioneze 5 ani sau 10 ani pînă la completarea efectivului. În prezent, cu cîteva excepţii, nu avem restauratori calificaţi care pot să-şi permită să acţioneze asupra obiectelor de muzeu; mă refer îndeosebi la muzeele de istorie, la care numărul restauratorilor calificaţi este sub 10, faţă de cele 100 de muzee. Se impune o corelare a necesarului de restauratori, în raport cu cerinţele patrimoniului, cu cifrele de şcolarizare eşalonate pe ani.

A. PAVEL

Eu aş vrea să discutăm mai concret în legătură cu programul acesta de perfecţionare în domeniul muzeografiei şi doresc acest lucru din următorul motiv: organizăm chiar la ora aceasta un curs cu muzeografii din domeniul istoriei, secţiile modernă şi contemporană. La aceste cursuri se transmit în general cunoştinţe de istorie, adică se reîmprospătează cunoştinţele primite pe băncile facultăţilor. Din păcate însă, nu se poate face o rupere totală a ştiinţei istoriei de activitatea muzeografică atunci cînd este vorba de specialiştii noştri, de muzeografi. În programa propusă pentru specialiştii în istoria modernă şi contemporană de la muzeele noastre apar şi cîteva teme de muzeografie. Ce facem atunci? În situaţia aceasta se pare că se nasc nişte paralelisme. Încercăm noi să reîmprospătăm cunoştinţele muzeografilor noştri în domeniul în care ei au urmat cursurile facultăţii sau nu facem altceva decît să le transmitem nişte cunoştinţe în cadrul general al ştiinţei muzeografiei?! Cum procedăm? Pentru că mie mi se pare că se nasc paralelisme şi, mai mult decît atît, uitîndu-mă la această programă care a fost publicată, nu cred că cineva dintre noi nu ar putea să vorbească la una din aceste teme, la modul foarte general.

GH. CANJA

Alături de această programă poate că ar fi bine să se ţină cont şi de programele distincte pe genuri de muzeografie, pentru că acest program de perfecţionare este conceput în mod unitar, adică pe de o parte cursuri de muzeologie generală, pe de alta cursuri de profil. Cursurile de muzeologie generală se desfăşoară în 15 serii sau 10, în orice caz pentru a permite ca la fiecare serie să participe muzeografi de acelaşi profil. Prin urmare, fiecare temă, în loc să plutească la modul general, va putea fi profilată pe specificul, pe profilul participanţilor la cursul respectiv.

A. PAVEL

Atunci cum rămîne cu celelalte cursuri care sînt de transmitere de cunoştinţe? Înseamnă că mergem la ideea aceasta de reciclare, adică un curs de transmitere de cunoştinţe sau de aprofundare, şi altul de muzeografie, dar tot pe profil şi în cazul

https://biblioteca-digitala.ro

acesta discuția noastră ar trebui să se refere la unul din sectoarele pe care se face această programă.

Muzeele memoriale au un profil foarte variat pe care greu îl surprindem la prima vedere. Din această cauză în programele pe care eu le-am consultat nu apare nicăieri problema specializării muzeografilor de la muzeele memoriale; mă întreb dacă pentru ei e suficient acest curs sau dacă nu trebuie să ne gîndim la perfecționarea cunoștințelor lor în cadrul unui curs special de transmitere de cunoștințe, de îmbogățire... Aici se ridică și o problemă delicată și anume: avem în cadrul rețelei de muzee și muzee tehnice. În anii trecuți nu am avut cursuri pentru aceste muzee, dar din cînd în cînd, la solicitarea muzeografilor respectivi, îi mai luam cu noi la diferite cursuri de muzeografie. Atunci ar trebui să ne gîndim la acești muzeografi, pentru care noi n-am făcut pînă acum nimic și, dacă stăm să numărăm, în rețeaua noastră avem 15—20 asemenea unități, majoritatea lor de importanță republicană; iar unele dintre ele sînt subordonate altor instituții centrale și, se știe că, prin legea de organizare a C.C.E.S., ar trebui să fie în evidența sa, să aibă grija lor și mai ales grija perfecționării cadrelor din aceste unități cu profil tehnic. Nu știu cum vom rezolva această problemă, dar este un lucru care ne dă mult de gîndit.

H. DAICOVICIU

Cred că utilitatea discuției începe să se contureze după primele schimburi de idei și greutatea începe să fie aceea de a degaja din tot ceea ce s-a spus, din tot ceea ce dorim, cîteva lucruri care să nu fie numai utile, ci și posibile. Nu aș vrea ca discuția noastră să alunece nici spre un anumit pesimism, care mi se pare că, într-o oarecare măsură, s-a manifestat, și nici spre un anumit „idealism", adică spre postularea unor situații ideale, pe care nu avem încă posibilitatea să le realizăm și care am impresia că nu sînt, practic sau pe scară largă, realizate nicăieri în lume. În ciuda numeroaselor lipsuri pe care le avem, nu se poate tăgădui că la noi s-au realizat în ultimii ani o serie de muzee sau de expoziții importante, de prestigiu și de succes. E adevărat că ele au fost realizate — și aici cred că trebuie să fie punctul central al discuției noastre — într-o manieră oarecum empirică, beneficiind cîteodată de concursul unor specialiști din diverse domenii și instituții. Dar este necesar un program de pregătire a unor oameni în vederea unor asemenea realizări.

Pregătirea se situează, cronologic vorbind, înaintea perfecționării sau reciclării. Ceea ce mi se pare la noi nepotrivit în această privință este o anumită structură destul de rigidă a posibilităților de pregătire în diferite domenii. Și s-a văzut cum problema, de exemplu, a creării unor școli tehnice pentru cadrele medii din muzeografie se lovește fie de imposibilitatea de a-i plasa pe acești muzeografi-restauratori, fie de alte considerente care provin, cred, dintr-o anumită rigiditate a sistemelor noastre de pregătire.

În privința muzeografilor cu calificare superioară, deci absolvenți ai institutelor de învățămînt superior, aș spune că prima sarcină, condiția esențială este ca ei să fie foarte buni specialiști în meseria lor, de istorici, naturaliști etc. Pentru că, oricît ar fi de importante elementele de muzeologie, de tematică etc., nu cred că se pot da exemple de oameni pregătiți teoretic în muzeologie, dar nepregătiți profesional ca istorici, naturaliști sau în domeniul artelor plastice, științelor umaniste, care să fi realizat secții, muzee sau expoziții bune. În schimb, specialistul bine pregătit în meseria lui are baza căreia să-i adauge apoi elemente specifice muzeologice și care să-i îngăduie să realizeze expoziții, secții sau muzee reușite. Acum, și îmi pare bine că tov. Alexandru Roșu este printre noi, cred că prima noastră deficiență constă în insuficiența chiar a pregătirii de specialitate.

Datorită sistemului nostru de învățămînt, în facultățile de istorie, datorită sistemului nostru de practică în producție și datorită sistemului nostru de repartizare a absolvenților, este perfect posibil ca noi, într-o zi, să angajăm, la un muzeu de arheologie, un muzeograf care să nu fi văzut în viața lui un muzeu sau un șantier arheologic. Acest lucru este posibil teoretic, dar se întîmplă uneori și în practică.

Știu bine că Ministerul Educației și Învățămîntului, direcțiile de specialitate trebuie să răspundă unor cerințe obiective. Trebuie să fie respectate anumite norme cu privire la încărcarea studenților cu ore de curs, seminar și cu alte activități. Trebuie să se respecte un anumit raport între cursurile cu profil ideologic mai accentuat și cursurile de specialitate. De aceea s-a ajuns la situația în care absolvenții facultăților de istorie, de exemplu, au dat examene, în cursul celor patru ani de studii, la diverse materii (discipline istorice sau altele), dar n-au dat nici un examen la un curs special de istorie. Lucrurile se repetă foarte probabil și la alte facultăți; și nu știu cum ar putea fi remediate.

Ceea ce ar putea face în momentul de față Ministerul Educației și Învățămîntului ar fi să introducă, în cursul celor patru ani de facultate, 1—2 cursuri de muzeografie ca discipline facultative. Ar fi un mare cîștig, fără îndoială, și, totuși, un cîștig neîndestulător pentru trebuințele noastre în continuă creștere. Eu aș propune Ministerului Educației și Învățămîntului să mergem pe linia prelungirii studiilor universitare pe timp de un an, pentru un număr limitat de studenți, și anume pentru atîția cîți vor să lucreze în muzee și cîți putem prevedea că vom avea nevoie.

https://biblioteca-digitala.ro

Care ar fi avantajele acestui sistem? Întîi, se poate opera o selecție foarte severă prin instituirea unui examen de admitere pentru studenții care vor să urmeze acest al cincilea an de studii. Examenul poate fi un concurs sau, eventual, un scurt stagiu de producție cu verificarea cunoștințelor dobîndite. În al doilea rînd, acest sistem este extraordinar de suplu pentru că numărul locurilor se stabilește, an de an, în funcție de necesități. Dacă știm, de exemplu, că în anul 1976 vom avea nevoie de numai cinci arheologi pentru muzeele noastre, cursurile de arheologie din anul V se organizează, în anul universitar 1975/76, pentru numai cinci oameni, indiferent dacă pentru aceste locuri sînt 10, 20 sau 100 de candidați. Cu cît mai mulți candidați, cu atît selecția e mai severă, iar faptul că numărul de locuri e stabilit, de la an la an, în funcție de necesități, face să nu existe primejdia de a nu-i putea repartiza în mod adecvat pe cei care au urmat cursurile respective. În al treilea rînd, din punct de vedere economic, sistemul mi se pare rentabil. Numărul studenților care urmează acest an V nefiind prea mare, iar cheltuielile pentru un student într-un an de zile nefiind exagerate, sumele cheltuite pentru studenți nu pot fi nici ele prea mari. Cît privește banii cheltuiți pentru salariul cadrelor didactice, îndrăznesc să spun că ar fi, practic, egali cu zero, deoarece reducerea planurilor de învățămînt face ca astăzi numeroase cadre didactice să aibă o normă minimă sau chiar mai mică, întregită cu activitatea științifică. Această normă ar putea fi foarte bine completată, fără cheltuieli suplimentare, cu ore la acest an V în prelungirea studiilor universitare.

R. FLORESCU

Aș mai adăuga că o serie de forme de învățămînt s-ar putea organiza în comun pentru mai multe specialități. Mă gîndesc, de exemplu, că practica de laborator se face în același cadru, cu același aparataj, cu același profesor, indiferent că ești arheolog, istoric de artă sau etnograf.

H. DAICOVICIU

Iată, așadar, care cred că ar fi soluția pregătirii din facultate a muzeografilor: un curs sau două facultative în anii III—IV, la care pot participa toți studenții care doresc, și apoi pregătirea de strictă specialitate în anul V, în care studentul intră pe baza unui concurs și în lumina perspectivelor reale de plasament după absolvire.

În ceea ce privește perfecționarea, oricîte forme organizate am căuta și am găsi, fără dorința reală a muzeografului de a se perfecționa singur și fără posibilitatea pe care trebuie să i-o asigurăm ca el să-și îndeplinească această dorință, nu vom realiza mare lucru. Aceasta este, deci, prima condiție a perfecționării: muzeograful să aibă acces la cele două mari izvoare ale îmbunătățirii activității sale. La izvorul științific, ceea ce înseamnă acces la biblioteci, la profesori, la specialiști, la arhive. La izvorul muzeologic, ceea ce înseamnă acces la marile muzee, unde pe plan muzeologic poate să învețe cîte ceva. Aceasta comportă bani de deplasare și nimic mai mult din punct de vedere economic, dar comportă mult din punctul de vedere al înțelegerii umane și profesionale de care trebuie să dea dovadă directorii muzeelor noastre, șefii de secții, comitetele județene de cultură și educație socialistă, într-un cuvînt toți acei factori care pot înlesni muzeografului un asemenea contact, pentru el vital, dar care îl pot și împiedica foarte mult dacă nu au bunăvoința și încrederea necesară.

FL. GEORGESCU

Vă mărturisesc că am ascultat cu mult interes opiniile exprimate aici și aș interveni cu cîteva mici observații. Mai întîi în ce privește pregătirea anterioară pentru cei care intră în muzeele noastre. Cred că pe toate treptele de pregătire trebuie să se acorde atenție, cel puțin cunoștințelor de bază. Salvarea patrimoniului național este legată de cunoștințe prealabile la toate etapele de pregătire. Nu cred că nu sînt necesare niște cursuri generale, și profit de prezența reprezentantului Ministerului Educației și Învățămîntului pentru a sublinia că niște cursuri de informare, cel puțin în cadrul orelor de istorie sau a altor discipline în ce privește cunoașterea patrimoniului, a obiectelor muzeistice, modul în care trebuie selectat, modul în care trebuie apărat, sînt absolut necesare. Pentru a ne feri de neajunsuri din partea unor neinițiați, cred că noțiuni de muzeologie se impun încă din primele etape ale învățămîntului. Aș propune ca în liceele de cultură generală și în alte licee, cel puțin acolo unde se predă istoria, să se introducă și unele noțiuni privind patrimoniul muzeal. În legătură cu pregătirea cadrelor medii, eu susțin cel puțin un liceu de specialitate pe țară. Pe o perioadă de un deceniu, de acum încolo, cele peste 300 de muzee din țară au nevoie de cadre medii; mă refer la restauratori, la conservatori, la gestionari, la custozi, la supraveghetori, la toți aceia care sînt obligați să ia contact cu obiectul muzeistic, care sînt obligați să supravegheze apărarea, conservarea, păstrarea acestui patrimoniu. Și, de ce să nu spun, e și mai ușor de creat posturi de cadre medii mai ales în muzee cu un număr mic de cadre și care au nevoie de oameni pregătiți nu de o școală ca cea de artă populară, ci de un liceu

https://biblioteca-digitala.ro

de specialitate. La nivelul județelor, nevoia de cadre în muzee este calculată probabil și, revin, liceul de specialitate s-ar justifica astfel.

H. DAICOVICIU

O singură întrebare, care poate dă o idee. Eu aș întreba dacă n-ar fi mai ușor de realizat o secție de restaurare muzeografică pe lîngă vreun alt liceu tehnic de specialitate existent, de pildă un liceu de chimie sau altceva?

L. ROȘU

Aș da și eu o sugestie. Nu cumva am putea împlini această imperioasă nevoie și într-un alt mod? Există un grup școlar postliceal pe lîngă Consiliul Culturii și Educației Socialiste care se ocupă cu pregătirea bibliotecarilor și librarilor. Oare la acest grup școlar nu am putea înființa o secție pentru muzee, postliceală, la care să intre fizicieni, chimiști de la liceele industriale și care să se specializeze în problemele de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal?

FL. GEORGESCU

Întru totul de acord. Dar, oricare ar fi forma adoptată, lipsa de cadre în domeniul conservării și restaurării mai ales, ne obligă să ne grăbim. În ce privește pregătirea superioară, fiecare absolvent al unei facultăți umaniste, care intră cît de cît în profilul unui muzeu, poate și trebuie să aibă cunoștințe de muzeologie, chiar dacă el devine cadru didactic undeva în țară. Cred că și soluția propusă de tov. Antonescu — cursuri de muzeologie din anii III—IV, cu specializare, și cea propusă de H. Daicoviciu — privind prelungirea studiilor universitare cu un an, pe baza unor examene severe, sînt la fel de valoroase și viabile. Rămîne în sarcina Ministerului Educației și Învățămîntului să hotărască forma și în sarcina noastră să ne batem pentru materializarea acestor idei. Vom putea pregăti astfel atîtea cadre cît vom avea nevoie și numărul lor poate fi stabilit, cu destinație precisă chiar. Vor putea apoi ocupa, prin concurs, locurile vacante existente. În cele din urmă, pregătirea postuniversitară va fi treapta superioară a pregătirii muzeologului. Pregătirea muzeologului, ca atare, este o altă latură a muncii noastre, și se poate face pe multiple căi. În primul rînd pe baza studiului individual organizat, însă urmărit și verificat la sfîrșit în ce măsură își îndeplinește și realizează programul stabilit, de către acele comisii fixate prin lege să organizeze cursurile de pregătire și perfecționare la locul de muncă. A doua formă, pregătirea în cadrul unor cursuri anume organizate de organe însărcinate cu pregătirea cadrelor: în cazul programului prezentat aici, propunerea tematică mi se pare judicioasă, este un program valoros, dar, desigur i se pot face îmbunătățiri și mi-am notat cîteva. Mă surprinde faptul că nu găsesc în tematica aceasta dezbateri în legătură cu organizarea științifică a depozitelor, abordîndu-se astfel problema păstrării patrimoniului muzeal. La punctul 5 se prevede cercetarea științifică în muzeu. Eu aș desființa propunerea de la punctul 6 — mijloace și modalități moderne în slujba activității muzeistice — total, și unele aspecte le-aș include, în primul rînd, în „locul și sarcinile muzeului contemporan", ca temă fundamentală. În al doilea rînd, „sondajul și ancheta" mi se pare că este o temă de cercetare pură și poate fi inclusă la punctul 5 ca muncă de cercetare specifică. Și acolo ar putea fi formulată ca „cercetare socio-psiho-pedagogică". Anchetele sociale nu sînt decît mijloace în cadrul acestor cercetări. De asemenea, noțiuni de știința conducerii și organizarea muzeului nu cred că trebuie introduse în cursul pentru toți muzeografii, ci numai pentru cursul cu directorii, poate pentru șefii de secție. Noțiuni generale însă se pot da tuturor. Tema care se referă la „arhitectura muzeului, cerințe-adaptare", aș propune să facă parte tot din capitolul „organizarea expozițiilor muzeale", pentru că nu se poate vorbi de organizarea expozițiilor fără să vorbești de spațiu. Mi se pare apoi că lipsesc cîteva lucruri. Aș propune ca o temă de lămurit, chiar de la începutul cursului: ce este obiectul de muzeu? S-a vorbit aici chiar de un dicționar muzeologic. În cadrul acestor cursuri trebuie pusă problema obiectului de muzeu și sugerez și „Revistei muzeelor" să încerce o dezbatere pe această temă, mai ales pentru epocile modernă și contemporană; pentru că se bîjbîie încă cu această noțiune. Chiar instrucțiunile Consiliului Culturii sînt lacunare și uneori deficitare în această direcție. Nu s-a precizat ce este un obiect de muzeu, se vorbește de valoare de muzeu sau valoare de exponat. Nu se precizează în mod deosebit, care sînt și ce condiții trebuie să îndeplinească obiectele de muzeu. Nu trebuie apoi să confundăm noțiunea de conservator cu cea de gestionar. Cred că și această temă ar putea fi pusă în programul nostru de lucru. Nu se vorbește nimic despre sistemul de iluminat în muzeu și ce importanță prezintă el. Poate la mijloace muzeotehnice audio-vizuale s-a avut în vedere, nu știu dacă se leagă direct, dar cred că ar putea să facă obiectul separat al unor discuții pentru importanța temei. Aș dori apoi să se vorbească despre căile de creștere a patrimoniului, despre munca științifică de depistare, de colecționare, de achiziționare, pentru că este necesară o muncă de cercetare fiindcă nu orice obiect care se prezintă la muzeu poate fi achiziționat, și nu numai acestea; trebuie depusă o muncă de cercetare, de sondare, pentru achiziționarea lor.

https://biblioteca-digitala.ro

Cursul nostru va trebui să aibă un caracter aplicativ — şi ideea unor muzee-pilot unde să se facă practică, să se discute, să se dezbată aspectele pozitive sau negative, mi se pare excelentă. S-a vorbit de lipsa unei „teorii muzeologice". Să urmărim însă, la cursurile noastre, specializarea în activitatea practică, teoria va veni apoi, de la sine.

AL. CEBUC

Pornind cu binemeritatele aprecieri la adresa „Revistei muzeelor" pentru problemele interesante ce le ridică azi în faţa muzeografilor din toată ţara, aş începe mica intervenţie de la unele probleme ridicate de tov. Daicoviciu şi anume că principala sarcină a muzeologilor este aceea a salvării, păstrării şi conservării patrimoniului. Această chestiune care trebuie să stea în atenţia noastră se leagă în mod indirect, sau direct, de cadre. Se pune problema stabilităţii lor, problema pregătirii lor. Problema muzeografilor trebuie revăzută în întregime şi trebuie să se asigure muzeografilor condiţii de rămînere în instituţia respectivă, posibilităţi de promovare, grade etc. tot ce s-a pomenit aici de către antevorbitorii mei.

Pentru cadrele medii găsesc că nu e binevenită înfiinţarea unui liceu muzeografic. La ora actuală schemele muzeelor sînt complete şi dacă mai există o mică fluctuaţie, există numai la sectorul de restaurare. Dar ca să califici un restaurator îţi trebuie patru ani de zile cel puţin. Aş spune, deci, să nu înfiinţăm licee de specialitate, pentru că se pune şi problema cadrelor de predare, a posturilor, a elevilor care absolvă şi cărora va trebui să le găsim un plasament şi a altor obligaţii care intervin pe parcurs. Reiau atunci propunerea formării laboratorului central de restaurare unde pregătim aceste cadre medii, recrutate dintre absolvenţii unui liceu de specialitate (chimie, arte plastice) şi cu reale aptitudini pentru a deveni un specialist restaurator; apoi, vom găsi soluţia pentru a-l determina să rămînă pe loc. Şi aici aş ruga Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, împreună cu toate departamentele de specialitate, să găsească formula corespunzătoare. Cel puţin pentru Bucureşti avem toate aserţiunile, din punct de vedere teoretic, să creăm un laborator pentru muzeele din reţeaua municipiului Bucureşti, care să nu devină un laborator al unui muzeu, ci un laborator de-sine-stătător, cu regim industrial din punct de vedere juridic pentru a fi asimilat cu laboratoarele industriale, pentru a-i crea baza materială atît în ce priveşte remunerarea cadrelor cît şi în ceea ce priveşte dotarea cu aparatură. Avînd un asemenea laborator, există posibilitatea să pregătim oameni de la muzee recomandaţi de directori, de comitetul oamenilor muncii, şi să-i specializăm în restaurarea şi conservarea picturii, ceramicii, fierului, hîrtiei ş.a.m.d. Astfel văd eu pregătirea cadrelor medii trimise din toată ţara. Pe o perioadă de 1 an de zile rămîn în laborator şi se perfecţionează. Ar fi o formă prin care într-adevăr pregătim pe aceia care ştim că rămîn în muzeu.

FL. GEORGESCU

Cadrele de predare vor fi din muzee, numai specialişti din muzee. Şi acum o altă propunere. Aşa cum un profesor obţine o calificare, un grad, să le fie asigurată şi muzeografilor cîştigarea unor grade recunoscute şi valabile; în caz de mutare gradul să fie un bun cîştigat pe baza unor atestate. Pregătirea postuniversitară şi doctoratul să fie formele superioare la care un muzeograf poate ajunge. Învăţămîntul postuniversitar să fie instituit prin legea muzeelor ca o formă superioară, după o perioadă de 5 ani de formare ca muzeograf, iar doctoratul să fie forma supremă. Un doctorat în domeniul muzeologiei ar fi într-adevăr o consacrare în specialitate. Un doctorat în domeniul muzeologiei mi s-ar părea o formă care ar atrage spre muzeu cadrele, le-ar crea o stabilitate şi o încredere că în viitor ele se pot consacra acestei meserii. Este o formă care ar putea să fie luată în considerare de către cei în cauză.

ST. FERENCZI

În legătură cu problema foarte acută a pregătirii cadrelor, mă aliniez opiniei tov. Daicoviciu, care a ridicat într-un mod foarte judicios această problemă. Pînă în momentul în care vom putea realiza acest lucru, aş propune să fie introdus în programa universitară un curs general de muzeologie, 2 ore pe săptămînă (măcar un semestru), pentru toată lumea şi, începînd din anul III sau IV, numai pentru cei voluntari care vor să se angajeze în domeniul muzeistic să se facă un curs de specializare de cel puţin două ore pe săptămînă în tot anul şcolar. Acest curs de specializare să aibă însă concomitent şi un seminar cu un program bogat, bine stabilit şi lucrări practice. Angajarea în muzeu aşa cum s-a mai spus, să se facă pe bază de concurs. În ceea ce priveşte practica studenţilor în muzeu, la Cluj se face în mod obişnuit începînd cu 1968 sau 1969. Se cere ca repartizarea pentru practică să nu fie formală, la întîmplare, ci conform cu înclinaţiile, cu dorinţele studentului. Poate că în acest sens, în viitor s-ar putea folosi şi cercurile ştiinţifice studenţeşti, organizate pe lîngă catedrele de specialitate. Aşa cum sînt cercuri de istorie veche, de istorie medie, modernă şi contemporană, s-ar putea înfiinţa şi

https://biblioteca-digitala.ro

cercuri de muzeologie, cu atît mai mult cu cît în marile centre universitare sînt și muzee însemnate.

Tot în această ordine de idei aș propune și reeditarea unor manuale (de ex. Bazele muzeologiei), natural cu schimbările necesare, conform nivelului actual al muzeologiei, atît pentru necesitățile pregătirii universitare, cît și celei postuniversitare.

Trecînd la un alt punct, și anume la problema documentării și informației muzeistice, cred că ar fi necesar un buletin intern al muzeelor, chiar într-o formă rotaprintată, cît mai ieftin, care să cuprindă întreaga activitate muzeistică din țară. Mă refer la dispozițiile noi, legislații, noutățile muzeistice, viața muzeistică etc.

Privitor la tema: „îndrumarea în muzeu și locul muzeografilor în activitatea științifică și educațională", propun ca la cursuri să se studieze aprofundat următoarele probleme și să se ia măsurile necesare cît mai urgent: a) cerințele metodice generale pe care trebuie să le îndeplinească o vizită; b) metodica alcătuirii vizitelor de diferite tipuri; c) metodica desfășurării vizitelor; d) deservirea școlilor (elementare, medii, superioare); e) cercuri și seminarii ale muzeelor (înainte de toate ale celor mai mari); f) activitatea de conferințe; g) metodica intereselor vizitatorilor; i) evidența muncii de masă, foi de vizită, care măresc răspunderea îndrumătorului. Aceste foi dau posibilitatea de a ține evidența tematicii vizitelor și de a căpăta propuneri și observații prețioase.

L. ROȘU

O precizare cu privire la acel buletin al muzeelor, pe care-l propuneți. De cîțiva ani noi am cerut să edităm un buletin informativ, cu format de ziar, care să apară săptămînal și în care să fie publicate acte normative legate de funcționarea muzeelor, manifestări de mare importanță ale muzeelor. A apărut acum la Centrul de documentare acel buletin de informare pe care îl cunoașteți și care se rezumă exclusiv la selectarea din ziarele de provincie sau din presa străină a știrilor despre muzee, adică o operație de culegere și de rezumare a unor articole și cronici. Nu suplinește sub nici o formă ceea ce cereți dv. Deci buletinul pe care-l sugerați, îl înțeleg ca pe un instrument de primă mînă, ca un ajutor imediat pe toate planurile, cît și de informare curentă a activității muzeale multilaterale (vernisaje, descoperiri, achiziții, manifestări, vizite, știri, comunicate, programe, instrucțiuni, acte normative etc.).

P. DACHE

Tema supusă dezbaterii are o importanță deosebită și este de o mare complexitate. Sigur că în afară de temele supuse discuției au fost abordate și alte probleme ce trebuie luate în seamă și de forurile superioare și de cei care activează practic în muzee. Este bine deci că s-au abordat problemele sub un aspect mai larg, tocmai pentru a da cadrul general al situației posibilităților actuale, pentru că pregătirea muzeografilor trebuie să aibă în vedere atît situația actuală a cadrelor și a stadiului lor de pregătire cît și perfecționarea lor, precum și pregătirea unor cadre special pentru acest gen de instituții. Aici s-au precizat cîteva lucruri deosebit de importante și cred că ar trebui să nu avem rețineri sau ezitări plecînd de la premisa că organizarea unei clase speciale, unei grupe în cadrul unui liceu, fie el teoretic sau tehnic, este obligatorie. Ținînd seama de necesarul cadrelor medii pentru muzee și de sistemul actual de învățămînt sau de încadrare, poate e mai bine ca pregătirea lor să se facă după terminarea cursurilor liceale, așa cum s-a propus pentru studenți, acel an V — același lucru ar fi și pentru absolvenții de liceu. Pentru că îi putem recruta pe aceia care sînt direct interesați, bineînțeles tot pe bază de concurs. S-a pus un accent deosebit pe problema conservării, strîngerii, formării patrimoniului; aș cere în mod deosebit ca în cadrul școlilor generale și al liceelor, la unele cursuri, lecții, să se sublinieze valoarea vestigiilor și a patrimoniului. Acestea vor servi nu numai profesorului, dar vor da posibilitatea și elevilor să cunoască valoarea lor, să știe atunci cînd descoperă un obiect ce să facă cu el, și măcar primul ajutor să învețe să-l dea. De aceea se cere cu stringență introducerea unor noțiuni măcar generale de muzeologie. Susțin și eu selectarea riguroasă a studenților care vor intra în anul V, deci a celor care vor urma să lucreze în domeniul muzeografiei.

În legătură cu practica studenților din muzee, noi avem o experiență. Practica studenților vizează pregătirea lor și este legată de obiectul respectiv. Dar această pregătire, chiar dacă oferă posibilitatea cunoașterii activității muzeelor și a patrimoniului, chiar dacă unii dintre studenți dovedesc pasiune și pricepere, cum au fost unii care au lucrat la laboratorul nostru, nu pot fi recrutați pentru că atunci cînd termină facultatea repartizarea se face în funcție de anumite criterii. Poate că printr-o derogare s-ar putea ca cei care au dovedit o anumită aptitudine în timpul practicii să aibă prioritate la repartiție și să poată fi solicitați direct.

Referitor la reciclare, trebuie să ținem seama de stadiul actual în care ne aflăm și mai ales de ceea ce se cere astăzi de la muzee, trebuie să avem în vedere dezvoltarea generală a științei și culturii

https://biblioteca-digitala.ro

și ceea ce muzeele trebuie să ofere pe planul culturii. De aceea organizarea cursurilor este necesară, dar cred că trebuie făcută și aici o selectare. Sigur că tematica prevede ca la aceste cursuri să participe îndrumători, muzeografi, șefi de secție. Dar sînt unii care au 20—30 de ani de activitate sau cel puțin 8 ani și dacă îi punem alături de un îndrumător începător înseamnă a face o muncă formală, dat fiind decalajul de pregătire și experiență. Această tematică generală ar trebui să fie folosită mai ales pentru începători. Dacă o adoptăm pentru toate categoriile de muzeografi se impune ca această tematică generală să fie revăzută, restructurată. Repartizarea la cursuri ar trebui să fie făcută în funcție de experiență, de pregătirea profesională și chiar și în funcție de locul de muncă.

C. LELUȚIU

Consider că întrunirea de astăzi apare ca o încercare de remediere a unei situații și, fără a fi pesimist, vreau să arăt că există o sumă întreagă de realizări în activitatea noastră muzeală, dar toate s-au făcut cu multe, multe sacrificii și cu încălcarea uneori a unor norme elementare. Discuția cu privire la pregătirea personalului este binevenită pentru că aceste încălcări s-au datorat uneori ignorării unor reguli cunoscute, iar alteori necunoașterii. Muzeografie nu se învață nicăieri și trebuie s-o deprindă fiecare așa cum poate, ca și restaurarea și conservarea în care toți sîntem autodidacți. Tocmai de aceea, cursul acesta general ar trebui să cuprindă un număr cît mai mare de muzeografi, indiferent de funcție. Apoi, pentru probleme de strictă specializare a unui îndrumător, șef de secție într-un anumit sector, se vor putea face cursuri speciale. Programul cursului cuprinde aproape întreaga sferă a problemelor de muzeografie și ar fi necesară doar condensarea unor puncte sau lărgirea celorlalte. Modul în care sînt organizate aceste cursuri are mare importanță : să nu ne trezim cu un material de butaforie. Aceste cursuri trebuie să fie riguros științifice și să prindă cele mai mici amănunte, să aibă un caracter de informare și cred că astfel sînt necesare tuturor, indiferent de funcție ; este bine să fie incluse și probleme de știința conducerii pentru că din rîndul muzeografilor trebuie promovate cadrele de conducere.

În ceea ce privește timpul de 30 de zile, în cazul acestui curs, tocmai pentru a nu fi formale, consider ca unul care a predat, că 30 de zile pentru această temă este destul de puțin. Cursul nu poate avea decît o valoare informativă dacă nu este însoțit de demonstrații practice, care iau foarte multă vreme. Ar trebui concretizat în această temă aspectul demonstrațiilor practice, adică unde, cum și cu ce se fac. Nu numai vizita într-un muzeu ca un vizitator obișnuit sau chiar ca un specialist, ci să se facă demonstrații practice în muzeu, mai ales pentru conservare. În ce privește eficiența cursului, aici, ca peste tot, intră în discuție seriozitatea cursantului. Și acest curs ar trebui completat, tocmai de aceea, cu un examen de un caracter mult mai restrictiv, în sensul că, dacă nu este absolvit, să nu mai poată ocupa funcția respectivă. Răspunderea pentru păstrarea patrimoniului nu trebuie dată numai în sarcina restauratorului, ci a tuturor muzeografilor. Cursul trebuie să dea posibilitatea tuturor muzeografilor care participă să cunoască toate problemele legate de păstrarea patrimoniului : iluminare, manevrare, ambalare, umiditate, temperatură. Muzeograful, și spun asta din practica mea, trebuie să știe ce să ceară de la cadrele tehnice. În marea majoritate, expozițiile se lucrează cu „Decorativa", muzeograful nu trebuie să știe cum se lucrează o vitrină, dar trebuie să știe care sînt calitățile unei vitrine cerute de expoziție ; să știe de ce iluminare are nevoie. Deci, nu cum se confecționează un ambalaj, dar să știe cerințele pe care trebuie să-l îndeplinească acest ambalaj, avînd în vedere obiectul și natura lui. Pentru că profesiunea de muzeolog este o profesiune foarte complexă ce depășește mult cadrul în care se face pregătirea profesională de istorie sau chiar și de alte specialități și trebuie completată cu niște cunoștințe foarte tehnice. Noțiunea de conservator ar trebui înțeleasă la noi cu mai multă îndrăzneală.

În cursul nostru trebuie să se prezinte, chiar cu caracter informativ, metode tehnice de conservare la nivel mondial, chiar dacă ele nu vor putea fi aplicate la noi. Mă aliez ideii care cerea înființarea unui laborator-pilot unde să se poată forma cadre, deoarece trebuie să ținem seama de posibilitățile reale. Pregătirea restauratorilor și a conservatorilor este foarte grea pentru că se pune problema, cu cine pregătim ? Sîntem foarte puțini restauratori și conservatori și aceștia sînt autodidacți. Și totuși o rezolvare trebuie găsită pentru că asupra unei datări greșite se poate reveni, dar o tratare cu o soluție greșită distruge obiectul. Pericolul cel mare este că numărul restauratorilor scade foarte mult și că muzee mari ca Muzeul Bucureștiului rămîn fără restauratori. Muzeul de artă este, iarăși, în pericol. Trebuie avut în vedere, în cadrul cursului, că problemele teoretice date nu se pot aplica întotdeauna la orice muzeu, deci trebuie într-un fel adaptate. Baza perfecționării prin acest curs rămîne totuși studiul individual și seriozitatea cursantului. Poate buletinul muzeelor care s-a cerut ar da posibilitatea unei informări și unui studiu mai intens. Aș propune Centrului de perfecționare să elaboreze chiar un plan de studiu individual cu problemele, cu punctele și subpunctele necesare, care să li se înmîneze oamenilor înainte de cursul general în așa fel încît prezenți la curs ei să fie familiarizați cu ele.

https://biblioteca-digitala.ro

I. KORODY

Mă voi referi cît se poate de strict la programa cursului. Analizînd programa de perfecționare în domeniul muzeologiei, la punctul 3 se vorbește de conservarea și păstrarea patrimoniului muzeal, respectiv, la punctul 1 al. 3, de colaborarea între elementele de concepție și execuție, muzeograf, arhitect, grafician. Din moment ce păstrarea patrimoniului muzeal nu se poate face fără restaurare și conservare, respectiv restauratori, aș propune să se completeze această programă, incluzîndu-se în ea, în măsura necesităților, și problema restaurării, ca și cea a colaborării între muzeografi și restauratori. În programă apare peste tot numai noțiunea de conservare. Este, cred eu, o privire incompletă a problemei și de aceea aș dori să lămuresc această noțiune. În literatura de specialitate, concepția modernă și științifică ne arată că restaurarea comportă un complex de operații care se eșalonează în două faze distincte : lucrările de restaurare propriu-zisă și lucrările de conservare. Restaurarea privită în general este o activitate care constă în examinarea analitică, curățirea, repararea și întregirea obiectelor de muzeu pentru a pune în evidență valoarea lor istorică și estetică, iar conservarea constă în șirul de procedee care au drept scop păstrarea obiectului în bunăstare. În fond restaurarea este o activitate tehnico-artistică, iar conservarea cuprinde o serie de procedee fizico-chimice. Deci, ori de cîte ori vorbim de conservare, trebuie făcută o diferențiere, în sensul că ea trebuie completată cu restaurarea.

Pornind de la principiul că un obiect muzeal nu poate fi păstrat, expus și studiat în condiții optime fără restaurare și conservare, apare imperios necesitatea colaborării permanente dintre muzeografi și restauratori. În prezent, la majoritatea muzeelor care dispun de restauratori calificați, această colaborare se limitează la predarea și primirea materialului de restaurat, însoțită eventual de unele lămuriri sumare. Astfel obiectele ajung la discreția restauratorului, care, în funcție de pregătirea sa și de dotarea laboratorului, aplică procedeele pe care le consideră potrivite. Așa se ajunge uneori la situația în care anumite obiecte, în loc să fie restaurate și conservate în sensul adevărat al cuvîntului, suferă degradări iremediabile. Cîteva exemple : la Muzeul de istorie al R.S. România de cîte ori se scoate tezaurul de la Agighiol, el fiind nerestaurat în sensul adevărat al cuvîntului, se degradează, materialul său de argint fiind cristalizat ; de fiecare dată se desprind mici bucăți din marginea obiectelor ; sau alt obiect în posesia aceluiași muzeu, un coif de argint, pe care nu știu cine l-a ,,restaurat'', cred că o persoană de la o cooperativă care a lucrat cu un sudant de cositor, procedeu incompatibil cu argintul ; sau cazul conservării bărcii de lemn de la Muzeul din Oradea, care prin uscarea necorespunzătoare și prin îmbibarea cu ulei de in a fost iremediabil compromisă. Pentru a curma aceste lipsuri, aș propune includerea în programul de perfecționare al muzeografilor a unor lecții cuprinzînd noțiuni generale de restaurare și conservare cu metode moderne, precum și a unor lecții speciale de conservare preventivă și de ridicare a obiectelor friabile sau rupte deja pe șantier. Natural, este necesar ca aceste lecții să fie însoțite și urmate de aplicații practice în laboratoare de restaurare și pe șantiere. Muzeograful, astfel inițiat și documentat în probleme de restaurare, este în măsură să discute în cunoștință de cauză și să ceară restauratorului aplicarea metodelor mai adecvate, el poate să urmărească cel puțin fazele principale ale restaurării și conservării materialului predat laboratorului și, la nevoie, ar fi în stare să intervină pentru oprirea aplicării unor procedee necorespunzătoare.

L. ROȘU

Aceasta ar însemna, și nu ar fi deloc rău, o preluare a unei practici de acum 15 ani. Orice muzeograf era obligat să urmeze un curs de restaurare și conservare la București, cu practică în muzee, pentru a avea posibilitatea însușirii cel puțin a unor noțiuni generale teoretice și cele mai simple metode de intervenție practică, pe care le-am putea numi intervenții urgente, de salvare, asupra obiectelor de muzeu.

I. KORODY

Desigur, dar cu deosebirea că acest curs, respectiv lecțiile de restaurare propuse de mine, să se facă în cadrul perfecționării muzeografilor în domeniul muzeologiei și în strînsă corelație cu lecțiile de muzeologie.

În discuțiile anterioare s-a ivit problema patinei obiectelor de muzeu, problemă care formează subiectul unor discuții controversate aproape permanente, deoarece unii muzeografi doresc să păstreze orice ,,patină'', chiar dacă aceasta este o crustă malignă, sau invers, alți muzeografi doresc materialul lucios, chiar cînd acesta este acoperit cu patină adevărat-nobilă. Prin inițierea muzeografilor în domeniul restaurării această discuție s-ar rezolva de la sine.

O problemă care nu formează obiectul direct al acestor discuții, dar și ea majoră și avînd tangențe directe cu perfecționarea muzeografilor, este cea a pregătirii cadrelor de restauratori.

Vorbind de formarea restauratorilor, se ivește necesitatea stabilirii numărului de restauratori raportat la numărul muzeografilor : cred că proporția corectă între personalul științific și cel tehnic la un muzeu este un restaurator la patru-

https://biblioteca-digitala.ro

cinci muzeografi, firește în funcție și de dotarea laboratorului și de mecanizarea muncii de restaurare. Actualmente cred că nu avem decît un singur restaurator pregătit la 20—30 de muzeografi.

S-a afirmat că muzeul este instituția care are menirea să salveze acest patrimoniu; fără restauratori pregătiți? Încă din 1967 s-a pus problema pregătirii restauratorilor și s-a ținut un curs de 21 de zile. Dar de atunci și pînă în prezent s-a făcut prea puțin în acest domeniu în comparație cu realizările apreciabile ale muzeografiei noastre. Astfel rămînerea în urmă a restaurării și conservării față de dezvoltarea muzeelor a devenit și mai accentuată.

De aceea, pînă la rezolvarea definitivă a pregătirii restauratorilor specializați — fie în cadrul unor licee profesionale, fie în cadrul laboratorului central — pentru ameliorarea parțială, dar mai rapidă a deficienței, propun ca în măsura selecționării pe baza unor teste riguroase și după angajarea persoanelor destinate ca restauratori, ei să fie transferați pentru formare pe o perioadă mai îndelungată (3—6 luni) în număr limitat (2—3 persoane), la muzeele care actualmente dispun de laborator adecvat și personal pregătit. Astfel, anual am putea forma 15—20 de restauratori, ceea ce raportat la numărul lor actual ar însemna un cîștig remarcabil și ar acoperi necesitățile de moment, ei fiind capabili să lucreze independent. Ar urma ca ei să participe la cursurile de perfecționare organizate în cadrul Centrului de perfecționare și să facă concomitent practică la laboratorul central ce se va înființa.

P. I. PANAIT

Trebuie să pornim de la o realitate îngrijorătoare. Creșterea numărului celor care se ocupă de salvarea culturii materiale a civilizației — apar muzee sătești, muzee școlare, apar muzee de tot felul... este un front larg de oameni care se ocupă de problema aceasta a patrimoniului — și, paradoxal, în acest flux, în această preocupare care tinde să se generalizeze, instruirea celor care sînt chemați să vegheze asupra acestui patrimoniu rămîne la stadiul de acum 5—6—10—20 de ani. S-a discutat situația din învățămîntul general, învățămîntul superior și în sfîrșit situația din muzeele noastre. Eu aș vrea să delimitez două categorii de preocupări din domeniul pregătirii muzeologice: în primul rînd cea de învățămînt superior are într-adevăr în propunerea tov. Daicoviciu una dintre cele mai strălucite rezolvări la care am o singură completare — cursurile acestea care se țin la facultate să nu revină ca niște umile dubluri pentru cadrele universitare, care nu-și găsesc suficiente ore pentru practică, ci să revină cadrelor de specialitate din muzee — și, în fine, a doua problemă care este a muzeografilor existenți azi în schema noastră. Avem peste 300 de muzee slujite de oameni care sînt veniți de pe băncile facultății cu excelente certificate, alții sînt proveniți din cadre didactice din satele și orașele țării, alții sînt veniți aici păsări călătoare, azi aici, mîine dispar. Ce se întîmplă cu acesată armată de oameni cărora statul le dă sarcini precise? Cum îi instruim? Cred că la cursurile noastre de perfecționare trebuie să se țină seama de două categorii de subiecți: categoria care se referă la începătorii în muzeologie și care urmează să grupeze îndrumători, muzeografi care neapărat trebuie să aibă în atenție deprinderea ABC-ului în muzeologie. Avem un patrimoniu format dintr-o anumită categorie de colecții. Cum să aibă grijă, cum să valorifice, cum să expună în expoziție o colecție de numismatică, de metalografie, un muzeograf care nu are nici cele mai elementare noțiuni despre acest lucru. Iată de ce eu cred că în situația în care învățămîntul superior are tendința astăzi de a subția extrem de mult laturile tehnice ale meseriei noastre, avem nevoie, la cursurile de perfecționare, de aceste începuturi. Cealaltă categorie de muzeografi, șefi de secție, directori, pot aprofunda o altă gamă de teme. Programul care ne stă în față, cuprinzînd toate măsurile generale complexe, doar în 30 de zile, la Praga face obiectul unui curs universitar de 2—3 ani; este mai mult decît insuficient; cer de la cei care ne pregătiți, să ne dozați posibilitățile de asimilare în raport cu timpul și puterile noastre, iar cu ceea ce plecăm de aici să aibă la bază o realitate obiectivă. Nu ne spuneți ce se întîmplă în America sau în alte părți, este foarte bine că știm ce este în lume, dar la Muzeul din Călărași sau nu știu de unde, constat că nu are nici spațiu pentru depozit, nu are condițiile minime pentru păstrarea patrimoniului.

AL. ROȘU

Aici s-au ridicat cîteva probleme la care am să încerc să răspund, în viziunea Ministerului Educației și Învățămîntului și a celor care ne ocupăm cît de cît de ele. Poate aș începe cu problema pregătirii cadrelor medii. Cred că totuși, în situația de față, în lipsa unei perspective mai îndelungate de plasare a cadrelor de absolvenți, folosirea practicii elevilor poate să devină un element incipient pentru acoperirea necesarului. Și aici legătura cu inspectoratele de învățămînt din București sau din alte orașe ar putea canaliza pe unii elevi cu dorință și pricepere, spre asemenea activități. Legat de învățămîntul universitar — care ridică problema reciclării muzeografilor — și aici avem aceeași situație. Orice secție nou înființată trebuie să aibă posibilități de plasare a studenților, nu într-un an, ci pe o lungă durată; mi-ar fi greu să spun în ce măsură acest lucru este adaptabil muzeelor. Dar, în tot cazul, poate că aici vom putea face mai mult, în sensul utilizării pe de o

https://biblioteca-digitala.ro

parte a unor cursuri așa cum s-a propus, dar mai ales în sensul practicii în producție a studenților; mă refer la studenții de la istorie, de la filologie ș.a.m.d., care, de obicei, fac practica aceasta în producție foarte diferit și mai puțin eficient. Știu că la București există unele începuturi; la Facultatea de istorie există studenți care lucrează în muzee, în cadrul practicii în producție. În ce măsură și această practică în producție a studenților este sau nu de acum orientată complet, este greu de precizat. În viitor, o colaborare mai deplină între Direcția așezămintelor și facultățile respective ar putea da rezultate mai bune. Mă voi opri în mod special la învățămîntul postuniversitar care ne preocupă în mod special de cîtiva ani cu toate că încă nu putem spune că în momentul de față i-am definit întru totul forma și conținutul, modul de organizare. În tot cazul, sînt deja 2 ani de cînd învățămîntul postuniversitar se desfășoară în condiții promițătoare la noi în țară. Două lucruri vreau să arăt: de obicei învățămîntul postuniversitar se poate organiza în colaborare, așa cum este cazul în domeniul tehnic, cu institutele de specialitate, în cazul de față cu Direcția așezămintelor, în care programele analitice, planurile de învățămînt de la facultatea de specialitate pentru învățămîntul postuniversitar să se facă în colaborare cu beneficiarul și desfășurarea cursurilor la fel se poate organiza în deplină colaborare atît în ceea ce privește baza materială, cît și cadrele de predare. Aceasta este o problemă. Trebuie să ținem seama de necesitățile și cheltuielile mari care se impun în pregătirea postuniversitară prin luarea unor oameni și ținerea lor mai mult timp la aceste cursuri. Am desfășurat în ultimul timp o activitate pentru canalizarea mai mult a învățămîntului postuniversitar spre forma așa-zisă fără frecvență, cu o perioadă de studiu individual la locul de producție și pregătirea unor lucrări de specialitate și o perioadă de sfîrșit de 2—3 săptămîni cu un colocviu, în urma căruia absolventul respectiv primește un certificat. Înțelegem învățămîntul postuniversitar nu ca o formă de reîmprospătare a cunoștințelor, ci ca o formă superioară de aprofundare și continuare a studiilor pe care învățămîntul superior în momentul de față nu le mai poate cuprinde în activitatea sa. În al doilea rînd, normal, învățămîntul postuniversitar pune un accent deosebit și pe pregătirea multidisciplinară și cred că în cazul muzeelor aceasta este o necesitate evidentă. Oamenii sînt pregătiți într-o anumită specialitate în facultate, iar activitatea lor productivă de acum este mult mai largă și cere cunoștințe în mai multe domenii: istorie, etnografie, geografie istorică etc., ceea ce înseamnă că pentru învățămîntul postuniversitar trebuie un plan universitar și un program analitic adaptat tuturor acestor necesități. Din păcate, la cursurile postuniversitare încă se reiau și se continuă probleme de la facultate. Deci nu aceasta ar fi scopul, ci menirea ar fi predarea în continuare a unor ultime noutăți și pregătirea multidisciplinară. Aș vrea să spun însă că de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste nu au fost solicitări pentru domeniul muzeelor și foarte puține, în general, pentru învățămîntul postuniversitar. Au fost cîteva zeci, mai ales pentru limbi străine, ceva economie, contabilitate și ceva sociologie. Deși Ministerul Educației și Învățămîntului a cerut propuneri de anul trecut. Poate că este bine ca direcția de specialitate, pentru anul care vine, în colaborare cu facultățile de specialitate, să elaboreze un program și planuri de învățămînt, de comun acord cu beneficiarii, și Consiliul Culturii și Educației Socialiste să înainteze programul stabilit la Ministerul Educației și Învățămîntului pentru organizarea în anumite centre, așa cum s-a propus, a cursurilor postuniversitare.

I. OPRIȘ

Programul de perfecționare pentru muzeografi este conceput ca o unitate între perfecționarea pe planul profilului (arheologie, istorie, artă, științele naturii, etnografie etc.), al specialității salariatului, și pe planul formației de muzeolog. Cursul de muzeologie este de fapt fundamentarea pentru prima dată într-un cadru unitar și general, a problemelor activității muzeologice. Cursurile, ca tematică generală, inclusiv cel de muzeologie, sînt componente ale acțiunii permanente de perfecționare pe toată perioada vieții profesionale a salariatului. Ele se înscriu ca un cadru tematic care se va dezvolta la momentul potrivit și totodată se va concretiza în acțiuni compacte conducînd la realizarea actului perfecționării.

Considerăm foarte utile precizările unor tovarăși (H. Daicoviciu, Fl. Georgescu, R. Florescu, L. Roșu ș.a.) de care se va ține categoric cont la alcătuirea și desfășurarea în detalii a programului de muzeologie. Trebuie să spunem că de acest program Direcția așezămintelor se ocupă de mai multă vreme prin tov. Aurel Moldoveanu, în a cărui responsabilitate intră. Completăm doar prin a arăta că în analiza pe care o întreprinde revista — foarte meritorie de altfel și care trebuie continuată prin cuvîntul muzeografilor — trebuie să se opineze și asupra modalității de organizare și a corpului de lectori cu valoare recunoscută.

Permiteți-mi să fac cîteva aprecieri și punctări asupra unor elemente ce mi se par foarte importante: în realizarea optimă a perfecționării un rol foarte mare revine cadrelor de conducere care trebuie să fie factori pozitivi de pregătire psihologică a viitorilor cursanți, de cunoaștere aprofundată a tematicilor și obiectivelor programelor de perfecționare; conducerile muzeelor joacă un rol decisiv în înscrierea rațională a muzeografilor conform cerințelor și specificului postului, interesului salariatului și asigurării unei bune funcționări instituționale (mai ales la programele pe serii) în diverse forme de perfecționare; tuturor ni se cere a înțelege perfecționarea ca act per-

https://biblioteca-digitala.ro

manent, întins pe toată viața profesională a individului, important în cazul specific al muzeografilor în fazele dintre cursuri (cel de specialitate uneori, cel de specialitate și cel de muzeologie în general), și în calitatea conținutului său (lucrări, proiecte, expoziții etc.). Pentru că orice program-curs este doar un moment al perfecționării.

Reluînd idei ale participanților la discuții, subliniem că este nevoie de efortul fiecăruia pe planul pregătirii profesionale, echilibrat și permanentizat și mai ales corelat cu procesul de informare și documentare organizat de instituția în care lucrează și de Direcția așezămintelor, astfel ca el să ajungă la nivel de proces practic-aplicativ. Se cere în această direcție determinarea clară a acelor unități-pilot care să faciliteze atît informarea și documentarea, cît și formarea și perfecționarea cadrelor.

Problema formării cadrelor superioare solicită o optică comună cu Ministerul Educației și Învățămîntului: ea pornește paradoxal de la introducerea unor noțiuni muzeologice de bază în practica pedagogică curentă din școala generală și medie. Apoi la nivelul facultății, propunerile făcute aici sînt soluții înțelepte și concrete.

Cît privește cadrele medii, ele pot fi create numai pe baza unui necesar de posturi bine fixat de Direcția muzee; soluțiile pentru care aș opta ar fi secția specială din cadrul unor licee de specialitate (inclusiv cele de artă plastică), care să preia unele experiențe ale fostelor școli de arte și meserii și ai căror absolvenți, recrutați prin testări de aptitudini, să fie „prelucrați" ulterior, prin stagii la diverse muzee cu bază materială adecvată sau pregătirea unor cadre prin forme speciale de calificare, organizate desigur pe lîngă mari unități muzeale, pe toate profilele.

Problemele majore care frămîntă lumea muzeografică, conservare, expunere, evidență, determinarea funcțiilor meseriei, statutul ei, obiectul de muzeu ș.a. — vor fi tot atîtea probleme pe care cele mai reprezentative cadre din muzeele țării vor fi chemate să le analizeze, precizeze și delimiteze prin programele noastre de perfecționare.

FL. BANC

Aș începe prin a mulțumi revistei pentru interesul pe care-l manifestă pentru problemele perfecționării cadrelor, ca și Direcției așezămintelor cu care colaborăm excelent în acest proces. Referindu-mă la prima chestiune pusă în discuție, problema pregătirii cadrelor, experiența de pînă acum ne demonstrează că solicitudinea învățămîntului față de cerințele formării cadrelor culturale este condiționată în primul rînd de demonstrarea faptului că aceste cadre răspund unei funcții sociale superioare și că există certitudinea folosirii lor în producție. Fostul Comitet de Stat pentru Cultură și Artă de ani de zile n-a reușit să fundamenteze în fața Ministerului Învățămîntului necesitatea măsurilor pe care le preconiza. În legătură cu cadrele medii, pe linia cerințelor de formare a unor specialiști în diverse domenii ale culturii și artei, eu aș ține să subliniez la ora actuală că Ministerul Educației și Învățămîntului manifestă un interes de adaptare a învățămîntului mediu la nevoile economiei și culturii noastre. În condițiile generalizării învățămîntului mediu, există un proces de reconsiderare a profilului liceelor, în sensul asigurării unei finalități practice a acestui tip de școală, în strînsă legătură cu nevoile economice și sociale ale țării.

În legătură cu problema perfecționării cadrelor și programul de perfecționare al muzeografilor aș vrea să subliniez că sînt partizanul hotărît al sporirii ponderii studiului și efortului individual în această acțiune. În perspectivă, se conturează ideea centralizării acțiunii de perfecționare, de deplasare a accentului pe efortul și studiul individual. În aceste condiții rolul instituției noastre, al Centrului de perfecționare, va fi acela de a sprijini, de a orienta, de a elabora tematici, de a asigura bibliografii, materiale de studiu, de a asigura un sistem cît mai rațional și eficient de verificare a cunoștințelor, astfel încît să transformăm procesul de perfecționare într-o pîrghie importantă a progresului.

Referindu-mă concret la programul de perfecționare a muzeografilor pentru specialitatea istorie modernă și contemporană, mă gîndesc că în locul unui program de vizite, de o zi sau două, la diferite muzee, practică ce mi se pare incompatibilă oarecum cu ideea de perfecționare și specializare, ar fi mult mai eficient ca perioada respectivă să fie folosită la 1—2 unități muzeale pentru informare și documentare, pentru studiul temeinic al unei probleme în raport cu interesele instituției și postului în care muzeograful respectiv lucrează.

În legătură cu programul general de muzeologie, aș vrea să se aibă în vedere faptul că programul concret de desfășurare pe zile a cursului cu scoatere din producție nu-și va propune să dezbată decît acele teme în care se simte necesitatea unor precizări sau orientări mai ferme, celelalte urmînd să facă obiectul studiului individual.

În ideea asigurării celor mai eficace și evoluate forme de perfecționare, consider că nu ar fi lipsit de interes dacă atunci cînd Consiliul Culturii și Educației Socialiste alcătuiește programul de colaborare cu străinătatea, să se aibă în vedere nevoile perfecționării, în sensul programării unor stagii de specializare în străinătate, la instituții de prestigiu, a unor cadre, ca și în sensul folosirii specialiștilor străini care vin în țară sau aducerii în mod expres a unora. Consider de asemenea necesar a fi studiate unele măsuri pentru a spori cointeresarea individului în procesul propriei perfecționări și specializări. În prezent se manifestă unele tendințe de formalism în desfășurarea procesului perfecționării. Exigența în organizarea și desfășurarea acestui proces pe tot parcursul său, inclusiv în etapa finală, va fi de natură să schimbe optica și atitudinea unor cadre față de această acțiune de maximă importanță socială.

https://biblioteca-digitala.ro

GH. CANJA

E foarte greu să ajungi la o concluzie cînd s-au emis atîtea păreri, atîtea sugestii, pornind de la o situaţie atît de diferenţiată a personalului din muzee. O primă concluzie, totuşi, se impune, necesitatea reeditării unor asemenea dezbateri. Ţin să mulţumesc pentru această discuţie şi noi, ca instituţie beneficiară, vom pleca de aici cu concluzii foarte interesante. Foarte multe măsuri privind acţiunea de perfecţionare sînt organic legate de rezolvarea prealabilă a unor probleme cum ar fi de pildă Statutul personal al lucrătorilor din muzee. Mi-aş permite cîteva sublinieri în ce priveşte pe de o parte pregătirea cadrelor şi pe de altă parte perfecţionarea lor. Sînt sceptic în ce priveşte posibilitatea de pregătire prin sistemul de învăţămînt clasic al cadrelor medii tehnice necesare muzeelor. Am cere mult prea mult Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului, avîndu-se în vedere în special faptul că necesarul nostru de cadre este mult prea mic ca să justifice din punct de vedere economic fie înfiinţarea unui liceu sau chiar şi a unei secţii, nemaivorbind că profilul acestor cadre e atît de diversificat încît pentru fiecare secţie s-ar însuma doar 2—3 oameni. Pe de altă parte, sîntem acum în faza în care am cerut fiecărui muzeu să ne dea necesarul de cadre de acest gen. Dacă vom ajunge la concluzia unui necesar de cadre mult mai mare decît cel prevăzut, în baza cererilor formulate de muzee, probabil că din punct de vedere economic se va justifica înfiinţarea unui liceu şi atunci sînt şi eu într-adevăr partizanul unui liceu sau al unei secţii, decît al pulverizării lor în mai multe părţi. Iar posibilitatea unei pregătiri postliceale este în funcţie, ca şi pentru celelalte cursuri, de ceea ce oferă, la ora actuală, Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Un al doilea considerent, şi care mi se pare de fond, este cel sugerat de tov. Korody, care spunea că o meserie se învaţă de fapt în activitatea practică. Aşa stînd lucrurile, fără a nega importanţa, de pildă a înfiinţării unui liceu sau a unei secţii pe lîngă un liceu, aş propune să folosim cadrul legislativ existent actualmente şi anume HCM 2105 care oferă posibilitatea formării cadrelor cu pregătire medie, deci a absolvi liceul, la locul respectiv de muncă. Pentru aceasta ar trebui să fie desemnate cîteva muzee ca staţii-pilot pe lîngă care să fie pregătite aceste cadre şi să alcătuiască programele de învăţămînt. Prin asemenea staţii noi am putea pregăti şi necesarul de cadre pentru viitor şi actualele cadre care funcţionează în muzee pe posturi de conservare, restaurare ş.a.m.d. Aş sugera ca o consecinţă foarte practică a discuţiei de astăzi, în măsura în care tov. Korody şi tov. Leluţiu vor fi de acord, să discutăm principiile care să călăuzească formarea cadrelor de conservatori pe diverse profiluri, urmînd ca într-o discuţie ulterioară să punem la punct toate detaliile şi să pornim acţiunea. În orice caz, această categorie de salariaţi din muzee nu a fost omisă. Este prezentă în programul general aprobat de C.C.E.S., a fost doar amînată, pentru că am vrut ca această problemă să-şi găsească reglementarea pe calea relaţiilor directe muzeu-muzeu, dar la o consfătuire cu preşedinţii comitetelor judeţene de cultură şi educaţie socialistă s-a cerut o reglementare pe plan central. Există nuclee la marile muzee, cum ar fi cel de la Cluj, la Muzeul militar central, pentru hîrtie la Biblioteca centrală de stat, la Ploieşti pentru ştiinţe naturale. Să luăm aceste puncte existente şi în funcţie de programul care va fi conturat să începem acţiunea de calificare şi, corespunzător, eliberarea certificatelor de calificare după toate preceptele elaborate de Ministerul Învăţămîntului. Prin acest sistem vom rezolva şi problema actualelor cadre care lucrează în acest domeniu. Pentru aceasta Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste ar trebui să întreprindă demersurile necesare pe lîngă Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului şi Ministerul Muncii. Aici, din punct de vedere al codului legislativ problema este, la ora actuală, rezolvabilă. Cînd se va înfiinţa un liceu, o secţie, un grup şcolar postliceal, atunci obligaţia va putea fi preluată de aceste instituţii de învăţămînt.

Referitor la programul de perfecţionare al salariaţilor din muzee : nu numai că este cel mai costisitor, dar ca timp ocupă cea mai mare perioadă. Dacă pentru alte categorii de salariaţi din sistemul culturii perfecţionarea înseamnă maximum un an în total cu sau fără scoatere din producţie, în cazul salariaţilor din muzee, perfecţionarea se întinde şi pe 3 ani. Pe de altă parte, scoaterea din producţie în celelalte situaţii se realizează în maximum o lună, aici ajungem şi la 3 luni. Perioada de scoatere din producţie nu este decît o perioadă de sensibilizare spre problemele cele mai noi în domeniul respectiv. Aşa este conceput cursul, cu toate că din motive obiective n-am reuşit să punem încă la dispoziţie materialele de documentare necesare, pe de o parte din cauza rezervei, aş spune a rezistenţei cadrelor de predare şi instruire de a elabora materiale scrise, iar pe de altă parte sînt şi unele greutăţi de ordin tehnic, de pildă inexistenţa unor posibilităţi de multiplicare. Sîntem pe cale să rezolvăm şi această problemă aşa că foarte curînd cel puţin cei care au trecut pe la cursuri pot intra în posesia unor asemenea materiale. Practic însă, în ce priveşte perfecţionarea muzeografilor ne aflăm în faţa unor procese pe care de fapt Legea nr. 2 le-a denumit de policalificare. Aceşti oameni trebuie să dobîndească şi să fie atestaţi într-o altă meserie decît cea pe care au dobîndit-o ca absolvenţi ai unei facultăţi, ei vor trebui să dobîndească meseria de muzeograf. Elaborarea acestui program ne-a costat un efort de aproape un an de zile, timp în care foarte mulţi specialişti au fost consultaţi. Mă bucur că în această discuţie programul ca atare a fost bine apreciat. La toate cursurile noastre vrem să imprimăm activităţilor cuprinse un caracter foarte practic, nu practicist, legat de interesele imediate ale activităţii în muzeu. Şi la cursurile de pînă

https://biblioteca-digitala.ro

acum şi mai ales la cele viitoare ne vom feri de teorii care nu servesc activităţii muzeografului. Aş exemplifica prin programul pentru arheologi, care au participat timp de 5 săptămîni la activităţi de şantier unde au căutat să pună în practică ceea ce au învăţat teoretic în săptămîna care a precedat lucrările de şantier. Pornind de la considerentul că un muzeograf nu se poate considera perfecţionat fără a cunoaşte muzeele ţării, li s-a oferit această posibilitate prin programele de perfecţionare, documentîndu-se timp de 1—2 săptămîni, în diferite muzee din ţară. Poate că ar trebui să evaluăm, să vedem, în ce măsură aceste vizite la muzeu au ajutat realizările programului de perfecţionare. M-aş referi şi la perfecţionarea prin cursuri postuniversitare. S-a afirmat aici că Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, deşi solicitat, nu a înaintat propunerile de cifre de şcolarizare, dar lucrurile stau puţin altfel. Noi am fi vrut să realizăm perfecţionarea şi prin cursuri postuniversitare. Şi pentru anul 1971—1972 am înaintat din timp propuneri culese de la comitetele judeţene de cultură, printre care au figurat şi cereri privind cursuri postuniversitare pe profil de muzeografie generală, iar altele chiar pe profil de muzeologie de istorie. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului a reuşit însă să scoată o hotărîre a Consiliului de Miniştri prin care se stabilea nomenclatorul cursurilor postuniversitare şi prin care cultura era beneficiară doar a 5 tipuri de cursuri postuniversitare. Ni s-a dat explicaţia : nu se pot organiza cursuri pentru atît de puţini beneficiari. Iată de ce nu a luat în considerare nici cererile noastre şi nici ale altor ministere unde beneficiarii erau foarte puţini. Nu cred că lucrurile se vor îndrepta în noul nomenclator pentru anul în curs, care apare tot fără aceste cursuri de profil. În această situaţie sîntem obligaţi să rezolvăm problema perfecţionării prin forţe proprii, în baza programului aprobat de C.C.E.S. Încercările noastre vor continua, dar sînt sceptic în ce priveşte rezultatul. Închei mulţumind tuturor, din partea Centrului de perfecţionare, pentru propunerile şi sugestiile interesante care au fost făcute aici.

L. ROŞU

Vă rog să-mi permiteţi, în încheiere, cîteva precizări şi propuneri. Această dezbatere a avut drept scop deschiderea unor discuţii la care să participe cît mai mulţi specialişti cu experienţă în domeniul muzeologiei şi muzeografiei, urmînd ca în numerele viitoare ale „Revistei muzeelor" şi alţi oameni de cultură şi de ştiinţă, din ţară, să-şi poată spune părerea asupra opiniilor exprimate de dv. Împărtăşesc propunerile tov. H. Daicoviciu cu unele amendamente. Am propus la un moment dat folosirea şcolii postliceale a Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste pornind de la ideea că este mult mai uşor de realizat o secţie pentru cadrele medii tehnice într-o instituţie existentă decît organizarea unui liceu de specialitate. Tov. Korody a argumentat convingător dificultatea înfiinţării unui liceu de specialitate şi nu mai revin asupra acestei chestiuni. Practic, prin selectarea de absolvenţi ai liceelor industriale, de chimie, sau alte specialităţi care au contingenţă cu domeniul nostru pentru conservare şi restaurare, selectare care să aibă la bază un examen de admitere, şi prin organizarea unor cursuri teoretice care să le permită cunoaşterea domeniului de activitate şi să înţeleagă valoarea obiectelor asupra cărora lucrează, dar mai ales prin activitatea practică — şi aceasta poate să fie desfăşurată în laboratoarele muzeelor din localitatea respectivă — se poate ajunge în cîţiva ani la acoperirea necesităţilor stringente cerute de păstrarea şi conservarea patrimoniului muzeal naţional. Subliniez în mod deosebit că atît în cazul pregătirii cadrelor medii tehnice cît şi în cel al pregătirii universitare a muzeografilor, nu este bine să fie angajate cadre didactice care au nevoie să-şi completeze norma şi care nu sînt specializate în muzeologie. Ar fi o greşeală fundamentală dacă nu s-ar ţine seama că dispunem în muzee de oameni cu o pregătire teoretică şi practică în muzeologie şi care oricînd pot să facă faţă sarcinilor unei catedre universitare.

Cred că programa este binevenită. Dar ea rămîne în esenţă o programă cu caracter de informare, de suplinire palidă a pregătirii pe care marea majoritate a cursanţilor — în special cei nou angajaţi în muzee — o primesc ca pe o introducere în problemele de muzeologie. Singura obiecţiune, care s-a mai făcut şi de către alţi colegi, priveşte selecţia. Această selecţie ar trebui făcută în funcţie de experienţa în muzeu. Un anumit gen de probleme trebuie să fie prezentate şefului de secţie sau directorului care au deja o activitate şi o experienţă acumulată îndelungată şi altele îndrumătorului sau muzeografului cu o vechime de 1 an sau 2 în muzeu şi care nu stăpînesc noţiunile de bază : cum se întocmeşte o tematică, un plan grafic, o fişă de obiect, un inventar ştiinţific sau administrativ şi multe altele. Noi nu trebuie să ne conducem după situaţia din muzeele mari. Să ne gîndim la marea majoritate a muzeelor din ţară unde sînt puţini specialişti, unde încadrările se fac fără criterii precise şi posibilităţile de însuşire a specificului muncii sînt foarte reduse sau absente, unde cei nou încadraţi nu au de la cine învăţa ! Se pare că nu toţi înţelegem că muzeologia este o ştiinţă şi nu ceva nedefinit format din „de toate" ! Atîta timp cît nu o vom considera ca o ştiinţă, aşa cum este considerată pe plan mondial, nu vom putea înregistra succese vizibile. Nu vom putea avea nici cursuri măcar facultative în învăţămîntul superior, nici cursuri postuniversitare, nici doctorate. Pentru că dacă Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului n-a fost de acord pînă acum cu cursurile postuniversitare în muzeologie, sau cu cele universitare, se datoreşte şi faptului că noi nu am prezentat nişte propuneri clare, conclu-

https://biblioteca-digitala.ro

dente! La Institutul de arte plastice din București există de ani de zile cursuri de muzeologie, dar e singura facultate din țară cu asemenea cursuri. Ce facem însă cu muzeele de științele naturii, istorie, arheologie, etnografie?! În Cehoslovacia, la Brno, este o Facultate de muzeologie, iar la Praga o Secție de muzeologie în cadrul Facultății de istorie, în Bulgaria există, la Sofia, o catedră de muzeologie pentru facultățile de istorie, filologie și biologie și exemplele ar putea continua. Cursurile de muzeologie generală se fac în comun. Noi putem să ne gîndim la niște forme care ne sînt nouă adecvate.

Încă o chestiune care cred că este înțeleasă greșit este aceea a raportului dintre personalul de specialitate și personalul mediu-tehnic. Raportul este la noi invers decît cel normal. Avem muzeologi mai mulți și cadre medii tehnice aproape deloc, deși necesitățile de cercetare și păstrare a patrimoniului ar cere, dacă nu o inversare a raportului, cel puțin o echilibrare.

Considerăm că această primă dezbatere, care urmează unei suite de articole publicate de noi în numerele trecute pe aceeași temă, va atrage intervenția și a altor specialiști care, prin propunerile lor, să contribuie la conturarea unei perspective în această importantă problemă a pregătirii și perfecționării cadrelor.

Dv. celor prezenți, vă mulțumim pentru propunerile și sugestiile făcute, fiind convinși că soluțiile cele mai bune nu pot fi decît rodul discuțiilor colective, confruntărilor de idei.

* * *

În urma acestor discuții în evantai, nu ne vom grăbi să tragem concluziile. Vom încerca să punctăm doar cîteva idei, de mare importanță, relevate de invitații noștri:

— Pornindu-se de la locul central al muzeului, azi, în educație și învățămînt, acordînd muzeografilor atenția și încrederea noastră, să enunțăm forme cît mai adecvate de inițiere, pregătire și perfecționare a acestora.

— În învățămîntul elementar și mediu s-ar putea organiza **lecții-program**, în cadrul cursurilor de istorie, geografie, științe naturale, literatură ș.a., cu elemente generale de muzeografie, integrate procesului complex de educare patriotică a tineretului.

Problema cea mai actuală este **lipsa restauratorilor și conservatorilor,** mai ales a cadrelor medii tehnice pentru acest domeniu, făcîndu-se în acest sens mai multe sugestii:

— Crearea unui liceu de specialitate sau a unei secții de restauratori-conservatori pe lîngă un liceu industrial existent.

— Posibilitatea existenței cursurilor postliceale pentru absolvenții unor licee tehnice cu un profil adecvat.

— Crearea unui laborator central, cu statut industrial, laborator-școală, pentru formarea de noi cadre.

Formarea și perfecționarea cadrelor de muzeografi constituie o problemă foarte complexă; muzeologia este o știință relativ nouă și prin atributele sale **comportă implicații de pregătire complexă:**

— În universități s-ar putea organiza cursuri facultative de muzeologie generală, urmînd ca, în anii III—IV să apară, paralel cu celelalte secții de specializare, și muzeografia.

— Prelungirea cursurilor universitare cu încă un an, în vederea pregătirii riguroase a viitorilor muzeografi, pe baza unui examen-concurs pentru locuri limitate, în funcție de necesarul de cadre al anului următor.

— Cursuri postuniversitare pentru muzeografii cu o vechime de 5 ani de lucru în muzeu.

— Acordarea gradelor pentru muzeografi.

— Doctorate în muzeografie.

Nu ne vom grăbi să tragem concluzii, ci invităm reprezentanții Ministerului Educației și Învățămîntului, ai Ministerului Muncii, comitetelor județene pentru cultură și educație socialistă să-și spună cuvîntul.

Masă rotundă consemnată de Olga MĂRCULESCU

https://biblioteca-digitala.ro

MANIFESTĂRI MUZEISTICE BEIUȘENE ÎN ANII INTERBELICI

Viorel FAUR

Considerăm că — pînă la elaborarea unui studiu amplu, care să aibă ca obiect tradițiile muzeistice bihorene — sînt oportune și explorări referitoare la problematica anunțată în titlu. Din reconstituiri similare, care să cuprindă în totalitate manifestările cu caracter muzeistic — de la expozițiile ocazionale pînă la înființarea unor muzee de dimensiuni modeste, fie ele și de utilitate didactică — se configurează, în mod firesc, istoricul acestui însemnat aspect al culturii locale. Extinzînd, este posibilă — și, am zice, imperios necesară — redactarea istoriei muzeografiei românești. La împlinirea acestui deziderat se impune a-și aduce, cu deosebire, contribuția multitudinea de muzeografi care s-au afirmat pe tărîm științific. În această ordine de idei, noi ne-am propus — ca într-un timp relativ scurt — să investigăm trecutul bihorean, extrăgînd ceea ce ne interesează sub raportul formulării de mai sus. Dăm publicității — prin intermediul revistei noastre — un capitol din lucrarea proiectată, în care sînt vizate preocupările muzeistice beiușene în perioada dintre cele două războaie mondiale, de incontestabilă anvergură.

Prezențele sud-bihorene în expozițiile naționale organizate în anii 1881 și 1905 au fost reliefate deja[1]. În anul 1921 este atestată existența în Beiuș a unui atelier de *„țesături și cusături românești"* [2], proprietate a Mariei Cosma, ale cărui produse au figurat în Expoziția și tîrgul de mostre din București, fiind distinse cu *„medalia de aur și o diplomă"* [3]. Inițiativa organizării de expoziții în localitate și în alte orașe ale țării aparține, cu prioritate, „Reuniunii femeilor romîne din Beiuș și jur" (înființată în 27 noiembrie 1918), asociație cultural-filantropică care și-a stabilit în programul ei de activitate asemenea întreprinderi de certă receptivitate socială. Ea a dovedit o consecvență exemplară, participînd la numeroase expoziții naționale, ba chiar și internaționale. Materialele etnografice din satele depresiunii Beiușului au devenit mesageri veritabili ai artei populare din această extremitate a țării. „Reuniunea" a valorificat, de fapt, și alte posibilități expoziționale. La 16 septembrie 1923 s-a deschis — sub auspiciile R.F.R. [4] — prima expoziție *„de copii"* [5] din Beiuș, după care au urmat două expoziții de flori [6]. O materializare pregnantă a acestei orientări a R.F.R. s-a înregistrat prin organizarea — la Oradea între 7—14 noiembrie 1926, în sala mare a prefecturii — a unei *„expoziții etnografice* [7], *alcătuită din obiecte de industrie casnică și artă populară, din ținutul Beiușului și Valea de sus a Crișului Negru"* [8]. Dr. Constantin Pavel, în prezentarea pe care o face expoziției, relevă cîteva adevăruri demne de interes. *„Prin această expoziție Reuniunea* — afirmă el — *ține să evidențieze în chip documentar, aptitudinile, spiritul de inițiativă și înclinările țăranului bihorean, îndeosebi ale oamenilor noștri de la munte, pe care le întîlnim, fie în fățuirea și fasonarea lemnului, în ticluirea diferitelor instrumente, scule și unelte de plugărie și lucrul cîmpului, fie în con-*

[1] Viorel Faur, *Contribuții la cunoașterea manifestărilor cu caracter muzeistic ale românilor bihoreni*, în „Revista muzeelor", 1971, nr. 4, p. 339—340.

[2] Cotidianul „Beiușul", 1921, nr. 26, p. 6.

[3] Ibidem.

[4] Prescurtăm astfel denumirea „Reuniunea femeilor române din Beiuș și jur".

[5] Adică conținînd obiecte confecționate de copii. Vezi „Beiușul", 1923, nr. 37—38, p. 2.

[6] „Beiușul", 1924, nr. 16 (27 aprilie), p. 3; „Anuarul Reuniunii femeilor române din Beiuș și jur", VI (1924—1925), Beiuș.

[7] R.F.R. își consemnase în propriile-i statute intențiile de a „sprijini valorizarea productelor „țărănești", recurgînd la toate mijloacele, apoi la răspîndirea „cunoștințelor practice între țărancele române" (vezi Arhivele Primăriei orașului Beiuș, dos. nr. 10/1924—1925—1939, p. 9). Din anul 1919 au fost adunate de către R.F.R. materiale etnografice, cu scopul de a-și întemeia o colecție, premisa materială a unor viitoare expoziții. Abia în 1926, după cum se va observa, activitatea ei în această direcție se va face cunoscută și în Oradea.

[8] „Tribuna" (Oradea), 1926, nr. 45, din 7 noiembrie, p. 1 și 2.

https://biblioteca-digitala.ro

fecțiuni, împodobirea veșmintelor cari ne dau nota originală și frumusețea... recunoscută a portului distinctiv românesc al sătenilor de aici" [9]. Același autor notează că scopul urmărit de organizatoarele expoziției ar fi fost acela de a contribui la „*răspîndirea dragostei pentru portul nostru național românesc printre sătenii de la șes, îndeosebi printre cei din împrejurimile Orăzii*" [10]. „*Bogăția și varietatea*" expoziției, care — după un comentator anonim [11] — ar fi avut „*echivalența unei sublime recreații a ochiului spectatorului*" a constat în țesături, simple, albe sau cu alesături, țesături de lînă, ceramică, cojoace, sumane și obiecte de lemn [12]. Inaugurarea expoziției s-a efectuat în cuvenitele „*cadre sărbătorești*", un „*ales public românesc*" participînd la eveniment. S-a introdus și un procedeu inedit, adică la fiecare secție erau postate — bineînțeles, „*îmbrăcate în costume naționale cum se poartă în regiunile de unde au colectat minunatele obiecte*" — organizatoarele, precum și „*cîte o țărancă din acelea cari au executat lucrările de artă...*" [13]. Cu acest prilej au rostit discursuri Victor Fildan, Veturia Candrea [14], Gh. Tulbure [15] și Aurelia Selegeanu [16], formulînd aprecieri asupra

[9] Idem, 1926, nr. 45, p. 2.

[10] Ibidem.

[11] Ibidem, p. 6.

[12] Au colaborat la realizarea ei: Octavia Borlan, Valeria Ștefănică, Emilia Ciumpe, Tina Pop, Aurelia Rațiu, Silvia Halbac, Aurelia Selegianu (președinta R.F.R.), Veturia Buteanu, Eufimia Ștefănică, Veturia Popa, Victoria Roșu, Maria Pop, Ana Costa, Rozalia Riț și Eliza Pavel (vezi „Tribuna", 1926, nr. 45, p. 6).

[13] „Tribuna", 1926, nr. 46 (14 noiembrie), p. 3.

[14] Președinta Reuniunii femeilor române din Oradea.

[15] Acesta subliniază o realitate notabilă: „*Grație vântului democratic ce s-a abătut în ultimul timp peste plaiurile noastre straele țăranilor au pătruns în această sală. Această expoziție de artă populară este un prilej de cultură, o propagandă pentru portul românesc din satele bihorene*". (vezi „Tribuna", 1926, nr. 46, p. 3).

[16] Pentru „*a putea aranja această expoziție românească*", declară A. Selegeanu, membrele R.F.R. „*au cutreerat 44 comune*", timp de două luni. Rezultatele au fost remarcabile.

Aspect din expoziția etnografică organizată de R.F.R., la 6 iunie 1935 în Beiuș

https://biblioteca-digitala.ro

conținutului expoziției. De reținut și completarea expoziției propriu-zise cu *„câteva momente din arta cântării și dansului în Bihor"* [17], creîndu-se astfel o imagine mai cuprinzătoare a *„vieții artistice poporane"*. Iată cum s-a desfășurat *„concertul țărănesc"*: *„Femei și bărbați tineri din cîteva comune ale județului nostru cîntă melodii, numite „hori", din gură, cimpoi, foaie etc. și dansează ritmic, chiuind, în admirația călduroasă și aplauzele spectatorilor"* [18]. Expoziția din Oradea a R.F.R. a fost, neîndoielnic, o izbîndă memorabilă a acesteia, căreia i se vor adăuga altele, de identică valoare științifico-documentară și patriotică. Spre pildă, R.F.R. participă la Expoziția etnografică din București, consacrată împlinirii unui deceniu de la realizarea unității depline a statului român [19]. Stimulată de propunerea principesei Ghica, R.F.R. a decis să trimită 17 *„bucăți de felurite țesături"* Muzeului Trocadéro din Paris, care dispunea — pînă atunci (1928) — de o nereprezentativă colecție etnografică românească [20]. În același an, Elena Bozac și Irma Poynar au expus cîteva exemplare *„din țesăturile frumoase"* ce le avea Reuniunea, la Sovata. De asemenea, merită a fi consemnate două expoziții ale reuniunii, de o factură diferită: cea de *„mîncări de pește"* [21] și cea de păpuși, la *„înfăptuirea"* acesteia din urmă conlucrînd nu mai puțin de 25 de membre. Dar, cu adevărat semnificativă, a fost participarea R.F.R. la expoziția — din luna iulie 1929 — prilejuită de Congresul Internațional de Agricultură, care s-a desfășurat la Cluj. *„Reuniunea a expus cîteva țesături frumoase"*, împrumutate de la țărăncile din satele apropiate de Beiuș [22]. A fost distinsă cu medalia de argint, pe cînd 7 membre ale ei, precum și 6 țărănci — anume Catița Tripon din Tărcăița, Armanca Toducă din Poienii de Sus, Rozalia Vidican din Buntești, Veselia Pele [23] din Brădet, Floarea Giurgiu din Mizieș și Minca Mutiu din Cusuiuș [24] — au primit diplome de onoare, care le-au fost înmînate într-un cadru festiv (mai exact, erau pregătite serbări școlare, la care veneau reprezentantele Reuniunii sau personalități culturale locale). Spre exemplu, la cea din Poieni era prezent și Gh. Vornicu, delegatul Casei Naționale din Oradea, care strîngea piese necesare înjghebării *„unui muzeu etnografic"* [25]. S-a convenit ca, deocamdată, să fie aranjată pe coridorul Casei Naționale din Oradea o *„vitrină permanentă cu țesături frumoase"* [26] din colecția Reuniunii, care — paralel cu producția din atelierul propriu [27] — achiziționa în permanență *„noi lucruri românești"*. În anul 1932, Reuniunea — care monopolizase, după cum se poate constata, această manifestare culturală — a mai deschis încă două expoziții: de mese aranjate pentru diferite ocazii [28] și de artă plastică [29].

Se revine, iarăși, la forma cea mai elocventă de exprimare a tendințelor constructive ale Reuniunii. Pentru o *„expoziție din București"* [30] s-au împrumutat țesături Elenei Macarie, directoarea Școlii de menaj din Oradea, iar profesoarei Tufan din Lugoj, pentru *„o serbare"*, i-a fost înmînat un *„frumos costum bihorănesc"* [31]. Între 1 mai și 15 iunie 1928, Reuniunea — ca reprezentantă a Bihorului — este solicitată să participe la Expoziția-tîrg din București, organizată de Liga Națională a femeilor și Uniunea industriilor românești. Pentru standul pe care l-a amenajat în capitală i s-a conferit o diplomă, ca și județului Bihor de altfel [32]. Cea mai temeinică și mai cuprinzătoare expoziție etnografică a fost organizată de Reuniune în anul 1935 la Beiuș. Să transcriem informația documentară directă: *„S-au expus admirabile țesături albe și colorate de pe Valea Crișului Negru, apoi superbele țăieturi, cojoace și sumane frumoase. Nici vasele olarilor din comunele Cărpinet, Leheceni și Lelești n-au lipsit"* [33]. Ca atare, subscriem la ideea că Reuniunea a fost *„singura societate, care s-a ocupat pînă acum în Bihor mai intens prin expozițiile sale, cu industria casnică"* [34] pe care a popularizat-o atît în țară cît și peste hotare. Iată cîteva argumente: pentru o expoziție din Marsilia a fost concepută o *„nuntă țărănească în miniatură"*, cu 11 păpuși îmbrăcate în port românesc din *„împrejurimile Beiușului și ale Vașcăului"*, la Strassbourg (1936) a fost expusă o *„păpușe-flăcău"* în costum autentic din Pietroasa și care a primit o diplomă de onoare.

Formulăm, în concluzie, convingerea că este îndeajuns de elocventă străduința membrelor R.F.R. din Beiuș de a permanentiza o activitate meritorie, prin realizări neobișnuite, ce trebuie, credem, racordate peisajului muzeistic al vremii de care ne-am ocupat — într-o adevărată tradiție, suportul evoluției de astăzi. Etnografii bihoreni au, așadar, precursori entuziaști, ale căror eforturi le continuă și întregesc.

---

[17] „Tribuna", 1926, nr. 47 (21 noiembrie), p. 3; Concert țărănesc.

[18] *Ibidem.*

[19] Anuarul Reuniunii femeilor române din Beiuș și jur, X–XI–XII (24 iunie 1928–17 mai 1931), Beiuș, 1932, p. 14.

[20] Anuarul R.F.R., X–XI–XII, p. 14.

[21] *Ibidem.*

[22] În anuarul deja citat al Reuniunii se preciza expres că: *„secția țesăturilor din Bihor a fost mult apreciată la expoziție"* p. 33).

[23] Despre aceasta se spune la p. 52 a pomenitului anuar că i s-a acordat diploma de onoare *„pentru frumoasele țesături și cusături pe care le-a făcut și le mai face și din cari o parte au fost expuse la diferite expoziții"*.

[24] A nu se ignora împrejurarea că și actualmente satele respective dețin rezerve substanțiale de materiale etnografice de excepție.

[25] Vezi Anuarul citat, p. 34.

[26] Anuarul R.F.R., XIII–XIV–XV–XVI–XVII–XVIII (17 mai 1931–31 decembrie 1936), Beiuș, 1938, p. 27, și 41.

[27] *Ibidem*, p. 67. Spre edificare, reproducem un paragraf: *„De cîțiva ani se lucrează cu cîteva țărance la țesături românești bihorănești"*.

[28] Adică mese pentru nuntă, ceai, vînătoare, copii etc.

[29] Expuneau pictorul Nicolae Pop și sculptorul Dănilă Andrițoiu, ambii în viață (la Beiuș).

[30] Anuarul R.F.R., XIII–XIV–XV–XVI–XVII–XVIII p. 67.

[31] *Ibidem.*

[32] *Ibidem.*

[33] *Ibidem*, p. 98–100. Sînt reproduse imagini din această expoziție.

[34] *Ibidem*, p. 100.

https://biblioteca-digitala.ro

DIFERENȚE INDIVIDUALE ÎN RECEPTAREA OPEREI DE ARTĂ

Eugenia IOANOVICI

Studiul receptării operei de artă presupune o triplă condiționare:

1. cea valorică, care se referă la valențele de conținut și formă ale operei de artă,

2. cea socială, privind instituțiile și opiniile care favorizează receptarea,

3. cea psihologică, presupunînd caracteristici colective afective și de personalitate implicate în factorul receptării artistice.

Sub acest din urmă aspect, studiul publicului în muzeu poate fi abordat fie dintr-o direcție larg psihologică implicînd factorii logici esențiali și comuni ai actului receptării artistice, fie din punctul de vedere al particularităților individuale implicate în receptare, acest aspect constituind obiectul prezentului studiu.

Publicul de muzeu este foarte divers, diferențele decurgînd din particularitățile de vîrstă, de cultură generală și artistică, de mediu social-cultural, ca și de factorii de personalitate cum ar fi temperamentul sau aptitudinile.

În literatura de specialitate se citează diferite tipuri de public. Astfel, Tudor Vianu amintea că elementele receptării nu sînt la fel de dozate la toți oamenii:

„Sînt indivizi pentru care opera de artă trăiește mai mult prin conținutul ei, alții pentru care ea există mai degrabă prin organizarea ei formală. Unii care se abandonează sentimentelor și, în fine, alții care formulează judecăți cu privire la structura operei sau emit aprecieri în legătură cu valoarea ei" [1].

Unele diferențe apar și în ceea ce privește pregătirea publicului. În acest sens, Nicolae Pîrvu prezintă următoarele tipuri: cei mai modești și nepregătiți spectatori pornesc în prima etapă de la „poveste", de la „subiect", de la „despre ce e vorba" în acest tablou sau în această simfonie!...

Snobii pornesc, de obicei, de la aspectele formale, pe care le interpretează confuz sau subiectiv.

Spectatorul mijlociu pornește de la elementele asociative, de la reprezentările pe care i le trezește opera artistică. [2]

O serie întreagă de cercetări psihologice analizează factori de personalitate în manifestarea preferințelor estetice. Astfel Jean Cardinet, în lucrarea „Préférence esthétique et personnalité", studiază relația dintre preferința pentru unele aspecte ale tablourilor și unele trăsături de caracter.

Autorul constată că la subiecți cu trăsături de caracter ce corespund unor tendințe active, în sensul că se orientează individual către universul concret, se constată un interes sporit pentru o reprezentare fidelă a realității sensibile în tablouri.

Dimpotrivă, tendința subiectului de orientare către sine implică preferințe pentru tablouri lipsite de detalii, realizate sobru și în care nu apar ființe umane.

Se poate conchide că publicul se proiectează în preferințele estetice, în sensul în care îi place tabloul reprezentînd obiectul propriilor sale tendințe.

În cursul de estetică experimentală aparținînd psihologului francez E. Francés se trec în revistă

[1] T. Vianu, *Estetica*, București, Ed. pentru literatură, 1968, p. 35.

[2] Nicolae Pîrvu, *Studii de psihologia artei*, București, Editura didactică și pedagogică, 1967, p. 37.

https://biblioteca-digitala.ro

acele cercetări care dovedesc existența diferențelor individuale în receptarea artistică. Astfel autorul demonstrează rolul în cercetarea artistică a unor factori psiho-sociali cum ar fi: *mediul ecologic* (cadrul vieții) alcătuit din obiectele ce compun lumea înconjurătoare, mediul educativ, adică influențele suferite de copil în școală, și mediul social-economic în care se dezvoltă.

Foarte importantă ne apare și referirea cu privire la efectul nivelului de cultură generală și artistică asupra manifestării preferințelor estetice.

O serie de autori constată că o cultură artistică imprimă o anumită superioritate aprecierii estetice față de simpla cultură generală.

La o cultură egală pot interveni diferențe de gust provenite din cunoașterea artistică. Cultura artistică prelungește efectele culturii generale, accentuînd diferențele.

În sfîrșit, o serie de cercetări pun în relație preferințele pentru un tablou sau altul cu factorii de temperament. Cercetările lui Cattle și Eyseneck au dovedit că subiecții neinhibați preferă tablouri colorate și simple, în vreme ce subiecții inhibați perferă clar-obscurul, sugestivul.

Trecerea foarte sumară în revistă a direcțiilor mari de cercetare a diferențelor individuale în receptarea artistică ne permite dintru început să apreciem că: în factorul receptării operei de artă intervin foarte mulți parametrii psihologici, dar că evident, nu toți au aceeași pondere, în sensul că ar necesita — ca urmare a acestor investigații — găsirea unei modalități de îndrumare și orientare artistică potrivit particularităților fiecărui individ.

Există, după opinia noastră, particularități care se pot adapta unui sistem general comun de îndrumare și particularități care impun adaptarea îndrumării.

În legătură cu această problemă vom analiza rezultatele investigației noastre.

Studiul diferențelor individuale sau tipologice în receptarea operei de artă capătă valoare nu numai teoretică, prin stabilirea indcatorilor care diferențiază indivizii sau grupe de indivizi ca public, ci o valoare aplicativă care privește atît îndrumarea cît și școala.

Referindu-ne expres la Lectoratul pentru elevi de la Muzeul de artă al R.S. România, în cadrul căruia am efectuat cercetarea, putem anticipa concluzia că o cunoaștere temeinică a publicului de elevi, care frecventează cursurile lectoratului, permite îndrumătorului o organizare și o prezentare adecvată a conținutului lecției, dar în același timp permite și școlii să influențeze nu numai prin cultura generală, dar și prin alte elemente de conținut, cum ar fi de pildă formarea culturii artistice, valorificarea mai temeinică a potențialului individual al elevilor.

În cadrul investigației organizate pentru elevii care frecventează Lectoratul la Muzeul de artă al R.S. România, ne-am propus să urmărim unele diferențe individuale de sex, cultură generală și artistică, de mediu socio-cultural precum și relația dintre aceste diferențe și unele modalități de receptare artistică.

Metoda de investigație se bazează pe un chestionar conceput pentru a răspunde la trei întrebări majore:

a) Care sînt elementele constante care apar în caracterizarea publicului prezent la acest Lectorat.

b) Care sînt elementele diferențiatoare.

c) În ce măsură apar diferențe de interes, criterii de apreciere a operei de artă, criterii de alegere a operei de artă, preferințe de culori, motivații, în funcție de parametrii amintiți mai sus.

Investigația s-a realizat pe un număr de 95 de elevi, dintre care 78 elevi din diferite școli din București și 17 elevi din orașul Slatina, județul Olt.

Ca metodă de lucru, elevilor li s-a prezentat chestionarul următor:

— numele și prenumele
sex
vîrsta
clasa
școala-secția

— ați mai urmat sau urmați la școală cursuri de istoria artelor?
Da. Ce fel de cursuri?
Nu.

— ați mai urmat în afara școlii cursuri de istoria artelor?
Da... ce fel de cursuri.. pe ce durată
Nu.

— ați mai vizionat muzee de artă?
Da... care anume... cînd...
Nu.

— ați consultat vreodată albume sau cărți de artă?
Da... care anume... cînd...
Nu.

— vă interesează arta plastică?
Da... de cînd...
Nu.

— ce tablouri v-au plăcut mai mult la vizita făcută astăzi la muzeu?
dați titlul tabloului
descrierea tabloului preferat

— motivați de ce l-ați preferat pe acesta

— credeți că există diferențe individuale în receptarea operei de artă?

— ce culori preferați?

— ce criterii folosiți în aprecierea unor opere de artă?

Modalitatea de analiză a rezultatelor s-a realizat în două direcții. În primul rînd s-a urmărit

https://biblioteca-digitala.ro

o serie de probleme care probează diferenţe obiective în cadrul lotului investigat. Acestea au fost :

1. cultura generală (şcoala, secţia, clasa)

2. cultura artistică (cursuri de istoria artei urmate, muzee vizionate, lucrări de istoria artei consultate)

3. vîrsta, sexul, mediul socio-cultural (localitatea, şcoli cu tradiţie, şcoli fără tradiţie)

În al doilea rînd s-au urmărit o serie de parametri psihologici ai receptării artistice, cum ar fi :

— interesul pentru arta plastică
— criterii de apreciere a tablourilor
— criterii de alegere a tabloului preferat
— preferinţa pentru culori
— motivarea preferinţelor,

acestea fiind raportate la toate categoriile de diferenţe amintite mai sus.

Principalele rezultate ale investigaţiei noastre se pot grupa în 3 concluzii distincte, pe care le vom urmări în analiza ce urmează.

Aceste concluzii se referă la :

a) existenţa unor diferenţe specifice în cadrul publicului de elevi care frecventează lectoratul;

b) existenţa unei relaţii între unii dintre parametri psihologici ai receptării artistice;

c) evidenţierea factorilor principali şi factorilor secundari care stau la baza diferenţierii publicului şi implicit a receptării artistice.

În eşantionul de 95 elevi pe care i-am urmărit am surprins următoarele grupări obiective :

În cadrul acestui lot, 68% dintre subiecţi sînt fete, iar 32% băieţi. Ei sînt elevi a 6 şcoli grupate astfel :

a) şcoli ca Liceele nr. 31 şi „Mihai Viteazul", în care există o preocupare deosebită din partea profesorilor pentru educaţia estetică a elevilor şi care în lotul nostru apar 63%.

b) şcoli cu o preocupare mai slabă pentru educaţia estetică a elevilor : Liceele nr. 8, nr. 29 şi Pedagogic din Bucureşti, din care avem elevi în proporţie de 29% şi Liceul din Slatina reprezentînd 18% din subiecţi.

În ce priveşte cultura generală, marea majoritate a elevilor (90,5%) aparţin clasei a X-a şi doar 9,5% aparţin clasei a XII-a.

În general ca vîrstă, toţi cei 95 elevi aparţin perioadei adolescenţei (16—18 ani).

Într-o altă grupare privind diferenţele în cultura artistică, am încadrat elevii care au urmat alte cursuri decît cele ale lectoratului (24%), au vizitat şi alte muzee decît Muzeul de artă al R. S. România (63%) şi au cercetat albume de artă plastică (71,6%).

Pe ansamblu, în medie, cultura artistică a fost surprinsă doar la 52,6% dintre elevi.

Din perspectiva apartenenţei elevilor la cele 3 categorii de şcoli constatăm că : din şcolile cu tradiţie în formarea educaţiei estetice, 62,2% dintre elevi au conturată o oarecare cultură artistică.

Din şcolile fără tradiţie doar 43% dintre elevi au o cultură artistică anumită, iar în cazul liceului din provincie doar 30% dintre elevi şi aceasta mai ales în ceea ce priveşte consultarea de albume de artă.

Din datele prezentate rezultă în mod obiectiv existenţa unei diversităţi de indicatoare ce diferenţiază publicul participant la cursurile noastre.

Fără îndoială că nu toate grupele semnalate au aceeaşi pondere în diversificarea receptării artistice. De altfel, asupra acestei probleme vom reveni cînd vom încerca să corelăm aceste diferenţe semnalate în cadrul publicului cercetat, cu particularităţile psihologice manifestate în receptarea artistică.

Ceea ce putem constata însă într-o primă analiză este faptul că indicatorii obiectivi ai diferenţierilor în ceea ce priveşte publicul examinat s-ar putea grupa în trei direcţii :

a) indicatori constanţi cum ar fi : cultura generală şi vîrsta,

b) indicatori variabili cu anumită pondere în receptarea artistică cum ar fi sexul,

c) indicatori variabili cu o mare pondere în receptarea artistică cum ar fi condiţiile socio-culturale manifestate în şcoală şi cultura artistică.

Anticipăm o anumită concluzie practică atunci cînd presupunem că în cadrul publicului diversificat, condiţiile socio-culturale şi de cultură artistică îşi pun în primul rînd amprenta pe receptarea artistică, faţă de elemente de tipul culturii generale, de sex sau de vîrstă.

Partea a doua a cercetării ne îndreaptă atenţia către analiza relaţiei dintre particularităţile comune (cultura generală şi vîrsta) şi necomune (sex, şcoli cu preocupări în educaţia estetică sau fără preocupări deosebite, nivelul culturii artistice) ale eşantionului de elevi urmăriţi, pe de o parte, şi unii indicatori ai receptării artistice (genuri de tablouri preferate, motivaţii în preferinţe, criterii de evaluare a picturii, culori preferate), pe de altă parte.

O primă observaţie ne este furnizată de faptul că la eşantionul de public la care am efectuat cercetarea, luînd ca bază cei doi parametri comuni pentru întreg lotul de 95 (elevi) şi anume gradul de cultură generală (toţi sînt în ultimele clase de liceu) şi

https://biblioteca-digitala.ro

nivelul de vîrstă (toți sînt adolescenți), apar diferențe în privința indicatorilor receptării artistice. Astfel, din totalul elevilor, 36,8% aleg compoziții, 21% aleg peisaje, 31,5% aleg portrete și 10,7% aleg naturi statice.

Aceiași elevi motivează alegerile făcute după cum urmează: 12,6% pentru fidelitatea redării modelului, 20% pentru conținut, 51,5% pentru formă și 13% pentru criterii subiective, de gust. În ceea ce privește evidențierea criteriilor de apreciere a operei de artă plastică, rezultă că 13,6% se folosesc de cunoștințe, 16,8% folosesc criterii de conținut, 51,5% criterii de formă și 28,1% criterii subiective, de gust. În sfîrșit, același lot de subiecți manifestă preferințe foarte variate de culori pe care le redăm în ordine: alb, roșu, albastru, bleu deschis, verde, roz, galben.

Această statistică ne evidențiază deci faptul că omogenitatea lotului ales după criterii de vîrstă și de cultură generală (elemente care stau la baza alegerii publicului pentru lectoratul nostru) nu exclude diferențieri importante în ceea ce privește receptarea artistică. Ne-am pus întrebarea atunci, care ar putea să fie factorii care să determine aceste diferențieri pe grupe de elevi, pentru că asupra diferențierilor strict individuale, de personalitate, nu putem insista, aceasta fiind o problemă de strictă specialitate psihologică.

Am ales pentru cercetarea noastră trei parametri care diferențiază net pe elevii din eșantionul investigat de noi și anume: diferențe de sex, diferențe de mediu socio-cultural (operațional vom conveni să fie numită școală „bună" cea cu preocupări în privința educației estetice a elevilor și școală „slabă" cea cu mai puține preocupări în această direcție) și diferențe de cultură artistică (prin cultură artistică înțelegînd în acest caz frecventarea unor cursuri speciale de istoria artei, consultarea unor albume sau lucrări teoretice de artă).

Diferențele individuale au rezultat din statistica celor 5 chestionare concretizate în 3 tabele ale căror date sînt analizate în acest articol.

În ceea ce privește primul parametru, adică diferențe de sex, am obținut următoarele date:

a) preferința băieților pentru compoziție și natură statică, iar a fetelor pentru portret,

b) lipsa unei diferențe semnificative între sexe cu privire la motivația alegerii și la criteriile de preferință pentru o operă de artă,

c) diferențe notabile în privința preferințelor pentru culoare, îndeosebi pentru alb, verde, bleu, toate în favoarea fetelor.

Așadar, potrivit analizei unor indicatori ai receptării artistice în funcție de diferențe de sex, se constată prezența unor caracteristici în opțiunea pentru un gen sau altul de pictură, ca și a unor caracteristici în preferința culorilor. În schimb, nu apar diferențe privind criteriile de apreciere estetică, ceea ce ne îndreptățește să nu considerăm diferențele de sex ca definitorii pentru un mod sau altul de receptare artistică.

Recurgînd la cel de al doilea parametru care diferențiază publicul investigat, observăm că cei 95 de elevi se pot grupa în trei mari categorii: 60 de elevi aparțin unei școli cu preocupări în formarea educației estetice a elevilor, 18 elevi aparțin unor școli cu mai puține asemenea preocupări și 17 elevi aparțin unei școli din provincie, lipsite de aceste preocupări.

Din date rezultă următoarele:

a) mici diferențe între elevii din prima categorie, față de cei din a doua categorie, în privința preferințelor pentru un gen sau altul de pictură; unele diferențe între aceste categorii în privința motivelor alegerii, în sensul că la cei din prima categorie predomină motive de formă, față de cei din a doua categorie, iar la cei din a doua categorie predomină motivele subiective, față de prima categorie; aceleași diferențe se mențin și în ceea ce privește alegerea criteriilor de preferință pentru o operă de artă, accentuîndu-se ideea în sensul că la elevii din a doua categorie predomină criteriul de conținut, față de cei din prima categorie.

Aceste elemente subliniază, credem, semnificativ diferența dintre elevi aparținînd unui mediu socio-cultural mai apropiat de artă, decît la elevii din a doua categorie; în privința preferințelor pentru culori, nu apar diferențe semnificative, decît, cel mult, în două cazuri: la culoarea roșie în avantajul primei categorii și la culoarea roz în avantajul celei de a doua.

b) unele diferențe apar între elevii din București și cei din provincie în cazul următorilor indici ai receptării artistice: orientarea mai mică a celor din provincie către compoziție și mai mare către portret și natură statică, față de cei din București; în motivarea alegerii tablourilor elevii din provincie se apropie de cei din București aparținînd categoriei a doua, în prezentarea criteriilor de alegere a unor opere de artă, elevii din provincie se bazează mai puțin pe cunoștințe de artă, în rest nediferențiindu-se prea mult de cei din București, cu singura mențiune că, față de cei din categoria a doua, se orientează mai mult pe criteriul formei și mai puțin pe conținut. Acest fapt ne face să considerăm că, independent de o instrucție artistică organizată, cei din provincie posedă elemente de apreciere estetică; în sfîrșit, în ceea ce privește preferința pentru culoare constatăm că elevii din provincie au o mare atracție pentru alb, bleu și roz, o mai mică predilecție pentru roșu și albastru și mai ales, pentru galben și verde în comparație cu cei din București.

https://biblioteca-digitala.ro

Din analiza acestor date putem întrevede existența unor diferențe mai specifice receptării artistice (criterii și motivații de alegere) între elevii din prima și a doua categorie și mai puțin specifice, eventual doar de instrucție artistică, între elevii cercetați din București și cei din provincie.

Oricum, parametrul socio-cultural abordat de noi ni se pare edificator pentru stabilirea diferențelor în receptarea artistică.

Ultimul parametru folosit a fost cel al gradului de cultură artistică.

Rezultatele obținute sînt următoarele:

a) apar diferențe notabile între elevii cu cultură artistică și cei fără cultură artistică în manifestarea preferinței pentru genurile de pictură și anume: cei din prima categorie preferă în mai mare măsură peisaje și portrete decît ceilalți, iar cei din a doua categorie preferă în mai mare măsură compoziții decît primii.

Menționăm aici ideea că, în cazul compozițiilor, subiecții se refereau la tablouri cu caracter narativ de tipul *„Atacul de la Smîrdan"* de N. Grigorescu.

b) foarte curios ni se pare faptul că nu sesizăm diferențe prea mari între cele două grupe de elevi, în ceea ce privește motivele alegerii și criteriile de preferință, deși există o tendință mai mare a elevilor cotați cu o anumită cultură artistică spre folosirea cunoștințelor de artă plastică, a elementelor de formă, de gust artistic (subiective), față de cei cotați cu mai puțină cultură artistică și care manifestă o mai mare atracție spre opere fidele și avînd un conținut narativ. Acest fapt l-am putea explica prin aceea că prezența sporadică a unor elevi la unele muzee sau expoziții, sau contactul întîmplător cu o operă de artă nu le poate asigura un suficient avantaj pentru a se diferenția de ceilalți elevi în privința culturii artistice. Cu toate acestea, tendințele remarcate de noi mai sus, în favoarea elevilor din prima categorie, sînt reale și se justifică prin răspunsurile pe care le dau unii dintre elevi și anume acei, încă puțini la număr, care posedă o anumită cultură artistică bine însușită. În sfîrșit, preferințele pentru culoare nu diferențiază semnificativ cele două categorii de elevi.

Constatăm deci că, în privința celui de al treilea parametru, apar unele diferențieri privitoare la elementele de bază ale receptării artistice, dar apreciem totuși că aceste diferențieri nu țin în special de criteriul larg adoptat de noi, ci de existența prin elevii-subiecți a unor cazuri care realmente depășesc nivelul de cultură artistică al majorității.

CONCLUZII

În încheierea analizei efectuate, sîntem în măsură să tragem cîteva concluzii cu caracter teoretic și aplicativ, necesare activității noastre de îndrumare:

a) Omogenitatea publicului care frecventează lectoratul nostru este dată de nivelul de cultură generală și de nivelul de vîrstă al acestuia. Această omogenitate nu asigură însă un mod constant de receptare artistică, apărînd o serie de diferențieri privitoare la preferința pentru un gen sau altul de pictură, la motivarea acestor preferințe, la criteriile de alegere și apreciere a unei opere de artă plastică, la atracția față de unele culori.

Este de la sine înțeles că acești indicatori ai receptării artistice nu au toți aceeași pondere și de aceea considerăm ca avînd o pondere mai mare motivarea preferințelor și criteriile de apreciere a operelor de artă, apoi preferințele pentru un gen de pictură și la urmă preferințele pentru culori.

b) Diferențierile apărute la publicul nostru, considerat totuși omogen, sînt determinate în cazul cercetat, fie de unele deosebiri de sex (opțiunea pentru un gen sau altul de pictură și preferințele pentru culoare), fie de unele diferențe de mediu socio-cultural (opțiunea pentru un gen sau altul de pictură, motivații și criterii estetice). Din această perspectivă referitor la receptarea artistică, ne apar ca mai importanți parametrii privind diferențele de mediu socio-cultural și de educație decît aceia legați de deosebirile de sex.

c) Aceste concluzii teoretice ne facilitează și unele observații cu caracter aplicativ: 1) criteriul de omogenizare a publicului numai după vîrstă și grad de cultură generală nu este suficient. La aceeași vîrstă și aceeași cultură generală, publicul se diversifică în funcție de cultura artistică, de condițiile socio-culturale și de educație estetică; 2) o lecție în cadrul lectoratului poate deveni mult mai utilă sub raportul instrucției și educației estetice, în condițiile unei omogenizări a publicului și din perspectiva culturii artistice și a influențelor socio-culturale la care este supus; 3) școlii și lectoratului le revine, în această direcție un mare rol în îndrumarea elevilor pentru dobîndirea unui fond aperceptiv absolut necesar trezirii interesului pentru artă, știut fiind că numai cultura generală nu asigură datele suficiente pregătirii elevilor pentru o orientare consecventă și, într-o cît de mică măsură, competență către înțelegerea artei.

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEE, COLECȚII, EXPOZIȚII

MUZEUL DE ȘTIINȚE NATURALE DIN ROMAN ÎNTR-O NOUĂ ETAPĂ A DEZVOLTĂRII SALE

Maria IACOB

Muzeul de științe naturale din Roman este o verigă importantă în rețeaua diversă, interesantă și valoroasă de instituții muzeale din jud. Neamț, în marea lor majoritate create în anii regimului nostru. Această unitate muzeală, care a apărut pe harta județului Neamț în urmă cu numai un deceniu, a continuat de-a lungul anilor să-și îmbogățească foarte modestele colecții cu care a pornit inițial la drumul lung, anevoios, dar nu lipsit de satisfacții, al organizării unei asemenea instituții cultural-științifice.

Punînd în valoare patrimoniul alcătuit prin strădania micului colectiv de specialiști ai muzeului, în cadrul unor expoziții temporare, pe diferite teme, s-a reușit a se forma o opinie favorabilă, pe de o parte consolidării acestei unități, iar pe de altă parte s-a adus o contribuție importantă la instruirea și educarea maselor de vizitatori.

Dintre colecțiile alcătuite pe baza unor planuri de cercetare științifică permanentă și sistematică, cele mai importante din punct de vedere numeric și științific sînt cele de entomologie, îndeosebi coleoptere și lepidoptere, de botanică și de zoologia vertebratelor.

Se poate aprecia că aceasta a constituit, foarte pe scurt, o primă etapă a activității Muzeului de științe naturale din Roman.

Aflat în fața unui patrimoniu relativ bogat, valoros, colectivul științific și-a pus încă în urmă cu cîțiva ani problema organizării unei expoziții de bază care să oglindească din punct de vedere floristic și faunistic o zonă naturală bine delimitată, respectiv, zona de confluență a Moldovei cu Siretul.

Pornind, bineînțeles, de la materialul preparat, naturalizat, de la exponate originale expuse într-o manieră accesibilă, instructivă, adecvată din punct de vedere științific și muzeografic, expoziția de bază a Muzeului de științe naturale din Roman, pe lîngă faptul că reușește să ne dea o imagine reală și destul de completă a regiunii amintite, ne prezintă nu numai exponate, piese muzeale izolate, sau grupate în diorame, biogrupe, vitrine, ci ridică în fața vizitatorilor o serie de probleme de biologie, mai puțin sau deloc cunoscute, contribuind la sporirea volumului lor de cunoștințe, la explicarea unor fenomene biologice greu de sesizat, sau de explicat de către marele public. Între acestea amintim o serie de probleme de ecologie și etologie din viața insectelor sau a vertebratelor superioare, explicarea unor lanțuri trofice din natură, tratarea unor teme legate de alcătuirea unor ecosisteme și a unor noțiuni și termeni din domeniul ecologiei etc.

Fără pretenția de a elucida complet sau a trata exhaustiv unele teme sau probleme de ecologie, mai ales că nici spațiul, nu prea generos, nu permitea, totuși, o serie de asemenea subiecte din domeniul acestor noi ramuri ale biologiei, muzeul reușește să le aducă în atenția vizitatorului, să-i trezească acestuia interesul și curiozitatea pentru adîncirea și cunoașterea lor mai aprofundată. Este meritul colectivului de specialiști ai acestei instituții că a abordat cu curaj și pricepere asemenea teme într-o expoziție de bază destul de

https://biblioteca-digitala.ro

Diorama „Pădurea Stăniţa"

modestă ca spaţiu şi realizată cu mijloace tehnice locale. Este demn de remarcat de asemenea, faptul că, dioramele nu reprezintă în mod convenţional un ecosistem sau altul, în general, ci s-au ales cu discernămînt cele mai caracteristice, denumindu-le cu numele lor bine cunoscute de localnici. Mai mult chiar, pornind de la faptul că într-o diorama nu se poate prezenta decît un număr limitat de specii animale, în vitrine, alături de diorame, sînt expuse şi alte specii, mai ales de vertebrate superioare, frecvent întîlnite în biotopurile respective, nu numai în momentul surprins în diorama, ci şi în alte perioade ale anului.

Apreciem de asemenea faptul că s-a încercat valorificarea expoziţională a celei mai mari colecţii a muzeului — colecţia entomologică — care ridică şi ea o serie de probleme de mare importanţă teoretică şi practică.

Vom încerca în continuare o succintă prezentare a expoziţiei de bază recent organizată, care, deşi de importanţă locală, abordează teme interesante, uneori complicate, de prezentare pe de o parte a caracteristicilor importante, floristice şi faunistice ale zonei, iar pe de altă parte de probleme biologice, care-i acordă în ultimă instanţă atributul de instituţie cultural-ştiinţifică.

În prima parte a expoziţiei ne aflăm în faţa unei puneri în temă a vizitatorului cu conţinutul expoziţiei de bază. Delimitarea poziţiei zonei tratate în expoziţie pe harta R.S. România şi respectiv a jud. Neamţ, urmată de o hartă geomorfologică şi una geobotanică a aceleeaşi zone ca şi diapozitivele şi fotografiile color care redau aspecte din principalele biotopuri ale regiunii naturale respective, sau plante şi animale specifice, reuşesc să creeze o imagine iniţială, sintetică, asupra zonei de confluenţă a Moldovei cu Siretul, imagine care va fi apoi amplificată în circuitul expoziţional.

Primul ecosistem înfăţişat, balta, este prezentat în diorama intitulată ,,Balta la bulboacă'', aflată în lunca din cursul mijlociu al Siretului ,în apropierea localităţii Mircești.

Dintre speciile vegetale sînt prezente în diorama : *Phragmites communis*, Prin., *Gliceria aquatica* L *Juncus articulatus* L, *Iris pseudacorus* L etc., iar dintre elementele de faună mai importante amintim : *Galinago galinago* L, *Ardea purpurea* L, *Anas querquedula* L, *Fulica atra* L.

Într-un panou alăturat ni se dă diagrama unui ecosistem de baltă, ca unitate funcţională a biosferei explicîndu-se noţiuni ca habitatul, biocenoza, componente anorganice, componente organice etc.

Interesant este şi faptul că în continuare, în afara vitrinelor ce ne prezintă material faunistic complementar, specific biotopului prezentat anterior (reprezentanţi din clasele : *Pisces*, *Amphibia*, *Reptilia*, *Aves*), ni se înfăţişează un panou reprezentînd grafic siluete în zbor ale diferitelor specii de păsări de baltă, important pentru recunoaşterea şi determinarea acestora, ca şi diagrama specializării păsărilor de baltă pe nişe ecologice.

https://biblioteca-digitala.ro

Diorama „Balta la Bulboacă"

Diorama de pădure din lunca Siretului (zăvoi), în anotimpul de toamnă expune principalele specii de arbori caracteristice zăvoaielor îndeosebi esențe moi *Populus alba* L, *Salix alba* L, *Salix purpurea* L. etc., precum și specii de animale mai frecvent întîlnite ca *Oriolus oriolus* L., *Pica pica* L., *Erinaceus europaeus* L, *Felis silvestris* L., *Lepus europaeus* L etc.

În vitrine se mai găsesc expuse alte specii de păsări ca : *Apus apus* L., *Turdus pilaris* L., *Bombicilla garrulus* L., *Pyrrhula pyrrhula* L., *Emberiza citrinella* L., *Lanius excubitor* L., *Picus canus* Gmel. etc. Ne atrage atenția în aceeași sală o biogrupă cu bursucul (*Melles melles* L.), precum și panoul cu lanțurile trofice diurne și nocturne într-o pădure de foioase care împreună cu cel ce prezintă stratificarea unui ecosistem de pădure de foioase și cu cel ce expune piramida teoretică a relațiilor cantitative dintr-o pădure de foioase, ne ajută la înțelegerea ecosistemului prezentat în diorama următoare : „Pădurea Stănița" (pădure de foioase în amestec — șleau), spre sfîrșitul primăverii (iunie). Ca specii de arbori observăm : *Fagus silvatica* L., *Carpinus betulus* L., *Acer campestre* L. etc. ; dintre arbuști *Crataegus monogina* Iscq., *Evonymus verrucosa* Scop., iar plantele ierboase sînt prezente prin : *Asarum europaeum* L., *Polygonatum oficinale* All., *Paris quadrifolia* L., *Athyrium felis femina* (L.) Roth., *Mercuridis perrenuis* L. Bres, *Asperula odorata* L., *Asparagus tenuifolius* Lam., *Polytrichum commune* etc.

Animalele au ca reprezentanți în această dioramă următoarele specii : *Upupa epops* L., *Garrulus glandarius* L., *Asio otus* L., *Phylloscopus collybita* Vieill, *Sus scrofa* L., *Anguis fragilis* etc. Complimentar, observăm într-o biogrupă, vulpea (*Vulpes vulpes* L.), precum și vitrinele cu cîteva specii de păsări răpitoare de zi și de noapte, între care reținem : *Strix aluco* a. L., *Athene noctua* Scop., *Strix uralensis* Pall., *Accipiter nisusn*. L., *Falco subbuteo subbuteo* L.

Următoarea sală în circuit este rezervată valorificării științific-expoziționale a colecției de entomologie. Sînt redate cîteva noțiuni de sistematică, morfologie externă, anatomie, biologie ale celui mai bogat ram al lumii animale (clasa „Insecta"), care deține peste 2/3 din numărul de specii existente în prezent pe glob. O atenție deosebită s-a acordat speciilor de mare importanță în economia naturii și pentru viața omului. Pe lîngă termenii științifici de homocromie, mimetism, dimorfism sexual, ilustrați și explicați cu material entomofaunistic, aflăm o serie de noțiuni legate de dăunătorii plantelor de cultură, pădurilor etc.

Expunerea în continuare a stadiilor de dezvoltare la peste 20 de specii dăunătoare ca gîndacul de Colorado (*Leptinotarsa decemlineata*, *Pieris brassicae*, *Malacosoma neustria*, *Euproctis chrysorrhoea* L.), cu explicarea perioadelor de atac, a efectelor acestuia asupra plantei, dau vizitatorului o serie de cunoștințe științifice și practice.

Din grupa insectelor folositoare sînt prezentate speciile răpitoare parazite și polenizatoare.

https://biblioteca-digitala.ro

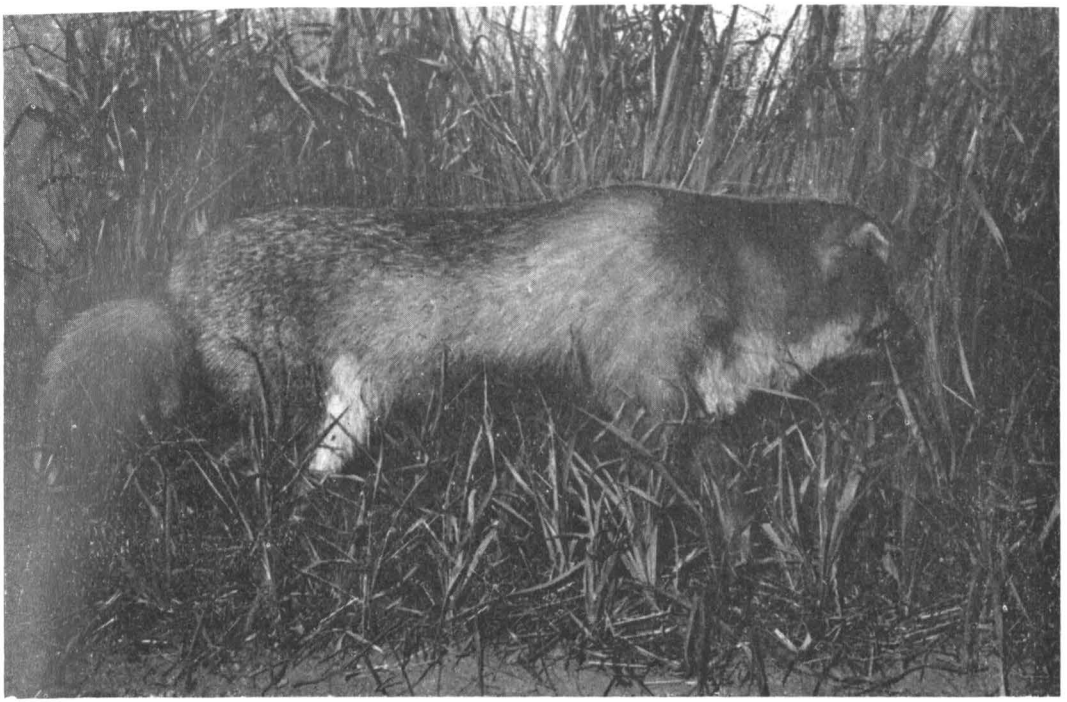

Biogrupa „Vulpea"

Unele grupe de insecte, cum sînt croitorii (Fam. *Cerambycidae*) și cărăbușii (Fam. *Carabidae*) sînt prezentate ecologic, în microbiogrupe. Probleme de biologie sînt tratate și la cîteva specii legate de mediul acvatic prin familiile: *Odonatae*, *Cicindelidae* etc.

În ultima sală sînt prezentate microdioramatic, pe principii ecologice, cele mai importante boli și principalii dăunători la 6 specii de plante de cultură specifice zonei. Se pun în evidență cîteva caracteristici ale atacului unor specii de rozătoare și de insecte (Lepidoptere și Coleoptere). În vitrinele alăturate sînt expuse 16 fragmente de plante de cultură infectate de ciuperci și bacterii. Alăturat, un panou sugestiv și interesant cu principalele măsuri de combatere a dăunătorilor subliniază mai ales rolul combaterii biologice, informează vizitatorii asupra celor mai eficiente mijloace de luptă contra celor mai frecvenți și mai voraci dăunători ai culturilor de bază din această regiune.

Se atrage de asemenea atenția asupra folosirii excesive și neraționale a pesticidelor, care produc un înalt grad de poluare, de otrăvire a mediului înconjurător (pămînt, aer, apă),a animalelor și implicit a omului, punînd în pericol însăși existența acestuia.

Nu putem încheia fără a aduce un cuvînt de laudă și colectivului de specialitate de la Muzeul de științe naturale din Piatra Neamț pentru ajutorul colegial, calificat, acordat în organizarea expoziției de bază a acestei instituții. Cu un plus de experiență pe care l-au dobîndit în organizarea expoziției de bază a Muzeului de științe naturale din Piatra Neamț, cu spiritul de solidaritate muzeală care ar trebui să-i unească pe toți cei încadrați în frontul muzeal, aceștia au reușit să ajute efectiv la transpunerea muzeografică a ideilor tematice ale expoziției Muzeului din Roman.

Și pentru că realizările prezente ne obligă întotdeauna să gîndim și să trăim în viitor, considerăm ca o etapă următoare, imperios necesară, rezolvarea, în perspectivă, a unor probleme legate de organizarea depozitelor științifice și a laboratorului de taxidermie de la această unitate muzeală, știut fiind că nici un fel de activitate științifică sau cultural-educativă nu se poate dezvolta fără aceste două elemente de mare importanță pentru bunul mers al muzeului.

Singură, expoziția de bază nu poate răspunde unor probleme complexe de propagandă și educație ateist-științifică, de instruire și educare a maselor, de amplificare a cercetării științifice, aceasta din urmă ca fundament al unei activități diverse și eficiente de educare a publicului, de formare a personalității umane, a omului societății socialiste.

Sîntem convinși că se va acorda și în viitor sprijin direct, înțelegere, din partea organelor locale de partid și de stat, pentru ca această instituție muzeală, pornită pe un bun făgaș, să poată prospera, așa cum o merită, așa cum este necesar, așa cum o cer realitățile zilelor noastre.

https://biblioteca-digitala.ro

NOTE ȘI COMUNICĂRI

DOVEZI DOCUMENTARE PRIVIND CUIBĂRITUL STURZULUI DE IARNĂ (TURDUS PILARIS L.) ÎN DEPRESIUNEA MARAMUREȘULUI

Iosif BEREȘ

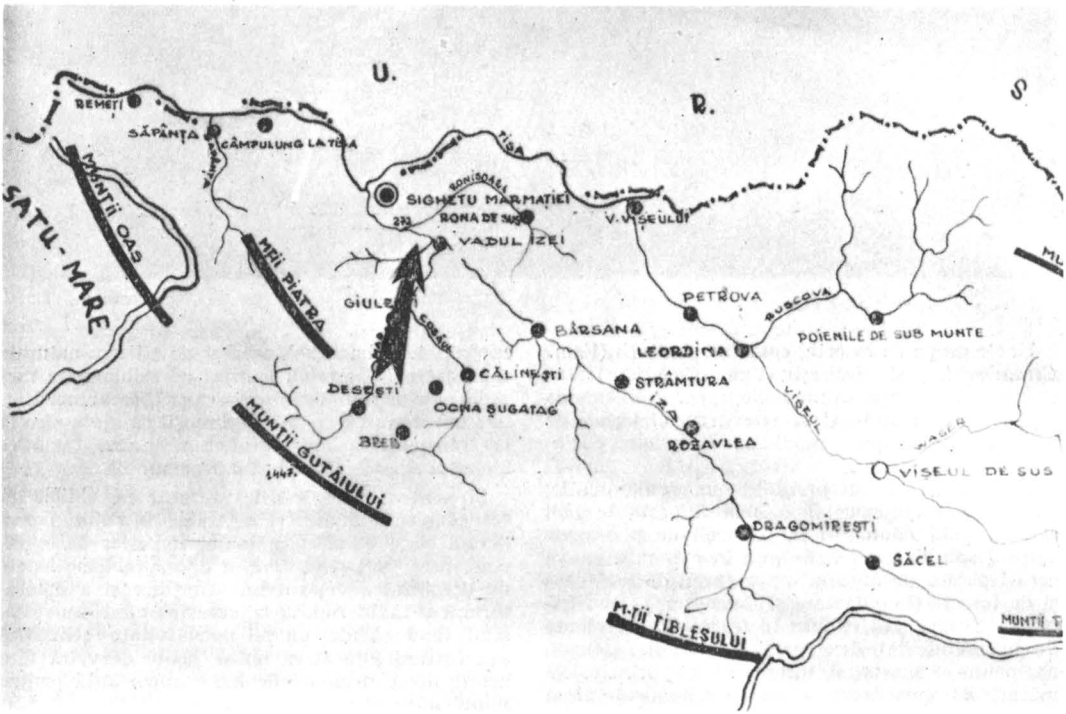

Punctul pe valea Izei unde a fost găsit cuibul de *Turdus pilaris*, la 21 iunie 1972.

Începînd din secolul trecut apar în literatură lucrări (vezi Mošansky), despre înaintarea speciei spre sud a sturzului de iarnă (*Turdus pilaris* L.). Prin 1950 sturzul de iarnă trece de linia Dunării în Austria și în Ungaria de Vest, (Niethammer, 1951), iar în Carpații Slovaciei de Vest apare în mod regulat numai în anii 1960 (Mošansky 1962 și Stollmann, 1963). Pe versantul nord-estic al Carpaților de răsărit specia este identificată de Keve în 1944 (1950) și Strautman în 1949—1950 (1954). În iunie 1966, D. Munteanu depistează două perechi cuibăritoare în Valea Humorului, tot pe versantul estic al Carpaților Orientali, cu 60—70 de km. mai la sud. Creasta principală a Carpaților Orientali este considerată de Strautman (1954) ca hotarul de sud al ariei de răspîndire a speciei.

Apariția sturzului de iarnă ca specie clocitoare pe versantul vestic al Carpaților Orientali nu a fost încă semnalată în literatura de specialitate. Este de remarcat și distanța mare (40—60 km) de la crestele principale ale Carpaților Orientali și regiunea complet lipsită de conifere. Din aceste considerente este interesantă apariția sturzului de iarnă (*Turdus pilaris* L.) lîngă Sighetul Marmației pe terasa aluvionară a Tisei și a Izei (alt. 272 m).

https://biblioteca-digitala.ro

Sturzul de iarnă (*Turdus pilaris* L.)

https://biblioteca-digitala.ro

După Vadul Izei, Valea Izei se contopește cu Valea Tisei, formînd o cîmpie de acumulare largă de 5—7 km (alt. 272 m), pe care este situat și municipiul Sighetul Marmației. Între Vadul Izei și Sighetul Marmației, Iza șerpuiește printre terenuri agricole, pe alocuri mărginite de mici zăvoaie formate din specii de *Salix* și din *Populus nigra*. Într-un astfel de pîlc de *Populus nigra* a cuibărit sturzul de iarnă în 1972, iar teritoriul de hrănire se găsea la o distanță de 800—900 m într-o livadă unde iarba se cosea succesiv. Pe malul stîng al rîului se ridică dealul Solovanului, cu altitudinea maximă de 624 m, acoperit parțial cu păduri de *Quercus* sp. și livezi.

La data de 20 iunie 1972 într-o livadă apare un exemplar de sturz de iarnă căutîndu-și hrană împreună cu graurii (*Sturnus vulgaris* L.). Întrucît biotopul era neprielnic din punct de vedere al cuibăritului pentru sturzul de iarnă (livadă înconjurată de terenuri agricole), nu ne-am gîndit la cuibărirea speciei, ci la un exemplar singuratic eventual rănit, rămas la noi în timpul verii. Din acest motiv exemplarul a fost recoltat și se află în prezent în colecțiile Muzeului maramureșean. Era un mascul cu gonadele bine dezvoltate. După un timp de o oră a apărut încă un exemplar tot în livada susmenționată (erau porțiuni proaspăt cosite). Acest exemplar a fost urmărit pînă la rîul Iza, iar la 21.VI a fost găsit cuibul, într-un mic zăvoi pe malul stîng al Izei.

Cuibul era așezat pe un plop, la o înălțime de 12 m, pe o creangă laterală îndreptată spre est, în direcția Izei, la 80 de cm de la trunchiul X. În cuib erau pui mari, care mai aveau 3—4 zile pînă la părăsirea cuibului, fapt ce ne-a determinat să nu deranjăm cuibul, spre a nu fi părăsit de pui înainte de termen, cauzînd distrugerea pontei. Cu ajutorul binoclului am putut număra, în timpul hrănirii, patru pui. După părăsirea cuibului (24.VI) de tînăra generație, el a fost dus la muzeu și avea următoarele dimensiuni:

— greutatea	420 g
— diametrul exterior	20 cm
— diametrul interior	12 cm
— adîncimea	5,5 cm

Cuibul era format din trei straturi: a) stratul exterior alcătuit din resturi de plante dure, — rădăcini, paie și chiar nuiele — ; b) stratul de lut și c) fundul cuibului căptușit cu un pat din resturi de graminee fine. Acest pat era lipit cu baligă de fundul cuibului.

În literatura de specialitate este remarcată cuibărirea speciei în colonii. Nu am reușit să depistăm decît acest cuib izolat.

Astfel cuibăritul sturzului de iarnă în Maramureș este dovedit prin piesele aflate în muzeul nostru.

Urmărirea speciei în depresiunea Maramureșului și în munții înconjurători este o problemă de viitor pentru ornitologi.

BIBLIOGRAFIE

1) A. Keve (1950): A fenyörigo gyakori fészkelése Galiciában, Aquila LI—LIV, p. 166—169, et 192.
2) D. Munteanu: (1966), The Fieldfare Turdus pilaris L. breeding in northern Rumania, Bull. Brit. Orn. Club, vol. 86, nr. 9, p. 171—172.
3) D. Munteanu (1971): Date privind migrația și cuibăritul cocoșarului (Turdus pilaris) în România. Studii și Comunicări — 1971, Muzeul de Șt. Naturii Bacău, p. 255—261.
4) A. Mošansky (1964): Expansive Formen der Vogelfauna des Karpatenbeckens gegen Nordeuropa, Aquila, vol. 69—70, p. 185—194.
5) Niethammer G. (1951): Arealveränderungen und Bestandschwankungen mitteleuropäischen Vögel, Bonn. Zool. Beitr., 2.1—2.
6) S. Pașcovschi (1958): Cercetări sovietice asupra avifaunei ornitologice din Carpați. Analele Româno-Sovietice, Seria Biologie, 1958, nr. 1, p. 133—145.
7) A. Stollmann (1964): Angaben zum Brüten der Wacholderdrossel in den West-Karpaten, Aquila, tom. 69—70 (1962—1963), p. 195—196 et 198.
8) F. Strautman (1954): Ptiți sovietskih Karpat, Kiev.

Cuibul sturzului de iarnă, aspectul pe care-l prezenta după ce a fost părăsit de cei 4 pui

https://biblioteca-digitala.ro

DENSITATEA AȘEZĂRILOR FEUDALE TIMPURII PE TERITORIUL BUCUREȘTILOR (SEC. IX—XI)*

Panait I. PANAIT

Vas borcan descoperit la Străulești.

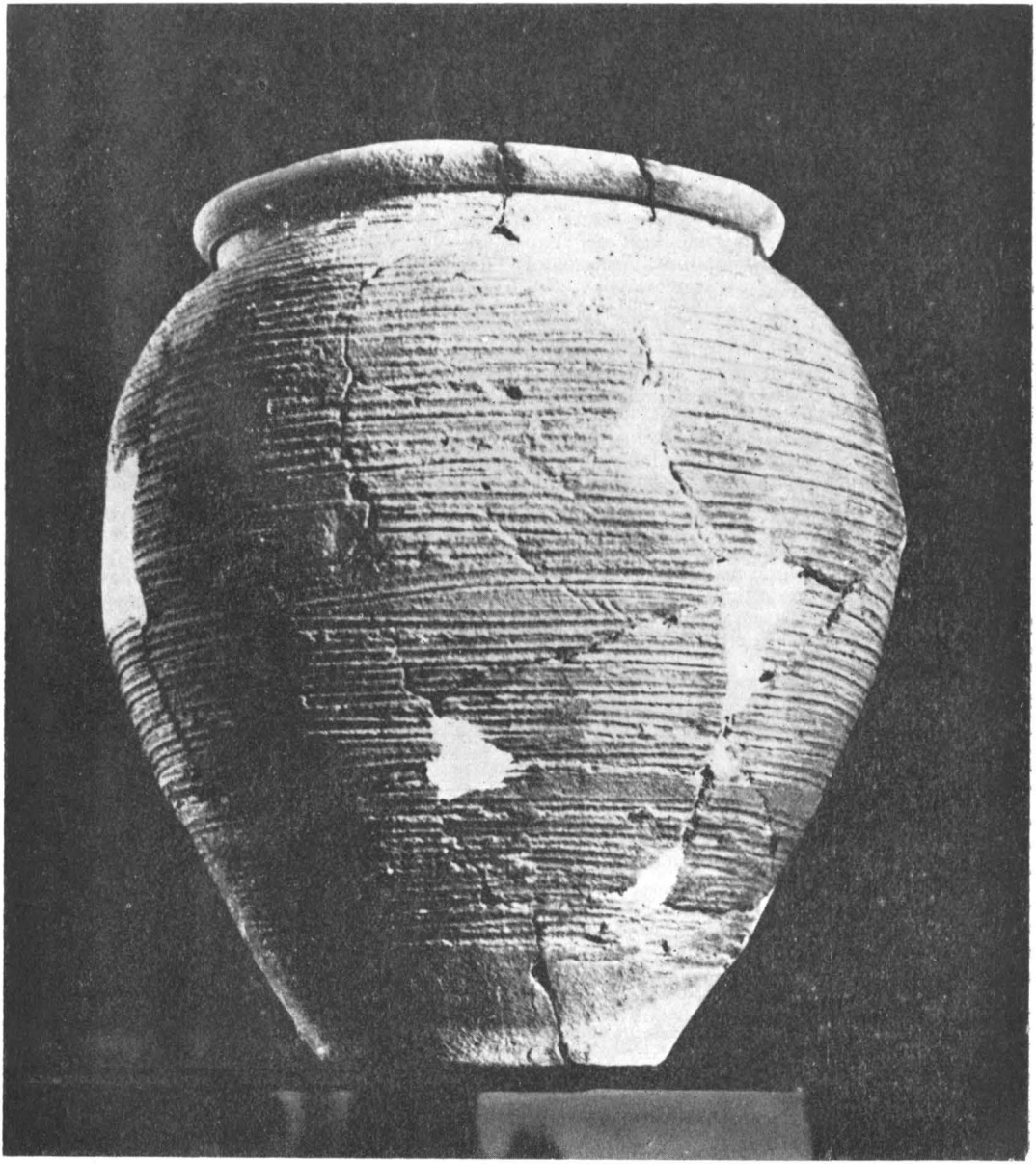

https://biblioteca-digitala.ro

Semnalate încă din perioada interbelică sub denumirea Dămăroaia B, datate însă de descoperitorul lor în sec. VI—VII[1], vestigiile feudale timpurii cunosc o largă răspîndire în bazinul mijlociu al Argeşului. Cercetările efectuate de D. V. Rosetti, îndeosebi pe malurile lacurilor din nordul Bucureştilor, au permis identificarea unor staţiuni arheologice la Herăstrău, Tei, Ziduri între vii şi Fundeni care, plasate pe o suprafaţă relativ restrînsă, vădeau caracterul dens al locuirii medievale de început la Bucureşti[2]. Activitatea intensă a şantierului arheologic Bucureşti, începînd din 1953, a lărgit cu mult posibilitatea de cunoaştere a monumentelor datate acum în sec. IX—XI, risipite îndeosebi pe malurile Dîmboviţei şi Colentinei[3]. Orientarea pe coordonate noi a cercetării începuturilor oraşului Bucureşti a permis extinderea pe o arie geografică mai lărgită şi a investigaţiilor privind perioada premergătoare înfiripării vieţii urbane[4]. Cercetările periegetice şi creşterea numerică a şantierelor arheologice, completate cu descoperiri datorate marilor prefaceri edilitare, urbanistice, pe care cel mai mare oraş românesc le înregistrează în zilele noastre, au creat un cîmp imens de studiu privind moştenirea arheologică mai veche sau mai nouă. În prezent se poate considera aproape definitivă cercetarea de suprafaţă a teraselor rîului Colentina pe o lungime de cca. 20 km, a celor de pe Dîmboviţa de la localitatea Chiajna pînă spre Leordeni, a rîului Ciorogîrla de la Bragadiru la Jilava, a Sabarului. Cercetări incomplete sînt efectuate pe văile Pasărea şi Tînganu precum şi pe vechile cursuri de apă sau în jurul lacurilor azi dispărute. Un bilanţ statistic, desigur provizoriu, confirmă, în stadiul de faţă, existenţa a 32 staţiuni feudale timpurii pe teritoriul municipiului Bucureşti. Dintre acestea 12 sînt plasate pe Dîmboviţa, 12 pe Colentina şi în jurul lacurilor create de rîu, 5 pe Ciorogîrla şi 3 pe Valea Pasărei[5]. Este de reţinut faptul că în 67% din acestea au fost întreprinse săpături arheologice atît în perioada interbelică cît şi în cadrul Şantierului arheologic Bucureşti[6]. În 11 puncte, vestigiile istorice sînt cunoscute numai în urma cercetărilor de suprafaţă sau a descoperirilor favorizate de excavaţiile unor cariere pentru procurarea materialelor de construcţie. Studiate într-o perioadă în care însăşi tehnica de cercetare arheologică a cunoscut o complexă evoluţie, monumentele medievale timpurii nu beneficiază în mod uniform de datele necesare formulării unor concluzii certe. De aceea sîntem azi nevoiţi să apelăm cu precădere la investigaţiile făcute îndeosebi după 1953, timp în care rezultatele arheologice s-au bucurat de o largă publicare.

Prima concluzie care se degajă din studierea feudalismului timpuriu la Bucureşti este aceea că toate cursurile de apă, şi îndeosebi cele amintite, au cunoscut locuire omenească în sec. IX—XI[7]. Mărturiile materiale ale acestei perioade sînt atestate în imediata apropiere a cursului de apă, pe terasele joase dar uscate, sau pe boturile de deal create de multimilenara curgere a Dîmboviţei pe acest teritoriu. S-a locuit în lunca largă a Colentinei la Băneasa, Străuleşti, Tei, dar şi pe Dealul Grozăveşti sau Dealul Spirii. După densitatea materialelor descoperite, predominantă apare tendinţa stabilirii locuinţei pe terasele joase, în apropierea directă a luciului apei. În general, vetrele primelor comunităţi medievale s-au înfiripat pe terenuri care cunoscuseră şi anterior locuire omenească. Astfel cca. 70% din staţiunile în care s-au făcut săpături arheologice, descoperindu-se cu această ocazie vestigii din sec. IX—XI, posedă urme de locuire din sec. III—IV şi îndeosebi din sec. VI—VII. Totodată subliniem faptul că în 12 din cele 22 staţiuni care stau în atenţia noastră s-au precizat dovezi de locuire în sec. XIV—XV, etapă de închegare a vieţii urbane la Bucureşti.

Vetrele aşezărilor feudale timpurii din bazinul mijlociu al Argeşului prezintă o largă varietate de aspecte, legate îndeosebi de densitatea locuinţelor pe care le cuprind. Cercetările destul de extinse de la Militari—Cîmpul Boja nu au putut repera decît un singur bordei din sec. X[8], situaţie întîlnită de altfel şi la Ciurel[9]. Deşi rezultate similare sînt cunoscute şi la Crîngaşi[10], Otopeni[11], Giuleşti Sîrbi[12] ele nu pot fi socotite concludente atîta vreme cît săpăturile s-au efectuat pe terenuri deja distruse sau mult răvăşite. Datele obţinute la Străuleşti-Măicăneşti, unde secţiunile arheologice au caroiat platoul ca o reţea destul de densă, ocazie cu care au fost reperate numai două bordeie feudale timpurii[13], tind să confirme faptul că unele din aceste aşezări se limitau la un număr extrem de restrîns de locuinţe. Dar contemporan cu acest tip de aşezare apare satul alcătuit din mai multe locuinţe, de cele mai multe ori adunate pe o suprafaţă restrînsă. Amintim în acest sens

---

* Comunicare prezentată la Consfătuirea de lucru a arheologilor din R.S. România, noiembrie 1971.

[1] D. V. Rosetti, *Siedlungen der Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit bei Bukarest*, în „Germania", XVIII (1934), p. 212.

[2] *Idem*, *Din preistoria Bucureştilor*, Buc., 1929 (Harta).

[3] „Bucureşti. Rezultatele săpăturilor arheologice şi ale cercetărilor istorice din anul 1953". Buc., 1954.

[4] Panait I. Panait, *Începuturile oraşului Bucureşti în lumina cercetărilor arheologice*, în „Bucureşti" M.I.B., 1967, V, p. 13.

[5] A se vedea anexa 1.

[6] Vezi Ştefan Olteanu, *Evoluţia procesului de organizare statală la est şi sud de Carpaţi în secolele IX—XIV*, în „Studii" Tom. 24 (1971), nr. 4, p. 757—776. (Harta).

[7] Margareta Constantiniu şi Panait I. Panait, *Cercetarea feudalismului timpuriu pe teritoriul oraşului Bucureşti*, în „Materiale de istorie şi muzeografie", M.I.B., III, p. 7.

[8] V. Zirra şi Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe cîmpul Boja din cartierul Militari*, în „Cercetări arheologice în Bucureşti", (Se va cita CAB), M.I.B., 1963, I, p. 63.

[9] Sebastian Morintz, *Şantierul arheologic Bucureşti*, în „Materiale", VII, p. 662.

[10] Vlad Zirra şi Margareta Tudor, *Şantierul arheologic Bucureşti-Crîngaşi*, în „Studii şi referate privind istoria României", Ed. Acad., 1954, I, p. 319.

[11] Valeriu Leahu, *Săpăturile arheologice de la Otopeni (II)*, în „Bucureşti", VII (1969), p. 8.

[12] *Idem*. *Cercetările arheologice de salvare de la Giuleşti-Sîrbi*. „CAB", I, p. 249.

[13] Panait I. Panait, *Şantierul Băneasa-Străuleşti. Cercetările din sectorul Măicăneşti (1964—1966). Aşezarea din vremea feudalismului timpuriu*, în „Bucureşti", VI (1968), p. 65—66.

https://biblioteca-digitala.ro

descoperirile de la Alba[14] sau pe cele de la Băneasa-Sat unde 6 complexe se înscriu într-o suprafață de cca. 250 mp[15]. Nu avem nici un dubiu asupra faptului că stațiunea Băneasa-Sat cuprinde și alte locuințe, unele dintre ele fiind evidente în taluzul Bulevardului N. Bălcescu. Recentele săpături de la Bragadiru II, efectuate de cercetătoarea M. Turcu au surprins 9 locuințe aparținînd unei așezări medievale timpurii[16].

Două zone ridică probleme relativ similare și anume malul stîng al rîului Ciorogîrla, între Bragadiru și Măgurele[17], și porțiunea cuprinsă între Piața Operetei și Institutul Medico-legal, cunoscută în mare sub denumirea de zona Curtea Veche. Elementul caracteristic este dat de abundența vestigiilor arheologice medievale timpurii, distribuite pe suprafețe mari care urmăresc cursurile de apă pe 2—5 km. Întrucît datele privind stațiunea — sau stațiunile de pe Ciorogîrla —, sînt obținute îndeosebi prin cercetări periegetice[18], ne vom referi cu precădere la cele din mijlocul Capitalei, zonă de intensă și îndelungată activitate arheologică.

Nucleul medieval al Bucureștilor s-a dezvoltat pe un teritoriu ce păstrează vestigii din sec. IV—VII și îndeosebi X—XI. Aria monumentelor feudale timpurii se înscrie, în lumina cunoștințelor căpătate pînă acum, între Piața Operetei, Pasajul Francez, Bd. 1848, str. Patria și Podul Șerban Vodă. Descoperirile din jurul bisericii Sf. Dumitru ca și cele de pe străzile Soarelui, 30 Decembrie, Șepcari, Bd. G. Coșbuc ș.a. atestă o așezare extrem de întinsă care se confundă în bună parte cu însăși vatra inițială a așezării urbane din sec. XV.

Cercetările din ultimii ani întreprinse în fostul perimetru al Curții domnești au lărgit cu mult datele privitoare la locuirea medievală de început. Densitatea cea mai ridicată a complexelor arheologice se conturează pe terenul cuprins între str. Soarelui—Bd. 1848, zonă ce grupează atît locuințe cît și cuptoare sau gropi de provizii. Un strat gros de pămînt cenușiu închis, bogat în fragmente ceramice și suprapuneri de locuințe semnalate în apropierea bisericii Buna Vestire[19] și pe str. Soarelui, confirmă intensa locuire din sec. X—XI.

Toate locuințele cercetate, unele în condiții foarte anevoioase, sînt bordeie mai mult sau mai puțin adîncite. În general podeaua acestora coboară de la 0,50 m, situație întîlnită în str. Soarelui nr. 6, la 0,87 m, așa cum s-a precizat la bordeiul din str. Soarelui nr. 5. Pereții sînt verticali, fără nici o altă dotare decît, de la caz la caz, stîlpii de lemn puși pentru fixarea pereților și susținerea acoperișului. Toate aceste urme de locuințe conțin o mare cantitate de lemn carbonizat. De fapt, exceptînd locuințele studiate de V. Leahu la Giulești-Sîrbi și Otopeni, considerate de descoperitor drept colibe, toate celelalte cunoscute la București sînt locuințe trainic amenajate. În această ordine de idei se impune a aminti locuințele de la Băneasa-Sat sau Alba unde s-au găsit bîrne masive de stejar carbonizate. Și la Curtea Veche locuințele sînt bine amenajate, lemnul alcătuind un material de construcție larg folosit. Numai la bordeiul descoperit sub imobilul din str. Soarelui nr. 5 s-a semnalat o mare cantitate de cenușă provenită de la păioasele ce alcătuiau acoperișul. La nici una din aceste locuințe nu s-a constatat vreo încercare de amenajare a podelei cu lipituri de lut.

Bordeiele descoperite la Curtea Veche sînt dotate cu cuptoare sau vetre deschise. Fără a putea face o împărțire certă, datorită faptului că unele locuințe au fost în parte deranjate de fundațiile edificiilor feudale mai tîrzii, se poate exemplifica existența acestor procedee de amenajare a instalației de încălzit cu bordeele din Bd. 1848[20], cu cele din vecinătatea bisericii Buna Vestire[21], cu acela surprins în Piața Operetei[22], — care au avut în general pe latura de nord cîte un cuptor amenajat într-un bloc de pămînt castaniu cruțat — și cu bordeele de la strada Soarelui nr. 5 sau cu cel ce se află prezentat in situ în Muzeul Curții Vechi, care au vetre deschise. În zona Hanului Manuc sînt cunoscute mai multe cuptoare în aer liber, pentru pîine. De altfel, din acest punct de vedere, situația este similară așezării de la Dridu, unde cuptoarele în aer liber apar pe laturile locuințelor[23]. Dimensiunile lor sînt aproape identice, diametrul vetrelor fiind de 1,16 m și respectiv 1,24 m.

Ceea ce constituie o caracteristică a locuințelor de la Curtea Veche este cantitatea imensă a materialului ceramic descoperit în fiecare dintre acestea. La bordeele din str. Soarelui nr. 6, fragmentele de vase au apărut ca o pînză densă, formată la 10—15 cm deasupra pămîntului. Ceramica cu decor striat este net predominantă. Astfel, dacă la Alba procentul ceramicii cu decor în lustru este de 37—40% [24] la B 3 de exemplu, de la Curtea Veche procentul este de numai 4%. Ceea ce au adus nou ultimele cercetări a fost descoperirea

---

[14] Panait I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi, 1960. Sectorul Alba*, în „C.A.B.", I, p. 104—124.

[15] Margareta Constantiniu și Panait I. Panait, *O așezare feudală timpurie la Băneasa-Sat*, în „C.A.B.", II, 1965, p. 98—140.

[16] Săpături inedite.

[17] Petre I. Roman, *Valorificarea în clasă a cercetărilor de istorie locală*, în „S.A.I.", Buc., 1964, VI, p. 377. Autorul amintește de resturile materiale datînd din sec. X—XI găsite în zona Măgurele.

[18] Cercetările au fost efectuate în colaborare cu arheologul Petre Roman.

[19] Informații primite de la cercetătorul D. V. Rosetti.

[20] Panait I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din Capitală*, în „C.A.B.", p. 139—140.

[21] D. V. Rosetti, *Curtea Veche*, în „Bucureștii de odinioară" p. 153, fig. 47.

[22] P. I. Panait, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București* (I), în „București", Buc., 1969, VII, p. 30.

[23] Ion Nestor, *Contributions au problème des proto-roumains*, în „Dacia", N.S., 1958, II, p. 374; vezi și Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, Buc., 1967, p. 74.

[24] P. I. Panait, *op. cit.*, în C.A.B., I, p. 125.

https://biblioteca-digitala.ro

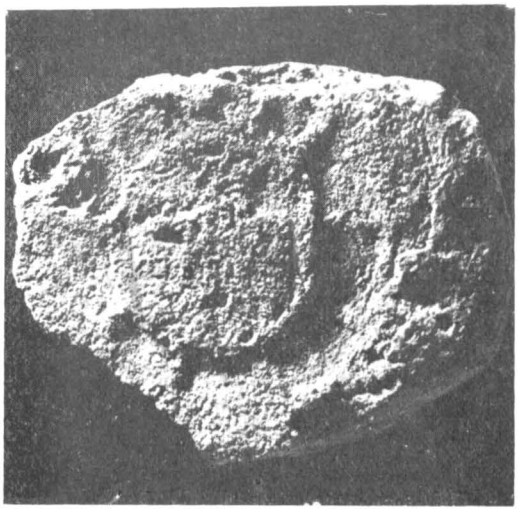

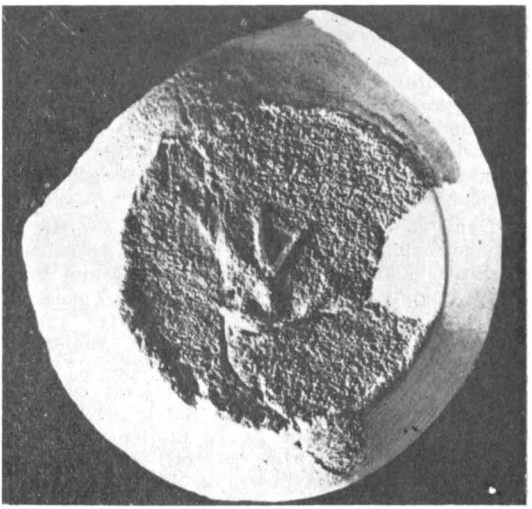

Mărci pe un vas borcan descoperite la Curtea Veche.

în B 5 din str. Soarelui a mai multor borcane cu toartă sau urechiuşe de suspendare. Întîlnite pînă acum numai la vasele cu decor în lustru, aceste elemente confirmă faptul că întreaga ceramică, atît cea cu decor în striuri cît şi cea cenuşie, emană din aceleaşi centre de olărie locală.

Una din problemele cele mai spinoase privind feudalismul timpuriu pe teritoriul Bucureştilor este plasarea în timp a vestigiilor materiale aparţinînd acestei perioade. În principiu, toţi cei care s-au ocupat de atari monumente au admis, în mare, răstimpul dintre sec. IX—XI sau sec. X—XI. Este neîndoielnic faptul că cele mai vechi mărturii, şi anumea acelea de la Alba, pot fi atribuite jumătăţii a doua a sec. IX, unul din argumentele esenţiale fiind de data aceasta cantitatea mare de vase cu decor în lustru [25]. Alte aşezări, ca aceea de la Băneasa-Sat, înregistrează o scădere a acestei categorii ceramice. În unele din locuinţele studiate acolo s-a găsit numai 6% sau 10—15% ceramică aşa-numită cenuşie [26]. Procentul cel mai scăzut se cunoaşte însă la Curtea Veche, unde vasele celei de a doua mari categorii ceramice apar aproape simbolic. Au dispărut amforele, vasele globulare înalte, cele uşor tronconice de la Alba. Ceramica cenuşie de la Curtea Veche cuprinde vasul borcan bombat, scund, a cărui pastă şi tehnică de modelare sînt inferioare. O situaţie statistică făcută asupra materialelor găsite în trei bordee din str. Soarelui atestă o surprinzătoare constanţă a decorului în val de pe umărul vaselor (60—62%) şi a celui obţinut prin împunsături (32—37%). Tendinţa generală în ceea ce priveşte decorul exterior este degradarea cîmpului de striuri, realizarea unor şănţuiri mai larg dispuse, într-un ritm neglijent urmărit. Apariţia oalei cu toartă sau urechiuşe, asemănătoare unor vase descoperite la Capidava în nivelul I, nivel ce începe cu momentul circulaţiei emisiunilor monetare ale împăratului Ioan Tzimiskes [27], plasează unele din complexele de locuire de la Curtea Veche în plin veac XI.

Se cuvine a menţiona acum faptul că teritoriul Bucureştilor şi împrejurimile sale au cunoscut o intensă circulaţie monetară şi în sec. XI—XIII, atestată prin descoperiri de tezaure sau piese izolate. Din cele şapte puncte, unde se cunosc atari izvoare istorice, patru se plasează în zone în care sînt atestate vestigii arheologice dridoide. Este vorba de Ciurel [28], Podul Mihai Vodă [29], Institutul Medico-legal [30], Floreasca [31]. Este greu de presupus că fiecare din aceste piese a aparţinut unor indivizi nomazi de tipul călăreţilor atestaţi prin mormintele de la Lacul Tei, Jilava sau Tangîru [32], după cum discutabilă rămîne dispariţia bruscă a ceea ce sec. IX—XI a cunoscut atît de pregnant în cultura materială. Ceea ce rezultă în mod incontestabil este faptul că zona viitorului oraş ilfovean a înregistrat încă din feudalismul timpuriu o aglomerare de aşezări, cea mai întinsă, mai durabilă în timp, mai bogată în monumente fiind zona Curtea Veche, centrul urban al Bucureştilor.

---

[25] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 87.

[26] Margareta Constantiniu şi Panait I. Panait, *op. cit.*, „C.A.B.", II, p. 132.

[27] Gr. Florescu, R. Florescu şi P. Diaconu, *Capidava* Buc., 1958, I, p. 196, 228.

[28] Octavian Iliescu, *Despre un tezaur de monede bizantine din vremea Comnenilor găsit la Bucureşti*, în „SCN", Buc., 1960, III, p. 493—495.

[29] Gheorghe Cantacuzino, *O mare locuinţă feudală descoperită prin săpături arheologice în Bucureşti*, în „CAB", II, p. 336.

[30] Informaţii primite de la cercetătoarea Iulia Constantinescu

[31] „Bucureştii de odinioară", p. 34.

[32] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

TABEL

cu staţiunile arheologice din sec. IX – XI descoperite pe teritoriul Bucureştilor

Nr. crt.	Denumirea staţiunii	Riul	Forma terenului			Mod de descoperire		Vestigii	
			Martor de terasă înaltă	Terasă înaltă	Terasă joasă	Săpături	Periegheze	Anterioare	Posterioare
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Giuleşti	Dîmboviţa	–	da	–	da	–	III – IV	XVIII
2	Giuleşti - mănăstire	,,	–	da	–	–	da	?	XVIII
3	Giuleşti-Sîrbi	,,	–	–	da	–	da	?	?
4	Cringaşi	,,	–	–	da	da	–	IV	–
5	Militari-Boja	,,	–	da	–	da	–	VI – VII	XV
6	Ciurel	,,	da	–	–	da	–	VI – VII	XIV
7	Dealul Grozăveşti	,,	da	–	–	da	–	–	XIV
8	Dealul Spirii	,,	da	–	–	da	–	VI – VII	XV
9	Piaţa Operetei	,,	–	–	da	da	–	–	XV
10	Zona Curtea Veche	,,	–	–	da	da	–	VI – VII	XIV
11	Cartierul Vitan	,,	–	–	da	da	–	VI – VII	XV
12	Dealul Piscului	,,	da	–	–	da	–	VI – VII	–
13	Mogoşoaia	Colentina	–	–	da	–	da	?	?
14	Străuleşti-Măicăneşti	,,	–	–	da	da	–	VI – VII	XIV
15	Străuleşti Vatra Nouă	,,	–	–	da	–	da	?	XVII
16	Alba	,,	–	–	da	da	–	–	XVIII
17	Băneasa-Sat	,,	–	da	–	da	–	–	XVIII
18	Dămăroaia	,,	–	–	da	da	–	VI – VII	XIV
19	Tei	,,	–	–	da	da	–	IV	XIV
20	Herăstrău	,,	–	–	da	da	–	IV	–
21	Pipera	,,	–	–	da	–	da	IV	XIV
22	Ziduri între vii	,,	–	–	da	da	–	IV	XV
23	Fundeni	,,	–	da	–	da	–	VI	XVIII
24	Pantelimon-Spital	,,	–	da	–	–	da	VI – VII	–
25	Bragadiru II	Ciorogîrla	–	–	da	da	–	–	–
26	Virteju	,,	–	–	da	–	da	VI – VII	XIV
27	Nefliu	,,	–	–	da	–	da	?	?
28	Măgurele	,,	–	–	da	–	da	–	–
29	Jilava	,,	–	da	–	da	–	VI – VII	–
30	Otopeni	Pasărea	–	–	da	da	–	VI – VII	XVIII
31	Ştefăneşti	,,	–	–	da	–	da	?	?
32	Afumaţi	,,	–	–	da	–	da	?	?

RÉSUMÉ

Les vestiges féodaux précoces, déja signales sous le nom de Dămăroaia B entre les deux guerres mondiales, sont largement répandus dans le bassin moyen de la rivière Argeş. Les périèghèses et les fouilles archéologiques effectuées à Bucarest ont permis de préciser 32 stations féodales précoces. Elles sont situées sur les berges des rivières Dîmboviţa (12), Colentina (12), Ciorogîrla (5) et sur la vallée Pasărea (3). Donc tous les cours d'eau qui traversent le territoire de Bucarest ont été habités pendant les siècles IX – XI. La plupart de ces villages (environ 70%) se sont développés sur des surfaces habitees au cours des siècles VI – VII. Le nombre des habitations – huttes sous terre et en plus petit nombre maisons à la surface – est très variable, certains sites enregistrant 1 – 2 habitations. En d'autres cas, le nombre d'habitations est beaucoup plus grand, par exemple à Bragadiru II, village de Băneasa. Le site le plus étendu et peuplé est celui de Curtea Veche, qui est situé sur une bande de terrain de la terrasse inférieure de la Dîmboviţa, entre la place Splaiului et le pont Şerban Vodă. On y a decouvert seulement des demi-huttes dotées de fours ou de foyers ouverts. Dans chaque habitation on a trouvé en grande quantité des fragments céramiques provenant exclusivement de vases-bocal à décor strié. La céramique à décor lustré ou à cannelures représente à peine 4% du nombre total de récipients découverts à Curtea Veche. Dans les deux demi-huttes fouillées sur la rue Soarelui, on a signalé des vases-bocal à décor strié, avec oreilles ou anses. L'on signale aussi des monnaies datant des siècles XI – XIII, qui se trouvent dans une zone d'intense peuplement Dridu.

РЕЗЮМЕ

Отмеченные ещё в период между двумя Мировыми войнами под названием Дэмэроая Б. следы раннего феодального периода очень распространены в бассейне среднего Арджеша. Вследствие некоторых исследований и археологических раскопок в Бухаресте были уточнены 32 поселения раннего феодального периода. Они находятся по берегам рек Дымбовица (12), Колентина (12), Чорогырла (5), Валя Пасэря (3), что говорит о том, что берега рек, омывающие территорию Бухареста были бзаселены в IX—XI вв. Большинство из этих поселений возникли на территориях, заселенных еще в VI—VII вв. (около 70%). Число жилищ (земѣянки и надземные постройки) варьирует, некоторые из поселений насчитывают лишь 1—2 дома. В других местах, как например: Брагадиру II, деревня Бэняса—число жилищь намного больше. Самое большое и самое населенное поселение было в Куртя Веке, которое занимало площадь начиная с нижней террассы Дымбовицы и Площади Сплаиулуй и доходило до Подул Шербан Водэ.

Здесь были найдены лишь полуземлянки с очагами в земле или на её поверхности. В каждом из этих жилищ было найдено большое количество керамики, представляющей собой осколки сосудов-банок с полосатым рисуннком. Керамика с смальцевым или насечным рисунками составляет лишь 4%. В двух исследуемых полуземлянках на улице Соарелуй были найдены сосуды-банки с полосатым рисунком, с ушками или ручками. В сообщении говорится о монетах XI—XIII века, найденных в густозаселенной Дридоической зоне.

https://biblioteca-digitala.ro

OBIECTE MUZEISTICE PRIVIND ÎNFIINȚAREA ACADEMIEI MIHĂILENE

Maria STAN

Organizată în scopul instrucției tinerei generații, Academia Mihăileană din Iași a pregătit numeroase cadre necesare dezvoltării societății moldovene aflată în plină etapă de trecere la relațiile capitaliste.

În materialul de față ne propunem să prezentăm trei din obiectele legate de înființarea Academiei Mihăilene, și anume: Sigiliul din anul 1834, Medalia Academiei Mihăilene, bătută în anul 1838 și Hrisovul dat de Mihail Sturza la 8 noiembrie 1840.

În ceea ce privește clădirea care avea să o adăpostească, încă în capitolul IX al Regulamentului Organic al Moldovei se prevedea construirea unui local în curtea mănăstirii Golia [1].

Deoarece lucrarea necesita „grele cheltuieli", prin anaforaua nr. 53 din 6 mai 1835 [2], semnată de C. Mavrocordat vornic, Canta vistier, G. Asachi referendar și Veniamin Mitropolitul Moldovei și Sucevei către domnitorul Mihail Sturza se propunea ca local pentru Academie „...*casele răposatului spătar Petrache Cazimir, care de clironomie s-au scos la mezat...*".

În cuprinsul acestei anaforale se expun cele două motive pentru care casa respectivă este propusă a adăposti Academia Mihăileană.

I. „*Casele sunt în mijlocul politiei, bine zidite, acoperite cu fier, fără a cere mare reparație, fiind pe lîngă biserica Tapalarilor, care se poate otărî a fi biserica Academiei*".

Iar al doilea motiv era acela că i se pot alătura proprietățile răposatului Voinescu [3]. „...*aflătoare peste uliță, și care se pot lega cu casele răposatului Cazimir prin galerie zidită*".

Domnul aprobă cumpărarea acestor case, care erau amanetate chiar de el pentru suma de 6 350 galbeni, banii fiind plătiți la 15 mai 1835 lui Grigorie Plithos, „omul lui Vodă" [4].

În anaforaua din 14 iunie 1835 i se supune domnului Mihail Sturza, Regulamentul Scolastic după care va funcționa Academia, care în încheiere cuprinde propunerea ca noua instituție „...*să poarte numele de Academia Mihăileană, spre vecinica aducere aminte a luminatului ei urditor, atît între fiii patriei, cît și între străini*" [5].

La 16 iunie 1835, printr-o adresă a Direcțiunii învățăturilor publice semnată de Gh. Asachi, profesorii și dregătorii sînt invitați să se adune „*în ziua de duminică în cuprinsul Academiei Mihăilene, dimineața la 6 ½ ceasuri în vederea deschiderii acesteia*" [6].

De asemenea, în ziarul „Albina românească" nr. 48 din 20 iunie și nr. 49 din 23 iunie se consemna că inaugurarea Academiei Mihăilene s-a făcut cu „...*toată solemnitatea și cuviința potrivită unui asemenea remarcabil și folositor așezămînt*" [7].

Se mai relata faptul că pe dinăuntru și pe dinafară clădirea era împodobită cu ghirlande din frunze de stejar și flori și cu inscripții, iar pe la porți și uși erau postate gărzi de onoare.

În cuvîntul rostit de Mihail Sturza se sublinia că aceasta este „...*o sistemă de învățătură publică înlesnitoare, potrivită cu gradul luminatei Europe și cu trebuința acestei țări*" [8].

La 8 noiembrie 1840 a fost trimis de către domnitorul Mihail Sturza actul de înființare, prezentat în Muzeul de istorie al R.S. România sub numele de „Hrisovul de înființare a Academiei Mihăilene" [9].

În expunerea de motive a Hrisovului se menționează că la baza înființării acestei școli superioare

---

[1] V. A. Urechia, *Istoria Școalelor*, 1800–1864, vol. I, Buc. 1892, p. 286, și vol. IV, Buc., 1901, p. 425–426.

[2] *Ibidem*.

[3] Casele Voinescu au adăpostit pînă în anul 1835 Hotel Petersburg, un han și un birt.

[4] V. A. Urechia, *op. cit.*

[5] *Ibidem*.

[6] *Ibidem*.

[7] *Ibidem*, *op. cit.*, vol. I, Buc.; 1892, p. 286.

[8] *Ibidem*, *op. cit.*, pag. 287, vezi și N. Iorga, *Istoria Învățămîntului Românesc*, Buc., 1928, p. 213.

[9] Arh. Stat. Buc., Ms. 1288 în Muzeul de istorie al R.S. România sub nr. 17417 Documentul difolio pe pergament de format mare (29 × 42 cm), avînd în protocol titulatura domnului. Documentul este împodobit pe margine cu un chenar cu motive geometrice în auriu și negru.

Pergamentul este legat într-o copertă cartonată îmbrăcată în catifea vișinie avînd pe margine un chenar în auriu, iar în cele patru colțuri ale copertei colțare formate din motive florale în auriu, iar în centrul copertei în auriu, albastru și roșu blazonul familiei Sturza. Un șnur din mătase roșie și albastră leagă pergamentul de copertă, avînd la un capăt un ciucure, iar la celălalt sigiliul domnitorului Mihai Sturza în ceară roșie într-o capsulă metalică, vezi și I. C. Filitti, *Domniile regulamentare* 1834–1838, Buc. 1915, p. 601.

https://biblioteca-digitala.ro

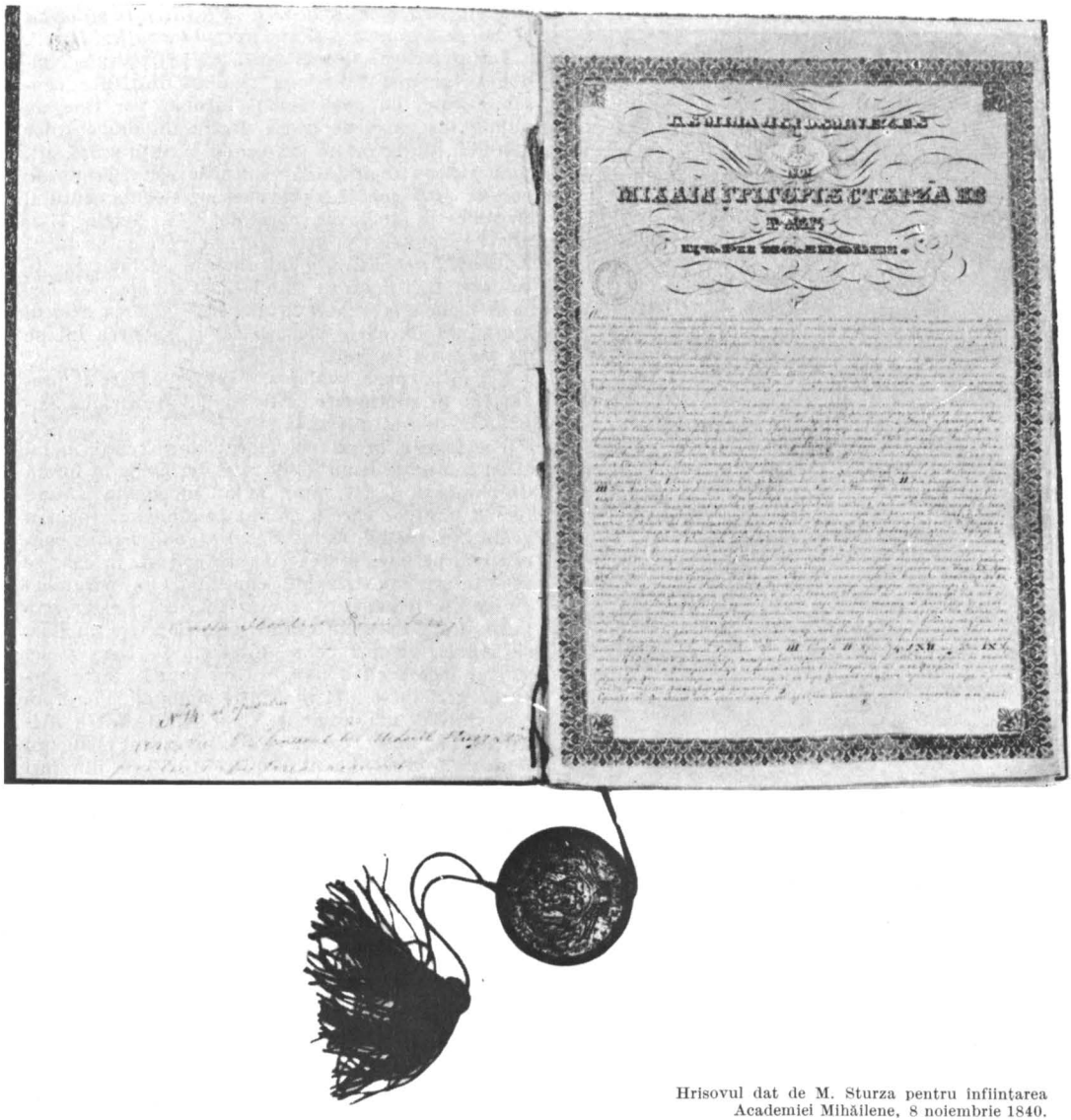

Hrisovul dat de M. Sturza pentru înființarea Academiei Mihăilene, 8 noiembrie 1840.

este dorința de a „...*pregăti viitorimea shoalelor în patrie*", pe care el o înțelegea, „...*introducînd în ele limba națională ca un organ mai lesnicios a răspîndirii cunoștințelor elementare și pozitive, aplicînd acestea către Industrie, Arte și Meșteșuguri*".

Un alt motiv care a determinat pe domn să înființeze această Academie a fost și acela că mulți elevi, după absolvirea Școlii Vasiliene, din lipsă de mijloace materiale, nu puteau merge în străinătate pentru a urma cursurile superioare.

Pentru buna funcționare a Academiei și temeinica pregătire a celor ce o urmau, instituția a fost înzestrată cu „...*cabinet cu instrumente matematice, fizice, himice, agronomice și cu o publică bibliotecă*".

În cuprinsul Hrisovului se face o analiză amănunțită a componenței învățămîntului în Moldova la acea dată arătîndu-se că el se compune din: „*I. Sholi începătoare în capitală și pe la ținuturi; II. Din colegia din Eși; III. Din Academia cu trei facultăți: Filozofie, Legi și Teologie ce este orînduită a se învăța la Seminarea Veniamină*".

Referindu-se la școlile în care se predau cunoștințele practice și „*care vor deschide tinerimei o carieră folositoare*" se arată că s-au înființat *a) Shoala Ingineriei civile, b) Shoala de Zugrăvitură, c) Shoala pentru învățătura fetelor în cunoștința elementară și în lucru de mînă, d) Institutul de Arte și*

https://biblioteca-digitala.ro

Meşteşuguri, îngrijindu-se a se înfiinţa în viitorime şi acel de Agronomie, ce este izvorul înavuţirei ţărei".

De asemenea, se mai arată că în capitala Moldovei vor mai funcţiona şi două institute deosebite care, cu cheltuielile statului, vor ţine un număr însemnat de tineri dintre fiii dregătorilor statului, dintre orfani sau cei cu părinţii scăpătaţi.

În Hrisov se arată că veniturile vor fi asigurate acestor şcoli conform prevederilor Regulamentului Organic al Moldovei, capitolul III, Secţia II-a, art. 74, şi cap. IX, art. 425 prin care se arată că Epitropia va păstra şi întrebuinţa cu folos aceste venituri îngrijindu-se totodată şi de sporirea lor.

În încheiere, Mihail Sturza cere păzirea acestui aşezămînt de către urmaşii săi şi sporirea lui pe cît va fi cu putinţă.

Un alt exponat valoros, inedit, pe care îl prezentăm în continuare, este sigiliul Academiei Mihăilene, datînd din anul 1834 [10].

Pecete din bronz cu suport din acelaşi metal şi cu mîner de lemn (189 mm) terminat în formă de ciupercă (d. 47 mm), avînd un sigiliu rotund (d. 33 mm) pe care e gravat în adîncime (pentru ceară), pe centru, în interiorul a două cercuri concentrice perlate, o stea cu şase colţuri, în care se află înscris un triunghi conţinînd un porumbel cu aripile deschise şi zborul în sus. Steaua este înconjurată de două ramuri semicirculare cu flori şi boboci, ramuri ce se întretaie la baza stelei şi sînt legate cu o panglică cu fundă. Între cercurile perlate se află inscripţia sigiliului, în caractere chirilice majuscule de tipar : ЯКѢДѢМІЯ МІХѢІЛЯНЪ, 1834. Pecetea cu sigiliul gravat mediocru reprezintă emblema Academiei Mihăilene din Iaşi şi constituie foarte probabil primul însemn oficial al acestei instituţii la începutul activităţii ei.

Medalia Academiei Mihăilene, din anul 1838 [11], executată din aramă, avînd diametrul 40 mm, poartă pe avers gravat în cinci rînduri cu litere chirilice de tranziţie Akademiei Mixaiлené aниверсарь inarʏърєі cu o stea la început şi la sfîrşit.

Pe revers, două crengi de laur încadrează un text gravat în patru rînduri cu litere chirilice de tranziţie : Сербатъ în iѧіе 1838.

Este o medalie rară şi se presupune că a fost distribuită în anul 1838, cu ocazia comemorării inaugurării Academiei Mihăilene.

Cele trei exponate analizate se referă cu precădere la perioada de început a Academiei Mihăilene instituţie de înalt prestigiu ştiinţific şi cultural.

Din nefericire, clădirea ce a adăpostit-o cu aproape un veac şi jumătate în urmă nu mai există. Au rămas posterităţii roadele unui învăţămînt temeinic organizat pe care îl anunţăm simbolic în sălile celui mai mare muzeu românesc de istorie prin însuşi actele lui de început.

---

[10] Sigiliul Academiei Mihăilene (Muzeul de istorie al Municipiului Bucureşti, Inv. 84111), la Muzeul de istorie al R.S. România, sub nr. 4914.

[11] Medalia Academiei Mihăilene (Biblioteca Centrală de Stat Inv. 55), la Muzeul de istorie al R.S. România, sub nr. 21809. Vezi şi Medaliile în ordine pe an în "Buletinul Societăţii Numismatice Române" cuprinzînd catalogul medaliilor române cunoscute de la anul 1600 pînă la 1906, anul IV, Buc., 1909, p. 10 şi Gh. Buzdugan, *Medalii şi plachete româneşti. Memoria metalului*, Ed. Ştiinţifică, Buc, 1971, p. 45, 234.

https://biblioteca-digitala.ro

CONTRIBUȚII LA STUDIUL MEȘTEȘUGURILOR DIN TANSA, JUD. IAȘI

Gheorghe BODOR,
Melania OSTAP,
Victoria SEMENDEAEV

Prezenta lucrare înfățișează o primă încercare de a releva aspectul meșteșugăresc complex al localității Tansa, important centru ceramic, cunoscut și studiat pînă în prezent doar din acest punct de vedere.

Situat în podișul Moldovei, la o distanță de 50 km de orașul Vaslui și 25 km de tîrgul Negrești, satul Tansa se întinde pe o suprafață de 250 ha.

Menționat în documentele sec. al XV-lea sub denumirea de Brudurești, satul este rînd pe rînd proprietatea familiilor boierești Brudur și Tansea, al căror nume îl și poartă [1].

Relieful deluros cu puțin pămînt arabil [2] oferea posibilități reduse pentru agricultură — în plasa Fundurile, de care aparținea satul Tansa, pămîntul fiind *„parte păduri și spinișuri, fînețe, suhaturi și mlăștini"* după cum menționează Analele statistice din anul 1863 [3]. Acest fapt precum și existența unor importante resurse naturale constînd din piatră, nisip și argilă ca și materialul lemnos aflat în pădurile din apropiere a determinat de timpuriu dezvoltarea a numeroase meșteșuguri [4] situație în care se află și alte sate din apropiere specializate în prelucrarea lemnului, ca Boghicea, Stăniță, Ghedeon.

Fiind răzeși în trecut, locuitorii din Tansa au fost excluși de la împroprietărirea din anul 1864 [5] iar lipsa de pămînt arabil din acest sat a făcut ca prin legile de împroprietărire dintre anii 1866—1889 (care de fapt erau legi de vînzare a moșiilor statului), sătenilor din Tansa să li se repartizeze loturi în localități mai îndepărtate. Astfel în comuna Belcești, jud. Iași, unde era *„pămînt îndestulător"*, prin strămutarea unui însemnat număr de săteni din Tansa care au fost împroprietăriți aici, ia ființă satul Tansa Nouă [6].

Caracterul pronunțat meșteșugăresc al satului a făcut ca și la reforma din anul 1921 locuitorii din Tansa să beneficieze de o cotă redusă de pămînt.

Procesul lent de diferențiere a meșteșugurilor precum și faptul că meșterii se ocupau în paralel cu agricultura explică de ce, în izvoarele vremii,

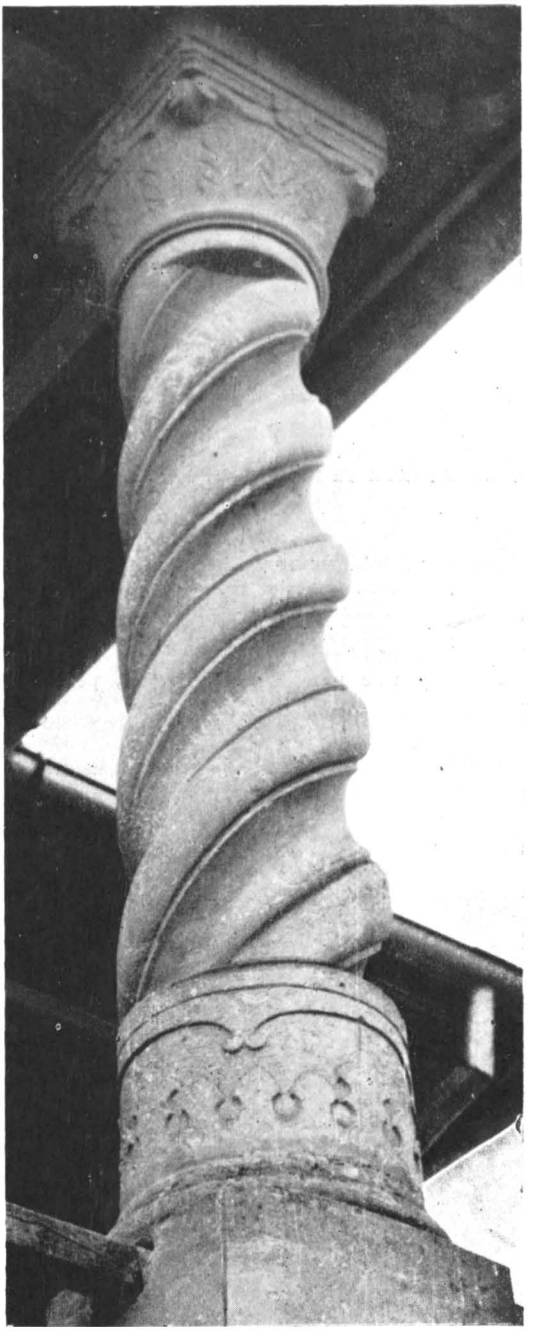

Stîlp de casă din piatră, executat de Ion Virtan, în com. Schinetea-Iași.

[1] Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade (Vaslui). Studii și documente*, vol. XIV, p. 27; Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise, Documente slavo-române*, vol. IV, p. 78.

[2] În anul 1889, în Tansa, 581 familii dețineau 713 ha pămînt arabil.

[3] „Anale statistice", an. IV (1863), nr. 13—16, p. 62.

[4] V. Costăchel, P.P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*, București, Ed. științifică, 1957, p. 49; Dezvoltarea economiei Moldovei 1848—1864, București, Acad. R.P.R., 1963, p. 63.

[5] Arhivele Statului Vaslui, Fond Prefectura Vaslui, Ds. nr. 3/1864.

[6] Arhivele Statului Iași, Fond Prefectura Iași, Ds. 63/1901.

https://biblioteca-digitala.ro

Unelte de pietrărit din Tansa: tarac, dălți, buceardă, șarilă (în col. Muz. etnografic al Moldovei)

ei nu apar întotdeauna menționați ca meșteșugari ci ca agricultori. Aceasta reiese, de exemplu, din registrele de stare civilă pe anii 1864, 1865.

După numele locuitorilor din catagrafiile din anii 1820—1845 [7] se pot desprinde însă ocupațiile și meșteșugurile practicate de aceștia, pe lîngă lucrarea pămîntului, care se făcea pe suprafețe restrînse, întinderea imașului depășind chiar suprafața de arătură. De pildă, în anul 1845, locuitorii dispuneau de 200 fălci loc de arătură față de 210 fălci loc de imaș și fînețe [8]. În catagrafiile mai sus citate apar următoarele nume de locuitori

[7] Arhivele Statului Iași, Tr. 166, Op. 184, nr. 16, fila 27—32 și Tr. 1423, Op. 1619/974, fila 143—146.

[8] Arhivele Statului Iași, Tr. 1772, Op. 2020/32.790. „Statisticești științi pe anul 1855".

Meșterul olar Ion Diaconu, com. Tansa

Teasc de struguri din Tansa (col. Muz. etnografic al Moldovei

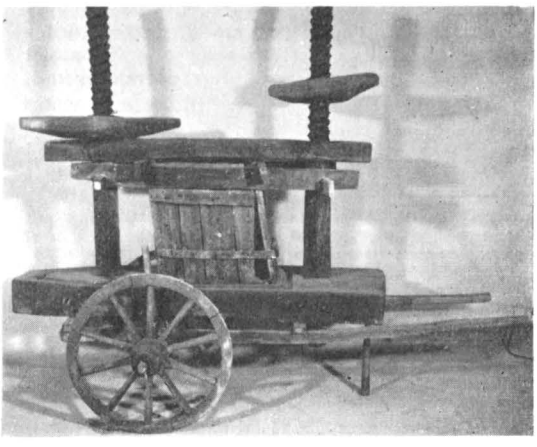

https://biblioteca-digitala.ro

din satul Tansa : Olaru, Putinaru, Butnariu, Strugariu, Stoleru, Ciubotaru, Cojocaru, Funariu, Cărăușu, Morariu, Vieru, Prisecaru, Ciobanu, Vacaru, Grăjdeanu etc. Deși datele scrise nu reflectă numărul real al meșteșugarilor — care de fapt formează majoritatea populației (capi de familie) — ele ajută la cunoașterea varietății meșteșugurilor practicate precum și a preponderenței unora dintre ele față de celelalte. Astfel prelucrarea lemnului, dezvoltată pe diferite ramuri — rotărie, butnărie, stolerie, dulgherie etc. — se situează pe primul loc față de prelucrarea pietrei, olărit, cărămidărie, fierărie, cojocărit, împletitul frînghiilor, împletituri de mlajă etc., meșteșuguri care nu au aceeași pondere.

Referindu-ne la meșteșugurile practicate în Tansa ne vom opri asupra unor aspecte caracteristice, legate de uneltele folosite, tehnici de lucru și produse.

În cadrul prelucrării lemnului, rotăritul este astăzi cel mai răspîndit meșteșug, preponderent fiind și în trecut. De exemplu, în anul 1928, 43% din populație, adică 392 familii, erau rotari și căruțari [9].

Uneltele folosite în rotărit în Tansa sînt dintre cele mai rudimentare, dar cu toate acestea se realizează produse de calitate. Strujnița cu prăjină, unealtă principală în rotărie, este singura formă de strung utilizată de către toți rotarii din Tansa, prelucrarea butucului de roată făcîndu-se cu scoaba, razul și șarul. Pentru ,,strujirea'' unui butuc, timpul necesar de lucru este de 15—30 minute, aceasta depinzînd de starea uneltelor și îndemînarea meșterului. Strujnița cu prăjină este preferată strungului cu pedală, după spusele meșterilor, aceasta fiind ,,mai spornică la lucru''. Același fel de strujniță se întîlnește și în satele de rotari din apropiere : Boghicea și Stănița.

Unii meșteri (Vasile Spiridon, Ioan Cărăușu etc.) lucrează și astăzi, pe lîngă roțile cu ciolane, și roți cu obezi (colaci întregi, dintr-o singură bucată de lemn), pe care le procură însă din alte localități (Dumești, Sinești etc.). În trecut, obezile se foloseau frecvent întrucît existau obădării chiar în Tansa precum și pe moșiile din apropiere (Tibana, Băcești), la care lucrau și meșteri din Tansa.

Numeroasele produse de rotărie ale meșterilor din Tansa se desfăceau în zilele de iarmaroc în diferite tîrguri și orașe ca Bălți, Negrești, Roman, Bacău, Vaslui, Huși, Bîrlad, Galați. În prezent atelierul de rotărie din C.A.P. Tansa satisface necesitățile locale cît și comenzile altor C.A.P., iar meșterii cu ateliere particulare își desfac marfa în raza comunei și în tîrgurile apropiate : Băcești, Negrești, Roman.

Strîns legat de viticultură, meșteșugul butnăritului capătă de timpuriu o mare dezvoltare. În catagrafia anului 1820 [10], butnarii din satul Tansa sînt citați ca o categorie distinctă. Ca și în rotărit, și în butnărie se folosesc și astăzi unelte dintre cele mai simple, unele dintre ele purtînd denumiri diferite față de cele cunoscute în alte sate din Moldova : ,,modiță'' (vinclu), ,,hălcitor'' (gealău). Astăzi nu se lucrează decît vase din doage cu cercuri de fier, bătrînii din sat amintindu-și însă de butoaiele cu cercuri de lemn care se confecționau și în Tansa pe la sfîrșitul secolului trecut. Ca un fapt caracteristic, în acest meșteșug remarcăm sistemul de strîngere a butoaielor mici la gură cu ajutorul penelor. Pentru butoaiele mari se folosesc parul și șurubul — acesta fiind confecționat din lemn. Majoritatea meșterilor butnari mai lucrează, în afara vaselor din doage, coveți, căușe, iar în trecut se lucrau și știubeie pentru albine și cereale din trunchiuri de copac scobite. Produsele de dogărie se desfac, aproape în totalitatea lor, în limitele satului.

În ce privește pietrăritul, mențiuni documentare mai vechi se referă la cărătura de piatră ,,la capitalie'' [11], atestînd astfel indirect pe tăietorii de piatră care, pînă astăzi, formează o categorie aparte față de pietrarii ce prelucrează și șlefuiesc piatra.

Prin dezvoltarea pietrăritului în legătură cu construcțiile edilitare, crește numărul meșterilor pietrari cît și gradul de specializare a acestora. În cazul pietrarilor din Tansa, un rol pozitiv l-au avut meșterii italieni care, împreună cu localnicii, au construit în anul 1896 podul de piatră de lîngă primărie, iar în anul 1902 biserica cea nouă.

În Tansa, se întîlnesc frecvent lucrări de piatră : colaci de fîntînă, stîlpi de porți, temelii de casă, beciuri etc. Colacii de fîntînă se cioplesc dintr-o bucată întreagă de piatră sau din mai multe blocuri. Stîlpii de poartă, masiv construiți, sînt ornamentați cu motive florale — de obicei vas cu flori — iar pe temeliile caselor noi, mai răspîndit este motivul rozetei.

Pentru prelucrarea pietrei sînt folosite următoarele unelte : dălțile — cu lama dreaptă sau zimțată — cu ajutorul cărora se realizează, în special, muchiile blocului de piatră, taracul — topor pentru cioplit și fasonat piatra, bucearda — ciocan de formă paralelipipedică prezentînd la capete dinți piramidali, cu ajutorul cărora, prin lovire, se obține o suprafață zgrunțuroasă, șarila (șarira) — daltă cu lama lată și zimțată, cu care se netezește în final suprafața pietrei, și maiul de lemn (măiuț, măciucă) — cu ajutorul căruia se bat dălțile în piatră.

Dintre meșterii pietrari cunoscuți citățm pe cei din familiile Vîrtan, Vîrlan, Brașoveanu, Guzgă, Mardare, Pintilie. Dintre aceștia, Gheorghe Vîrtan a executat numeroase lucrări de valoare. Așa, de pildă, sînt stîlpii de piatră de la conacul din Schinetea-Iași, ciopliți diferit în cadrul unui ansamblu unitar, cît și unele dintre cele 14 monu-

[9] Oreste A. Anastasiu, *Industriile sătești în raport cu localizarea marei industrii*, Buc., Cultura Națională 1928, p. 72.

[10] Arhivele Statului Iași, Tr. 166, Op. 184, p. 16.

[11] Arhivele Statului Iași, Tr. 1772, Op. 2020/16.593.

https://biblioteca-digitala.ro

mente ale eroilor ridicate în Tansa și alte sate din împrejurimi [12].

Uneltele folosite atît la pietrărit, prelucrarea lemnului cît și unele din cele folosite în agricultură și transporturi sînt confecționate și reparate de către fierarii din localitate. În afara meșterilor fierari specializați (Pavel, Mocanu), în Tansa există numeroși lemnari, în special rotari, care efectuează și lucrări de fierărie.

Dintre meșteșugurile artistice, ale căror produse situau Tansa pe loc de frunte între centrele meșteșugărești din Moldova, olăritul a cunoscut, în

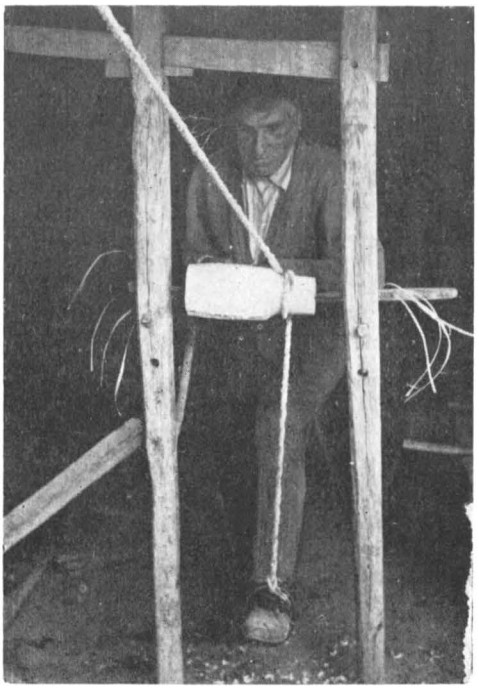

Lucratul butucului de roată la strujniță, în com. Tansa (piesele sînt în col. Muz. etnografic al Moldovei).

ultimele decenii, o dezvoltare deosebită, păstrînd pînă astăzi vechile tradiții ale acestui meșteșug. Se produce ceramică smălțuită, îndeosebi forme întinse: străchini, talgere, castroane, precum și căni de diferite forme și dimensiuni [13].

Ca tehnici de ornamentare se practică înfloratul cu cornul, pensula și paiul, stropitul, turnatul cu lingura, cele mai izbutite produse fiind realizate în tehnica decorării cu cornul. Folosind culori contrastante, evitînd însă stridențele, pe fondul alb sau cafeniu al vaselor se realizează un decor bogat, alcătuit din variate motive ornamentale. Dintre acestea, „degețelele" și „brăduțul" au devenit caracteristice pentru Tansa, iar „pînza păianjenului", realizată în tehnica jirăvirii, evidențiază legătura acestui centru cu olarii din Rădăuți și stabilește apropieri cu ceramica din Hurez.

Manifestările prilejuite de organizarea „Tîrgului olarilor" la Iași, în anii 1970 și 1971, au reliefat încă o dată calitățile artistice ale ceramicii de Tansa. Numărul tot mai redus al olarilor cît și producția ocazională anunță însă stingerea treptată a acestei activități practicate, cu pricepere și pasiune, de talentații meșteri din familiile Olaru, Sbera, Diaconu, Maftei, Cristian. Această situație este determinată atît de greutățile întîmpinate în procurarea materialelor necesare în procesul producției (îndeosebi lemnele pentru ars vasele), de posibilitățile limitate de desfacere cît și de concurența asiduă a ceramicii de Turda și Corund.

Între produsele ceramice de o deosebită importanță economică menționăm cărămida care, în Tansa, se produce în cantități mari. Cuptoarele de ars cărămida, construite cu două sau trei guri de foc, însumează pînă la 20 000 bucăți, numărul lor variind după felul cărămizilor (pentru sobe sau pereți) [14]. Se lucrează cărămidă atît pentru localnici cît și pentru alte sate, numărul cărămidarilor fiind de cca. 30.

Cojocăritul, practicat pentru satisfacerea nevoilor de îmbrăcăminte ale populației, nu prezintă interes din punct de vedere artistic. Acest fapt poate fi pus în legătură cu dispariția portului popular tradițional.

De mai mică importanță față de celelalte meșteșuguri este împletitul coșurilor de mlajă și a frînghiilor. Frînghiile se confecționează în special din coajă de tei, folosindu-se ca unelte „scîrleica" („scîrleața") pentru sucit teiul și „jugleiele" pentru răsucit frînghia.

Ca formă de organizare a muncii, parte din meșteșugarii din Tansa lucrează în prezent în atelierele C.A.P. (rotari, butnari, jugari, fierari), în cooperative meșteșugărești (cojocari, cizmari, croitori), iar alții în ateliere individuale autorizate (olari, rotari, butnari, cărămidari, zidari etc.) sau în gospodărie, pentru nevoi proprii.

Importantul centru meșteșugăresc Tansa este bine reprezentat în colecțiile Muzeului etnografic din Iași, care posedă un însemnat număr de piese — unelte folosite în cadrul tuturor meșteșugurilor, ca și produsele acestora — dintre care menționăm: strujnița cu prăjină, seria întreagă a uneltelor de pietrărit, butnărit și rotărit, teascuri pentru ulei și vin, călcător de struguri, o bogată colecție de ceramică, care ilustrează evoluția acestui meșteșug în ultima perioadă. Parte din aceste obiecte figurează în expoziția de bază a muzeului.

Sub aspectul studierii îndeletnicirilor specializate, Tansa rămîne unul dintre cele mai interesante sate din Podișul central moldovenesc.

---

[12] Borzești, Butnărești, Miron Costin, Secuieni, Ruptura-Galbeni, Bîra, Stănița, Poienile Oancei, Vulpășești, Izvor-Averești, Bozieni, Gîrceni, Deleni.

[13] Victoria Semendeaev și Petru Cazacu, *Ceramica de Tansa*, comunicare la Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor, secția Etnografie și artă populară, 1964, Buc., 1969; R. O. Maier, *Un centru de ceramică țărănească din Moldova*, „Rev. de etnografie și folclor", nr. 4—5, 1964.

[14] Un cărămidar lucrează pe zi 250—300 buc. cărămidă.

https://biblioteca-digitala.ro

ȚESTUL — UN „CUPTOR MOBIL"

Sanda LARIONESCU,
Ioana ARMĂȘESCU

Țestul este unul din cele mai vechi și mai ingenioase sisteme de coacere a mîncării, întîlnit cu precădere în Cîmpia Olteniei, dar avînd o arie de răspîndire ceva mai largă, incluzînd și restul cîmpiei dunărene, o parte din Banat și Transilvania [1] — unde apare astăzi destul de sporadic și, așa cum vom arăta mai departe, diferă ca material și tehnică de prelucrare. Îl găsim și în afara granițelor țării, dar credem că nu mai este necesar să insistăm asupra acestui fapt, deoarece a fost prezentat de I. Chelcea în articolul citat.

În cele ce urmează nu ne propunem să abordăm in extenso problema originii acestui cuptor primitiv, ci atingem doar succint unele detalii de ordin istoric, avînd în vedere că scopul lucrării noastre este de a urmări modul concret de realizare a țestului, printr-un șir întreg de procedee tehnice de prelucrare, precum și utilizarea în gospodărie, într-un trecut apropiat (sfîrșitul secolului al XIX-lea), cît și în contemporaneitatea rurală.

La toate acestea se mai adaugă unele implicații de natură magico-religioasă, care au persistat în decursul timpului, ca rod al unei imaginații hrănite din miezul ignoranței, implicații spulberate însă o dată cu noile transformări social-ideologice survenite în viața satelor.

Tehnica de confecționare a țestului sau țăstului, cum i se mai spune, este similară cu cea a ceramicii primitive, modelată cu mîna și lăsată să se usuce la soare.

Urmărind problemele legate de folosirea acestui „cuptor mobil" ne vom opri asupra unei zone delimitate, în care s-au desfășurat cercetările în anii 1969—1971, anume în județele Dolj și Olt [2].

Procedeul de fabricare a țestului constă, după cum am mai amintit, dintr-o serie de acțiuni practice care alcătuiesc tehnica propriu-zisă de prelucrare, împletite, în trecut, cu o suită de acte rituale, de factură magico-religioasă, menite să ridice valoarea acestei activități la o acțiune de protejare a celui care o execută și a familiei sale. În acest sens existau interdicții privind persoana și data la care se făcea țestul. Numai femeile puteau să-l confecționeze, într-o zi anume consacrată — ziua țăsturilor, care coincidea cu a treia marți după Paști [3], cînd era de fapt și Srodu Rusaliilor. Ziua țestelor ar avea însă o extindere mai largă, cuprinzînd și cele două marți care urmau Srodului Rusaliilor cît și miercurea întîia după Paști, precum și sărbătoarea de Todoruse (miercuri în a 24-a zi după Paști) [4]. Complexul activităților, desfășurate în aceste zile, alcătuia o adevărată sărbătoare, respectată în tradiția populară și cunoscută sub numele de Ropotine sau Ropotinul țestelor și chiar de „Repotinii, Repotina, Repotinele, Ripotin, Ropotin, cerină, cerine" [5].

Denumirea sărbătorii Ropotine ar avea la origine o explicație magică. „*Se zice ropotine pentru că dacă lucrezi în ziua aceea orice altceva înafară de țest, umbli ca o oaie rătăcită, adică te învîrtești*" [6]. Deci se interpune aici o primă interdicție, de fapt comună tuturor sărbătorilor, devenită normă tradițională, ceea ce impune părăsirea lucrului casnic, iar într-un trecut mai îndepărtat se repercuta și asupra muncilor agricole: „*De ropotine nu se lucra fiindcă era rău de piatră și de lovituri*" [7].

Spre a nu încălca obiceiul, femeile se ocupau, la Ropotine, în exclusivitate cu făcutul țăsturilor și al capacelor de sobă, dar mai puteau executa concomitent și alte lucrări cum ar fi spre pildă spoitul casei [8]. S-ar putea pune întrebarea, de ce pe lîngă țăsturi, ținînd seama de caracterul prohibit al Ropotinelor, se făceau concesii și altor activități? Lucrul acesta se explică prin procedeele tehnice asemănătoare pe care le presupun lucrările mai sus menționate. Astfel, capacele de sobă, la fel ca și țestul se modelează din pămînt, uscat apoi la soare, iar văruirea casei coincide cu spoirea „cuptoarelor mobile".

Sfera interdicțiilor se lărgește în momentul în care se trece la acțiunea practică, ca atare. Femeilor, care aveau în familie un mort, le era interzis, timp de un an de zile, să facă țesturi, „*căci îngreunezi mortul, îi pui pămînt în spinare*" [9]. În virtutea aceleeași credințe, colacii pomenii nu ar fi primiți de cei dispăruți [10]. Aceeași interdicție se răsfrîngea și asupra femeilor care trebuiau să nască. Ele nu participau la această muncă ,de teamă să nu le iasă copilul „țestos" [11], adică nebunatic, leneș. Deși țestul se păstrează și se folosește încă, pîinea și preparatele coapte sub el avînd un gust deosebit de plăcut, toate reminiscențele unui cult mistico-magic, care însoțeau practica muncii au dispărut treptat, odată cu transformările adînci ale ideologiei și culturii maselor.

Încă din 1893, C. Alessandrescu observa că „*Sărbătorile superstițioase au mai pierit. Circovit, marinii, rîpotinii, filipii, ziua lupului, a ursului, se țin mai mult în comunele de pe lîngă munte*" [12].

---

[1] I. Chelcea, *Testul de copt pîine*, „Revista muzeelor", 2/1968, p. 172.

[2] Amărăștii de Sus, Zvorsca, Amărăștii de Jos, Goicea Mică, Castranova, Orodelu — jud Dolj; Vădastra, Vișina nouă, Vișina veche — jud. Olt.

[3] S. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datini și moravuri ale poporului român*, Buc., 1874, p. 124.

[4] S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. III, Buc., 1901. p. 294.

[5] *Idem*, p. 297.

[6] Inf. Floarea Dinculescu, 47 ani, com. Amărăștii de Sus, jud. Dolj.

[7] Inf. Ecaterina Nițulescu, 83 ani, com. Amărăștii de Sus.

[8] *Idem*.

[9] Inf. Ioana Tănăsescu, 44 ani, Goicea Mică, jud. Dolj.

[10] Inf. Tanța Cebuc, 44 ani, Goicea Mică.

[11] Inf. Maria Pomană, 72 ani, Goicea Mică.

[12] C. Alessandrescu, *Dicționar geografic al județului Vîlcea* Buc., 1893, p. 532.

https://biblioteca-digitala.ro

Rămîne însă sub semnul întrebării ultima afirmație a autorului, după care Ropotinul s-ar fi păstrat în special în satele de lîngă munte, ceea ce nu prea corespunde realității, avînd în vedere că ziua țestelor se respecta mai ales în zona de cîmpie a Olteniei.

Astăzi, informatorii chestionați vorbesc de Ropotine, de ziua fixă la care se ținea, ca de un lucru de mult uitat, de care cei tineri nici măcar n-au auzit: *„Înainte, țesturile se făceau într-o zi anume, de Ropotine, acum nu se mai ține obiceiul, iar tinerii nu știu de el"* [13].

Data fixă a țesturilor fiind abandonată, ele se fac acum atunci cînd vrea fiecare, cînd are nevoie, dar anotimpul propice a rămas tot vara, fiind prielnic uscării lor la soare [14]. Ca și înainte, confecționarea cuptoarelor mobile constituie un apanaj în exclusivitate al femeilor. Interdicția privind femeile însărcinate s-a păstrat, nu ca o credință în sine, ci ca o elementară prudență de ordin medical, acțiunile executate pentru prelucrarea pămîntului putînd fi dăunătoare.

Făcutul țestului nu este un lucru prea simplu, deoarece el comportă o tehnică diferențiată pe mai multe faze.

O primă importanță o are alegerea locului de unde se va extrage materia primă — pămîntul, care nu se ia la întîmplare, ci trebuie să întrunească calități superioare, de rezistență, pentru ca „cuptorul mobil" să dureze cel puțin trei ani.

După informațiile primite, în fiecare comună există un loc special [15], de obicei la marginea satului, de unde se adună pămîntul necesar și tot aici se prelucrează împreună cu celelalte materii complementare, dar procesul de fabricare manuală se poate desfășura și în curtea gospodarului. Ca să obțină pămîntul dorit, săpau în adîncime pînă dădeau de stratul de humă, a cărei culoare diferea de la un sat la altul.

În Amărăștii de Sus, Amărăștii de Jos și Vădastra, culoarea pămîntului este albă, în Castranova se folosește o humă albă și roșie, iar în Goicea Mică și Orodelu, lutul este galben.

Pentru formele obișnuite sînt necesare două postăvi de pămînt (mai mult de o căldare), iar pentru cele de dimensiuni mai mari, se întrebuințează trei postăvi [16]. O dată pămîntul scos, se depune pe o suprafață plană, pe iarbă, pentru ca huma să nu se amestece cu praful din jur. Acest lut se întinde, se udă, se bate cu sapa, ca să nu aibă „gogoloașe" și să se aleagă de impurități, după care se frămîntă sau se „driguie" cu balegă de cal sfărîmată, cu cîlți mărunțiți și cu pleavă de grîu măruntă. Amestecul „se joacă", adică se calcă cu picioarele de nouă ori și succesiv se strînge cu mîna, în așa fel încît să devină cleios și moale ca o pastă, fiind gata „cînd iese de se ține" [17].

Cele nouă mișcări sînt obligatorii, pentru ca amestecul să devină cît mai rezistent. Prelucrarea humei poate fi executată de orice femeie, neavînd nevoie de o pregătire specială. Acest proces fiind sfîrșit, materia necesară unui singur țest este împărțită în două turte, „pite" sau „gogoloaie" care se transportă acasă pe targă, în cazul în care se fac la marginea satului, sau cu căruța, atunci cînd trebuiau să se confecționeze mai multe „cuptoare mobile". Se puteau face cam 6—8 țesturi pe zi. Cînd fabricarea se desfășura acasă, postăvile se duceau cu cobilița sau tot cu căruța. Forma țestului, „de clopot sau de strachină mare mult adîncită, așezată cu gura în jos" [18] se modelează pe un mușuroi de pămînt strîns anume în acest scop sau pe un mușuroi de furnici. Mușuroiul se presară cu cenușă sau se învelește cu un strat izolator de troscot verde [19], pentru ca țestul să se desprindă ușor atunci cînd este uscat. Operația ulterioară este întinderea turtelor pe mușuroi, cu mîna, mai întîi modelîndu-se calota sau corpul și după aceea partea din vîrf, „creasta". Turtele se pun pe rînd pe mușuroi. Creasta se străpunge încet, pentru a se evita sfărîmarea, cu coada de la sapă, sau cu un băț, făcînd orificiul prin care se va introduce fierul ce se leagă de lanțul hornului. Urmează netezirea și curățirea suprafeței exterioare a țestului, prin răzuirea ei cu tesla, după care se spoiește cu un amestec de pămînt și apă sau cîteodată se văruiește cu bidineaua. Uneori se înfig în creastă ramuri și flori, ca simbol al prosperității, iar în trecut se făcea o stropire rituală cu vin, pentru abundență, *„ca țestul să fie norocos, avînd mereu parte să tot coacă pîine și mîncare"* [20]. Vinul care rămînea era băut de femei.

Cînd el este încă ud, se pot imprima cu degetul iscălituri și diferite floricele, dar de obicei întîlnim forme neornamentate. În modelarea lui intervine un proces de specializare, astfel că numai anumite femei „meștere" sînt capabile să-i dea forma cuvenită.

Cînd vara era mai ploioasă, mușuroiul se plasa într-un loc acoperit, în grajd sau magazie, dar, în general, se recomandă ca el să se usuce afară, în plin soare. Perioada de uscare variază între 2—3 săptămîni, iar cînd timpul este umed se ajunge la 2—3 luni [21]. Există anumite indicii după care se verifică dacă țăstul este bine uscat și anume culoarea lui albicioasă, iar *„cînd dai cu degetul sună ca o oală"* [22]. Cînd e vinețiu, înseamnă că nu este bine uscat.

După ce se ia de pe mușuroi, „cuptorul din pămînt" se așază în „chitie" (creasta țestului) și se spoiește în interior. Pentru o și mai bună rezistență se mai lasă uneori să stea nefolosit, în pătul, încă un an de zile.

Pregătirea țestului nou în vederea utilizării necesită o ardere dublă, așezîndu-l pe vatră cu creasta,

---

[13] Inf. Oprica lui Vreja, 74 ani, Zvorsca, Jud. Dolj.
[14] Inf. Magdalena Dinculescu, 77 ani, Goicea Mică, jud. Dolj.
[15] „Se aduce pămînt alb de la Gropi (lîngă lacuri)" — inf. Ecaterina Nițulescu, 83 ani, Amărăștii de Sus. „Testul se făcea din pămînt alb, adus dintr-un loc numit Isica" — inf. Elena Mazilu, 65 ani, Zvorsca.
[16] Inf. Ioana Pascu, 42 ani, Amărăștii de Sus.
[17] *Idem.*
[18] Gh. Focșa, *Elemente decorative la bordeele din sudul regiunii Craiova*, Buc., 1957, p. 16.
[19] Inf. Ana Cîrligeanu, 70 ani, com. Orodelu.
[20] C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstiționse*, 1893, p. 81.
[21] Inf. Ioana Băraru, 58 ani, Goicea Mică, jud. Dolj.
[22] Inf. Ecaterina Nițulescu.

https://biblioteca-digitala.ro

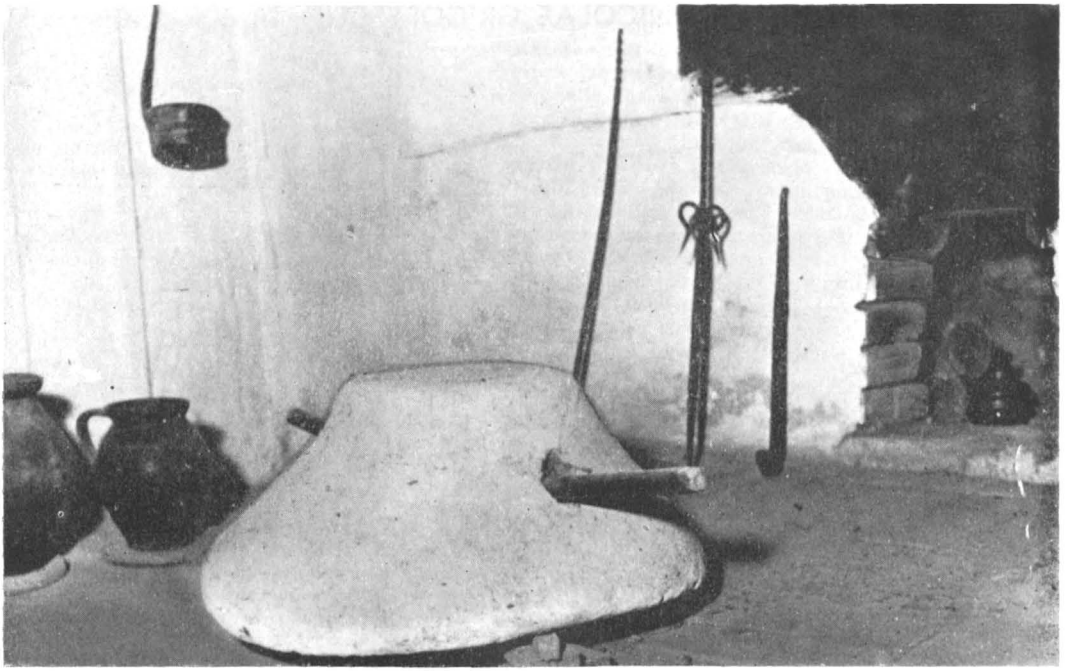

Testul

„la vale" și corpul „la deal", încingîndu-l la foc ca să se coacă, după care se întoarce cu gura în jos peste aluatul de pîine pregătit. Prima pîine pe care o coace nu se mănîncă, aruncîndu-se la cîini.

Urmează integrarea țestului în circuitul gospodăriei.

Locul lui este pe vatră, care în sudul Olteniei se mai păstrează în forma ei originară, foarte joasă, la nivelul de călcare, căptușită cu cărămizi, dar menținută numai în bucătăria de vară. Rareori o găsim în cunia din casă. Mobilitatea se realizează ușor prin lanțul hornului de care este agățat, fapt pentru care îl putem numi „cuptor mobil". Combustibilul folosit la încălzirea lui se compune din tulpini de floarea soarelui și coceni de porumb. În timpul încălzirii, adică al „învîlvoririi", țestul trebuie să stea răsturnat pe o parte, în așa fel încît căldura să pătrundă cît mai bine După ce s-a încins, se curăță vatra de jăratec, pentru a se introduce mîncarea.

Țestul se îndreaptă din lanț, în poziție verticală, cu gura în jos, pentru a acoperi în întregime pîinea sau celelalte preparate. Pentru a se menține o temperatură constantă, o parte din jăratec este adunat și depus în jur.

Destinația lui principală rămîne coacerea pîinii. Aluatul de pîine frămîntat în „căpistere" (albie folosită anume) și care cu ani în urmă purta semnul crucii pentru fiecare zi a săptămînii (semnele se făceau cu coada lingurii) se pune pe cîrpător (lopata de lemn) și se introduce sub țest, pe o tavă metalică sau pe frunze de nuc. Ea este gata într-o jumătate de oră. În zilele de post, se coceau azime nedospite. Dar gama preparatelor este mult mai largă: plăcinte, turtițe de mălai, care se dau de pomană de Crăciun [23], delicioasele scoici umplute cu miezul lor moale, tocat mărunt și amestecat cu ceapă prăjită, sare și piper (după ce în prealabil au fost fierte în carapace), varză cu pasăre, iahnie de fasole etc. Aceste mîncăruri se pun în oale de pămînt-ghivice, aduse de la Oboga.

Așa cum am arătat la început, în afara Olteniei întîlnim mai ales țesturi din fontă sau metal, produse de fabrică, mai evoluate dar care ne fac să presupunem că într-un trecut mai îndepărtat, s-ar fi folosit și acolo „cuptoarele mobile" din pămînt.

Avînd în vedere profundele transformări social-economice petrecute pretutindeni în țara noastră, este de așteptat ca „țăstul", cuptor destul de primitiv, să-și restrîngă aria de folosire, substituindu-i-se treptat sisteme de încălzire superioare. În locul vetrei au apărut sobe cu plită, iar mai de curînd, țăranii folosesc în bucătăriile lor aragazul cu cuptor modern. Deși sfera de răspîndire a cuptoarelor de pămînt s-a restrîns, totuși ele continuă să coexiste în unele gospodării alături de sistemele moderne de încălzire.

Menținerea lor ne dovedește că poporul a moștenit și a preluat din generație în generație numai acele bunuri materiale, care ca dovadă a unei ingeniozități milenare, menite să ușureze procesul muncii, și-au confirmat utilitatea în decursul mai multor secole.

[23] Castranova, jud. Dolj.

https://biblioteca-digitala.ro

WILLIAM RITTER DESPRE NICOLAE GRIGORESCU

Radu IONESCU

Printre prietenii străini ai lui Nicolae Grigorescu se numără și William Ritter, critic de artă și gazetar, de origine elveţiană. După cum afirmă George Oprescu [1], reiese că prima întîlnire a celor doi ar fi avut loc la Sturzeni, în casa Blarenberg, unde Ritter „...*din pricina situaţiei sale subalterne, se arătase rezervat*". Ulterior acesta îl vizitează des pe pictor, îi scrie multe scrisori semănate cu aprecieri superlative, îi cere sume de bani, îi mulţumește pentru tablourile primite în dar și îi anunţă, în repetate rînduri, o viitoare mare monografie care nu avea să apară niciodată. În locul ei doar cîteva articole mai mult sau mai puţin importante au văzut lumina tiparului.

Era firesc ca făcînd cercetări despre Grigorescu, profesorul George Oprescu să caute a da de urma lui Ritter. Nu știm exact cum a reușit să-l descopere, însă o afirmaţie a lui Ritter însuși ne face să bănuim că profesorul ar fi cunoscut în Elveţia niște rude ale corespondentului lui Grigorescu. Rezultatul a fost stabilirea unui schimb de scrisori pe care socotim util să le dăm astăzi la iveală. Din cele patru piese pe care le posedăm, două sînt amintite de George Oprescu la finele capitolului destinat scrisorilor lui Ritter către Grigorescu din volumul de corespondenţă publicat [2]. Scrisorile amintite de George Oprescu sînt datate de W. Ritter 13 iulie 1942 (iar nu 1943, cum din greșală a apărut în publicaţie) și 9 iulie 1943.

Întrucît aceste scrisori sînt doar consemnate, socotim necesar să le publicăm în întregime adăugîndu-le altele două, aflate în posesia noastră și datate 20 octombrie 1943 și 6 februarie 1944. Cu această ultimă scrisoare corespondenţa dintre acela care se voia biograful lui Grigorescu și acela care efectiv a fost s-a încheiat ; este puţin probabil să mai fi fost vreo alta pe care George Oprescu să o fi distrus sau înstrăinat.

Ne întrebăm dacă notele, manuscrisele și fotografiile referitoare la Grigorescu, despre care Ritter afirmă că ar fi păstrate cu grijă în lăzi, mai există încă, cu atît mai mult cu cît nu mai avem nici o informaţie referitoare la fiul criticului elveţian, singurul moștenitor al bunurilor sale. Sperăm totuși că datele ce publicăm astăzi să fie de folos acelora care se apleacă asupra biografiei acestui mare și încă nu destul de cunoscut pictor care a fost Nicolae Grigorescu.

Marţi 13 iulie 1942

Melide
Tessin

Ah ! scumpe Domn, ce păcat că sînt atît de grăbit ! Scrisoarea dumneavoastră sosește într-o zi proastă, o zi de „charette", dacă știţi ce înseamnă, locuţiune de la Școala de Belle-Arte din Paris. Vă rog dinainte să-mi scuzaţi scrisul.

Nu mai am *nimic pictat* de Grigorescu [3]. Dar am păstrat patru frumoase foi din foarte rarele sale

[1] G. Oprescu, *Nicolae Grigorescu*, Bucureşti, Meridiane, 1962, vol. II, nota 233 și G. Oprescu, *Nicolae Grigorescu maturitatea și ultimii ani*, Bucureşti, Meridiane, 1970.

[2] G. Oprescu, *Corespondenţa lui N. Grigorescu* în „Analecta", II (1944), p. 11–102.

[3] William Ritter vinduse, prin intermediul lui Al. Tzigara-Samurcaș, tablourile sale Băncii Naţionale a României.

https://biblioteca-digitala.ro

desene adevărate („adevărate", în opoziție cu schițe).

Iată, în grabă, inventarul:

1) format sfert Ingres, hîrtie veche gri, recto: 2 atelaje (încintător); unul laviu; celălalt cărbune Conté (absolut uluitor), *verso*: un viței mare complet.

2) format puțin mai mic, hîrtie albă îngălbenită. Un evreu din spate (pentru tabloul *Tîrgul din Ploiești*?) cu un coș enorm sub brațul drept, frotiu foarte negru, cărbune Conté, mai ales Conté.

3) format jumătate Ingres — hîrtie Ingres albă învechită gălbui-verzui.

Păstor șezînd. Foarte prost reprodus în articolul meu din „Die Kunst für Alle" 1 februarie 1897 — 12. Jahrgang, Heft 9 (Bruckmann, München) — reproducere ridicol de redusă.

4) cel mai frumos, format sfert Ingres. Evreu în picioare, citind, cu căciulă de blană. Clarobscur. Același tip de desen ca cele reproduse la aceeași pagină 32 din „Die Kunst für Alle". Unul dintre cei mai buni cunoscători ai zilelor noastre îmi spunea: „Rembrandt nu a făcut ceva mai frumos".

Pe *verso* doi boi alături — un al treilea mai departe, în colț.

Asta-i tot.

Această problemă a lui Grigorescu în străinătate m-a preocupat foarte mult, cu atît mai mult cu cît există la Martigues (gurile Ronului), patria lui Maurras, un prieten, unul din cei mai buni amatori ai săi, care avea *multe* din tablourile sale și din cele la care Grigorescu *ținea*. Ce păcat! n-am știut niciodată nici numele, nici adresa lui. A murit, mi-a spus Grigorescu ultima oară cînd a venit la München. Vă indic singurul mijloc de a ancheta. Să întrebați pe un *bătrîn* din Martigues despre „un domn, proprietar avînd multe tablouri și *ale cărui ferestre dădeau pe o margine de lac unde Ziem*[4] *făcea să evolueze decorurile sale plutitoare, inspiratoare ale Veneției și Olandei sale*". Povestirea lui Grigorescu indică singurul semnalment. I-am scris degeaba lui Maurras în această privință. Ar trebui mers personal la Martigues.

Doi sau trei Grigorești mici pe care i-am văzut la Paris la Georges Bellio[5]. M. Paléologue trebuie să le fi moștenit de la el. În tot cazul ar trebui să știe. Mai trăiește Maurice Paléologue??

Și știți că la ultima expoziție românească, în Belgia sau Olanda, vi s-a furat un mic Grigorescu, un *Evreu*[6], după cîte mi-a povestit comisarul dumneavoastră la acea expoziție.

Am fotografiile tuturor Grigoreștilor făcuți sub ochii mei în primul an din cele patru șederi ale mele la Cîmpina. Cînd nu voi mai fi pe lumea aceasta, într-un moment cînd ele ar putea să intereseze în România, a se adresa fiului meu, care știe tot despre hîrtogăria mea. În prezent acest maldăr de fotografii este pe fundul unei lăzi. În ce stare?? În orice caz, sper că suficientă pentru a explica notele mele.

Mulțumesc, scumpe Domn, pentru promisiunea *pe care contez în mod absolut*, de a-mi trimite publicația cu desenele maestrului, despre care ați avut amabilitatea să-mi vorbiți[7]. Doresc lucrărilor dumneavoastră tot succesul posibil și vă rămîn la dispoziție pentru toate chestiunile la care aș putea să răspund.

William Ritter

*

Melide Vineri 9 iulie 1943
Tessin

Domnului George Oprescu
Profesor la Universitatea din București
în acest moment în Elveția

Primesc în clipa aceasta scrisoarea dumneavoastră, Domnule, și mă grăbesc să vă spun că dacă am, cel mult, trei scrisori de la Grigorescu, este mare lucru, și că nu aș ști în clipa de față cum să pun mîna pe ele. M-am mutat cu siguranță de vreo douăzeci de ori de la epoca fericită din Cîmpina și propunerea sa de a mă înfia! Și de la ultima mutare, tot ce nu era necesar pentru lucrul meu imediat a rămas în lăzi. Aceste două-trei scrisori sînt de altfel neînsemnate, fiind în franceză, pe care o vorbea atît de bine și o scria atît de prost, stînjenit de ortografie. Trei sau patru rînduri destul de deslînate.

Amintirile despre scumpul și veneratul maestru sînt scrise... Cel puțin în parte și, dacă Dumnezeu îmi mai dă zile, restul va urma. Dar știți cum e viața, un elan îl gonește pe altul și fiecare zi de-abia ajunge pentru sarcinile ei. Și aduce cu sine neprevăzutul. Ca dovadă această scrisoare! Dacă mă așteptam să găsesc în curierul meu de azi pe un biograf al lui Grigorescu!

Va să zică cunoașteți pe d. și d-na Hans Zbinden mai bine decît mine. N-am mai văzut-o pe nepoată-mea de cînd era fetiță.

Dacă mi-amintesc bine, cele cîteva rînduri de Grigorescu din posesia mea nu tratau decît despre sosirile mele la Cîmpina sau la București, sau de trecerile sale prin Viena. Cînd avea cîte ceva să-mi comunice, se ducea la Filaret, să-l spună d-lui Arnold Montandon, salariat la Fabrica Mandrea și tatăl prietenului meu Marcel, care mi-l transmitea într-un fel mai explicit. Alte ori lua trenul pentru Viena „aceasta economisea timbrul", spunea el, el care nu a economisit niciodată.

Cînd va apărea volumul dumneavoastră de scrisori[8], voi avea poate, dacă vi se va părea

[4] Felix Ziem (1821—1911) pictor și acuarelist.

[5] Despre Georges de Bellio și destinul colecției sale s-a ocupat cu asiduitate și competență colegul nostru Remus Niculescu.

[6] Exposition d'Art Roumain. Bruxelles 1930. Lucrarea furată aparținuse lui Virgil Cioflec. Vezi G. Oprescu, *Nicolae Grigorescu maturitatea și ultimii ani*, București, Meridiane, 1970, nota 97.

[7] G. Oprescu, *Grigorescu desenator*, de..., București, 1941.

[8] Vezi nota 2.

https://biblioteca-digitala.ro

Mardi 13 Juillet 1897

Ah! cher Monsieur, quel dommage qu'il soit si pressé! Votre lettre arrive un mauvais jour, un jour de "charrette" si vous savez ce que c'est. Exécution de l'Ecole des Beaux Arts à Paris. Excusez d'avance mon écriture.

Je n'ai plus rien de Grigoresco frères. Mais j'ai conservé quelques feuillets de ses très rares vrais dessins (vrais, ne pas confondre avec copies)

En voici l'inventaire, en hâte.

1 Format grand d'Ingres, vieux papier gris
recto: 2 attelages (esquis); un d'arrière bois sec; l'autre fusain-couté, (absolument étonnant)
verso: un grand veau complètement photaillé

2 Format un peu plus petit, papier blanc-jaune
un sujet de dos (pour le Marché de Ploesti?) une charrette cahotée sous le bras droit, frottis très noir, fusain-Couté — sentiment Corot.

3 Format demi-Ingres. — papier Ingres blanc, vieilli ou jaunâtre vaporeux

Pâle assis. — Très mal reproduit dans mon article de die Kunst für Alle 1 Février 1897 — 12 phototypes Hofmann (Bruckmann à Munich.) — Reproduction artificiellement réduite.

4 Le plus beau, format grand d'Ingres. — sujet debout, tirant, coiffé du bonnet de fourrure (clair obscur) Même type de dessin que ceux reproduits à la même page 138/ de Die Kunst für Alle — Un de mes élèves connaisseurs de notre temps me disait "Rembrandt n'a rien fait de plus beau."

Au verso deux bœufs ensemble — un troisième à l'écart à l'angle.

Voilà.

Cette question des Grigoresco a beaucoup occupé, d'autant plus qu'il avait aux Martigues (Bouches du Rhône) habité de Maurras, un ami, l'un de ses meilleurs acheteurs, qui avait beaucoup de ses tableaux et de ceux auxquels Grigoresco tenait. Hélas! je n'ai jamais su sa vente, ni son adresse. Il est mort, ainsi que Grigoresco, le dernier fois qu'il vint à Munich. Le seul moyen d'enquêter, je vous le livre. Interrogez un vieillard des Martigues sur un Mauricien, propriétaire, ayant beaucoup de tableaux de dont les fenêtres donnaient sur le bout d'étang où Zien faisait exécuter ses décors Hollandais, inspirateurs de ses Venise et Hollande. Récit de Grigoresco, qui vivant le seul significatif. — J'ai vainement écrit à Maurras à ce sujet. — Il faudrait aller soi-même aux Martigues.

Deux ou trois petits Grigoresco que j'ai vus à Paris chez Georges Bellio. — Ce doit être M. Paléologue qui a dû hériter de lui. En tous cas il saurait. Vit-il encore Maurice Paléologue?!

Et vous savez qu'à la dernière exposition roumaine, à Belgique ou à Hollande, on vous a volé un petit Grigoresco, un Lucet? Il est sur mon catalogue de votre Commissaire à cette exposition.

J'ai les photographies de tous les Grigoresco faits sous mes yeux la première année de mon bois au petit séjour à Campinas. Je les ai cotées d'un signe circonstancié au verso. Si je ne suis plus de ce monde, ce moment où cela pourrait intéresser un Roumain, j'adresse à mon fils qui sait tout de mes papiers. Pour le moment ce sont des photographies entassées au fond d'une caisse. Dans quel état!! En tous cas j'espère suffisamment pour expliquer mes notes.

Merci de votre promesse, chez Manzi, une signature [illegible] compte absolument, de m'envoyer la publication sur le dernier de Haiti. Dites-vous combien vaut ma parole. — Je souhaite à vos travaux tout le succès possible de mon bien à votre disposition pour tout ce que je pourrai rendre.

William Ritter

nimerit, ocazia să-i consacru vreun articol, aici, sau în Slovacia, sau la Praga. *Dacă voi mai fi în viață pînă atunci* ! Cînd veți reveni la București, vă rog să-l salutați din partea mea pe Tzigara-Samurcaș, pe J. Al. Steriadi și pe vărul meu René de Weck, însărcinatul nostru cu afaceri la dumneavoastră.

Și vă rog să primiți, Domnule, asigurarea desăvîrșitei mele considerații, ca și a regretului meu de a nu vă putea îndatora imediat.

William Ritter

Inutil să vă spun că dacă aveți să-mi cereți vreo precizare despre cutare sau cutare eveniment din timpul călătoriilor noastre de la Cîmpina, sau despre revederile noastre din București, Viena, München, rămîn la dispoziția dumneavoastră. Cum de nu are încă Grigorescu statuia sa la București?

*

Melide
Tessin

Domnului G. Oprescu
Hotel Bären
Berna

Miercuri 20 oct. 1943

O ! ce plăcere mi-ați făcut ieri, domnule Oprescu, cu volumul dumneavoastră de desene și schițe de Grigorescu [9]. Este și mai admirabil decît m-aș fi așteptat. Dar trebuie să mai existe încă alte caiete, *din care aici nu figurează nimic*. Mi-amintesc, între altele, de mica noastră cavalcadă, Maestrul, Léo Bachelin [10] și eu, — de la Cîmpina la Suzana, Slănic și Vălenii de Munte. Ea fusese rezumată (într-un caiet) și *ne-aș recunoaște bine chiar azi*, după o jumătate de secol. În primul moment *Scena romantică* m-a surprins, dar privind-o mai bine, nu este nici o fantasmagorie de vreun Böcklin român, ci pur și simplu o amintire a unui drum în munți, mai curînd moldovenesc (dar nu de pe timpul Agapiei. Pe atunci Grigorescu nu desena așa !). Ce *actualitate* recapătă toate schițele sale din războiul româno-turc ! ... În starea de surprinzătoare barbarie a moravurilor actuale, în care, timp de patru ani de război, nu am asistat *măcar la un singur act de generozitate cavalerească* care să reabiliteze umanitatea de toate aceste masacre și care constituiau o consolare în războaiele napoleoniene — ba chiar în 1870—71 — și chiar în 1877 — este poate mai bine a nu avea o actualitate în creion a tuturor acestor orori ! ... Acest război este atroce și pentru aceea că nu se pot face urări *depline*, din toată inima, oricît de arzătoare ar fi cele care se adresează națiunilor *mici*, victime ale celor mari, și statelor pe nedrept îmbucătățite și încălcate. Iată-ne departe de desenele lui Grigorescu ! Mă grăbesc să mă întorc la ele și să vă mulțumesc încă o dată, scumpe Maestre. Voi încerca poate să dau un articol dacă ziarele noastre acceptă. Căci devine cumplit de greu a încerca să mai plasezi ceva. Mai ales pentru un franctiror ca mine. Încă o dată mulțumesc ! Rămîn al dumneavoastră foarte recunoscător.

William Ritter

*

Domnului G. Oprescu
Profesor de istoria artei la Universitate
16, Strada Dr. Clunet
București (România)

Melide, duminică 6 februarie 1944

Vă foarte mulțumesc, scumpe Domn, pentru extrema amabilitate ce ați avut de a face să-mi parvină articolul dumneavoastră despre cartea mea consacrată pictorului *Jules Jacob Guillarmod* și călătoria acestui foarte serios artist printre dumneavoastră. Sper că ați văzut tablouri de ale sale la muzeele din Neuchâtel, Vevey și Geneva, cu ocazia călătoriilor în Elveția. Dealtfel, spersă nu mor înainte de a-i mai consacra cîteva noi pagini. Vărul meu René de Weck mi-a dat adresa dumneavoastră. Și mă scuz de a vă scrie pe o simplă carte poștală. Dar d. Marcel Godet, directorul, pe care-l cunoașteți desigur, al bibliotecii noastre naționale, îmi afirmă că în timpul nostru de cenzură exigentă este cel mai bun mijloc de a coresponda cu țările beligerante. Nu încetez a privi publicația dumneavoastră despre desenele lui Grigorescu și aș dori ca ea să fie cîndva reluată și completată din grija dumneavoastră — și aceea a statului român — într-o amplă publicație care să îmbrățișeze opera *în întregime* [11]. La rîndul meu, nu pierd din vedere redactarea amintirilor mele din timpurile fericite cînd ne duceam să ne instalăm, el cu șevaletul, eu cu bagajul meu ușor de acuarelist, în văile Cîmpeniței sau în albia Doftanei. Toate acestea înaintea vreunui puț de petrol. Îi voi mulțumi chiar azi lui René de Weck. Și tot prin carte poștală. Vă rog să mă scuzați amîndoi și, data viitoare cînd vă veți întîlni, să vă interesați reciproc dacă ați primit cuvîntul meu de mulțumire. A mea față de dvs. este mare, scumpe Domn, și sper să v-o dovedesc cît mai bine cu putință în curînd.

Vă rog să primiți cele mai bune salutări de la al dvs. foarte îndatorat

William Ritter

[9] Vezi nota 7.
[10] Léo Bachelin, publicist și bibliotecar al familiei regale.
[11] O asemenea lucrare este în curs de redactare de către Remus Niculescu.

https://biblioteca-digitala.ro

ACTIVITATEA MILITANTĂ A PICTORULUI NICOLAE POPESCU

Stela RADU

Personalitate artistică marcantă, Nicolae Popescu (1835—1877) se impune prin activitatea sa ca cel mai de seamă exponent al picturii din Banat în secolul al XIX-lea.

S-a născut în anul 1835 în comuna Zorlenţul-Mare din judeţul Caraş. Şi-a început ucenicia de pictor alături de tatăl său, cunoscut ca zugrav de biserici. Rămas orfan, ajunge sub îngrijirea şi protecţia preotului din sat, care-l trimite la Bocşa, la pictorul Mihai Velceleanu — primul pictor român din Banat cu studii academice urmate la Viena — pentru ca în atelierul de pictură al acestuia să se formeze ca pictor de biserici. Aici va rămîne între anii 1849—1851. După aceşti doi ani îl vom întîlni la Oraviţa în atelierul unui meşter bănăţean, Mihai Popovici, de unde va pleca la Budapesta. În anul 1860 se înscrie la Academia de Arte Frumoase din Viena.

Anul 1864, notat pe cîteva desene şi picturi aflate în colecţia Muzeului Banatului, este ultimul an al şederii sale la Viena. În anul 1865 pleacă la Roma. Începînd cu această dată urmează ani de călătorii între Roma şi provincia sa natală. Revista ,,Familia'' din iulie 1867 ne informează despre prima sa întoarcere din Roma şi stabilirea la Oradea. Cu această ocazie pictorul angajează cîteva comenzi după care părăseşte din nou ţara. Se întoarce iarăşi în anul 1870, stabilindu-se cu familia pe timp de trei ani în satul său natal. În anul 1874 se stabileşte la Tg. Jiu pentru pictarea bisericii ortodoxe din localitate. Acesta a fost un eveniment important, marcînd colaborarea artistică a românilor din Banat cu cei din România acelui timp. Nicolae Popescu urmează gestul înaintaşilor Mişu Popp şi Carol Pop de Szathmary, acela de a sluji prin arta sa la apropierea românilor din cele două provincii.

După pictarea bisericii din Tîrgu Jiu se întoarce la Roma. În anul 1876 se stabileşte în comuna Pesac din Banat pentru pictarea bisericii de aici, după care pleacă din nou în Italia, ultima sa revenire din Roma avînd loc în anul 1877, cînd pictorul se stabileşte la Lugoj. Este un an de intensă activitate, întreruptă din cauza morţii sale.

Activitatea plastică a lui Nicolae Popescu fiindu-ne cunoscută, nu ne vom opri asupra ei. Deţinem la Muzeul Banatului din Timişoara o frumoasă colecţie de picturi şi desene ale artistului, în măsură să definească preocupările sale artistice.

Prin activitatea sa artistică el depăşeşte limitele provinciei sale natale, înscriindu-se în contextul istoriei plasticii româneşti.

În articolul de faţă ne propunem să abordăm o altă latură a activităţii lui Nicolae Popescu, cea care-l ridică pe treptele artiştilor cetăţeni, ca militant pentru idealurile românilor şi promotor al organizării unui învăţămînt artistic superior în Banat.

Iosif Vulcan văzînd în Nicolae Popescu un talentat artist şi totodată un înflăcărat patriot, va publica în paginile revistei ,,Familia'', în numeroase articole, aspecte legate de preocupările pictorului, precum şi o parte a corespondenţei sale din Roma [1].

Nu rămîne fără ecou încercarea lui Nicolae Popescu de a ilustra poezia lui Andrei Mureşanu ,,Deşteaptă-te române''. Iosif Vulcan a primit de la Vicenţiu Babeş, cu care pictorul Nicolae Popescu corespondă, o fotografie a unei schiţe ce preceda o lucrare viitoare. Iosif Vulcan a văzut în ea un act de înalt patriotism, fapt pentru care a dat-o publicităţii [2]. Articolul cuprinde o descriere elogioasă a compoziţiei în care astăzi descoperim numeroase naivităţi, totul brodat pe un fond religios, menit însă să slujească ideii de unitate naţională [3].

Apologet al Unirii Principatelor, Nicolae Popescu execută la Oradea, în anul 1864, o schiţă în vederea unei compoziţii avînd ca subiect Unirea. Această schiţă este o interpretare alegorică a însemnatului eveniment care a găsit răsunet în inimile tuturor românilor.

În centrul compoziţiei, cele două femei care-şi dau mîna sînt simboluri ale Moldovei şi Munteniei. În planul al doilea, în dreapta compoziţiei, alte trei femei reprezintă cele trei provincii ce făceau parte din Imperiul austriac (Ardealul, Crişana şi Banatul).

Pictorul sugerează în desenul amintit unificarea administrativă şi culturală a celor două Principate. Mijloacele de exprimare sînt naive. Simbolurile stîngace slujesc însă unei nobile idei care a însufleţit o întreagă naţiune. Bărbatul din prim plan, aşezat lîngă trunchiul unui copac, pare să reprezinte, după interpretarea lui Ioachim Miloia [4],

---

[1] Vezi ,,Familia'', 1866—1867.
[2] Vezi ,,Familia'', 15—27 XI, 1866, pag. 59.
[3] *Idem.*
[4] Ioachim Miloia, *Date şi documente noi referitoare la viaţa şi opera pictorului bănăţean Nicolae Popescu*, Timişoara, 1929.

https://biblioteca-digitala.ro

Nicolae Popescu, *Schiță pentru compoziția „Unirea principatelor"* (varianta I)

pe Mihai Viteazul, devenit simbol al unității naționale.

Cele două grupuri de țărani, înaintînd din fundalul compoziției pe jos sau călare, constituie poate elementul cel mai realist al schiței, cu o profundă semnificație ideologică: participarea poporului la actul Unirii.

Scurtele notații: *„Unire eternă"*, *„Grăbiți la Unire"*, *„Acestea să le punem la un loc toate"*... subliniau adeziunea pictorului Nicolae Popescu la Unire.

O altă variantă servind aceluiași subiect redă Moldova și Muntenia întruchipate în persoana a două femei care se îmbrățișează.

Nobila preocupare a artistului de a sluji prin arta sa poporului român și idealurilor sale îl va însoți și la Roma. Anii petrecuți aici îi oferă lui Nicolae Popescu posibilitatea desăvîrșirii studiilor academice pe de o parte, iar pe de altă parte îi facilitează cunoașterea unor aspecte ale trecutului nostru istoric.

Corespondența lui Nicolae Popescu din acești ani, publicată în paginile revistei „Familia", dezvăluie interesul și admirația pictorului pentru Columna lui Traian, *„acest opu gigantic al antichității"* [5], pe care o descrie și o comentează în corespondența sa cu competența unui bun cunoscător al istoriei antice. La Roma, artistul este permanent preocupat de a *„putea mai mult folosi națiunii întregi"* [6].

După o descriere de ansamblu a Columnei, el face precizarea: *„scopul meu de astă dată e a aminti numai acele ce pentru națiunea noastră sînt de cea mai mare importanță"* [7].

Intenția de a difuza în țară scene de pe Columna lui Traian, menite să întărească ideea latinității neamului nostru, l-au dus pe Nicolae Popescu la cercetarea unor biblioteci din Roma, printre care și Biblioteca Vaticanului, spre a găsi *„desenurile, cele mai bune și perfecte făcute după Columna lui Traian"* [8]. Astfel Nicolae Popescu a găsit desenele făcute de către Pietro Santi Bartoli între anii 1667—1672, desene fidele basoreliefurilor, conținînd totodată și texte explicative deosebit de utile.

Încercarea de a litografia unele scene de pe Columnă nu s-a putut realiza, ea fiind prea costisitoare. Nicolae Popescu se mulțumește pentru început cu fotografierea unor scene semnificative pentru demonstrarea latinității noastre, fotografii difuzate în țară.

Continuîndu-și cercetările, Nicolae Popescu ajunge la concluzia că *„mai folositor pentru națiunea întreagă ar fi ca eu să desen și să dau la lumină toată Columna lui Traian"* [9]. El descoperă la muzeul San Giovanni in Laterano mulajele în gips făcute după Columnă.

Nicolae Popescu susține și argumentează necesitatea ridicării unei copii după Columnă la București *„fiind interesant și folositor pentru națiunea noastră"* [10], care, spune artistul, *„ar arăta fiecărui român originea sa, cine au fost strămoșii noștri glorioși"* [11]. În vederea acestei lucrări propuse, el își oferă desenele și recomandă mulajele amintite.

Înflăcărarea lui N. Popescu a fost stăvilită de rezerva celor din țară. Acțiunea de răspîndire a fotografiilor a găsit doar slabe ecouri în rîndul unor patrioți români care le-au solicitat. Acțiunea a fost abandonată din lipsă de posibilități materiale din partea artistului. Artistul se va orienta înspre latura mai practică a activității sale: pictura bisericească. Revenirile sale în țară l-au edificat asupra nivelului scăzut al artelor în Banat, în prima jumătate a secolului XIX. N. Popescu încearcă să dea o îndrumare academică, pe plan local, atît picturii bisericești cît și celei laice. În acest scop, el încearcă să înființeze o Academie de Arte Frumoase la Caransebeș.

Documentele păstrate, publicate și de istoricul de artă bănățean Ioachim Miloia în cartea sa [12], cuprind un memoriu prin care pictorul expune proiectul noii școli și arată utilitatea acestei Academii.

Din proiectul de funcționare a școlii reiese că elevii dobîndeau noțiuni de istorie națională și universală, făceau studii de anatomie, își însușeau legile perspectivei etc. ... Cunoștințele acestea depășeau limita unei școli de pictură și se ridicau la nivelul cerințelor unei academii.

N. Popescu a primit sprijinul material al autorităților bisericești. Proiectul însă nu a ajuns să fie materializat din cauza morții sale survenită în același an — 1877, la 29 decembrie.

Activitatea militantă a pictorului Nicolae Popescu, prezentată succint, contribuie la întregirea portretului acestei personalități, artist-cetățean, luptător pentru idealurile poporului, dornic să contribuie la ridicarea unor tinere talente din rîndul poporului, ale cărui interese le-a slujit și din mijlocul căruia s-a ridicat și el.

[5] „Familia", nr. 8/19 febr. 1867 pag. 93.
[6] *Idem.*
[7] *Idem.*
[8] *Idem.*
[9] „Familia", nr. 16/28 aprilie 1867.
[10] *Idem.*
[11] *Idem.*
[12] Miloia Ioachim, *op. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

UN NUME NOU DE ARGINTAR DIN AUGSBURG

Victor SIMION

Printre argintăriile de import care figurează în colecţia Secţiei de artă veche românească a Muzeului de artă al R.S. România, un important loc îl ocupă lucrările meşterilor germani, îndeosebi ale celor din Nürnberg şi Augsburg. Numele unor argintari ca Abraham Riederer, Hans Priester, Johann Sebastian Milins, Cristof Bantzer şi ale altor reprezentanţi ai atelierelor din Augsburg figurează în vecinătatea unor lucrări ce demonstrează o incontestabilă măiestrie artistică, rod al unei îndelungate tradiţii ce a dus la ridicarea unui meşteşug la rangul de artă.

Recent, studierea patrimoniului Secţiei de artă veche românească a dus la identificarea unui alt meşter legat de şcoala Augsburgului, a cărui existenţă o semnalăm pentru prima dată în colecţia noastră. Este vorba de argintarul *Caspar Xaver Stippeldey*, activ între 1766—1792 (1809?)[1], lucrarea pe care acesta o semnează fiind un potir din argint aurit, prelucrat prin ciocănire, cizelare şi gravare, provenind de la mănăstirea Rîşca[2].

Aparţinînd stilistic barocului tîrziu, lucrarea degajă de la prima vedere impresia unei somptuozităţi căutate, uşor ostentative chiar, trăsături ce caracterizează mai ales argintăriile germane şi austriece din sec. XVIII. Cupa relativ mică, aproape cilindrică, cu buza uşor răsfrîntă spre exterior, este montată într-un caliciu, realizat din metal turnat şi apoi cizelat şi ciocănit, avînd ca principale motive decorative trei cartuşe dreptunghiulare mărginite de ghirlande şi linii curbe, volutate la capete. Fiecare medalion conţine în interior un motiv decorativ sub forma unor solzişori realizaţi prin puncte ciocănite. Peste acest decor discret, este aplicată cîte o montură din argint turnat şi cizelat reprezentînd o ghirlandă alcătuită din vrejuri, flori şi frunze, bătută cu numeroase pietre semipreţioase, de culori şi dimensiuni variate.

Un şirag de bumbi mici realizaţi prin ciocănire delimitează acest registru decorativ de baza caliciului, la rîndul ei decorată prin ciocănire cu un rînd dublu de frunze dispuse radiar în jurul părţii superioare a fusului.

Fusul are ca element decorativ principal un nodus piriform pe care figurează trei ghirlande de frunze terminate la capete cu trei mici caboşoane conţinînd pietre semipreţioase.

Piciorul are în partea superioară o brăţară alcătuită dintr-un rînd de frunze. Partea inferioară este împărţită — prin trei benzi verticale terminate spre talpă cu volute şi frunze — în trei cîmpuri triunghiulare care reiau motivul decorativ al solzilor. Cîte o rozetă centrează fiecare din aceste cîmpuri. Regăsim, de asemenea, ca şi la cupă, aceleaşi monturi sub formă de ghirlande de jerbe, realizate din argint şi pietre semipreţioase.

Baza, uşor înălţată, este tratată sub forma unor cartuşe dreptunghiulare, înguste şi alungite, avînd montat în centru cîte un mic buchet de flori, identic ca realizare cu monturile regăsite la cupă şi la piciorul potirului.

O friză continuă, ce reia motivul frunzei, separă baza de talpa a cărei margine urmează la exterior traseul unei linii ondulate, sinuoase, ce desenează cu discreţie şase lobi.

Pe faţa exterioară a cupei au fost gravate, ulterior, crucea flancată de instrumentele de tortură.

Pe talpa potirului se găseşte gravată următoarea inscripţie ,,*Sofronie arhimandrit*[ul] *Rîşcăi*; *1815*; *ienuarie*; *26*; *Lavrentie Ieromonah*; *Salomia shi monahi Gavril*''.

Tot pe talpă se disting de asemenea două poansoane; unul reprezintă iniţialele meşterului — ,,*C.X.S.*'', — imprimate cu litere de tipar într-un cîmp dreptunghiular ce are laturile mici uşor rotunjite, iar celălalt reproduce marca oraşului Augsburg — un con amplasat deasupra literei ,,E'' de tipar, ambele înscrise într-un oval uşor ascuţit. Deşi inscripţia de danie menţionează anul 1815, potirul a fost realizat cu cel puţin un sfert de veac mai devreme întrucît poansonul oraşului Augsburg

[1] Identificat după M. Rosenberg, *Der Goldschmiede Merkzeichen*, Frankfurt, 1923, vol. I, p. 236, poz. 1016.

[2] Inv. M. 323/12.960. Dimensiuni: I = 250 mm, ∅ cupei = 91 mm, ∅ bazei = 165 mm, g = 701 gr.

https://biblioteca-digitala.ro

este similar cu cel pe care meşterii argintari din acest oraş îl utilizau cam în perioada anilor 1789—1791.

Aşa după cum am mai menţionat, din punct de vedere artistic lucrarea se încadrează în coordonatele stilistice ale barocului. Medalioanele, ghirlandele, liniile curbe şi contracurbe, volutele, primordialitatea decorului vegetal, sînt elemente ce aparţin repertoriului baroc. O vădită intenţie de acoperire a întregii suprafeţe cu elemente decorative realizate fie prin ciocănire sau gravare, fie prin aplicare, corespunde de asemenea apetenţei baroce pentru o abundenţă decorativă. Această încărcare urmăreşte în egală măsură efecte fastuoase, la realizarea cărora concură strălucirea aurului, a pietrelor semipreţioase sau a smalţurilor incorporate în aplicaţiile de metal.

Şi, totuşi, în ciuda acestei preţiozităţi căutate, poate fi lesne sesizată o armonie, un echilibru al proporţiilor pe care artistul îl realizează între părţile componente ale potirului (cupă, fus, picior), o tendinţă către sveltеţe care atenuează impresia de excesivă densitate decorativă.

Poate mai puţin important ca realizare artistică, pocalul descris mai sus prezintă în schimb o deosebită valoare documentară, el fiind inedit (după bibliografia consultată) şi în egală măsură unicul obiect de argintărie din colecţiile româneşti ce poartă semnătura lui Caspar Xaver Stippeldey.

Potir (meşter Caspar Xaver Stippeldey)

https://biblioteca-digitala.ro

CONSIDERAȚII ASUPRA MUZEELOR NORD-AMERICANE DE ISTORIE

Stelian POPESCU

„Revista muzeelor" * a mai publicat în 1967 și 1969 cîteva materiale privind activitatea muzeelor nord-americane. Semnatarul acestor rînduri, efectuînd o vizită de studii, informare și documentare prin muzeele de istorie nord-americane, se va limita în cadrul acestui material la unele probleme care nu au fost menționate pînă acum și sînt, poate, mai puțin cunoscute.

Vizitarea a peste 60 de muzee și instituții culturale grupate în principalele orașe americane de pe coasta estică și de nord (Washington, Philadelphia, New-York, Boston, Bufalo, Detroit, Chicago) sau cele din zona centrală și sudică (Albuquerque, Oklahoma City, New Orleans, Houston și San Juan în Puerto Rico) a avut ca rezultat stabilirea unui contact nemijlocit cu muzeologia americană de astăzi. Dacă am face o diviziune a instituțiilor muzeale și a obiectivelor vizitate, ele s-ar putea grupa astfel: muzee de istorie generală sau locală; locuri istorice (de sub administrația Serviciului Parcurilor Naționale) cu reconstituiri ale unor momente sau perioade istorice; Societăți istorice complexe, cu săli expoziționale permanente sau temporare; Case memoriale și monumente istorice; Biblioteci fie federale, fie ale diverselor state sau orașe, fie ale unor președinți americani, care cuprind de asemenea și expoziții; arhive de importanță națională sau locală; muzee de știință și tehnică; muzee universitare; muzee de artă; instituții de restaurare și conservare; instituții de artă și cultură; muzee diverse (Muzeul Atomic din Albuquerque, Muzeul Poliției din New-York, Muzeul Cowboy-lor din Oklahoma City, Muzeul Jazzului din New Orleans).

Enumerînd aceste obiective vizitate se poate observa complexitatea problemelor întîlnite, multitudinea aspectelor muncii muzeistice.

* Vezi „Revista muzeelor", nr. 2/1967, *Despre relațiile public-colecții în muzeele de artă americane* de Pascu Niculai — și nr. 6 din 1969, *Viața culturală în marile muzee americane*, de I. Antonescu.

https://biblioteca-digitala.ro

În cele ce urmează ne vom referi mai mult la acele probleme legate de formele de expunere (structura arhitecturală și forma grafică) și pregătirea cadrelor necesare muncii de muzeu.

După cum se știe, istoria S.U.A. este relativ nouă și ca atare marea majoritate a muzeelor de istorie nu conservă decît principalele momente ale istoriei nord-americane, fie pe plan național (federal) sau local cum ar fi: Războiul de independență, Războiul dintre S.U.A. și Anglia, Războiul civil, Războiul americano-spaniol etc.

În acest context se înscrie tematica muzeelor și societăților istorice vizitate. Mai menționăm interesul care se acordă unor personalități politice ca: George Washington, Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, Abraham Lincoln sau personalități științifice ca Edison, Morse, Witney.

Cu foarte mici excepții, în toate muzeele vizitate exponatele din expoziția de bază (care provin fie de la diverși colecționari, fie din achiziții), sînt piese originale, multe din ele obiecte tridimensionale, fapt ce conferă muzeului un prestigiu deosebit și totodată determină atragerea unui număr sporit de vizitatori (anul 1970 a fost anul cu cel mai mare număr de vizitatori în muzeele americane — 15,8 milioane).

Acolo unde lipsește piesa originală se fac reconstituiri și reproduceri de exponate. Sînt destul de interesante și impresionante acele reconstituiri de forturi și fortărețe ca cele de la Baltimore (Fort Mc Henry, din timpul războiului americano-englez) sau West Virginia, (Harper's Ferry din timpul războiului civil).

De reținut este faptul că aproape în toate muzeele americane nu este prezentată și conservată istoria politică a zilelor noastre și nici nu există preocupări în acest sens.

Evoluția societății în general, și a celei americane în special, își găsește ilustrarea numai în muzeele științifice și tehnice cum ar fi: Muzeul științei și industriei din Chicago, Muzeul științei și industriei statului California din Los Angeles, Muzeul de știință și tehnologie din cadrul marelui complex muzeistic Smithsonian din Washington sau Muzeul atomic din Albuquerque (New Mexico).

De altfel, trebuie să precizăm că în S.U.A. nu există muzee de istorie politică propriu-zisă, ci în cadrul aceluiași muzeu sau societate istorică sînt prezentate galerii de artă, expoziții de modă și mobilă, jucării, instrumente muzicale, ilustrate ce apar cu prilejul unor sărbători etc. Menționăm că, potrivit concepției organizatorilor, muzeul este o istorie scrisă în obiecte. Mărcile poștale sînt transformate într-o istorie a poștei, monezile într-o istorie monetară, mașinile, trăsurile și locomotivele într-o istorie a transportului, afișele de teatru și spectacole într-o istorie a teatrului și așa mai departe.

De altfel după o definiție dată de Asociația americană a muzeelor încă din 1962: *„Cuvîntul muzeu — înseamnă și trebuie să însemne o instituție permanentă, deschisă publicului și administrată în folosul acestuia, cu scopul de a salva, conserva, studia, interpreta și mai cu seamă a organiza și expune pentru instruirea și delectarea publicului obiecte și materiale artistice, de științele naturii, istorice și tehnice. Muzeele astfel definite vor cuprinde grădini botanice, parcuri zoologice, acvarii, planetarii, societăți istorice, case și așezări istorice care corespund cerințelor exprimate mai sus"*.

Dacă ne referim la utilizarea sălilor expoziționale putem spune că în majoritatea muzeelor, în special în cele de istoria științei și tehnicii și mai puțin în cadrul celor particulare, indiferent de profil, mobilierul de muzeu creează condiții prielnice pentru examinarea exponatelor asigurînd totodată integritatea obiectelor muzeale expuse. Marea lor majoritate au asigurate toate măsurile pentru apărarea exponatelor împotriva influențelor atmosferice dăunătoare, împotriva influenței destructive a luminii și a prafului.

Este asigurat un regim normal de temperatură și umezeală atît în expoziția de bază (foarte multe au aer condiționat) cît și în depozite. În cele mai multe cazuri, mobilierul muzeului nu te distrage de la studiul exponatelor. Mobilierul de expoziție este format în general din vitrine-panouri (suprafață verticală a expoziției pentru atîrnarea exponatelor — vezi Institutul Smithsonian din Washington sau Muzeul banilor din Detroit), și suporturi cu diferite destinații, pentru prezentarea obiectelor de muzeu.

Vitrinele formează principalul tip de mobilier de muzeu, fie că sînt așezate pe picioare, fie suspendate (Muzeul memorial Theodor Roosvelt din Hyde Park, Statul New-York), fie vitrine înclinate (Muzeul Statului California) din Los Angeles.

Panourile sînt folosite mai ales pentru a grupa pe ele materiale plastice plane și în parte pentru exponatele materiale așezate în vitrinele suspendate sau pe rafturile deschise. La Muzeul științei și industriei din Chicago, unul din cele mai interesante muzee pe care le-am vizitat, sînt folosite pe scară largă pe lîngă casetele de sticlă pentru exponatele de dimensiuni mai mici și suporturi (podiumuri speciale) nu prea înalte pe care se așază exponate mari, mașini, avioane, submarine. Avînd în vedere și faptul că vizitatorul poate să-și petreacă în sălile muzeului un timp îndelungat i se asigură și condiții de odihnă precum și posibilitatea unei examinări liniștite și îndelungate a exponatelor. În fiecare sală există scaune, bănci pentru vizitatori în așa fel încît pot fi examinate comod exponatele mai interesante. De pildă, la marile galerii de artă, în centrul fiecărei săli, sînt așezate scaune și divane pentru a crea condiții în vederea examinării îndelungate a tablourilor. În unele muzee se amenajează anumite locuri de muncă pentru cei care vor să studieze, planșete care se pot trage afară (de tipul celor de bibliotecă), foarte comode pentru făcut însemnări, strapontine basculante. Încăperile care fac legătura între secțiile muzeului (platformele, scările, coridoarele) sînt folosite ca locuri de odihnă pentru vizitatori.

Referindu-ne la prezentarea unor exponate din punct de vedere al structurii arhitecturale și al graficii, am constatat în multe societăți istorice (New-York, Oklahoma) și muzee particulare o prea mare aglomerare de piese — exponatul ca atare

https://biblioteca-digitala.ro

Muzeul de artă Guggenheim din New-York.

este pur şi simplu depozitat, fără a fi scos cu ceva în evidenţă.

De asemenea în unele muzee nu este respectată nici o ordine sau cronologie, ceea ce creează dificultăţi vizitatorului mai puţin avizat.

Referitor la perfecţionarea personalului din muzee în S.U.A. s-a făcut destul de puţin. Abia de cîţiva ani în cadrul unor Universităţi din California şi Louisiana s-au format catedre speciale de muzeologie, dar aceste catedre privesc mai mult personalul din muzeele de arheologie şi etnografie.

Există însă, şi la acest lucru ne vom referi mai mult în continuare, în Statul New-York, la Coopertown, un program universitar complex de pregătire a lucrătorilor din muzee.

În septembrie 1964, Colegiul Universităţii de stat din Oneonta (New-York) în cooperare cu Asociaţia istorică a statului New-York a deschis programe universitare în Coopertown pentru pregătirea şi perfecţionarea personalului din muzeele de istorie şi formarea de specialişti în studiul culturii populare. În 1970 a fost deschis încă un curs special în vederea specializării în conservarea obiectelor istorice şi artistice.

Cele două programe (cursuri) de istorie şi de cultură populară sînt combinate şi timpul de pregătire este împărţit facultativ între ele.

Programul de conservare este independent faţă de celelalte două şi oferă şi alte posibilităţi pentru cei ce vor deveni doctori în istoria conservării obiectelor de artă.

Toate cele trei programe pun accentul însă pe creşterea şi dezvoltarea individuală a studenţilor ca practicanţi şi specialişti de muzeu.

Înfiinţată în 1899, Asociaţia istorică a Statului New-York a fost mutată în clădirile din Coopertown în 1939. Asociaţia este compusă din 3 muzee: Fenimore House, care cuprinde una din principalele colecţii de pictură şi sculptură americană, Muzeul fermierilor, un muzeu popular regional cu o expoziţie permanentă de meşteşuguri şi o colecţie de fotografii şi machete a caselor vechi din New-York şi, în sfîrşit, Muzeul Harness, o colecţie specială de trăsuri de sport. În afară de acestea, muzeele asociaţiei au şi alte sectoare adiacente in-

https://biblioteca-digitala.ro

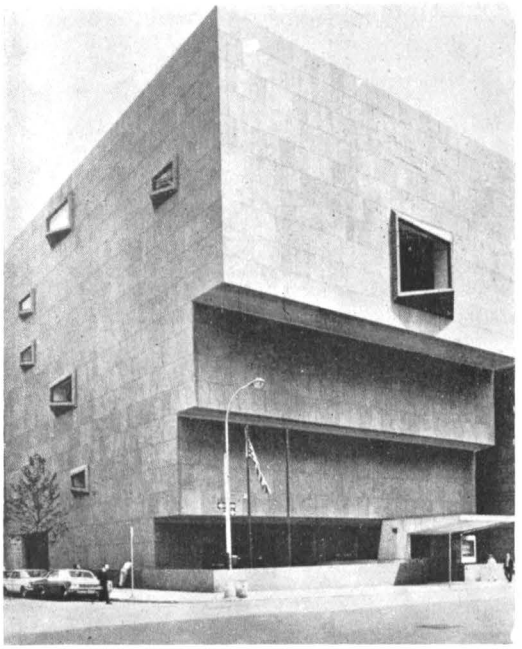

Muzeul de artă americană Whitney din New-York

cluzînd o publicaţie privind istoria New-Yorkului, un program pentru copii cuprinzînd 7 500 membri, un program de vară pentru adulţi (Seminars on American Culture) şi un program de instrucţie şi educaţie în cadrul diferitelor ateliere.

Studenţii care urmează programele universitare din Coopertown beneficiază de o bibliotecă cu volume de istorie locală, meşteşuguri, artă, teorie muzeologică, conservare şi cultură populară. În afară de bibliotecă se află aici şi o arhivă foarte bogată în colecţii de cultură populară şi colecţii de documente şi materiale muzeistice.

De asemenea, există laboratoare speciale ce oferă posibilităţi pentru lucrări foto, expoziţii de probă,

Sală expoziţională la Casa memorială Franklin D. Roosvelt din Hyde Park

ateliere de conservare şi restaurare, săli de înregistrări audio-video, laboratoare de chimie.

Admiterea la studii pentru muzeologie ca şi pentru celelalte discipline se face prin cerere scrisă. Solicitanţii trebuie să aducă la înscriere o copie după diplomă cu situaţia matricolă, caracterizare dată de conducerea instituţiei în care a funcţionat privind aptitudinile solicitantului, scrisori de recomandare din partea a 2 profesori care cunosc bine psihologia candidatului.

Se cere de asemenea un referat de 1 000 cuvinte cu biografia solicitantului, argumente doveditoare privind interesul pentru programul solicitat, un interviu cu un membru al Comitetului de conducere din Colegiu. (De altfel se dau probe speciale de test în timpul acestor interviuri).

Examinarea se face în luna iunie a fiecărui an, după ce studenţii depun o cerere pentru examinare nu mai tîrziu de 1 februarie următor. Toţi candidaţii la doctorantură dau înainte de examenul final un examen preliminar minuţios. Fiecare program la ,,Coopertown Graduate Programs'' poate avea cerinţe suplimentare privind calităţile şi performanţele fiecărui student în domeniul său profesional. Durata întregului program este de 4 ani, iar pentru doctoranzi de 6 ani.

Dăm în continuare cîteva titluri ale temelor care alcătuiesc cursul fiecărui program în parte:

— Cursul programului de cultură populară americană cuprinde: Probleme ale tradiţiei orale americane, Viaţa populară în America, Cultura populară şi tehnologia, Cultura populară, Pictura şi sculptura populară americană. Programul de pregătire a lucrătorilor din muzeele de istorie include teme ca: O trecere în revistă a arhitecturii şi mobilei americane, Seminarii în istoria americană pînă la 1799, Seminarii în problemele secolului al XIX-lea, Cercetări istorice, Probleme ale istoriei muzeelor, Prezentarea vizuală a istoriei etc. În cadrul acestor ultime două cursuri (ce cuprind 3 semestre), pe lîngă un istoric al muzeologiei în genere, se fac studii despre variate tipuri de expoziţii, activitatea de propagandă a muzeelor, rolul muzeografului în munca cu publicul, studii, schiţe şi planuri de culoare, lumină, sisteme audiovizuale. Cum menţionam, toţi studenţii fac practica în laboratoare speciale.

De asemenea, există teme speciale referitoare la munca de organizare şi administrare a muzeelor de istorie (societăţi istorice).

Programul de conservare al obiectelor artistice şi istorice include teme ca: Tehnologia şi structura meşteşugurilor, Metode şi tehnici în examinarea obiectelor, Introducere în principiile conservării, Aplicarea ştiinţei în conservare, Responsabilităţile conservatorului etc.

Sînt doar cîteva din temele acestor trei programe ce le-am găsit mai interesante. Evident toţi studenţii care urmează aceste programe sînt obligaţi la o taxă de aproape 500 dolari pe semestru. Costul integral al unui an universitar în această universitate poate ajunge pînă la 4 500 dolari, ca de altfel în toate instituţiile de învăţămînt superior nord-americane.

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL CULTURII FIZICE ŞI TURISMULUI DIN R. P. POLONĂ

Nicolae POSTOLACHE

Dacă muzeografia europeană are un cuvînt de spus în ceea ce privește acumularea unei vaste experiențe în conceperea și organizarea instituțiilor menite să ,,acopere'', aproape la modul exhaustiv, istoria și dinamica, evoluția fenomenului sportiv la nivelul unei țări, nu poate să nu se refere și la realizarea specialiștilor polonezi, concretizată în Muzeul culturii fizice și turismului de la Varșovia.

Această apreciere, cu nimic depărtată de realitate, provine nu numai din concluziile formulate de către semnatarul acestor rînduri, în urma celor două vizite de documentare efectuate în anii 1971—1972, ci și din alte ecouri, din ținuta științifică a unor manifestări internaționale (simpozioane, congrese, expoziții etc.) organizate pînă acum de către această instituție, care, în final, toate conduc către o serie de recunoașteri de felul acestora : Muzeul culturii fizice și turismului din Polonia reprezintă o experiență valoroasă și este, totodată, un deschizător de drumuri pe plan european.

* * *

Inaugurarea oficială a muzeului a avut loc în luna septembrie a anului 1966 și aceasta a coincis cu mărețul eveniment prilejuit de celebrarea unui mileniu de existență a Statului polonez și de aniversarea a 22 de ani de la proclamarea Republicii Populare Polone.

Cu mulți ani înainte de această dată, un colectiv numeros (Alina Jabtkowska, Antoni Miller, Wanda Budziakowska, Kazimir Dabrowski ș.a.) condus de către Maria Morawińska-Brzezicka, a întreprins o serie de cercetări minuțioase pentru a depista și reuni într-un lăcaș anume cele mai vechi și mai reprezentative exponate (mai exact, încă din anul 1962 — dată cînd Comitetul Superior al Culturii Fizice din Polonia a luat hotărîrea de a se înființa un muzeu național al sportului și turismului).

Cum era și firesc, începuturile au fost modeste. Chiar și ideea însăși a unui asemenea muzeu era, pe plan european, insuficient de bine precizată. La aceste dificultăți, privind încercarea de abordare a istoriei naționale a sportului din punct de vedere muzeografic, se mai adăuga și lipsa unui spațiu adecvat, ceea ce a limitat activitatea colectivului în primii ani la depistarea, achiziționarea și inventarierea științifică a documentelor.

Singura formă de manifestări pentru public a constituit-o organizarea unor expoziții la Varșovia și în unele orașe din țară. Treptat, programul de lucru în ce privește amenajarea muzeului propriu-zis a fost extins și la problemele de turism și, ca urmare, nomenclatura sa a fost schimbată în cea pe care o poartă și astăzi.

Așadar, în prezent, Muzeul culturii fizice și turismului este o instituție centrală, de interes național, subordonată Comitetului Superior al Cul

https://biblioteca-digitala.ro

Una dintre expozițiile itinerante, amenajată într-un vagon de cale ferată, prezentată în perioada Jocurilor Olimpice de la Torino.

turii Fizice și Turismului din Polonia, prin intermediul căruia s-a obținut un local adecvat în incinta stadionului ,,SKRY'' (toată latura lungă a tribunei I, amenajată pe două etaje, cu zeci de încăperi) și s-au achiziționat — prin transfer — primele trofee sportive, primele exponate de valoare, oferite cu ani în urmă forului superior al mișcării sportive de către conducătorii și lucrătorii săi, de către sportivi și particulari.

Atît în perioada amenajării sale, cît și după aceea, muzeul s-a bucurat de sprijinul permanent și consistent al Ministerului Culturii și Artelor (a Direcției sale pentru muzee și pentru protecția monumentelor arhitectonice), a diverselor muzee

https://biblioteca-digitala.ro

Bicicletă cu roată de lemn folosită în a doua jumătate a secolului XIX

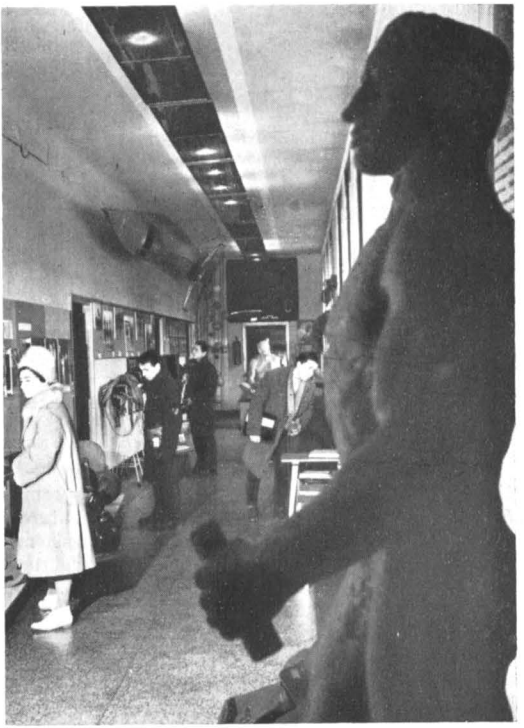

O parte a sălii rezervate istoriei sportului muncitoresc polonez

și stațiuni arheologice, ca și al conducătorilor și activiștilor din domeniul sportului și turismului.

De asemenea, Muzeul culturii fizice și turismului din Polonia colaborează și întreține contacte de mai multă vreme cu alte muzee similare ce fiinţează în Europa și în lume: ,,Turn und Sport Museum'' din Bâle, ,,Skid och Frilufsfrandet'' din Suedia, ,,Stáni Muzeum Ceskoslovenské Výchovu a Sportu'' din Praga, ,,Muzeul sportului din R.S.R.'' și altele.

* * *

Sectoarele de lucru ale muzeului sînt, ca și colecţiile pe care le posedă, vaste și interesante, ele fiind orientate spre două aspecte principale: cercetarea ştiinţifică și activitatea didactică și de propagandă.

Sectorul de cercetare ştiinţifică elaborează materialele privind istoria și dezvoltarea tuturor sporturilor și a turismului, folosindu-se pentru aceasta atît de documente istorice, cît și de material și echipament sportiv, în scopul de a prezenta un tablou cît mai complet al transformărilor și progresului din fiecare domeniu și din fiecare etapă a evoluţiei sale.

Din cele peste 8 000 de exponate ale muzeului, un număr considerabil este format din materiale și documente ce se referă la marile manifestări sportive și la personalităţile cele mai proeminente ale sportului și turismului polonez. O bună parte a muzeului o constituie operele de artă și operele literare cu subiect sportiv și turistic. Acestea sînt în primul rînd creaţiile distinse la concursurile prilejuite de Jocurile Olimpice și la expoziţiile naţionale și internaţionale.

Numărul lor a fost sporit cu cîteva piese arheologice de mare valoare, datorate cercetărilor întreprinse în teren de către specialiștii acestei instituţii în colaborare cu cei aparţinînd Muzeului de istoria naţională, precum și cu alte documente care ,,coboară'' istoria sportului pînă la epoca de început a înseși istoriei omenirii.

Din păcate, un număr mare de documente care ar fi putut ilustra primii paşi în istorie a sportului polonez, precum și evoluţia sa ulterioară, au fost distruse, cele mai multe pierind ca urmare a ravagiilor pricinuite de cel de-al doilea război mondial și a ocupaţiei naziste.

Ceea ce a mai putut fi recuperat se datorește numai colaborării active a polonezilor.

Muzeul culturii fizice și turismului de la Varșovia nu s-a limitat numai la salvarea și conservarea acestor documente, ci, prin programul său, consacrat popularizării lor, a căutat — și a reușit — să le prezinte publicului într-o manieră interesantă, care să atragă un număr cît mai mare de vizitatori, indiferent de vîrstă și de pregătire. Oamenii de

https://biblioteca-digitala.ro

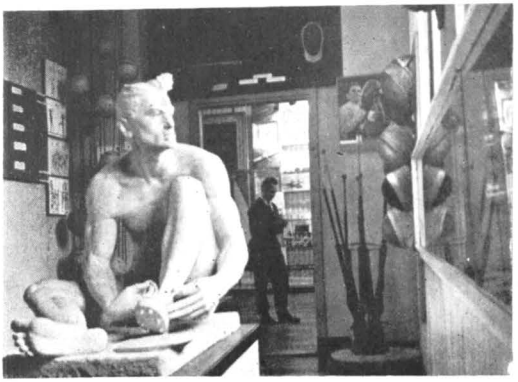

Multe sporturi sînt ilustrate în expoziție prin sugestive lucrări de artă.

Aspect din expoziția itinerantă „Afișul sportiv în lume", la care și-a dat concursul și Muzeul sportului din R.S. România (aprilie 1972, Varșovia).

știință găsesc aici materiale unice, care le permit să urmărească tot ceea ce interesează documentarea privind studiile referitoare la această latură importantă și inseparabilă a culturii și istoriei naționale; sportivii pot cunoaște și studia istoria sportului preferat, pot contempla în același timp tot ceea ce amintește de numele acelora care prin faptele lor au contribuit la progresul sportului și turismului în Polonia; tinerii pot găsi aici trofeele, echipamentul, materialele sportive etc. care au aparținut unor sportivi de renume.

Cum e și firesc, muzeul caută să atragă și acel public care prin preocupările sale nu este legat în mod direct de sport și turism, de practicarea lor, ci numai de spectacolul sportiv, fie pe stadion, fie în fața micului ecran.

Pentru a pătrunde și în rîndurile acestui public, muzeul a inițiat cîteva acțiuni care au devenit permanente: expoziții itinerante amenajate într-un vagon special, prevăzut cu aparatura necesară pentru proiecții, care circulă în țară aproape tot timpul anului; proiecții de filme documentare și metodice pe temă sportivă sau cu aspecte din sălile muzeului; prezentări la televiziune etc.

Așadar, toate categoriile de vizitatori despre care am vorbit găsesc în Muzeul sportului și turismului sensul profund al genezei și evoluției acestui fenomen, putînd astfel să înțeleagă tot ceea ce stă la baza numeroaselor succese ale mișcării sportive contemporane.

* * *

Muzeul mai posedă un sector de iconografie și documentare, cuprinzînd gravuri, tablouri, desene, afișe și peste 10 000 de fișe fotografice — la cea mai mare parte existînd și un dublet în negativ — o bibliotecă cu peste 5 000 de volume, precum și un fond unic de periodice și carte veche care este pus la dispoziția tuturor acelora care se interesează sau cercetează istoria veche și nouă a sportului și turismului.

Arhiva muzeului cuprinde materiale interesante privind fondarea și activitatea celor mai vechi asociații și cluburi sportive, manuscrise ale celor mai vechi sportivi, lucrători și specialiști ai mișcării sportive poloneze, — materiale care, pe măsură ce sînt studiate, sînt date publicității fie în *Anuarul muzeului*, fie în alte publicații cu profil apropiat.

* * *

Muzeul dispune de un atelier propriu de restaurare a exponatelor, precum și de un laborator cinefotografic dotat cu aparatura necesară reproducerii unor documente, proiecției sau filmării unor aspecte semnificative din viața unor sportivi celebri, aflați acum la o vîrstă înaintată. Se acordă o mare atenție colaborării permanente cu vechii sportivi și activiști ai mișcării sportive, înregistrării lor pe peliculă sau pe banda de magnetofon — fapt ce permite îmbogățirea și completarea informațiilor și documentării cu cîteva date încă nescrise.

* * *

Expozițiile tematice sau cu caracter monografic, cele permanente etc. sînt amenajate în cadrul muzeului, fie — cele temporare — în afara lui — toate servind la popularizarea colecțiilor. Expoziția de bază a muzeului își începe circuitul cu o sală consacrată „tradițiilor progresiste ale culturii fizice în Polonia", urmărite încă din Renaștere. Aici este prezentată activitatea unor savanți eminenți, filozofi, scriitori, pedagogi și conducători ai vieții poloneze sportive, care prin operele și activitatea lor și-au înscris numele în istoria mișcării sportive naționale, în raporturile ei cu tendințele progresiste ale mișcării sportive universale.

Fluxul vizionării muzeului continuă apoi cu prezentarea istoriei Jocurilor Olimpice din antichitate (o întoarcere din epocă ce dă muzeului de acum un caracter de universalitate, depărtîndu-se de ceea ce și-a propus inițial: prezentarea mișcării sportive naționale) și pînă în zilele noastre — prilej de a se proclama ideea armoniei dintre corp și spirit, dintre frumusețea fizică și cea morală — principiu care stă de milenii la temelia idealului olimpic. Un relief înfățișînd pe Pierre

https://biblioteca-digitala.ro

Detaliu privind maniera de expunere a afișului

de Coubertin — fondatorul Jocurilor Olimpice moderne (1896) — sugerează capătul de drum al perioadei în care Polonia și-a făcut debutul la aceste jocuri și a obținut primele succese, după cum torța olimpică aprinsă transmite vizitatorului ideea prieteniei între popoare, statornicită și prin intermediul sportului.

Partea cea mai bogat ilustrată a muzeului este cea consacrată istoriei diferitelor ramuri de sport, atît pe plan național, cît și universal. Aici, pe un spațiu imens de expunere, sînt prezentate 27 de ramuri sportive, remarcabile prin vechimea lor în istorie și prin aria largă de răspîndire, după cum și prin numeroasele personalități care au jucat un rol însemnat în evoluția și dezvoltarea lor.

Tot aici se poate urmări cu ușurință evoluția interesantă a tehnicii sportive, a materialelor, aparaturii și costumului de sport, ca și evoluția rezultatelor și performanțelor stabilite de către sportivii polonezi, în special în anii de după eliberarea țării.

Dată fiind vastitatea materialului, datorată răspîndirii largi a fenomenului sportiv în ultimele decenii, se observă în expunere o condensare a exponatelor prezentînd evoluția ramurilor care au adus de multe ori glorie Poloniei Populare.

Un loc central în expoziția de bază este destinat prezentării evoluției sportului muncitoresc pe teritoriul Poloniei în perioada anilor 1908—1939.

Cea mai tînără secție o constituie cea rezervată turismului. Materialul expus este tratat într-o manieră deosebită. Pe un spațiu larg sînt prezentate primele trasee turistice și ascensiuni în munți, primele cabane turistice și mijloace de transport (realizate la dimensiuni reduse sub formă de machete), materialele de turism de-a lungul timpului ș.a.m.d.

Filatelia cu temă sportivă și turistică constituie un alt subiect prezent în sălile muzeului. Un panotaj original pune în valoare toate timbrele poloneze pe această temă, începînd cu principalele sporturi cu o largă audiență (atletismul, turismul, sporturile de iarnă, sporturile de apă etc.) și terminînd cu evenimentele sportive de cea mai mare popularitate: Cursa păcii, Jocurile Olimpice, campionatele mondiale etc.

În ansamblu, colecțiile muzeului de care ne-am ocupat pînă acum ne relevă în aproape două ore, istoria culturii fizice și a turismului din Polonia de ieri și de azi, tradițiile ei în acest domeniu.

Căutînd, printre primii, un sistem de a relata această istorie prin intermediul unor exponate ce poartă în ele gîndirea pedagogică în domeniul culturii fizice — fundament al existenței și educării multilaterale a ființei umane, proces, care, pe scara istoriei civilizației nu a fost niciodată întrerupt — realizatorii Muzeului culturii fizice și turismului din Polonia l-au găsit pe cel mai adecvat.

Ghid dînd explicații în sala rezervată sporturilor de iarnă

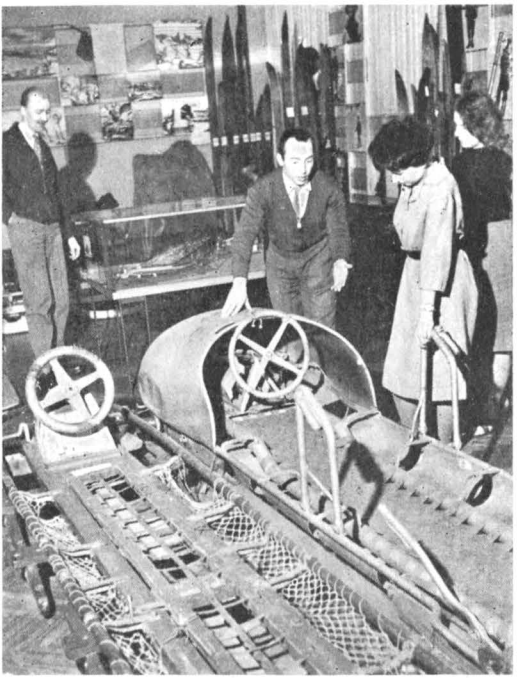

https://biblioteca-digitala.ro

GEORGE D. FLORESCU, LA 80 DE ANI

Printre multele personalități care au contribuit prin strădaniile lor la nașterea și continua dezvoltare a Muzeului Bucureștilor se înscrie, în primele rînduri, numele lui George D. Florescu. Istoric, genealogist, heraldist, cartograf, colecționar, muzeograf, octogenarul de astăzi este una din personalitățile cele mai complexe ale vieții științifice și culturale bucureștene. Creator de școală, dascăl în cel mai profund înțeles al cuvîntului, G. D. Florescu s-a bucurat de încrederea și considerațiunea unanimă, începînd cu tinerii învățăcei și urmînd erarhia științifică pînă la iluștri membrii ai forurilor academice din țară și de peste hotare.

S-a născut în București la 19 mai 1893 ca fiu al lui Dimitrie D. Florescu. În primii ani ai sec. XX, G. D. Florescu frecventează secția reală a renumitului liceu bucureștean ce poartă numele dascălului transilvănean Gh. Lazăr. În 1912 era proaspăt bacalaureat, dar evenimentele politice îl determină să se înroleze voluntar în arma geniului. Un an mai tîrziu pleacă la Zürich la Școala politehnică. Examenul de admitere la înalta instituție de învățămînt universitar îl promovează cu o medie ce-i conferă locul 3 din 110 candidați. Timp de doi ani tînărul student român urmează cursurile Politehnicei dar concomitent el putea fi întîlnit la prelegerile facultative ale Universității locale sau în compania maestrului Ferruccio Busoni de la care lua lecții de pian. Intrarea

https://biblioteca-digitala.ro

României în război l-a determinat să curme această asiduă muncă de pregătire și să se întoarcă în țară. Încorporat ca ofițer de artilerie grea participă la eroicele bătălii de la Mărășești și Măgura Cașinului. Anii grei ai războiului au fost pentru G. D. Florescu un moment de reorientare a carierei sale. Nu mai poate reveni pe băncile școlii elveției și pînă în 1929 ocupă diverse servicii în instituții bancare și tehnice. Dar dincolo de preocupările sale cotidiene își face loc tot mai mult pasiunea pentru istorie, pentru obiectul istoric, pentru descifrarea documentelor vechi. Studiile de istorie și genealogie începute din tinerețe îl absorb tot mai mult, atrăgîndu-l pentru totdeauna pe acest făgaș care avea să-i aducă consacrarea. În 1927 apărea deja lucrarea „Divanele domnești din Muntenia de la 1389—1495", vol. 1, recenzată elogios de către N. Iorga în coloanele „Revistei Arhivelor". Urmează apoi, cu o frecvență impresionantă, recenzii, cărți, printre care un loc aparte îl ocupă volumul II al „Divanelor domnești", studiul genealogic intitulat „Neamul Mărginenilor în sec. XV—XVI" care avea să-i aducă premiul Fundației Mihail Kogălniceanu pe 1934. Din 1931 începe să colaboreze la Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice făcînd să iasă la lumina tiparului studiul „Biserica din Popești-Vlașca — ctitori și inscripții", scris în colaborare cu prof. Gh. Gr. Cantacuzino.

Dar odată cu acest an preocupările lui G. D. Florescu se vor împleti cu destinele Muzeului Bucureștilor. Prin decizia 18420/3747 A din 25 iunie 1931 forurile municipale îl numesc secretar arhivar al muzeului cu grad de șef de birou cl. I. Alături de D. V. Rosetti, numit cu doi ani înainte conservator al Muzeului Municipal, noul muzeograf avea să aducă pe lîngă o pasiune exemplară și un lot extrem de valoros de piese muzeale : documente, stampe, desene, planuri, hărți, gravuri, întreaga sa colecție de medalii etc. Este de fapt perioada în care se făceau eforturi uriașe pentru alcătuirea unui patrimoniu muzeistic, pentru organizarea expoziției de bază, pentru afirmarea tinerei instituții chemată, la un deceniu de la înființarea ei, să se prezinte publicului. Numai colaborarea strînsă între arheologul D. V. Rosetti și istoricul G. D. Florescu, ajutați de un modest dar tenace colectiv, a putut duce la înfrîngerea greutăților de tot felul ce se puneau în fața unei instituții muzeale ce funcționa în plină criză a sistemului capitalist. La 19 august 1938, prin decizia 27209/6890A, G. D. Florescu era însărcinat cu funcția de director adjunct al Muzeului Municipal, avînd totodată și conducerea efectivă a secției de artă modernă. A rămas ca cercetător în acest muzeu pînă în august 1947 cînd din motive de economii bugetare a fost licențiat. Scurt timp după aceea este angajat cercetător la Institutul de istorie „N. Iorga" unde desfășoară o amplă activitate pînă la 29 septembrie 1956 cînd iese la pensie.

Privită retrospectiv viața lui G. D. Florescu este un exemplu de cea mai frumoasă acurateță. A rămas tot timpul credincios profesiei sale pe care a slujit-o cu un devotament tulburător. G. D. Florescu a rămas decenii de-a rîndul omul de știință captivat de frumusețea istoriei, de mulțumirea pe care muzeografia o conferă tuturor acelora ce se adapă cu sete din tainele ei. Avînd acum în față bibliografia pe care singur și-a alcătuit-o cu meticulozitatea ce îl caracterizează, putem afirma că anii cei mai fecunzi ai carierei sale sînt cei petrecuți sub auspiciile muzeologiei. Din 1931 G. D. Florescu publică intens lucrări de mare rezonanță ; „Vechi proprietăți în București în veacurile XVII—XVIII", „Din vechiul București" lucrare fundamentală, premiată în 1936 de către Fundația Mihail Kogălniceanu, „Divane domnești din Țara Românească" 1389—1495 (ed. II) cu numeroase tabele genealogice, lucrare care a primit premiul Năsturel. Din cele peste 60 de titluri ce alcătuiesc lista cărților, studiilor, recenziilor sale, peste 40 sînt tipărite în perioada în care a activat la Muzeul Municipal. Convins pe deplin de importanța documentelor legate de patrimoniul muzeistic, G. D. Florescu este autorul catalogului general al stampelor din secția istorică a Muzeului Municipal, al unui articol de prezentare a colecțiilor, încredințate revistei „Boabe de grîu" în 1931. Dar concomitent cu activitatea de valorificare a patrimoniului, G. D. Florescu s-a preocupat de continua creștere a acestuia. Cumpără cu sacrificii materiale personale planul Ernst, donează documente din arhivele Iorgu Cantacuzino-Nababul, Marius Florescu, se preocupă de achiziționarea de hărți, litografii. Este pe drept cuvînt creatorul acestor colecții care astăzi numără cîteva zeci de mii de obiecte. Temperament activ, G. D. Florescu desfășoară o intensă activitate și în alte domenii. Începînd din februarie 1928 a fost cooptat ca membru al Comisiei consultative heraldice române, apoi ca membru al Societății numismatice române. Din 1938 participă alături de prof. dr. doc. Ion Ionașcu și de alți specialiști în Comisia de nomenclatură a Capitalei. Colaborează un sfert de veac cu recunoscutul genealogist I. C. Filitti. Împreună cu acad. C. Moisil, I. Andrieșescu ș.a. inițiază fondarea Societății „Bucureștii Vechi" care și-a adus o reală contribuție la studierea și răspîndirea cunoștințelor despre istoria Capitalei. În anul 1940, alături de istoricul Gh. Bezviconi și de alți specialiști, înființează „Cercul genealogic român" ale cărui cercetări s-au făcut cunoscute și peste hotare. Creează în jurul său o adevărată școală de tineri paleografi, genealogi, heraldiști, deveniți astăzi specialiști cu reală contribuție la știința românească : dr. Paul Cernovodeanu, Dan Cernovodeanu, Dan Pleșia, Ioana Cristache, Matei Cazacu ș.a. În referatul trimis Prezidiului Academiei de către acad. A. Oțetea se sublinia nu numai competența cercetătorului G. D. Florescu, *„excepțională în domenii așa de variate ca : epigrafie, genealogie, geografie istorică, sigilografie, heraldică"*, ci și faptul că tabelele sale genealogice care însumează peste 80 000 de nume au fost puse cu generozitate la îndemîna tuturor cercetătorilor. La rîndul său acad. D. Panaitescu-Perpessicius găsea de cuviință să arate că *„contribuția D-sale în*

https://biblioteca-digitala.ro

istoria Bucureștilor și în variatele forme ale orînduirii noastre feudale și în labirintul genealogic al trecutului nostru sînt fundamentale și au însemnat cît mai de folos sprijin în alcătuirea colecției de documente referitoare la istoria românilor publicată de Academia R.P.Română". Cuvinte de elogiu au fost așternute de Mihail Jora, de istoricul P. P. Panaitescu care ținea să concluzioneze pe bună dreptate, vorbind despre studiul „Din vechiul București", că „*Istoria Bucureștilor nu se poate concepe fără a ține seama de rezultatele acestei scrieri*".

Pentru întreaga sa activitate, G. D. Florescu s-a bucurat de aprecierea societății contemporane. În anul 1968 Consiliul Național al Cercetării Științifice îi acordă pensie specială „*pentru merite deosebite în activitatea de cercetare*". Cu ocazia împlinirii a cinci decenii de activitate a Muzeului de istorie a Municipiului București, în 1971, Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România conferă lui George D. Florescu, alături de alți cercetători ai muzeului, Ordinul Meritul Cultural cl. III. Deși pensionar, neobositul cercetător nu a lăsat condeiul din mînă nici în momentele grele pe care vîrsta și unele accidente l-au pus la aspre încercări. La 10 decembrie 1969 se bucura de invitația de a participa la al X-lea Congres internațional de științe genealogice și heraldice de la Viena. Din 1967 este numit reprezentant al Cercului genealogic internațional din Paris. În 1971 participa cu o pasiune exemplară la festivitățile muzeului la a cărei dezvoltare pusese o temelie atît de solidă.

Acum, la a 80-a aniversare, nu putem decît să-i mulțumim cu respect pentru tot ceea ce a făcut pe tărîmul științei, al muzeologiei bucureștene, dorindu-i, alături de toți cei care i-au cunoscut nobilele sentimente, ani mulți și sănătate.

Panait I. PANAIT

ANALIZA ACTIVITĂȚII MUZEULUI JUDEȚEAN ARGEȘ, PE ANUL 1972

Rodnicia ședinței de analiză a unei instituții rezultă în aceeași măsură dintr-o prezentare minuțioasă a faptelor petrecute, realizări și lacune, cît și din sugestiile ce se stabilesc în cadrul acesteia, desprinse din experiența trecută preluată și îmbunătățită pentru activitatea viitoare. În funcție de aceste elemente putem afirma că o astfel de întrunire a avut loc la Muzeul județean Argeș din Pitești, la 23 ianuarie a.c.

Comitetul județean de cultură și educație socialistă Argeș, trecînd în revistă o vie activitate desfășurată în ultimul timp în toate muzeele din județ, precum și transformările și proiectele îndrăznețe ce vor fi realizate cu sîrg, a hotărît ca în fiecare muzeu argeșean să aibă loc o asemenea ședință analitică, la care să participe și personalul științific de la celelalte muzee, stabilind astfel o apropiată colaborare, de ale cărei urmări se va beneficia la jumătatea anului, cînd prin redeschiderea muzeului județean se vor dezvălui în fața publicului vizitator merituoasele înfăptuiri.

Sub conducerea lui Radu Stancu, directorul Muzeului din Pitești, ședința a întrunit toate cadrele din muzeu. Au participat și Constantin Dinischiotu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Argeș, Iulian Rizea, inspectorul cu problemele de muzee și monumente din același Comitet, și Vasile Iacob, reprezentantul direcției de specialitate din C.C.E.S.

În cuvîntul de deschidere, Constantin Dinischiotu a prezentat importante date din activitatea concretă a Muzeului județean Argeș, făcînd referiri la toate marile acțiuni din Pitești și alte centre din județ, pe tot parcursul anului 1972, fapte ce au adus frumoase aprecieri din partea conducerii Comitetului județean Argeș asupra muncii întregului colectiv.

Analizînd perspectivele anului 1973, s-a arătat că se impune ca o necesitate darea în circuit a muzeului județean la sfîrșitul lunii mai și aceasta indiferent de dificultățile survenite. De altfel piedicile ivite pînă acum au fost înlăturate și o bună compartimentare a atribuțiilor în continuare va realiza un adevărat centru cultural prin muzeul deschis.

În ce privește problema administrativă, președintele Comitetului județean a asigurat muzeul de un mai mare sprijin în vederea inaugurării sale, cu convingerea că prin disciplină, străduințe și talent vor putea fi obținute frumoase succese.

Continuînd ordinea de zi a ședinței, Radu Stancu a prezentat un amplu plan de activitate, avizat de toate forurile tutelare ale muzeului, din care semnalăm punctele esențiale.

Pornind de la precizarea că activitatea muzeului este desfășurată în conformitate cu directivele Congresului X al P.C.R., directorul muzeului face cunoscut faptul că planul tematic după care s-au condus acțiunile din cadrul sectoarelor muzeului s-a axat pe experiența din anii trecuți, în completarea colecțiilor și în cercetare, avînd drept obiectiv îmbogățirea patrimoniului muzeal.

https://biblioteca-digitala.ro

Trecînd la planul elaborat de fiecare sector în parte, Radu Stancu menționează în darea de seamă fiecare contribuție importantă; cercetările efectuate, comunicările ținute, documentarea pe teren întreprinsă de fiecare membru al colectivului, cu aprecieri asupra planurilor tematice propuse de specialiștii sectorului de științe naturale în vederea realizării „Muzeului de ocrotire a naturii în R.S. România" — plan pe cît de îndrăzneț, pe atît de interesant, un lăudabil proiect al Muzeului județean Argeș.

La sectoarele de istorie-arheologie și de artă au fost remarcate etapele parcurse în cercetare, restaurare, inventariere, menționîndu-se, cînd a fost cazul, succesele dobîndite, oferind și soluții pentru remedierea carențelor constatate. S-a făcut o sinteză asupra activității anului 1972, care cuprinde, printre altele, 14 comunicări ținute în județ, 6 lucrări științifice publicate, 11 tematici de expoziții muzeale, 7 000 piese muzeistice colectate pentru sectorul de științele naturii, numeroase achiziții, apariția numărului 4 al volumului de „Studii și comunicări" — lucrare elaborată în întregime de colectivul muzeului, precum și conferințe, expoziții temporare; și aici au fost semnalate diferențe între activitatea sectoarelor; apoi simpozioane, expuneri, lecții deschise în muzeu, întocmirea materialului documentar în vederea unui concurs de științe naturale, — toate reprezentînd o bogată activitate cultural-educativă de masă a muzeului. De altfel, prezența Muzeului județean din Pitești la emisiunile de radio, T.V., în ziare, reviste de specialitate sau în diverse materiale ale „Revistei muzeelor" dovedește efervescența permanentă ce caracterizează instituția. Desigur cu bucurie apreciem că, ascultînd bogatul raport asupra activității unui întreg an de muncă, constatăm că nu este o simplă trecere în revistă a muncii desfășurate, ci dezvăluirea permanentelor inițiative ale colectivului, care, prin strădaniile depuse, este pe cale de a ne înfățișa izbînzi pe plan muzeistic. Este momentul să amintim că județul Argeș, cu bogatele sale resurse istorice, etnografice sau scriitoricești, fervent în năzuințe, are numeroase proiecte lăudabile în mai multe sectoare.

Discuțiile ce au urmat au avut sensul de a întregi aspectul general oferit de materialul prezentat, semnalînd aspecte particulare, au dus la aprecieri folositoare în vederea desfășurării viitoarei munci a colectivului.

Luînd cuvîntul, Iulian Rizea din partea Comitetului județean de cultură și educație socialistă Argeș și apreciind pozitiv activitatea muzeului, ca apropiat colaborator al colectivului, a analizat pe capitole activitatea secțiilor, a evidențiat meritele și a semnalat lipsurile existente, încurajînd totodată inițiativa formării în Pitești a „Galeriei de artă naivă". Iulian Rizea relevă faptul că activitatea din 1972 constituie un serios examen dat de colectivul muzeului. Și în continuare, arată că se cer mereu soluții noi în organizarea muzeului, care obligă cadrele de aici să adopte noi modalități de organizare, să învingă dificultățile ivite la fiecare secție. În plus, I. Rizea remarcă palida activitate a secției de case memoriale din județ, menționînd că în domeniul muzeografiei naționale județul Argeș dispune de multiple posibilități.

Tot printr-un cuvînt apreciativ la adresa înfăptuirilor colectivului și-a început cuvîntarea Vasile Iacob, de la direcția de specialitate din C.C.E.S., care a semnalat necesitatea deschiderii urgente a secției de istorie a muzeului și a recomandat concentrarea tuturor eforturilor în vederea definitivării aranjamentului acestui muzeu mixt, care în prezent dispune de un local cu largi potențe expoziționale. Referindu-se la eficacitatea planurilor de lucru din muzeu, V. Iacob a sugerat soluții de îmbunătățire a normelor de muncă, atenționînd asupra datei — luna mai — de deschidere a secției de istorie.

Cucluzionînd, Radu Stancu propune ca în urma judicioasei analize colective ce a ridicat o sumă de probleme de interes maxim, în cel mai scurt timp planurile de lucru să fie reanalizate și completate în vederea desfășurării unei munci concrete mai eficiente.

A fost primul efect dorit al acestei întruniri, dar nu și singura urmare lăudabilă, credem, pe care o va avea. Totdeauna, în urma unei judecăți obiective, minuțioase a situațiilor concrete oferite de județ, dacă se ține seama de specificul secțiilor din muzeu și se urmărește un permanent studiu individual al cercetătorilor, se poate ajunge la noi înfăptuiri în crearea sau în reorganizarea unei instituții muzeale.

Aurora BĂDILĂ

EXPOZIȚIA „POLUAREA ȘI COMBATEREA EI"

În sala mică de expoziții a *Muzeului de științele naturii din Ploiești* a fost deschisă în luna decembrie 1972, expoziția „Poluarea și combaterea ei", avînd la bază un interesant și bogat material legat de această problemă extrem de actuală.

Poluarea, tară a timpurilor noastre, extinsă în toate mediile naturale de viață și datorată unei mari diversități de surse, este cunoscută publicului larg prin numeroasele căi de informare ce stau la îndemîna sa.

Pentru întregirea acestor căi de informare, muzeul nostru, în colaborare cu Comisia municipală

https://biblioteca-digitala.ro

de combatere a poluării, a luat inițiativa organizării prezentei expoziții, prima de acest fel din țară.

Prin imaginile expuse, vizitatorii au putut cunoaște cîteva din sursele cele mai importante de poluare a aerului (norii de fum eliminați în atmosferă de fabrici și uzine, reziduurile solide, gazele de eșapament); a apei (petrolul, gunoaie menajere, detergenți). Din expoziție nu au lipsit nici date asupra poluării sonore, sugestiv fiind reprezentat globul pămîntesc care-și acoperă urechile, tiranizat de zgomote; de asemenea și cîteva aspecte ale poluării morale destul de des întîlnită astăzi în Occident.

Expoziția nu se mărginește însă la prezentarea surselor de poluare a mediilor de viață, ci oglindește și rezultatele acestui proces asupra organismelor vegetale și animale, rezultate înregistrate din natură sau obținute experimental.

Efectele poluării atmosferei asupra plantelor atrag atenția că

Expoziția „Poluarea și combaterea ei"

neglijarea unor măsuri corespunzătoare poate avea urmări nefaste asupra vegetației și, indirect, asupra omului și celorlalte organisme animale, consumatoare în mare parte a acestor plante.

Necroza spicelor de grîu sub influența fluorului din atmosferă atrage scăderea recoltei la această plantă de cultură; la pomii fructiferi, rezultatele finale sînt aceleași prin scăderea cantității de masă verde a frunzelor datorită necrozării lor, efect observat și la fructele care au mai ajuns să se formeze. Arborii și arbuștii ornamentali se resimt în cazul prezenței în atmosferă a unor factori nocivi, necrozările produse ducînd mai mult sau mai puțin încet, dar sigur, la pierderea aspectului lor ornamental și în cele din urmă la moartea acestora. Uneori, distrugerea organismelor vegetale se poate produce pe suprafețe întinse, la întregi asociații vegetale.

Aceiași factori poluanți produc efecte nedorite și asupra animalelor. Experimental, la șobolani s-a observat, în hematiile sîngelui lor, formarea unor vacuole ce cresc treptat, distrugînd hematia, ca urmare a prezenței fluorului în atmosfera înconjurătoare. Un proces asemănător a fost constatat la animalele domestice (bovine) ce trăiesc într-o atmosferă poluată cu fluor, proces a cărui manifestare se transmite ereditar.

Cu ajutorul unor grafice montate în expoziție, publicul este informat asupra cîtorva din cele mai des folosite produse chimice și gradul în care prin compoziția lor influențează negativ asupra organismului uman.

Ca o concluzie asupra efectelor biologice ale noxelor din atmosferă, este prezentat un aspect din cimitirul de la New-York, dedicat speciilor de animale dispărute de-a lungul timpurilor, imagine care urmărește să întărească convingerea asupra necesității aplicării imediate a unor măsuri eficiente pentru combaterea poluării.

Sînt arătate și cîteva din efectele nefaste ale poluării asupra operelor de artă, unele ajunse, datorită acestui fapt, într-un grad de degradare atît de mare, încît posibilitatea restaurării lor este pusă sub semnul întrebării.

Expoziția prezintă și măsurile de combatere, pornind de la stadiul efectuării analizelor, pentru constatarea gradului de poluare a diverselor medii, comparativ cu normele admise. Vizitatorii au putut cunoaște în expoziție și cîteva din aparatele necesare realizării acestor analize. Se poate ajunge la purificarea aerului prin montarea unor instalații de captare a fumului și gazelor eliminate de fabrici și uzine, prin folosirea benzinelor neetilate, la al căror proces de fabricare trebuie să se treacă cît mai rapid.

Pentru purificarea apelor, mare importanță prezintă construirea unor stații de epurare ,prin care trecînd apa impurificată își recapătă proprietățile inițiale, normale. În același scop, alga Chlorella și plante superioare ca lintița, pot fi folosite cu succes. Plantele verzi în general, fiind de mare folos în combaterea poluării aerului, se pune mare accent pe crearea a cît mai multe zone cu astfel de plante, atît în preajma obiectivelor industriale, cît și a locuințelor.

Gradul de poluare a unor zone din municipiul Ploiești și județul Prahova este ilustrat în cadrul expoziției prin imagini, grafice comparative față de normele admise și material vegetal supus acțiunii unor noxe.

Materialul expus, provenit din municipiu și județ, a fost completat cu imagini, precum și cu o instalație de fumigații pentru verificarea experimentală a acțiunii diferitelor noxe asupra organismelor vegetale și animale puse la dispoziție de către dr. Al. Ionescu de la Institutul de biologie București.

Importanța dată combaterii poluării în țara noastră este oglindită în expoziție prin documente de partid și de stat, care cuprind pe lîngă constatări și măsuri ce se impun pentru înlăturarea situației prezente.

Întrucît problema poluării și a combaterii ei este foarte mult discutată și pe plan internațional, în expoziție sînt prezente și numeroase publicații științifice și de popularizare, românești și străine, care atrag atenția prin conținutul lor interesant.

Prin tematica sa, prin calitatea exponatelor prezentate și grafica deosebit de atrăgătoare, expoziția s-a bucurat de un frumos succes, fiind vizitată de un public numeros. Faptul acesta ne-a îndemnat să organizăm în continuare itinerarea sa în diferite întreprinderi și instituții din municipiul Ploiești și județul Prahova.

Mariana AFTENE

https://biblioteca-digitala.ro

PRIMUL SIMPOZION INTERNAȚIONAL ASUPRA RELIGIILOR PREISTORICE

Între 18 și 23 septembrie 1972 s-au desfășurat la Boario Terme (Valcamonica, Italia) lucrările primului Simpozion Internațional asupra Religiilor Preistorice. Simpozionul a fost organizat de către cercetătorii de la Centro Comuno di Studi Preistorici din Capo di Ponte, în colaborare cu Uniunea Internațională de Științe Preistorice și Protoistorice și Asociația Internațională pentru Istoria Religiilor, sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Italiene, Giovanni Leone.

Prin larga participare — peste 150 de specialiști din patru continente (Europa, America, Asia și Africa) și prin cantitatea și diversitatea problemelor abordate în cele 50 comunicări prezentate, simpozionul a marcat un moment important pentru evoluția cercetărilor privind istoria religiilor preistorice.

Comunicările au fost împărțite pe 7 secții: 1. Paleoliticul, 2. Neoliticul și eneoliticul în Europa, 3. Epocile bronzului și fierului în Europa, 4. Africa, 5. Asia, 6. America, Oceania și Australia, 7. Metodologie și probleme generale, fiecare participant avînd posibilitatea, datorită unei organizări judicioase, să asiste la toate comunicările.

Organizarea acestui simpozion — meritul deosebit în aceasta avîndu-l directorul Centrului din Capo di Ponte, prof. Emmanuel Anati — a dat posibilitatea specialiștilor din țările participante să-și prezinte rezultatele unor îndelungate cercetări, să le poată compara între ele, oferind o imagine completă a realizărilor, posibilităților și metodelor de cercetare în domeniul studiului religiilor preistorice.

Dintre multele comunicări prezentate, unele au trezit în mod deosebit interesul participanților, dînd naștere la discuții interesante. Astfel, putem enumera cîteva dintre aceste extrem de valoroase comunicări: *Iconographie et interprétation* (prof. A. Leroi-Gourhan, Paris) și *Signification religieuse et fonction sémiologique dans l'art rupestre asturo-cantabrique* (J. M. Gomez-Tabanera, Madrid) în cadrul primei secții, *European Neolitic Figurines: what do they represent?* (prof. M. Gimbutas, Los Angeles), *Religion and Ideology of the Lepenski Vir Culture* (dr. D. Srejovič, Belgrad), *Ensevelissements et rites funéraires dans la culture de Lepenski Vir* (dr. Z. Letica, Belgrad), și *Culto neolitico delle acque nella grotta Scaloria* (S. Tiné, Genova) la secția a doua. În cadrul celei de a treia secții au reținut atenția în mod deosebit comunicările: *Religion préhispanique aux Canaries d'après l'art rupestre* (prof. A. Beltran, Zaragoza), *Changes in Scandinavian Bronze Age Religion as reflected in Rock Art* (prof. B. Almgren, Uppsala), *The Interpretation of Aegean and Cypriot Bronze Age Figurines* (A. Tamvaki, Atena), *Perspectives on the Religion of Prehistoric Crete* (N. D.Chao, Los Angeles) și *Il significato delle palette nell'arte rupestre della Valcamonica* (prof. S. Ferri, Pisa).

La secțiile 4, 5 și 6, dintre comunicările prezentate care s-au bucurat de un interes deosebit menționăm: *The Antelope of the Prehistoric Hunters of South Africa* (H. Pager, Newville, Africa de Sud), *Prehistoric Religion from Indian Megaliths* (dr. A. K. Ghosh, Calcutta), *Funeral Rites in Thailand from Prehistory to the Beginning of Historical Times* (P. Charoenwongsa, Bangkok), precum și comunicările *Hypotheses on Shamanism in the Prehistoric Dorset Culture, Arctic Canada* (W. E. Taylor, Ottawa), *Religious Figures on Petroglyphs in the Upper Ohio Valley* (J. L. Swanger, Pittsburg, Pensilvania) etc.

În cadrul secției de probleme generale și metodologice s-au remarcat comunicările: *The Religio-Ecological Method in Research on Prehistoric Religion* (prof. A. Hultkrantz, Lidingö, Suedia) și *Relazioni tra religione, società, economia ed ambiente; una problema di antropoecologia storica* (prof. G. Forni, Milano).

Țara noastră a fost prezentă la acest simpozion, în cadrul secției a II-a (Neoliticul și Eneoliticul din Europa), prin comunicările: *Typologie et signification des figurines anthropomorphes néolithiques découvertes en Roumanie* (dr. E. Comșa, București) și *„Un „autel" magico-rituel découvert dans l'établissement néolithique de Ghirbom"* (I. Al. Aldea, Alba Iulia). Cele două comunicări au fost primite de participanți cu un real interes, bucurîndu-se de o atenție deosebită în cadrul discuțiilor care s-au purtat pe marginea materialelor prezentate.

În timpul desfășurării simpozionului au fost organizate și două scurte excursii, participanții avînd posibilitatea să viziteze vestitele incizii rupestre de la Valcamonica — cele de la Capo di Ponte (Dos del Merichi, Bedolina, Cascina Lanfranchi, Cemmo, Naquane) și Luine.

Cu ocazia acestui simpozion, membrii participanți au hotărît în unanimitate să creeze Asociația Internațională pentru cercetarea religiilor preistorice și etnologie, devenind astfel membrii fondatori ai acesteia. Ca președinte a fost ales reputatul savant francez prof. A. Leroi-Gourhan, iar ca secretar prof. Emmanuel Anati.

Ioan Al. ALDEA

https://biblioteca-digitala.ro

„FORMAREA PERSONALULUI DE MUZEU ÎN LUME. STADIUL ACTUAL AL PROBLEMEI", ICOM, PARIS, 1972

Tema formării personalului de muzeu constituie în ultimul deceniu o problemă de stringent interes pe plan mondial. În 1965 a format subiectul dezbaterilor celei de a VII-a Conferințe generale ICOM de la New-York, lucrările acesteia apărînd în 1970 sub titlul „Training of museum personnel", (Hugh Evelyn, for ICOM), Londra.

Recent, Unitatea internațională ICOM pentru formarea profesională condusă de d-na Yvonne Oddon și avînd sediul la Paris, în colaborare cu Centrul de documentare muzeografică UNESCO-ICOM și cu Comitetul internațional ICOM de formare profesională (avînd ca președinte pe d-l H. Raymond Singleton, de la Secția de studii muzeale, Universitatea din Leicester, Anglia), a elaborat un studiu asupra situației actuale în lume, publicat bilingv în franceză și engleză.

Lucrarea se compune dintr-o introducere și trei capitole însoțite de anexe: I) Elementele unui program tip de formare profesională a personalului de muzeu; II) Cîteva exemple reprezentative de centre de formare profesională; III) Bibliografia muzeologică de bază.

Încă de la primele paragrafe, se merge pe linia unei expuneri de principii cît mai succintă și clară, fără detalii de prisos, pentru a se realiza un adevărat material de lucru.

Vom reda și noi aici cele trei definiții ale noțiunilor: „muzeu", „muzeologie" și „muzeografie", menționate în introducere, cu care se operează statutar de către Comitetul internațional al muzeelor (ICOM): „Muzeu: o instituție în serviciul societății, care achiziționează, conservă, comunică și îndeosebi expune, în vederea studierii, educării și delectării, mărturiile materiale ale evoluției naturii și omului".

„Muzeologie: este știința muzeului. Ea îi studiază istoricul, rolul în societate, sistemele specifice de cercetare, de conservare, educare și de organizare, relațiile cu mediul fizic, tipologia".

„Muzeografie: este un ansamblu de tehnici și de practici, deduse din muzeologie sau consacrate prin experiență, privind funcționarea muzeului".

Așa cum se specifică mai jos, „profesiunea muzeală ne apare astfel ca o știință, o artă și o meserie în același timp, a cărei predare, grefată pe o formare specializată bazîndu-se pe mai mult de 12 discipline diferite, trebuie să poată fi tratată atît la nivel universitar cît și la acela al învățămîntului tehnic".

Pe baza acestor deziderate, a fost alcătuit un program de învățămînt aprobat de către cea de a IX-a Conferință generală ICOM (la Grenoble 1971), care să corespundă scopului ales, formarea muzeologică și muzeografică, deci din punct de vedere atît teoretic cît și practic.

În cadrul studiilor universitare, însușirea disciplinei de bază (arheologie, etnografie etc.) sau a învățămîntului tehnic (chimie etc.) ar trebui să preceadă sau să se facă paralel cu formarea profesională muzeologică. În același timp, e nevoie la orice nivel de efectuarea de lucrări practice și de un stagiu profesional în muzee sau laboratoare. Pregătirea profesională va fi sancționată la sfîrșit printr-o diplomă universitară de muzeologie, cu menționarea specialității, iar la stadiul tehnic, printr-o diplomă de tehnician muzeograf.

Compilîndu-se toate datele științei muzeografice moderne, pe baza experienței profunde a organizatorilor, s-a realizat un program deosebit de util și complet, mergîndu-se de la principiile generale la detaliile de specialitate.

În primul capitol sînt enunțate cele 9 secții ale programului propus, fiecare cu numeroase puncte și subpuncte:

1) Introducere în muzeologie

2) Organizare, gestiune și administrare a muzeelor

3) Arhitectură, instalații, echipament

4) Colecții: origine, documentare, plasare și mișcare

5) Activități științifice, cercetare

6) Conservare și tratare a colecțiilor

7) Prezentare și expoziții

8) Public

9) Acțiunea culturală și educativă a muzeelor.

Ca exemplificare pentru seriozitatea tratării, de pildă, la secția 9 sînt prevăzute 7 puncte, înglobînd 25 subpuncte; punctul 4, Expoziții și programe speciale pentru tineri sau adulți, cuprinde:

9.41. Demonstrații

9.42. Conferințe, proiecții, discuții

9.43. Concerte și artă dramatică

9.44. Participare la activități, sărbătoriri etc. ale comunității

9.45. Cluburi

9.46. Lucrări practice.

Pentru a exemplifica extinderea unei secții a programului tip, în anexa II se dă programul secției 7 — Prezentare și expoziții, care ocupă șapte pagini de text, dovedind aprofundarea serioasă, specializată a problemelor.

Celelalte două anexe cu care se încheie primul capitol privesc (I) Organizarea învățămîntului (simpla enumerare a condițiilor, metodelor și diferitelor măsuri utilizate în centrele de formare, existente deja sau în proiect — condiții de admitere, metodă de predare, limbi de predare, material de învățămînt, examene sau lucrări finale, recunoașterea oficială a cursurilor) și, în anexa III, exemple de implicații muzeologice în domeniul a două discipline universitare diferite, fiecare extrase din cursurile de istoria științelor și de științele naturale de la Secția de studii muzeale a Universității din Leicester, la care, după predarea temelor de specialitate, ultimul punct se referă și la aplicațiile muzeale în domeniul respectiv.

Capitolul II se ocupă cu menționarea cîtorva centre reprezentative de formare profesională, și acestea incluse în 5 categorii:

1) Centre (instituții naționale sau asociații profesionale) oferind un stagiu de formare profesională, recunoscut oficial. Exemple:

https://biblioteca-digitala.ro

Școala de specialitate pentru muzeologi, de la Leipzig, durata 3 ani, pentru istorie, științe, științele naturii; Asociația muzeelor din Londra (1—5 ani) sau Institutul culturii, secția muzee, de la Moscova (1 an), pluridisciplinare, dar accesibile numai cercetătorilor deja angajați în muzee. Ca și în celelalte cazuri citate, se acordă diplome de muzeologie.

2) Centre universitare acordînd o diplomă de muzeologie. Ex.: Brno, Universitatea J. E. Purkyne, catedra de muzeologie, pluridisciplinară, cu stagiul de 2 ani; Universitățile din Leicester și Manchester, pluridisciplinare, 1 an; foarte multe universități din S.U.A. (Ann Arbour, Boulder, Milwaukee, de 2 ani sau 1 an, pluridisciplinare), sau pentru istoria artei (Cleveland, Detroit 2 ani). La Buenos Aires, Universitatea Muzeului social argentinian — Școala de muzeologie ține un curs de 4 ani, cuplat cu un curs de muzeografie la La Plata, dînd dreptul, pe lîngă titlul de licențiat în muzeologie, la o diplomă de auxiliar tehnic de muzeu.

3) Centre asociind o mențiune muzeologică la o diplomă universitară. Ex.: Universitatea din Paris, curs de muzeologie contemporană, un semestru; Universitatea din Champaign, istoria artei, 2 ani, Universitatea de stat din Iowa și Muzeul de istorie naturală, științe naturale, 1 an.

4) Centrul de formare preuniversitară sau tehnică. Ex.: Centrul bilingv, inițiat de UNESCO la Jos (Nigeria) pentru formarea de tehnicieni de muzeu în Africa, curs pluridisciplinar, 8 luni; Römisch-Germanisches Zentralmuseum din Mainz, istorie și arheologie, conservare, 8 luni; Muzeul național de istorie naturală din Santiago de Chile predă cursuri în timpul învățămîntului secundar, fapt prevăzut în diploma de absolvire a studiilor liceale.

5) Formare specializată: conservare. Ex. Centrul regional latino-american de studii pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale, Mexic-UNESCO, studii multidisciplinare, 2 ani.

La Roma, Centrul internațional de studii pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale are 2 cursuri: a) în colaborare cu facultatea de arhitectură a Universității din Roma — curs de 6 luni de conservare și restaurare a monumentelor și a siturilor; b) în colaborare cu Istituto Centrale del Restauro, stagiul de specializare de 6 luni pentru studierea și conservarea picturilor murale.

Muzee (Naturmuseum und Forschungsinstitut Senckenberg din Frankfurt a. M. sau Muzeul Național din Delhi), Academiile de arte frumoase din Viena și Stuttgart pregătesc de asemenea conservatori, cu un stagiu de 2—3—5 ani.

Exemplele sînt numeroase, dar nu s-a făcut decît o selecție preliminară în lucrarea de față, incluzîndu-se numai acele centre care corespund cel mai bine obiectivelor ICOM. Nu s-au prezentat și seminariile de scurtă durată sau cursurile de perfecționare pentru muzeografi.

Bibliografia muzeologică de bază prezentată selectiv la sfîrșitul volumului e grupată astfel: I) Periodice și serii; II) Bibliografii; III) Monografii. La primul punct sînt inserate publicațiile periodice ale Comitetului Internațional ICOM (Nouvelles de l'ICOM, Annales etc.), ale asociațiilor muzeelor (din Austria, Italia, Polonia, S.U.A. etc.), revistele de specialitate (Museums Journal-Anglia, Revista muzeelor). Punctul II cuprinde bibliografiile pe teme de specialitate (Art and Archaeology technical Abstracts, S.U.A.) sau de muzeologie internațională (cum sînt volumele publicate anual de ICOM în colaborare cu Comitetul național ceh).

Punctul III, monografii, este cel mai vast și cuprinde 10 subpuncte (istoria și filozofia muzeelor, convenții și acorduri internaționale, administrarea și organizarea muzeelor, arhitectură și instalații, colecții: achiziții și documentare, activitate științifică, conservare, expunere, muzeele și publicul, formarea profesională). Sînt cuprinse aici lucrări devenite clasice, ca de pildă „Epoca muzeelor" a lui Germain Bazin, „Conservarea antichităților și a operelor de artă" — H. J. Plenderleith, altele recente ale unor cercetători cunoscuți (Duncan Cameron, „Sînt muzeele de artă învechite?"), ca și actele congreselor ICOM sau UNESCO (conferințele generale ICOM I—IX, seminare UNESCO de ex.: Televiziunea și muzeul, Essen—Köln, 1969).

Pe plan internațional, eforturile de găsire a unor soluții cît mai bune în domeniul formării și pregătirii profesionale a muzeografilor continuă, rezultatele fiind coroborate de către cele două unități ICOM menționate introductiv. În același timp, și la noi în țară se fac cercetări pentru organizarea cu o eficiență cît mai mare a cursurilor de perfecționare a muzeografilor (vezi „Revista muzeelor", nr. 6/1972 și nr. 3/1973).

Secretariatul Comitetului național român ICOM posedă doar un singur exemplar din studiul prezentat în paginile de față, care poate fi însă pus la dispoziția celor interesați spre consultare. Dată fiind importanța acestei lucrări, se fac demersuri pentru traducerea și difuzarea sa în mediul muzeografic românesc, de către Centrul de perfecționare a cadrelor din C.C.E.S.

V. BUȘILĂ

„COMUNICĂRI ȘI REFERATE" — MUZEUL DE ȘTIINȚELE NATURII PLOIEȘTI, 1972

De curînd a ieșit de sub tipar volumul „Comunicări și referate", 1972, publicat de Muzeul de științele naturii din Ploiești cuprinzînd lucrări prezentate la sesiunea anuală de comunicări organizată de acest muzeu în octombrie 1971.

Caracteristic — și lăudabil — este faptul că acest volum de

https://biblioteca-digitala.ro

lucrări regionale înmânunchează într-adevăr numai cercetări efectuate în zona ce reprezintă raza de activitate a Muzeului de ştiinţele naturii din Ploieşti. Tocmai acesta este şi rostul ştiinţific al unui muzeu local — să facă cercetări în scopul cunoaşterii regiunii cu specificul său, şi să polarizeze activitatea studierii acestui loc din ţară, de către alţi cercetători. Într-adevăr, muzeul a colaborat cu cercetători din Institutul Central de Biologie, de la Facultatea de Biologie-Bucureşti, Staţiunea de cercetări zoologice din Sinaia, Muzeul „Gr. Antipa", Institutul Agronomic „N. Bălcescu", Institutul de cercetări Valea Călugărească, ale căror lucrări sînt incluse în volumul de faţă, alături de cele ale cadrelor de specialitate din muzeu.

Botanica este reprezentată prin 13 lucrări. De relevat caracterul aplicativ al unor studii — de fertilitate şi productivitate a unor soiuri de viţă de vie, caracterizarea unor soluri, bacteriofagie etc. — ca şi cel orientat al tuturor studiilor, fie ele de floristică, taxionomie, poluare etc. Se aduc contribuţii şi la cunoaşterea unor zone mai puţin — sau de loc — studiate.

Zoologia este reprezentată prin 19 titluri. Relevăm şi în acest caz caracterul de actualitate al studiilor. Unele dintre ele sînt aplicative — ca sterilizarea unui dăunător al porumbului, creşterea unei viespi parazite la dăunători (combatere biologică), fiziologia unui dăunător, polenizarea lucernei etc. Altele sînt orientate în direcţii ce vor permite ulterior aplicarea în economie — ca studiul unor insecte galicole, al altor insecte miniere, influenţa unor insecticide, lucrări de faunistică, taxionomie, histologie, electroforeză etc.

Nu lipsesc nici lucrări de muzeologie, privind cercetări de teren şi probleme de conservare a unor colecţii, biodegradarea unor piese de artă şi a unor monumente istorice.

Ne-am fi aşteptat să găsim în acest volum şi ceva despre ocrotirea monumentelor naturii din regiune, domeniu în care acest muzeu a fost întotdeauna fruntaş pe ţară. De asemenea, mai semnalăm şi absenţa unor contribuţii ornitologice, zona fiind încă puţin studiată şi muzeul avînd, după cîte ştim, o activitate în acest sens.

Totuşi, chiar şi în această formă de prezentare acest volum de bună ţinută ştiinţifică reprezintă o carte de vizită onorabilă a Muzeului de ştiinţele naturii din Ploieşti, căruia îi urăm şi mai departe acelaşi succes.

M. TĂLPEANU

„STUDII ŞI COMUNICĂRI" — MUZEUL DE ŞTIINŢELE NATURII BACĂU, 1972

Muzeul de ştiinţele naturii din Bacău impresionează prin regularitatea apariţiei lucrărilor sale în volumele intitulate „Studii şi Comunicări", prin valoarea ştiinţifică a temelor şi prin variata sa activitate desfăşurată în diverse domenii ale ştiinţelor naturale oglindită în ele.

Ultimul volum, apărut în 1972, cuprinde un număr de 36 contribuţii originale din domeniul zoologiei, în bună parte comunicări ţinute în cadrul sesiunii ştiinţifice, organizată la muzeu în anul 1971, majoritatea din ele cu referire la fauna judeţului Bacău: (M. Ghiuţă, *Zoocecidii*; P. Neacşu, *Itonide galicole*; X. Scobiola şi A. Goagă, *Himenoptere*; V. Brădescu, *Diptere*; I. Drăghia, *Insecte miniere*; V. Nadolschi, *Lepidoptere*). O serie de comunicări se referă la studiul faunei unor rîuri şi izvoare (A. Mihăiţă, I. Rogoz), lacuri (V. Ghenciu şi V. Teodosiu). Studii de importanţă practică asupra acţiunii unor halogeni publică I. Ardelean şi A. Neacşu. Despre studiul unor grupe faunistice din ţară demne de luat în seamă sînt lucrările lui C. Tudor şi G. Istrate (*Calcidoide*), C. Pisică, Abdel Rahman şi G. Ciurdărescu (*Ichneomonide*), I. Nemeş şi A. Lungoci (*Lepidoptere*) şi O. Huşanu (*Moluşte*). Valoroase contribuţii ecologice aduc St. Vancea, T. Boişteanu şi E. Malcoci asupra pontelor de *Rana temporaria* din masivul Bîrnova, P. Neacşu asupra speciilor şi galelor de honidide din parcul dendrologic Doftana-Bacău, B. Bobîrnac şi I. Matei asupra influenţei factorilor ecologici asupra dezvoltării populaţiilor coleopterului *Anisoplia segetum*, M. Cruce asupra hibernării *Lacertei taurica* şi N. Valenciuc asupra influenţei microclimei din peştera Jgheabul cu gură — Neamţ în compoziţia specifică a unor chiroptere. Preţuim în mod deosebit contribuţia Libertinei Solomon, privitoare la repartiţia geografică a gramasidelor ectoparazite pe mamiferele mici şi reptilele din România, bazată pe analiza unui vast material studiat, alcătuit din 11258 exemplare de gamaride colectate de pe mamifere şi din cuiburile lor şi 413 exemplare de pe reptile. Două lucrări de histologie, remarcabile prin originalitatea lor, datorate lui Lingner Dagmar, tratează problema neurosecreţiei la peşti.

Ornitologiei îi sînt rezervate patru contribuţii. Este de evidenţiat că Muzeul de ştiinţele naturii din Bacău şi-a propus în acest domeniu efectuarea unor multiple acţiuni, printre care, cunoaşterea avifaunei din această

https://biblioteca-digitala.ro

parte a țării și problema migrației păsărilor (C. Rang), la care se adaugă experiența și activitatea științifică recunoscută a altor ornitologi din țară (Radu Dimitrie, A. Papadopol, I. Korodi-Gal etc.). Lucrările de ornitologie din acest volum se referă la avifauna rîului Trotuș legată de unele efecte ale poluării (C. Rang), la avifauna colinelor Tutovei (A. Papadopol și C. Rang), la biologia reproducerii și dezvoltării sturzului de vîsc (I. Korodi-Gal), iar, din afara țării noastre, la avifauna lacurilor Mazuriene (L. Kalaber). I. Cătuneanu și Vasile Iacob prezintă o dare de seamă asupra rezultatelor obținute în acțiunea de inelare a păsărilor — inițiată de muzeu — întreprinsă între anii 1968—1971 în cuprinsul județului Bacău și din care se constată că în acești patru ani au fost inelate 779 de exemplare aparținînd la 47 de specii, numărul cel mai mare de exemplare (107) revenind speciei *Turdus merula*. Subliniem utilitatea publicării cu regularitate a unor asemenea acțiuni, ele avînd o deosebită importanță științifică. Este lăudabil că această dare de seamă întregește pe cele publicate anterior de dr. Radu Dimitrie, conducătorul Centralei ornitologice române. Avem însă o nedumerire: de ce tabelul III (p. 320) poartă titlul „exemplarele capturate pe ordine și familii"? Capturate pentru inelare, sau capturate după inelare Așezat după pagina 314, i-am fi înțeles rostul, dar pus în pagină după rezumatul în limba franceză derutează.

Volumul se încheie cu un „*Raport anual*" asupra activităților științifice, muzeistice și culturale desfășurate în cadrul muzeului în ultimul an. Analiza acestui raport bogat în multiple realizări temeinice ne îndreptățește să afirmăm că Muzeul de științele naturii din Bacău este o solidă instituție științifică și că activitatea depusă de personalul științific și ajutător constituie modelul unui colectiv sudat, integrat cerințelor actuale de a contribui prin toate mijloacele la progresul științei românești.

Prof. dr. **George D. VASILIU**

„BUCUREȘTI — MATERIALE DE ISTORIE ȘI MUZEOGRAFIE", VIII, 1971

Muzeul de istorie a Municipiului București, prestigioasă instituție de cultură din capitală, ne-a obișnuit ca an de an să editeze cîte un volum din revista „București, Materiale de istorie și muzeografie", care dezbate în paginile sale valoroase cercetări de istorie bucureșteană, atît ale cercetătorilor muzeului cît și ale numeroșilor săi colaboratori externi.

Cel de al VIII-lea volum a apărut într-un moment deosebit al activității acestei instituții și anume la sărbătorirea a 50 de ani de fecunde eforturi științifice și cultural-educative.

Activitatea desfășurată de muzeu de-a lungul celor 50 de ani de la înființare și rezultatele deosebite la care a ajuns astăzi sînt expuse în articolul *Muzeul de istorie a municipiului București la a 50-a aniversare*, semnat de Florian Georgescu și Petre Dache.

Volumul de față mai cuprinde capitolele „Cercetări arheologice", „Studii", „Comunicări și note" în care sînt tratate cu competență științifică probleme de arheologie și istorie bucureșteană. Un număr de patru articole formează interesanta rubrică a „Însemnărilor memorialistice".

Ultimul capitol este consacrat problemelor specifice activității de muzeu și anume „Materialelor de muzeografie". La aceasta se mai adaugă o cronică a manifestărilor organizate de muzeu în anul 1970, bibliografia lucrărilor științifice ale cercetătorilor de la muzeu, precum și lista salariaților în anul 1971.

Date noi și interesante din arheologia bucureșteană ne sînt aduse la cunoștință de cîteva studii dintre care ne reține atenția cel intitulat *Morminte de femei decedate în timpul nașterii din necropola de la Cernica* de Gh. Cantacuzino și C. Fedorovici.

Panait I. Panait în *Evoluția perimetrului Curții vechi în lumina descoperirilor arheologice* (*sec. XVI-XVIII*) consemnează că aceasta s-a construit pe un teren ce adăpostea în sec. al XIV-lea prima cetățuie înălțată în această parte a bazinului mijlociu al Argeșului, precum și momentul hotărîtor a delimitării și protejării suprafeței Curții Vechi în secolele XV—XVI, etapă de polarizare a nucleului comercial bucureștean. *Cercetări privind așezările getică și feudală timpurie de la Bragadiru* (*1968—1969*) de Mioara Turcu ne informează despre cele două etape de locuire (Latène și feudalism timpuriu) din această zonă.

Cercetări de arheologie în cartierul Vitan, semnat de Aristide Ștefănescu, consemnează date mai puțin cunoscute despre această așezare rurală, care cunoaște înflorirea ei maximă în sec. al XV-lea.

Capitolul „Studii" inserează în cuprinsul său un mănunchi de articole consacrate istoriei bucureștene din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre.

Astfel dr. Ștefan Olteanu semnează valorosul studiu intitulat *Locul și rolul orașului București în*

https://biblioteca-digitala.ro

contextul producției meșteșugărești din Țara Românească în evul mediu. Autorul, prin numeroase date statistice, căutînd să scoată în evidență contribuția orașului capitală în competiția cu celelalte orașe mari din Țara Românească, subliniază contextul în care Bucureștiul va ajunge să dețină locul întîi în producția meșteșugărească din evul mediu.

Iconografia bucureșteană este îmbogățită prin studiul lui Paul I. Cernovodeanu intitulat *O vedere a orașului București din 1688*, referitor la activitatea desfășurată de gravorul olandez Iacobus Harrewijn. Un interesant material semnează profesorul universitar Ion Ionașcu despre *Învățămîntul superior din București și ideologia iluministă înainte de 1821* în care problema dezvoltării învățămîntului superior din București este expusă pe larg, pe baza unui bogat material inedit. Despre un vechi monument bucureștean ne informează George Potra în articolul *Casa Cleopatra Trubetzkoi* în care surprinde și viața mondenă a capitalei din deceniile IV—VI ale sec. al XIX-lea.

Heraldica bucureșteană este prezentă în volum prin materialul semnat de Dan Cernovodeanu intitulat *Contribuțiuni la studiul stemei municipiului București în sec. XIX—XX.*

Problemele de istorie contemporană bucureșteană sînt dezbătute pe larg. Menționăm articolul Eufrosinei Popescu *București, centrul frămîntărilor politice pentru adoptarea constituției din martie 1923*, cel datorat lui Petre Dache tratînd despre *Dem. I. Dobrescu, primar al Bucureștilor*, în care se subliniază activitatea edilitar-urbanistică desfășurată de această interesantă personalitate a vieții Capitalei.

Dr. Gheorghe I. Ioniță se ocupă în studiul său de *Manifestația democratică antifascistă din capitală de la 12 decembrie 1937*, iar Alex. Cebuc prezintă *Aspecte ale luptei maselor din București și județul Ilfov pentru înfăptuirea reformei agrare din 1945.*

Din cuprinsul capitolului „Comunicări și Note" notăm articolul profesorului universitar C. C. Giurescu intitulat *Problema nomenclaturii străzilor din București.* Autorul tratează evoluția sub aspect istoric al denumirii unor străzi din București, făcînd și o serie de propuneri privind acest nomenclator în prezent.

Cercetările de numismatică sînt prezente prin studiul Mariei Grigoruță, *Monede de la Mircea cel Bătrîn descoperite la București.* Autoarea prezintă cîteva piese emise de Mircea cel Bătrîn descoperite pe teritoriul Bucureștiului, care confirmă locuirea sa în sec. XIV.

Maria Cojocărescu, în *Contribuții la studiul circulației leului ca monedă de calcul în sec. XVIII-XIX*, reușește să prezinte cîteva aspecte noi ale problemei, iar Liviu Ștefănescu se ocupă de *Teritoriul orașului în perioada precapitalistă.*

Dezvoltarea industriei bucureștene este surprinsă de Gh. Vasilescu în *Începuturile industriei bucureștene în jurul barierei „Podului de pămînt".*

Ștefan Ionescu, în comunicarea *Cum a devenit orașul București capitală a României*, prezintă un moment de o importanță covîrșitoare din istoria patriei și anume Unirea Principatelor române și stabilirea capitalei în orașul București.

Nicolae Ceachir și Gelcu Maksutovici expun date noi despre mișcarea de eliberare națională albaneză în materialul intitulat *Orașul București și mișcarea de eliberare națională albaneză.*

Plastica bucureșteană este prezentă în volum prin criticul de artă Paula Constantinescu care consemnează *Aspecte din București oglindite în arta plastică a secolului al XIX-lea la Muzeul de artă al R.S.R.* Momente semnificative din lupta P.C.R. în fruntea clasei muncitoare din București sînt prezentate cititorului de Virgil Tatomir în *Acțiuni ale clasei muncitoare bucureștene sub conducerea P.C.R. împotriva dictaturii militaro-fasciste* și de Eleonora Cofas care semnează articolul *Orașul București în timpul alegerilor parlamentare din noiembrie 1946.*

Foști salariați ai muzeului își deapănă amintirile la rubrica „Însemnări memorialistice".

Dinu V. Rosetti semnează la această rubrică *Însemnări privind activitatea Muzeului Municipal (1931—1948).* Valoroase memorii împărtășește și George Florescu în *Pe malul Dîmboviței la obîrșia Podului Mogoșoaiei în anul 1804.*

Gheorghe Astancăi prezintă o figură reprezentativă a muzeografiei și medicinii românești, *Profesorul agregat dr. George Severeanu*, care prin activitatea sa a jucat un rol important în dezvoltarea și îmbogățirea colecțiilor muzeului municipal.

Volumul se încheie cu capitolul *Materiale de muzeografie* în care sînt cuprinse articole referitoare la descrierea unor colecții ale muzeului.

Dintre acestea putem aminti articolul Magdei Tzony, *Topoare de silex eneolitice aflate în colecția Muzeului de istorie a municipiului București*, precum și *Coreplastica sud-italică și siciliotă din Colecția Maria și Dr. George Severeanu* de Virginia Crăciunescu.

Ana Bene descrie obiectele ce au aparținut lui Armand Călinescu și sînt cuprinse în colecțiile muzeului.

Bogata activitate cultural-educativă a instituției formează tema mai multor articole semnate de Margareta Savin, Viorel Cosma, Virgil Tatomir ș.a.

Despre munca de conservare și restaurare a patrimoniului muzeistic, Georgeta Pantelimon vorbește în articolul *Din activitatea laboratorului de restaurare al Muzeului de istorie a municipiului București.*

Dorina Cîrstea semnează apoi „Cronica" evenimentelor deosebite din activitatea științifică a muzeului în anul 1970, iar Eugenia Porumbeanu „Lista lucrărilor științifice ale cercetătorilor muzeului",

În încheiere, putem spune că volumul aduce o contribuție valoroasă la cunoașterea diferitelor aspecte ale istoriei bucureștene.

Maria STAN

https://biblioteca-digitala.ro

Apărut sub egida Muzeului de istorie din Galați, volumul de care ne vom ocupa debutează cu articolul „Unele descoperiri arheologice din județul Galați în lumina noilor cercetări arheologice" semnat de dr. Mircea Petrescu-Dîmbovița.

După ce insistă asupra aportului considerabil al cercetărilor arheologice din ultimii 25 de ani la cunoașterea istoriei străvechi și vechi a acestei regiuni, reputatul specialist ieșean își îndreaptă atenția către descoperirile relative la orînduirea comunei primitive.

Datorită ritmului sporit al cercetărilor pe întregul cuprins al țării, autorul încearcă reconsiderarea unor concluzii mai vechi, comparîndu-le cu rezultate recente.

Citînd în primul rînd săpăturile lui M. Brudiu de la Puricani, Pleșa, Cavadinești, din gravettianul oriental final, ca și pe cele de la Berești, aparținînd tardenoisianului, autorul evidențiază că „*...prin noile descoperiri nu numai că se confirmă existența paleoliticului din sudul Moldovei, pînă acum mai mult presupusă decît dovedită, ci se coboară data celor mai vechi dovezi de locuire omenească în regiunea respectivă pînă în paleoliticul final, nefiind de loc exclusă posibilitatea ca într-un viitor apropiat să fie identificate aici și alte resturi de locuire mai vechi, corespunzătoare paleoliticului mijlociu și eventual paleoliticului inferior*".

Aceeași atenție este acordată și neoliticului, epocii bronzului și a fierului.

Următorul articol, semnat de I. T. Dragomir, este intitulat „Continuitatea elementelor getodacice și daco-romane, izvor al sentimentului de unitate națională a tuturor românilor".

„Elemente Wietemberg descoperite în complexele de locuire aparținînd fazelor timpurii ale culturii Monteoru din Moldova" constituie titlul materialului datorat Marilenei Florescu, care consideră nu lipsită de interes „*analiza unor elemente de cultură materială cum ar fi de exemplu ceramica, în cadrul căreia pot fi sesizate cu mai multă ușurință influențe ale culturilor învecinate*".

În această ordine de idei autoarea revine asupra unor elemente de factură Wietemberg, identificate în așezările timpurii de tip Monteoru din Moldova pentru prima oară de Radu și Ecaterina Vulpe la Ruginești, care pot contribui la „*sincronizarea din punct de vedere cronologic și sub raportul evoluției interne a celor două culturi*".

De „Mărturii arheologice privind creștinismul în Moldova secolelor VI—XII" se ocupă Ghenuță Coman, care insistă asupra importanței unor astfel de vestigii pentru problema formării poporului român.

Teme din istoria medievală tratează articolele datorate lui Paul Păltănea („Știri despre economia orașului Galați în secolele al XV-lea și al XVI-lea"), Niculae Stoicescu („Legăturile de rudenie dintre domni și marea boierime și importanța lor pentru istoria politică a Țării Românești și Moldovei — secolul XV — începutul secolului al XVIII-lea") și Paul Cernovodeanu („Un episod din 1685 al relațiilor dintre Anglia și Moldova").

În continuarea sumarului, D. D. Rusu și Gh. Bujoreanu semnează articolul intitulat „Contribuții la cunoașterea înfăptuirii regimului de porto-franco la Galați".

Emeric Mihaly și Sara Mihaly în materialul „Începuturile mișcării muncitorești și socialiste în Galați", după ce enumără sursele formării și dezvoltării muncitorimii din Galați și evidențiază situația grea a proletariatului, se ocupă de primele lupte greviste mai importante, de apariția mișcării socialiste, de constituirea grupurilor de revoluționari români, ruși și bulgari.

„*Pătrunderea și răspîndirea ideilor marxiste, creșterea experienței proprii de luptă, au dus la dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorimii gălățene, ceea ce se exprimă, între altele, prin intensificarea luptei de organizare, la început cu caracter profesional și apoi politic*".

Apoi sînt enumerate principalele organizații muncitorești din Galați, discutîndu-se și caracterul statutelor și activitatea lor politică.

Tot Emeric Mihaly semnează articolul „Participarea tînărului Iorga la vechea mișcare socialistă din România".

Autorii celor două articole care urmează (Georgeta Tudoran, Marcel Gh. Morărașu — „Cu privire la statutul general al sindicatelor din România" și Marcel Gh. Morărașu — „Despre refacerea Partidului Social-Democrat din România") aduc date noi la cunoașterea unor însemnate momente din istoria mișcării noastre muncitorești.

Istoria contemporană este bogat ilustrată în volum, prin materiale valoroase, bazate pe documente în bună măsură inedite.

Din această categorie fac parte articolele: „Un conflict colectiv de muncă la șantierele navale de la Dunăre — Galați" (N. N. Maftei); „România și problema Dunării în preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial" (Dan Botescu); „Lupta P.C.R. pentru izolarea forțelor reacționare și înfăptuirea reformei agrare din 1945" (Constantin Jofa); „Reforma agrară din 1945 în județul Galați" (Omar Remzi); „Aspecte ale naționalizării principalelor mijloace de producție în Galați sub conducerea P.C.R." (Ion Sârbu, Emeric Mihaly).

Volumul Muzeului de istorie din Galați se încheie cu articolele semnate de S. D. Soitu („Făclia, o revistă gălățeană de cultură și atitudine antifascistă") și Maria Itu și Elena Potorac („Pagini din istoria ateneelor populare gălățene").

În concluzie, putem afirma că, grație conținutului variat și documentării temeinice, numărul cinci din „Danubius" este o realizare pentru care colegii gălățeni merită cuvinte de laudă.

M.D

https://biblioteca-digitala.ro

„MUZEUL PELEȘ"

Între mijloacele prin care o instituție muzeală, oricare ar fi profilul său, se poate adresa publicului, ghidul de muzeu ocupă un loc de prim ordin, el fiind poate mijlocul de popularizare cel mai direct adresat vizitatorului.

Apărut la sfîrșitul anului trecut, ghidul Muzeului Peleș constituie, din foarte multe motive, o realizare de excepție.

Principalul merit al autorilor (redactori: Virginia Cristu, Carmen Răchițeanu, Dan Popa; prezentarea grafică: Gheorghe Matei; fotografii: Gheorghe Comănescu, Gheorghe Voicu) este faptul că au reușit să îmbine rigoarea științifică a textului cu valoarea ilustrațiilor alb-negru și color.

Prima parte a ghidului a cărui prezentare o încercăm o constituie textul de prezentare a bogățiilor artistice și documentare pe care le conține muzeul. Această parte introductivă, succintă dar valoroasă prin informațiile pe care le conține, constituie o călăuză prețioasă pentru vizitatori, pe care îi conduce, cu competență, prin sălile palatului, atrăgîndu-le atenția asupra unor piese a căror importanță depășește cu mult granițele țării noastre.

Textul ghidului întrunește cerințele majore ale acestei categorii de materiale. Respectarea întocmai a traseului de vizitare, bogăția datelor științifice, fraza amplă și frumos construită, fac din el un instrument util și accesibil tuturor categoriilor de vizitatori.

Ilustrațiile care urmează, fie ele color sau alb-negru, se disting printr-o execuție deosebită, amplificînd valoarea lucrării.

Partea a doua a ghidului se ocupă de prezentarea Secției de artă decorativă a Muzeului Peleș, deschisă în 1966.

Cele aproape 600 de piese, grupate pe genuri, iar în cadrul acestora pe țări și manufacturi, atrag an de an un mare număr de vizitatori, care admiră atît frumusețea obiectelor cît și expunerea lor inspirată.

Înainte de a felicita pe colegii de la Muzeul Peleș pentru realizarea acestei lucrări, care se cumpără în număr mare și se păstrează cu grijă, ne mărturisim speranța că astfel de ghiduri vor fi editate, în curînd, de fiecare unitate muzeală.

M. DUMITRESCU

VÁCLAV PUBAL ȘI COLECTIVUL, „MUZEA A GALERIE V ČSR" (GHIDUL MUZEELOR DIN R. S. CEHĂ), PRAGA, 1970*

Este bine cunoscută activitatea editorială, de largă cuprindere și temeinică documentare, a muzeelor cehoslovace, în cadrul căreia publicațiile muzeologice ocupă un loc de frunte, în special prin grija Cabinetului muzeologic praghez, condus de eminentul specialist Václav Pubal și cu concursul altor muzeologi de renume internațional ca Jiry Neustupny, Josef Beneš, Josef Ujcik.

Iată de ce am salutat cu satisfacție apariția unei noi lucrări, intrată de curînd în biblioteca documentară a „Revistei muzeelor", **Ghidul muzeelor cehe**, de mare utilitate pentru public, dar și pentru specialist prin datele ample pe care le oferă, socotind-o și, comparativ, prin optica realizărilor similare de la noi. În ultima vreme asemenea ghiduri, care constituiau o carență aproape generală, sînt considerate absolut obligatorii pentru fiecare țară, unele fiind patronate chiar de ICOM (*Ghidul muzeelor spaniole*), în urma recomandărilor acestui for muzeistic central mergîndu-se chiar pe alcătuirea de repertorii internaționale, pe specialități (*Ghidul muzeelor de științele naturii din lume*, editat de Comitetul național român ICOM, în limba engleză în 1971, *Ghidul muzeelor etnografice în aer liber din lume* — aflat în lucru în Elveția).

Prin seriozitatea și bogăția informațiilor, astfel de publicații depășesc simplele pliante-ghiduri, realizîndu-se de fapt lucrări științifice, accesibile și publicului interesat. Aceasta a fost de altfel și concepția care a stat la baza realizării volumului ceh.

În primul rînd trebuie să menționăm că, în cele 240 pagini de text, sînt cuprinse numai muzeele din străvechile ținuturi ale Cehiei și Moraviei, instituțiile similare din Slovacia urmînd a fi publicate de forurile respective din Bratislava.

În introducere ni se înfățișază un scurt istoric al muzeelor cehe, primele datînd încă de la sfîrșitul secolului XVIII, situația lor în anii socialismului, ca și apariția preocupărilor de muzeografie propriu-zisă încă din a doua jumătate a secolului XIX.

În R.S. Cehă sînt deschise astăzi 198 muzee, care au în colecțiile lor peste 24 milioane de obiecte, cu o intensă activitate de cercetare, expozițională și editorială, sprijinită de către Cabinetul muzeologic de pe lîngă Narodni Museum din Praga, ca și de către catedrele de muzeologie ale universităților din Praga și Brno.

Planul ghidului a urmărit prezentarea mai întîi a muzeelor din orașul cel mai important, capitala întregii țări, Praga, iar apoi, în

* „Ghidul muzeelor din Republica Socialistă Cehă" — lucrarea, apărută recent, a fost editată ca un caiet — nr. 14/1970 — al Cabinetului muzeologic de pe lîngă Narodni Museum din Praga, autori Václav Pubal, Josef Beneš, membrii colectivelor științifice ale muzeelor de artă, Jana Turkova.

https://biblioteca-digitala.ro

ordine alfabetică, a tuturor celorlalte muzee, din diferite localități. Muzeele de artă, denumite „galerii", sînt prezentate într-un capitol separat în aceeași ordine (Praga, regiuni etc.).

Pe lîngă tabla de materii, la sfîrșit este un indice al muzeelor, pe regiuni, raioane și localități, iar pentru a ușura și mai mult posibilitățile de informare, într-un alt tabel, muzeele sînt grupate pe discipline, tot alfabetic: antropologie, arheologie, botanică etc.; la muzeele de artă, separat, se merge pe colecții — locale și străine — de grafică, pictură, sculptură etc.

La fiecare muzeu, după adresă și orar, urmează un istoric, uneori foarte pe larg, după importanța obiectivului prezentat, și apoi descrierea expoziției, a secțiilor și a colecțiilor, a arhivei, bibliotecii și fototecii, ca și menționarea publicațiilor de specialitate și popularizare. Se prezintă și clădirea, dacă e monument istoric sau de arhitectură, epoca de construire, arhitecții etc.

Planul, același ca la Repertoriul muzeelor din România, editat de colectivul „Revistei muzeelor", este judicios alcătuit, incluzînd toate rubricile importante. Neobișnuită și cam forțată ni se pare tratarea separată a muzeelor de artă, denumite, așa cum am mai arătat „galerii". Faptul are poate o rațiune administrativă, dependența unor secții de muzeele mari din orașele-reședință, totuși îngreunează informația.

Cu o ilustrație mai bogată și mai cu seamă prin traducerea sa în limbi străine de circulație universală, acest excelent ghid își va desăvîrși utilitatea, înscriindu-se pe linia celorlalte publicații cehoslovace de înaltă ținută.

Valentina BUȘILĂ

EXPOZIȚIA DE ARTĂ POPULARĂ „COLECȚIA VASILE HEISU", RĂCĂCIUNI — BACĂU

Prima expoziție permanentă de artă populară din județul Bacău s-a deschis în clădirea Consiliului popular comunal din Răcăciuni, în ziua aniversării Republicii, fiind închinată acestui măreț eveniment *.

Așteptată cu viu interes de către iubitorii de valori artistice, expoziția prezintă, într-un mod de expunere corespunzător, unele realizări ale artei populare din bazinul mijlociu al Siretului, din localitățile: Orbeni, Pînceşti, Răcăciuni, Valea Seacă, Parava și Corbasca, răspunzînd astfel unor cerințe ale localnicilor și turiștilor.

Exponatele, prezentate într-un spațiu relativ restrîns, sînt majoritatea din „Colecția Vasile Heisu" iar o parte provin din achizițiile efectuate pe teren în vara anului 1972. Pasionat colecționar, iubitor de artă și de istorie, Vasile Heisu (1911—1971) a adunat în decursul vieții sale peste 1 300 de piese muzeistice, din care numărul celor de etnografie și artă populară însumează cifra de 700.

Costum femeiesc din Pinceşti

Industria casnică din această microzonă a Siretului a produs valori artistice de un remarcabil gust și rafinament. În prim plan sînt expuse țesăturile care se folosesc în organizarea interiorului: scoarțe moldovenești cu motivul „hora" și „roata", cîteva lăicere „în poduri", cu și fără alesături. Piesele de port popular, predominante în expoziție, sînt prezentate după criteriul teritorial al provenienței, pe localități, iar în cadrul localităților, grupate pe ansambluri de costume, urmărind evoluția lor în timp. În primele încăperi sînt grupate piesele de port popular din Orbeni, localitate aflată în dreapta rîului Siret. Deși redusă ca spațiu geografic la dimensiunile unei comune, întîlnim aici mai multe variante ale costumului femeiesc: costumul femeiesc tradițional cu maramă, ie de bumbac brodată și catrință bogat ornamentată la capete; costumul cu maramă, cămașă de borangic și androc; costumul mai nou, în care androcul este înlocuit de fusta creață cu vergi de beteală, iar cămașa de borangic este presărată cu fluturi strălucitori.

Pe fondul transparent al maramelor de borangic, în tehnica alesăturii în război, sînt realizate motive decorative zoomorfe, ornitomorfe, antropomorfe și fitomorfe; dintre acestea, pomul vieții este reprezentat în mai multe variante: pomul cu ramuri, ghiveciul cu flori, vrejul, bradul etc. Pe altițele iilor de bumbac, de sărbătoare sau de ceremonii, pe lîngă motivele ornamentale geo-

* Muzeul județean de istorie și artă Bacău aduce mulțumiri și pe această cale pentru sprijinul acordat la organizarea acestei expoziții de dr. Georgeta Stoica de la Direcția așezămintelor și de Lucia Stroescu de la Muzeul județean Suceava.

https://biblioteca-digitala.ro

metrice, sînt brodate artistic motive figurative care se întîlnesc și în decorarea scoarțelor din aceleași localități.

Prezența centrelor de cojocărit în localitățile Răcăciuni și Pîncești este afirmată de existența bundițelor femeiești cu „prim" negru și a pieptarelor bărbătești specifice județului Bacău. Alături de costumele din Răcăciuni, două costume ceangăiești, unul de fată, celălalt de bătrînă, aduc o notă specifică pentru această grupare etnică, care, datorită spiritului ei conservator, a păstrat funcționalitatea costumului popular pînă în zilele noastre. La costumele din Pîncești, localitate așezată în partea stîngă a Siretului, alături de catrință și androc, este prezentă fusta creață ornamentată cu vergi roșii, negre și albastre,

Costum femeiesc din Orbeni

iar ca învelitoare a capului, batista triunghiulară cu dantelă și mărgele.

Costumele bărbătești, mai puțin numeroase, au o ornamentație redusă, ceea ce le conferă o notă de sobrietate. Completînd costumele femeiești și bărbătești, sumanele din lînă albă și seină, ornamentate cu sarad, nuanțează coloritul de epocă și integrează costumele din microzona Siretului mijlociu în portul popular moldovenesc.

Apreciind deschiderea expoziției de la Răcăciuni ca un prim pas în valorificarea comorilor de artă populară, considerăm că este necesar ca această acțiune să se extindă la scara întregului județ. Noua secție de etnografie și artă populară a Muzeului județean de istorie și artă Bacău va continua cercetările și achizițiile pe teren, pentru ca într-un timp relativ scurt să-și valorifice rezultatele prin deschiderea unei expoziții la centrul județului.

Dorinel ICHIM

DIN ACTIVITATEA MUZEULUI ETNOGRAFIC RĂDĂUȚI

A intrat în tradiția Muzeului etnografic din Rădăuți organizarea unor interesante activități, prin care se urmărește atît realizarea unei legături strînse de colaborare și de îndrumare a unităților din oraș și din zonă ce produc în prezent obiecte de artă populară, precum și popularizarea conținutului muzeului pentru a crea o legătură mai strînsă cu publicul.

Pe această linie se înscriu o serie de activități realizate în colaborare cu lucrătorii de la cooperativa „Artizanat" din oraș.

Astfel, lucrătoarele de la secția broderie și cele de la secția de țesături de covoare cu motive tradiționale locale au fost invitate la muzeu, unde tov. Lucia Crăciun le-a vorbit despre tradițiile acestor meșteșuguri străvechi, realizîndu-se un adevărat schimb de opinii pe tema motivelor tradiționale folosite în ornamentarea artistică a pieselor de port popular și a scoarțelor rădăuțene. Participantelor la aceste întîlniri le-au fost prezentate cele mai valoroase piese existente în expoziție și în depozitul muzeului, după care au fost invitate să viziteze întreg muzeul. Ținînd seama de dorința participanților la aceste întîlniri, vom amenaja la locul de muncă din unitățile respective expoziții temporare cu cele mai frumoase exponate din depozitul muzeului, legate de specificul lucrărilor executate de această cooperativă, pentru a folosi drept sursă de inspirație creatorilor de modele.

O asemenea expoziție a fost deja prezentată la Fabrica de mobilă din oraș, unde sînt expuse pe un panou diferite obiecte lucrate artistic din lemn, cu frumoase ornamente sculptate sau pirogravate de meșterii populari locali.

Intenționăm ca în timpul iernii, cînd numărul vizitatorilor este mai redus, lucrătorii muzeului, în colaborare cu îndrumătorii de la cooperativa „Artizanat" să facă deplasări la secțiile din comunele învecinate unde se lucrează ștergare, cojoace, bundițe, cămăși și alte obiecte de artizanat, pentru a extinde gama acestei colaborări și îndrumarea pe linia păstrării și valorificării tradițiilor populare locale.

În cadrul acțiunilor de popularizare a conținutului muzeului, în lunile noiembrie și decembrie 1972, în fiecare săptămînă, la stația de radioficare a orașului, unul din cadrele muzeului a făcut prezentarea unei săli din expoziție, astfel că prin întregul ciclu de emisiuni s-a realizat o viziune de ansamblu a muzeului.

Începînd cu luna ianuarie 1973, se prezintă în continuare emisiuni săptămînale la stația de radioficare, axate pe tema: „Elemente de unitate și continuitate a poporului român oglindite în exponatele muzeului", pentru a face cît mai bine cunoscută cetățenilor din oraș valoarea deosebită a conținutului muzeului.

Pe aceeași linie de popularizare a muzeului se înscrie și amenajarea pînă în prezent a trei expoziții temporare în vitrine: la Casa orășenească de cultură, la cinematograful „Flacăra" și în holul de

https://biblioteca-digitala.ro

intrare a hotelului din oraș, cu obiecte etnografice din depozite și cu invitația de vizitare a muzeului. Se vor amenaja și panouri cu fotografii de exponate din muzeu pe peronul stației CFR și la autogară. De asemenea, am tipărit un număr de 2 000 de fluturași cu programul de vizitare și cu adresa muzeului, care sînt răspîndiți în locurile cele mai frecventate de populație.

În urma analizei efectuate la sfîrșitul anului 1972, am constatat că numărul vizitatorilor din orașul Rădăuți a fost mic în comparație cu alte localități. S-a desprins, deci, concluzia, că este necesar să găsim unele forme prin care să atragem la vizitarea muzeului un număr mai mare de locuitori ai orașului.

În acest scop s-au inițiat unele acțiuni comune cu organizațiile de pionieri și U.T.C. din școli. Dintre acestea menționăm simpozionul organizat în luna ianuarie pe tema „Elemente de continuitate și unitate a poporului român oglindite în exponatele muzeului nostru", la care au participat peste 300 de elevi. În același scop, tov. Lucia Crăciun s-a deplasat la școlile din oraș, unde a prezentat în fața elevilor expunerea „Elemente de etnografie oglindite în opera lui Creangă", cu care ocazie a adresat elevilor și cadrelor didactice invitația de a vizita muzeul. Tot cu elevii de la școlile generale și liceele din oraș s-a organizat cercul „Prietenii muzeului", în cadrul căruia se vor organiza activități specifice de cunoaștere a etnografiei locale, concursuri gen „Cine știe, cîștigă" pe teme de etnografie, iar în sezonul turistic vor fi antrenați elevii care cunosc limbi străine pentru îndrumarea vizitatorilor.

Au fost trimise invitații la toate școlile din oraș și din comunele învecinate pentru ca în cursul vacanțelor de iarnă și de primăvară să viziteze muzeul nostru, unde organizăm acțiuni specifice acestei categorii de public.

Nu ne-am limitat însă numai la atragerea elevilor spre muzeu, ci am avut în vedere și alte categorii de oameni ai muncii din oraș. În cursul lunii decembrie 1972, s-au organizat la muzeu întîlniri cu lucrătorii de miliție din oraș, unde li s-a vorbit despre arta populară și meșteșugurile din Bucovina.

S-a permanentizat la muzeu și practica amenajării unor expoziții temporare în incinta sa. Astfel, după expoziția cu năfrămi și mînăstiri, sau cu cea de ceramică lucrată de meșterul olar Constantin Colibaba din orașul Rădăuți, care au fost deschise în cursul verii anului 1972, s-a deschis o expoziție temporară cu măști și recuzită tradițională pentru obiceiurile de Anul Nou. Aici am expus peste 50 de obiecte, printre care se remarcă măștile ce satirizează diferite defecte omenești ca: îngîmfarea, avariția, beția etc.; un grup folcloric format din urs și ursari; capre frumos ornamentate cu scoarțe, papură, năfrămi și mărgele; căiuți, un panou cu buhai, harapnice, corn, tălăngi, folosite de urători în seara de Anul Nou.

Cu concursul Muzeului lemnului din Cîmpulung Moldovenesc s-a deschis în februarie expoziția „Arme și trofee de vînătoare", iar în a doua jumătate a lunii martie o nouă expoziție temporară cu tema „Artă grafică și pictură", în colaborare cu Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Suceava. Aceste expoziții temporare au fost larg popularizate în oraș prin afișe, prin intermediul presei, al stației locale de radioficare, televiziunii.

Acțiunile organizate de noi au făcut să sporească considerabil numărul vizitatorilor, mai ales în lunile de iarnă, cînd, așa după cum se știe, numărul acestora este în general redus. Menționăm doar faptul că în lunile decembrie 1972, ianuarie și februarie 1973, numărul vizitatorilor la muzeul nostru a fost de trei ori mai mare în comparație cu aceleași perioade ale anilor din urmă, marea majoritate a publicului fiind formată din cetățeni din orașul Rădăuți, în rîndurile cărora am reușit să stîrnim curiozitatea și dorința de a cunoaște cele mai remarcabile valori ale artei și măiestriei populare autentice, specifice locului, pe care le prezintă muzeul nostru.

Realizările de pînă acum constituie pentru noi doar un început. Pe viitor vom lărgi și diversifica tematica acestora, astfel încît muzeul nostru să-și poată realiza pe deplin misiunea de educație patriotică și estetică a maselor.

Dragoș CUSIAC

POPULARIZAREA ȘTIINȚEI MEDICALE ROMÂNEȘTI LA MUZEUL MEMORIAL PROF. DR. GH. MARINESCU

Muzeul memorial consacrat profesorului doctor Gheorghe Marinescu, savant de renume mondial, adăpostește mărturiile vieții și unei munci generoase puse în slujba vieții și sănătății oamenilor. Rostul și rolul nobil al unui muzeu memorial rămîne însă neîmplinit dacă — fiind și lăcaș păstrător al tezaurului gîndirii și culturii noastre — el nu trăiește ca un organism viu, dinamic, ca instrument al difuzării cunoștințelor științifice și culturale, al educației socialiste. Instituția muzeală își poate realiza această menire datorită tocmai mărturiilor pe care le posedă și răspunzînd setei de cunoaștere care există — manifestă sau în stare latentă — în rîndurile publicului nostru, de la școlari pînă la vîrstnici.

Viața oamenilor mari oglindește un ideal, un crez în transformările înnoitoare, revoluționare, în destinul propriului popor și al omenirii. „*Viața este un mare dar al naturii* — spunea savantul Gh. Marinescu — *adevărata fericire este însă să faci bine țării și poporului tău*".

Acest mesaj al savantului răsună astăzi și va răsuna mereu

https://biblioteca-digitala.ro

prin intermediul muzeului memorial, beneficiar al unor forme multiple, diverse, de popularizare a personalității generoase a savantului Gh. Marinescu, a științei medicale românești.

Copiii de vîrstă școlară, tinerii sînt întotdeauna interesați să cunoască în ce fel s-a desfășurat viața unui om de știință, ce cărți a citit, ce a scris, ce preocupări a avut, ce descoperiri poartă amprenta muncii și gîndirii sale. În egală măsură îi interesează viața sa familială, încercînd să contureze din totalitatea detaliilor acea personalitate care să le fie model în viață.

Noi le punem copiilor la dispoziție fotografii, file din corespondență, ziare de epocă, diafilme, filme documentare, însoțindu-le de relatări atrăgătoare, la nivelul cunoștințelor lor, asupra studiului celulii nervoase — temă cercetată cu pasiune de savant.

Un interes deosebit și statornic îl constituie Muzeul memorial Prof. dr. Gh. Marinescu pentru studenții Institutului medico-farmaceutic; ei încearcă să vadă la fața locului cum a luat ființă, prin forța unei minți și a muncii creatoare de fiecare zi, o disciplină medicală, dezvoltată și continuată de colaboratori și discipoli, cu rezultate remarcabile, cunoscute și peste hotare. Între rezultate a fost pusă în evidență o metodă de cercetare medicală — prioritate românească pe plan mondial — prima aplicație a aparatului cinematografic în cercetări medicale, realizată de către Gh. Marinescu.

Filmul științific denumit de noi „Pe urmele unui film dispărut", prezentat la Festivalul de la Roma în anul 1968 și la Congresul Internațional de istoria medicinii, din București 1970, a constituit o adevărată revelație științifică.

În sfîrșit, marelui public, Muzeul memorial Prof. dr. Gh. Marinescu îi oferă prilejul unor întîlniri cu foști colaboratori și elevi ai savantului, străluciți discipoli, răspunzînd dorinței de înțelegere a fenomenelor biologice manifestată de foarte mulți oameni. Au ținut prelegeri, în cadrul muzeului, acad A. Kreindler, acad. O. Zager, acad. Șt. Milcu, prof. E. Crăciun, prof. V. Voiculescu etc., asupra problemelor eredității, a bătrîneții, a celulei nervoase etc.

În acest fel muzeul nostru caută să fie o instituție dinamică, cu rosturi educative și de popularizare a succeselor științei medicale românești, sădind în oameni dorința de cunoaștere, admirația și respectul pentru munca creatoare

Marioara Gh. MARINESCU

O MANIFESTARE MUZEALĂ

În luna februarie a.c., colectivul științific al Muzeului de istorie naturală „Grigore Antipa" din București a organizat o întîlnire cu ilustrul academician prof. dr. doc. Constantin Motaș, om de știință emerit, care și-a prezentat noua sa carte „Charles Darwin", apărută în Editura științifică (1972).

Personalitate științifică de excepție, reputat autor al unor lucrări de popularizare a științei, narator captivant, distinsul profesor Constantin Motaș a atras, prin prezența sa de conferențiar, un numeros public format din mulți specialiști de la alte instituții (Institutul geologic, Institutul de speologie „Emil Racoviță" etc.).

Timpul petrecut în compania lui C. Motaș, — care și-a dedicat și își dedică în continuare întreaga activitate cercetării științifice și nobilei misiuni de a face accesibilă maselor largi de cititori știința biologică, sub multiplele ei aspecte, — a constituit o adevărată delectare, dublată de un marcat interes științific.

Evocarea personalității lui Darwin, cel care a enunțat „principiul selecției naturale, pivotul întregii doctrine evoluționiste darwiniste, descoperire cu nimic mai prejos decît cea a descoperirii principiului gravitației universale, conservării și transformării energiei", a captivat întreg auditoriul prin stilul și erudiția profesorului C. Motaș.

Prin plasarea lui Darwin și a operei sale științifice în contextul epocii în care acesta a trăit, s-a format și a creat, profesorul C. Motaș a procedat la explicarea meritelor și lipsurilor marelui naturalist.

Publicul, cucerit de talentul vorbitorului, a trăit peripețiile și emoțiile premergătoare îmbarcării lui Darwin pe bordul vasului „Beagle", l-a însoțit în călătoria efectuată și a participat la momentul reîntoarcerii sale în patrie, după o absență de 5 ani și 136 zile.

Un auditoriu captivat a fost martorul bucuriilor și necazurilor vieții familiale a marelui naturalist, trăind, în același timp, metamorfoza unui Darwin „înarmat cu idei metafizice asupra invariabilității speciilor" dinaintea călătoriei pe „Beagle", într-un Darwin care „a clădit mărețul edificiu care este evoluționismul".

Filmul unei vieți agitate și deosebit de fecunde din punct de vedere științific, concretizată printr-o operă care a stîrnit deopotrivă pasiuni „pro" și „contra", a avut în profesorul C. Motaș un regizor de înaltă clasă.

În încheiere, autorul a onorat cu amabilitate pe numeroșii solicitanți cu autografe sau dedicații pe exmplare din cartea domniei sale.

Dan DUMITRESCU

https://biblioteca-digitala.ro

În cadrul activităților desfășurate în ultimul timp de Muzeul de științe naturale din Bacău se înscrie și terminarea cartării Văii Trotușului, în anul 1972; este organizată o campanie de cercetări în vederea realizării unei monografii zoologice și botanice a Văii Trotușului. Tot în 1972 a fost începută și cartarea vegetației din Valea Tazlăului, iar în 1973 va fi definitivată „Flora și vegetația Văii Prutului".

În curînd, va fi început studiul vegetației din Valea Siretului.

*

Colectivul de botanică al muzeului desfășoară o vie activitate de cercetare, colectare și achiziții în vederea îmbogățirii colecției de bază, care a ajuns în prezent să cuprindă peste 80% din flora țării.

Din 1971 s-au început schimburi cu străinătatea (24 de țări), obținîndu-se o bogată colecție. Multe din planșele botanice și din ierbarele primite ajută la comparații în cercetarea speciilor. Astfel, din Finlanda s-au primit 1 200 specii de plante.

Corelînd colectările proprii cu colecțiile achiziționate s-a ajuns la un patrimoniu ce conține aproximativ 2 800 de specii.

*

Dintre expozițiile itinerante care s-au bucurat de un frumos succes, amintim: „Dăunătorii animali și vegetali la plante" (refăcută în 1972) și „Păsările în ajutorul omului". Ambele expoziții au fost prezentate în comunele: Racova, Nicolae Bălcescu, Răcăciuni, Doftana, Asău.

Menționăm că deschiderea fiecărei expoziții a fost însoțită de o expunere ținută de cadre din muzeu.

*

Împreună cu Muzeul de istorie din Bacău, Muzeul de științe naturale a organizat și alte acțiuni în diferite comune din județ. Astfel, în ciclul „Omul și natura", brigăzile științifice din muzeu au prezentat numeroase comunicări, propagînd ateismul științific prin prelegeri și proiecții de filme.

*

În ziua de 9 martie 1973, la Asău, în fața unui numeros public, un colectiv de muzeografi, atît naturaliști cît și istorici au vorbit despre „Apariția vieții și a omului", „Apariția și originea religiilor" ș.a.m.d.

În aceeași zi, alți membri ai colectivului din ambele muzee băcăuane s-au deplasat în comuna Apa Asău, prezentînd de asemenea o serie de comunicări. Comunicările au fost însoțite de proiecții.

Aurora BĂDILĂ

LISTA CU PUBLICAȚIILE DIN STRĂINĂTATE PRIMITE PRIN SCHIMB DE CĂTRE MUZEE

— SUEDIA, DANEMARCA (IV) —

Muzeul de artă Constanța

1. Jain Veber, Stockholm, 1967.
2. Les Duchamp, Stockholm, 1967
3. I. Picassos atelje, Stockholm, 1967.
4. Grafek triennal 1965, Stockholm, 1965.

Muzeul Brukenthal-Sibiu

1. Aarsberetning (Aarhus Universitet), 1959, Danemarca.
2. Acta Jutlandica, 1960, Danemarca.
3. Livrustkammaren, 1956, Suedia.
4. Folk-Liv, 1955, Suedia.

Muzeul regional Hunedoara-Deva

1. Acta archaeologica, Copenhaga, 38 (1967), 39 (1968), 40 (1969), 41 (1970).
2. Göteborgs historiska museum, Arstryck, 1972.
3. Tor, Stockholm, IX (1963), X (1964), XI (1966), XII (1967), XIII (1969).

Muzeul de științele naturii Bacău

1. Acta universitatis Uppsaliensis, Uppsala, 1969—1971.
2. Botanica Göteburgensia, Göteborg, 1963—1966, 1968.
3. Botaniska notiser, Lung, 1970—1971.
4. Var Fagelvarli, Stockholm, 1968.
5. Natura jutlandica, Aarhus, 1973

Muzeul județean de istorie și artă Bacău

1. Kuml/1968 — Universitet sforloget Aarhus, Danemarca.
2. Sorbger for nordisk oldkyndiched og historie, Copenhaga, 1968.
3. Meddelanden from hunds Universitates historiska museum, 1966—68.
4. The neolithic pottery of mainland Greece, Göteborg, Kulturen.
5. Tor, Stockholm.
6. Meddelanden frou institutionen förnordisk fornkuroskop — vid Uppsala Universitet, Suedia.

Revista muzeelor

1. Dänische Rundschau, Copenhaga.
2. Fotoburen, Stockholm, 1921, 1922, 1923, 1925, 1926, 1927 (incomplete), 1929, 1930, 1932, 1938.
3. Die dänischen Sammlungen „Mittelalter und unsere Zeit", Copenhaga, 1939.
4. Guldskatter frau Karpaterna, Stockholm, 1959.

A. B.

https://biblioteca-digitala.ro

ACADEMICIAN CONSTANTIN DAICOVICIU

1 martie 1898—27 mai 1973

În ziua de 27 mai a.c. a încetat din viaţă academicianul profesor, doctor docent Constantin Daicoviciu, membru al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, vicepreşedinte al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, director al Muzeului de istorie al Transilvaniei din Cluj.

Născut la 1 martie 1898, la Căvăran, judeţul Caraş-Severin, după strălucite studii la Universitatea din Cluj, îşi începe activitatea de cercetător în domeniul arheologiei, participînd la săpăturile de la Sarmizegetusa. Ca bursier al Şcolii Române din Roma, între anii 1925—1927, elaborează două importante lucrări privind antichitatea romană în Dalmaţia. Anul 1928 marchează pentru Constantin Daicoviciu trecerea doctoratului în istorie şi arheologie şi începutul unei prodigioase şi îndelungate activităţi didactice în domeniul istoriei României la Universitatea din Cluj.

Cercetător neobosit al trecutului poporului român, prof. Constantin Daicoviciu întreprinde numeroase cercetări arheologice şi epigrafice asupra istoriei Daciei preromane şi romane. A condus direct, ani de-a rîndul, începînd din 1949, campaniile de cercetări arheologice din ansamblul de staţiuni dacice fortificate şi civile din Munţii Orăştiei — dînd la iveală bogata cultură materială şi spirituală a dacilor liberi. Prin analiza civilizaţiei dacilor, ajunsă la un înalt grad de dezvoltare în sec. I e. n., şi identificarea pe tot cuprinsul ţării a urmelor acesteia, acad. Daicoviciu a adus o contribuţie remarcabilă la fundamentarea studiilor privind formarea limbii şi a poporului român.

Valorificînd numeroasele cercetări eminentul istoric dă la iveală lucrări de rară erudiţie, contribuţii originale şi de seamă la cunoaşterea istoriei vechi a Transilvaniei, dintre care menţionăm: *Problema continuităţii în Dacia* (1936—1940); *Transilvania în antichitate* (1945); *Dacii din Munţii Orăştiei şi începuturile statului sclavagist dac* (1950);

https://biblioteca-digitala.ro

Așezările dacice din Munții Orăștiei (1951); *Cetatea dacică de la Piatra Roșie* (1954); *Țara lui Dromichaites* (1957); *Sarmizegetusa* (1961) etc. Totodată, ca bun cunoscător al întregii istorii a poporului român, acad. Constantin Daicoviciu a participat la realizarea unor lucrări fundamentale de sinteză. Amintim în acest sens — *Istoria României* (1960) și *Din istoria Transilvaniei* (1960).

O rodnică și îndelungată activitate a desfășurat prof. Constantin Daicoviciu și în domeniul învățămîntului universitar. În peste 40 de ani, eminentul profesor a contribuit din plin la educarea a zeci de generații de studenți, transmițîndu-le prin puternica sa personalitate, dragostea pentru învățătură și știință, pentru munca neobosită dăruită patriei socialiste. Talentul său pedagogic, calda înțelegere față de problemele tineretului, exigența profesională i-au adus stima și prețuirea tuturor studenților și cadrelor didactice de la Universitatea din Cluj și totodată, numirea sa ca rector al acestui așezămînt de învățămînt superior.

Mesager al științei istorice românești la numeroase congrese și manifestări internaționale de prestigiu, acad. Constantin Daicoviciu a argumentat de fiecare dată, prin probe materiale incontestabile, gradul înalt de dezvoltare la care ajunseseră dacii liberi, condiție esențială în realizarea sintezei dacoromane, fenomen istoric de bază în formarea limbii și poporului român.

Calitatea de bun organizator, neobosita forță de muncă pe care nu și-a precupețit-o în nici o împrejurare, priceperea de care a dat dovadă în rezolvarea multor probleme, au determinat ca prof. Constantin Daicoviciu să îndeplinească funcții de conducere ale unor înalte foruri de cercetare științifică, cum sînt: *Comisia Monumentelor Istorice*, *Institutul de Studii Clasice*, *Institutul de Istorie și Arheologie-Cluj*, *Secția de istorie a Academiei Republicii Socialiste România* etc.

În calitate de cercetător fervent și istoric preocupat de strîngerea a cît mai multe probe materiale, referitoare la istoria veche a poporului nostru, acad. Constantin Daicoviciu a desfășurat o rodnică activitate de muzeograf, fiind pînă în ultima clipă a vieții sale director al Muzeului de istorie al Transilvaniei din Cluj. Anii dedicați muzeografiei însumează aproape cinci decenii.

Dezvoltarea muzeului de istorie clujean, realizările sale prestigioase, desăvîrșirea ca specialiști a numeroase cadre de muzeografi, se leagă strîns de numele și activitatea profesorului Daicoviciu. Ca specialist muzeograf, eminentul om de știință a contribuit din plin atît la realizarea unor bogate și interesante colecții științifice, cît și la organizarea din punct de vedere expozițional a acestora, în cadrul Muzeului de istorie al Transilvaniei. Tot de numele marelui istoric se leagă și apariția, în anul 1964, a prestigioasei publicații a Muzeului de istorie al Transilvaniei, „Acta Musei Napocensis", publicație valorificînd cercetările și bogata experiență a unui colectiv muzeografic crescut la exemplul viu al prof. Constantin Daicoviciu. Dar profesorul a fost o pildă vie de activitate pe tărîmul muzeografiei nu numai pentru aceia care s-au aflat în preajma sa la Cluj, ci pentru toți lucrătorii din muzeele țării. Participările sale la sesiunile științifice de comunicări, experiența împărtășită în cadrul a numeroase manifestări muzeografice, exemplul personal de dăruire în munca muzeografică, au constituit momente de neuitat, de prețioase învățăminte. Menționăm că eminentul om de știință a făcut parte din Colegiul de redacție al Buletinului Monumentelor Istorice — seria nouă.

Întreaga activitate desfășurată de acad. Constantin Daicoviciu în domeniul istoriei și opera sa științifică tradusă în multe limbi, s-au bucurat de înalte aprecieri ale unor foruri științifice internaționale. Ca o recunoaștere a meritelor sale, a fost ales membru corespondent al Academiei din Viena, membru a numeroase societăți de istorie iar în anul 1968, i s-a acordat de către Universitatea din Viena premiul „Gottfried von Herder".

În țară, pentru înaltele sale calități de savant, cercetător, om politic și neobosit activist pe tărîmul educației și culturii a fost cinstit de către conducerea de partid și de stat cu numeroase titluri, ordine și medalii — Erou al Muncii Socialiste, Om de știință emerit, Laureat al Premiului de Stat etc.

Prin încetarea din viață a acad. prof. Constantin Daicoviciu, știința, învățămîntul și cultura din patria noastră pierd pe una din cele mai remarcabile personalități ale sale.

Pentru toți muzeografii țării, care l-au cunoscut și apreciat, au învățat din bogata să știință și i-au urmat exemplul în sincera dăruire de slujire a muzeografici, prof. Constantin Daicoviciu nu a dispărut. Figura sa dinamică, plină de clocotul căutărilor, va rămîne vie, alături de lucrările sale, în moștenirea lăsată muzeografiei românești — *Muzeul de istorie al Transilvaniei*.

https://biblioteca-digitala.ro

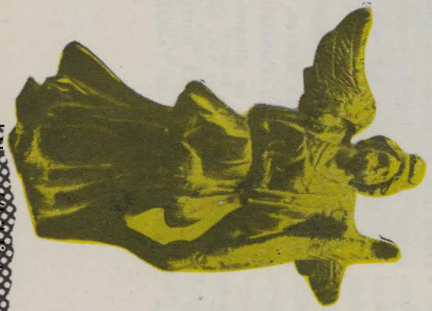

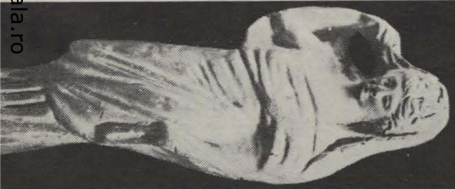

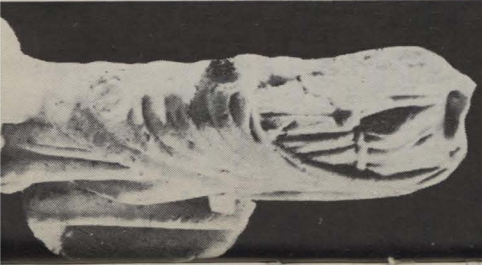

MUZEUL REGIUNII „PORȚILOR DE FIER", DROBETA - TR.SEVER

(ARHEOLOGIE ISTORIE)

DROBETA - TR.SEVERIN, STR. INDEPENDENȚEI 2; DESCHIS: 8 — 18; LUNI 8 —

https://biblioteca-digitala.ro

SUMAR

* * * — Muzeele de etnografie din țara noastră și rolul lor în societatea contemporană socialistă 197
Olga MĂRCULESCU — Pregătirea și perfecționarea cadrelor din muzee 199
Viorel FAUR — Manifestări muzeistice beiușene în anii interbelici 218
Eugenia IOANOVICI — Diferențe individuale în receptarea operei de artă 221
Maria IACOB — Muzeul de științe naturale din Roman într-o nouă etapă a dezvoltării sale . . . 226
Iosif BEREȘ — Dovezi documentare privind cuibăritul sturzului de iarnă (*Turdus pilaris* L.) în Depresiunea Maramureșului 230
Panait I. PANAIT — Densitatea așezărilor feudale timpurii pe teritoriul Bucureștilor (sec. IX—XI) 233
Maria STAN — Obiecte muzeistice privind înființarea Academiei Mihăilene 238
Gheorghe BODOR, Melania OSTAP, Victoria SEMENDEAEV — Contribuții la studiul meșteșugurilor din Tansa, jud. Iași 241
Sanda LARIONESCU, Ioana ARMĂȘESCU — Țestul — un ,,cuptor mobil'' 245
Radu IONESCU — William Ritter despre Nicolae Grigorescu 248
Stela RADU — Activitatea militantă a pictorului Nicolae Popescu 253
Victor SIMION — Un nume nou de argintar din Augsburg 255
Stelian POPESCU — Considerații asupra muzeelor nord-americane de istorie 257
Nicolae POSTOLACHE — Muzeul culturii fizice și turismului din R.P. Polonă 261
Panait I. PANAIT — George D. Florescu, la 80 de ani 266
Aurora BĂDILĂ — Analiza activității Muzeului județean Argeș, pe anul 1972 268
Mariana AFTENE — Expoziția ,,Poluarea și combaterea ei'' 269
Ioan I. ALDEA — Primul simpozion internațional asupra religiilor preistorice 271
V. BUȘILĂ — ,,Formarea personalului de muzeu în lume. Stadiul actual al problemei'' 272
M. TĂLPEANU — ,,Comunicări și referate'', Muzeul de științele naturii Ploiești, 1972 273
Prof. dr. George VASILIU — ,,Studii și comunicări'', Muzeul de științele naturii, Bacău, 1972 . . . 274
Maria STAN — ,,București — Materiale de istorie și muzeografie'', VIII, 1971 275
M.D. — ,,Danubius'', V, 1971 277
M. DUMITRESCU — ,,Muzeul Peleș'' 278
Valentina BUȘILĂ — ,,Ghidul muzeelor din R.S. Cehă'' 278
Dorinel ICHIM — Expoziția de artă populară ,,Colecția Vasile Heisu'', Răcăciuni—Bacău 279
Dragoș CUSIAC — Din activitatea Muzeului etnografic Rădăuți 280
Marioara Gh. MARINESCU — Popularizarea științei medicale românești la Muzeul memorial ,,Prof. dr. Gh. Marinescu'' 281
Dan DUMITRESCU — O manifestare muzeală 282
A. BĂDILĂ — Știri 283
A.B. — Lista cu publicațiile din străinătate primite prin schimb de către muzee 283
* * * — Academician Constantin Daicoviciu 284

https://biblioteca-digitala.ro

СОДЕРЖАНИЕ ● SOMMAIRE ● CONTENTS

x x x Этнографические музеи и их роль в современном социалистическом обществе (197) ● Ольга МЭРКУЛЕСКУ — Подготовка и усовершенствование музейных кадров (199) ● Виорел ФАУР — Беюшенская музееведческая деятельность в период между первой и второй мировыми войнами (218) ● Еуджения ИОАНОВИЧ — Индивидуальные различия в восприятии произведения искусств (221) ● Мария ЯКОБ — Музей естествознания города Роман в новый период своего развития (226) ● Иосиф БЕРЕШ — Документы, подтверждающие гнездование зимнего певчего дрозда (Turdus Pilaris L.) в Марамурешской низменности (230) ● Панаит И. ПАНАИТ — Плотность ранних феодальных поселений на территории Бухареста (IX—XI в.) (233) ● Мария СТАН — Музейные объекты касающиеся образования Академии Михэилене (238) ● Георге БОДОР, Мелания ОСТАП, Виктория СЕМЕНДЯЕВ — Относительно ремесел в Тансе. уезд Яссы (241) ● Санда ЛАРИОНЕСКУ, Иоана АРМЭШЕСУ — Цест — переносная печь (245) ● Раду ИОНЕСКУ — Вильям Риттер о Николае Григореску (248) ● Стела РАДУ — Деятельность художника Николае Попеску (253) ● Виктор СИМИОН — Новое имя серебренных дел мастера из Аугсбурга (255) ● Стелиан ПОПЕСКУ — Относительно Североамериканских исторических музеев (257) ● Николае ПОСТОЛАКЕ — Музей физкультуры и туризма в Польской Народной Республике (261) ● ХРОНИКА, РЕЦЕНЗИИ, ИНФОРМАЦИЯ (266)

x x x — Les musées d'ethnographie et leur rôle dans la société socialiste contemporaine (197) ● Olga MĂRCULESCU — La formation et le perfectionnement du personnel des musées (199) ● Viorel FAUR — Manifestations muséales à Beiuș entre les deux guerres mondiales (218) ● Eugenia IOANOVICI — Différences individuelles dans l'aptitude de réceptionner un oeuvre d'art (221) ● Maria IACOB — Le Musée de Sciences Naturelles de Roman dans une nouvelle étape de son développement (226) ● Iosif BEREȘ — Preuves documentaires sur la nidification de la Grive litorne (Turdus pilaris L.) dans la dépression du Maramureș (230) ● Panait I. PANAIT — La densité des sites du Moyen Age ancien sur le territoire de Bucarest (IX — XI siècles) (233) ● Maria STAN — Pièces de musée sur la fondation de l'Académia Mihăileană de Iași (238) ● Gheorghe BODOR, Melania OSTAP, Victoria SEMENDEAEV — Contributions a l'étude des métiers de Tansa, de départ. Iași (241) ● Sanda LARIONESCU, Ioana ARMĂȘESCU — „Țestul" — un four mobile en terre battue (245) ● Radu IONESCU — William Ritter — quelques données sur Nicolae Grigorescu (248) ● Stela RADU — L'activité militante du peintre Nicolae Popescu (253) ● Victor SIMION — Un nouveau nom d'orfèvre d'Augsburg (255) ● Stelian POPESCU — Considérations sur les musées d'histoire nord-américains (257) ● Nicolae POSTOLACHE — Le Musée de la Culture Physique et du Tourisme de Pologne (261) ● CHRONIQUE, COMPTES-RENDUS, INFORMATIONS (266)

x x x — The ethnographical museums and their role in the contemporaray socialist society (197) ● Olga MĂRCULESCU — The training and specialisation of the museum personnel (199) ● Viorel FAUR — Museal manifestations in Beiuș, between the World Wars (218) ● Eugenia IOANOVICI — Individual differences in the receptivity of a work of art (281) ● Maria IACOB — The Natural Sciences Museum of Roman in a new stage of development (226) ● Iosif BEREȘ — Proofs about the nesting of the Fieldfare (Turdus pilaris L.) in the Maramureș depresion (230) ● Panait I. PANAIT — The density of ancient feudal settlements on the territory of Bucharest (IX — XI centuries) (233) ● Maria STAN — Musical pieces concerning the foundation of „Academia Mihăileană" in Iași (238) ● Gheorghe BODOR, Melania OSTAP, Victoria SEMENDEAEV — Contributions to the trades in Tansa, Iași distr. (241) ● Sanda LARIONESCU-Ioana, ARMĂȘESCU — „Țestul — a mobile hearthen oven (245). Radu IONESCU — William Ritter about Nicolae Grigorescu (248) ● Stela RADU — The militant activity of the painter Nicolae Popescu (253) ● Victor SIMION — A new name of jeweller from Augsburg (255) ● Stelian POPESCU — Standpoints concerning North-American historical museums (257) ● Nicolae POSTOLACHE — The Museum of the physical culture and tourism in Poland(261) ● CHRONICLE, REVIEWS, INFORMATIONS (266)

COPERTA I: Grota miresei din Muntele de sare — Slănic Prahova

COPERTA IV: Aspect din Muzeul pomiculturii și viticulturii-Golești

FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

Redacția: Calea Victoriei 174, Sectorul I, București, Telefon 50.48 68
Administrația: str. Brezoianu nr. 23—25, Telefon 14.67.99

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „INFORMAȚIA" BUCUREȘTI c. 2829

43 474

Lei 7

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro